

בבלי ירושלמי תוספתא

חוברת שבועית ללימוד בי"ת
ביחד עם **תכשיטי הבית**
פרק נ"ך ליום

בעידודו של מו"ר הרח"ץ שליט"א

פרשת
נח
כ"ה תשרי – א' מרחשון תשפ"ה

יוצא לאור ע"י חסידי ברסלב
יבנאל עיר ברסלב – עיר השמחה

ניתן להשיג בתיבה בכניסה ל'היכל מוהרא"ש'
או שלח צרף למייל: breslevsheli1@gmail.com

נדפס לזכות נשמתו הטהורה
של כ"ק אדמו"ר עט"ר
מוהרא"ש
ר' אליעזר שלמה בן
ר' מנחם זאב זי"ע

לזכות מורנו ורבנו הרה"צ
ר' יצחק שמואל אהרן לעזער
שליט"א

יהי רצון שימשיך להנהיג את הקהילה הקדושה מתוך
בריאות איתנה ונחת מכל יצ"ח ותלמידיו

לזכות נשמתם הקדושה והטהורה של
רבי חייא ובניו חזקיה ויהודה
ולזכות
רב המנונא סבא ורב הונא ריש גלותא

טוֹב לוֹמַר לִפְנֵי הַלְמוּד :
הַלְמוּד בָּבְלִי, יְרוּשַׁלְמִי, תּוֹסֶפְתָּא וּנְבִיאִים כְּתוּבִים יִהְיֶה לְעִלּוּי
הַשְׁכִינָה הַקְדוֹשָׁה וּלְהָקֵל צַעֲרָהּ, לְעִלּוּי כָּל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל
שֶׁנִּפְטְרוּ מִן הָעוֹלָם, גְּאֻלָּה, יְשׁוּעָה, רְפוּאָה וְהַצָּלָחָה לְכֻלָּל
נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל בְּרוּחָנִיוּת וּבְגַשְׁמִיוּת, גִּלּוּי מָשִׁיחַ צִדְקֵנוּ בְּרַחֲמִים
וּבְנִין בֵּית מִקְדָּשֵׁנוּ וְתִפְאַרְתֵּנוּ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ, אָמֵן כֵּן יְהִי רָצוֹן.

אף מוחכרת ומושכרת כשבחא דמסיקא — קמיירי, דאין מעלין לה היתומים מזונות. ואם תאמר: ליתני רועה באפר, ואנא ידענא דהוא הדין למוחכרת ומושכרת היכא דלא מוחכרי מזוני, ולמה לי למיתני מוחכרת ומושכרת כלל, דאיצטריך תו רועה באפר ללמד עליהם דבדלא חסרי מזונות מיירי? איצטריך, סלקא דעתך אמינא כל מוחכרת ומושכרת לא שבחא דמסיקא הוא, אלא על ידי בני אדם שחורשין בה ועובדין בה, ולא לישקול בה בבור פי שנים — קא משמע לן, דכיון דהיתומין עצמן אין חורשין בהן ואין טורחין בהן, אלא אחרים — שבחא דמסיקא חשבינן לה, היכא דאין מעלין לה מזונות. **הכי גרסינן: מני רבי היא** — ולא גרסינן "ומני", דלא קמהדר אתיירוצא דלעיל כלל, אלא מילתא באפי נפשה היא דקבעי גמרא. **מני** — הך ברייתא, דקתני דנוטל בבור בשבח שבשבחו נכסים ממילא לאחר מיתת אביהן — רבי היא. **בשבח ששבחו** — ממילא. אבל בשהשביחו יורשין — הכל מודים דאינו נוטל פי שנים. **ירשו שטר חוב** — היינו מלוה בשטר — בבור נוטל פי שנים. דכיון דמוחזק בשטר ועל פי השטר גובין את המלוה — הרי הוא כאילו השטר השביח, דהיינו נכסים ששבחו ממילא. ומיהו, אליבא דרבנן אינו נוטל פי שנים, ומסקנא דמילתיה דרבי היא, והכי מוכח לקמן בשמעתין. ודוקא מלוה בשטר, אבל מלוה על פה, ואפילו בעדים, כיון דליכא שטרא ומצי למטען "פרעתיה לך", דהמלוה את חבירו בעדים אין צריך לפרעו בעדים — אפילו רבי מודה דלא שקיל פי שנים, דהא אין מוחזקין מחוב זה כלל, דנימא הנכסים שבחו מעצמן. **יצא עליהן**

אף מוחכרת ומושכרת דלא חסרי בה מזוני — ואם תאמר: אדתנא "אבל בנו בתים" — ליפלוג וליתני בדידה, במוחכרת ומושכרת גופה: במה דברים אמורים — דלא חסרי מזוני, אבל חסרי מזוני — אין הבבור נוטל פי שנים! ויש לומר: דהוה אמינא במוחכרת ומושכרת גופה דחסרי בה מזוני, דוקא אין הבבור נוטל פי שנים, משום דהוי ראוי גמור, דאין השבח של גוף הפרה. אבל בנו בתים ונטעו כרמים, שהשבח על גוף הקרקע — אימא שאין זה ראוי, ויטול פי שנים, קא משמע לן. **ואם** אמר איני נוטל ואיני נותן רשאי — אומר רבינו יצחק: דנפקא מינה אם היתומין קטנים, דיכול לומר הבבור: איני נוטל פי שנים, וישאר הקרקע לפני היתומין, ולא יטול מהן, דאין נזקקין לבנסי יתומין אלא אם כן רבית אוכלת בהן. ולקמן מפיק מ"לתת לו" שיכול למחול לו בכורתו, משום דעדיין לא אתיא לידיה. ואפילו בלא קנין, כדמשמע לקמן. דאמר דיתר בכל הנכסים, דמדאחיל בהא אחיל בהא. אבל חלק פשיטות לא יובל למחול ולסלק עצמו באמירה בעלמא, אם לא על ידי קנין. ורבינו תם מפרש: דאם אמר בשיצא עליו שטר חוב על הבבור עצמו, ולא על האחין: "איני נוטל ואיני נותן" — רשאי, ומפסיד בעל חוב, ואין לו על היתומין כלום, דלאו בעל דברים דידהו הוא. ולא הוי דומיא דרישא, דאיירי דיצא על כולן שטר חוב.

מספקא

אַף מוּחְכֶּרֶת וּמוּשְׁכֶּרֶת - שְׁבָחָא דְּמְסֵיקָא קָא אָתֵי, דְּלָא חַסְרֵי בָּהּ מְזוֹנֵי. מַנִּי? רַבִּי הִיא; דְּתָנְיָא: אֵין בְּכוֹר נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם בְּשֶׁבַח שֶׁשָּׁבְחוּ נְכָסִים לְאַחַר מִיתַת אֲבִיהֶן. מֵימָתַי אֲבִיהֶן? רַבִּי אוֹמֵר, אוֹמֵר אֲנִי: בְּכוֹר נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם בְּשֶׁבַח שֶׁשָּׁבְחוּ נְכָסִים לְאַחַר מִיתַת אֲבִיהֶן, אֲבָל לֹא בְּשֶׁבַח שֶׁהִשְׁבִּיחוּ יְתוֹמִים לְאַחַר מִיתַת אֲבִיהֶן. יָרְשׁוּ שְׁטַר חוֹב - בְּכוֹר נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם, יָצָא עֲלֵיהֶן שְׁטַר חוֹב - בְּכוֹר נוֹתֵן פִּי שְׁנַיִם, וְאִם אָמַר: אֵינִי נוֹתֵן וְאֵינִי נוֹטֵל - רַשַּׁאי. מַאי טַעֲמַיְיהוּ? דְּרָבָנָן? אֲמַר קְרָא: "לָתֵת לוֹ פִּי שְׁנַיִם", מַתָּנָה קְרֵייהּ רַחֲמָנָא, מַה מַּתָּנָה עַד דְּמָטָא לִידֵיהּ, אַף חֵלֶק בְּכוֹרָה - עַד דְּמָטָא לִידֵיהּ. וְרַבִּי אוֹמֵר, אֲמַר קְרָא: "פִּי שְׁנַיִם", מְקַיֵּשׁ חֵלֶק בְּכוֹרָה לְחֵלֶק פָּשׁוּט, מַה חֵלֶק פָּשׁוּט אַף עַל גַּב דְּלָא מְטָא לִידֵיהּ, אַף חֵלֶק בְּכוֹרָה - אַף עַל גַּב דְּלָא מְטָא לִידֵיהּ. וְרַבָּנַן נָמֵי, הָכְתִיב: "פִּי שְׁנַיִם"! - הַהוּא, לְמֵיהְבָא לֵיהּ אַחַד מֵעֶשְׂרָה. וְרַבִּי נָמֵי, הָכְתִיב: "לָתֵת לוֹ"! - הַהוּא, שֶׁאִם אָמַר: אֵינִי נוֹטֵל וְאֵינִי נוֹתֵן - רַשַּׁאי. אֲמַר רַב פַּפָּא: דִּיקְלָא וְאִילִּים, אַרְעָא וְאַפִּיק שִׁירְטוֹן - דְּכוּלֵּי עָלְמָא לָא פְּלִיגִי דְּשָׁקֵיל, כִּי פְּלִיגִי - בַּחֲפוּרָה וְהָוֵה שׁוּבְלֵי, שְׁלוֹפְפֵי וְהוֹוֵי תְּמָרֵי, דְּמָר סָבַר: שְׁבָחָא דְּמְסֵיקָא הוּא, וּמָר סָבַר: אֵישְׁתַּנֵי.

אֲמַר רָבָה בַּר חָנָא אֲמַר רַבִּי חִיָּיא: עָשָׂה כְּדִבְרֵי רַבִּי - עָשָׂה, כְּדִבְרֵי חֲכָמִים - עָשָׂה;

מספקא

שטר חוב — שחייב אביהם לאחרים. מילתא באנפי נפשה היא, ודברי הכל, ואפילו בלא ירשו שטר חוב מיירי. **בבור נותן פי שנים** — כי היכי דנוטל פי שנים, שאותן נכסים נשתעבדו כולן למלוה. **ואם אמר איני נוטל** — פי שנים מכל ירושת אבי, שהרישני מוחל חלק בכורה ואטול חלק כפשוט, ולפיכך לא אשלם למלוה פי שנים, אלא כנגד מה שאני נוטל — רשאי, ובשתובעו זה המלוה לדין — אין בית דין יכולין לכופו לפרוע אלא כנגד חלק פשיטותו. ונפקא מינה שצריך זה המלוה לתבוע את אחיו של זה לדין, ואם אין יכול לכופם — מפסיד. או אם הלכו למדינת הים — אין מורידין לבעל חוב בקרקע עד דשמעו בית דין טענת האחין, דמה ידעינן איזה טענה יש לתקוֹ דשמא יטענו "פרענו", או "שטר פרוע הוא". דסלקא דעתך בין בבבור הוא — זכי ליה רחמנא פי שנים, ואינו יכול לומר איני חפץ שיהיו שלי, דבעל כרחו הרי הן שלו, דמשעה שמת אביו ירש פי שנים, עד שיפקדנו או עד שימכרם או יתנם לאחרים, וצריך להגבות לזה המלוה כנגד פי שנים — קא משמע לן דבעל כרחו לא זכי ליה רחמנא, דכתב "לתת לו" — בעין מתנה, אם ירצה לקבלה. ואם ימחה שלא לקבל — אין מוחזק לו לאדם בעל כרחו, דלא קרייה רחמנא ירושה אלא מתנה. אבל מחלק פשיטותו — אינו יכול לומר כן, שהרי יורש הוא בעל כרחו. ויש מפרשין: ואם אמר איני נוטל בשטר חוב שיש לאבי על אחרים פי שנים, וגם איני נותן בשטר חוב היזיעא עליו פי שנים — רשאי. ושיבוש גמור הוא, שהרי השטר היזיעא על אביהן — אינו דינו לגבות משטר שיש לאביהן על אחרים, דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי לבעל חוב, אלא ממקרקעי הוא דקגבי. הלכך, אף על גב שמחל חלק בכורה מן השטרות של אביו, כיון דבקרקעות הוא נוטל פי שנים — דזיב להחזיר למלוה פי שנים. מאי טעמייהו דרבנן — דאפילו בשבחא דמסיקא לא שקיל חלק בכורה. **עד דמטא** לידיה — דנותן, ואינו יכול ליתנה לאחרים, דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם. **מקיש חלק בכורה לחלק פשוט** — ד"פי שנים" דיינו שני חלקים, חלק פשוט וחלק בכורה, והזכירם בתיבה אחת, דהוה מצי למכתב "חלק אחד על אחיו". **מה חלק פשוט אף על גב דלא מטא לידיה** — דכל ראוי שבעולם הבן יורש מאביו, דהא לא איקירא ירושה מתנה, דנימא אינו נוטל חלק פשוט אלא במחוזק — אף חלק בכורה נמי. ומיהו, ראוי גמור, כגון שהשביחו יתומים — לא שקיל פי שנים, דלהכי אתני "בכל אשר ימצא לו". **אחד מצרא** — שני חלקים יטול במקום אחד, כחלק פשוט שהוא חלק אחד ונוטל במקום אחד. ונפקא מינה דכל מקום שנפל לו הגורל לחלק פשוט — יטול שם בלא גורל חלק בכורה. ואם הן שני אחין ושלש שדות — לא יפילו שלשה גורלות, שנים לבבור ואחד לפשוט, שהרי אם יפול חלק הפשוט בשדה האמצעי — לא יוכה בו, דאם כן נמצא נוטל הבבור בשני מקומות. אלא שני גורלות יפילו, ויטילום על שני שדות הזהיצונות, ואיזה שיעלה לבבור — יקח, ויטול גם האמצעי שאצלו עמו. ורבי, איבא למימר דהך סברא נמי דחד מצרא נפקא ליה מדהיקשא. **שאם אמר איני נוטל כו'** — ורבנן נמי תרתי שמעת מינה: מדכתיב "לתת" שמעינן דמתנה קרייה רחמנא, ואינו יכול ליתן עד דאתיא לידיה דנותן. ומדכתיב "לו" שמעינן דלא זכה בה בבור עד שתבא לידו, שאם אמר "איני נוטל" — רשאי. **שאם אמר איני נוטל ואיני נותן** — האי "איני נותן" לאו דוקא נקט ליה הכא, דהא מקרא לא ילפינן ליה, אלא מסברא. דכיון דאין נוטל — ודאי לא יתן. והכי פירושו: ההוא שאם אמר "איני נוטל, לפי שאיני רוצה ליתן" — רשאי. ואורחא דמילתא נקט, שאין אדם רגיל לומר "איני נוטל" אלא מפני שצריך להחזיר מה שהוא נוטל לאחרים, דמה לו ולצרה ליטול כדי ליתן? **דיקלא** — קטן הניח להן אביהן. **ואילים** — שנתעבה אחרי כן. וכן הניח להן ארעא, ואסקא אחרי כן שירטון וחבל ונתייפתה בכך. **דכולי עלמא** — רבי ורבנן. **דשקיל** — דעדיין שמו עליו. **בחפורה** — שחח הניח להן, ונעשו אחרי כן שובלי. וכן שלופפי — דקלים שהפריחו פירות, ונעשו אחרי כן תמרים. בכי האי גוונא שבחא דמסיקא פליגי. **ומר סבר** — רבנן. **אישתני** — העשב להיות חטין, והפרחים להיות תמרים, דהוי דבר אחר ושם אחר. **עשה** — הדיין כדברי רבי. **עשה** — ולא נאמר: טעה בדבר משנה חורה.

מספקא

מספקא ליה אי הלכה כרבי מחבירו ולא מחבירו או אפילו מחבירו – תימה: דבבולי תלמוד אומר דאין הלכה כרבי מחבירו, והכא מספקא ליה! ותו, דרב נחמן דידיה אמר: אפילו מחבירו, וקיימא לן כרב נחמן בדיני. והא קיימא לן דאין הלכה כרבי מחבירו! ומפרש רבינו תם: דדוקא הכא מספקא ליה, אבל בעלמא — לא, וכן לרב נחמן.

מְסַפְקָא לֵיהּ אִי הֲלָכָה כְּרַבִּי מֵחֲבֵירוֹ וְלֹא מֵחֲבֵירָיו, אוֹ הֲלָכָה כְּרַבִּי מֵחֲבֵירוֹ וַאֲפִילּוּ מֵחֲבֵירָיו. אָמַר רַב נַחְמָן אָמַר רַב: אָסוּר לַעֲשׂוֹת כִּדְבֵרֵי רַבִּי; קָא סָבַר: הֲלָכָה כְּרַבִּי מֵחֲבֵירוֹ וְלֹא מֵחֲבֵירָיו. וְרַב נַחְמָן דִּידֵיהּ אָמַר: מוּתָּר לַעֲשׂוֹת כִּדְבֵרֵי רַבִּי; קָא סָבַר: הֲלָכָה כְּרַבִּי מֵחֲבֵירוֹ וַאֲפִילּוּ מֵחֲבֵירָיו. אָמַר רָבָא: אָסוּר לַעֲשׂוֹת כִּדְבֵרֵי רַבִּי, וְאִם עָשָׂה – עָשׂוּי; קָא סָבַר: מַתָּן אֵיתֵימָר. תָּנֵי רַב נַחְמָן בְּשֵׁאָר סִפְרֵי דְּבֵי רַב: "כָּל אֲשֶׁר יִמְצָא לוֹ" – פָּרַט לְשָׁבָח שֶׁהִשְׁבִּיחוּ יוֹרְשִׁין לְאַחַר מִיתַת אֲבִיהֶן; אֲבָל שָׁבָח שֶׁשָּׁבְחוּ נָכְסִים לְאַחַר מִיתַת אֲבִיהֶן - שָׁקֵיל, וּמַנִּי? רַבִּי הִיא. תָּנֵי רָמֵי בַּר חָמָא בְּשֵׁאָר סִפְרֵי דְּבֵי רַב: "כָּל אֲשֶׁר יִמְצָא לוֹ" - פָּרַט לְשֶׁבָח שֶׁשָּׁבְחוּ נָכְסִים לְאַחַר מִיתַת אֲבִיהֶן; וְכָל שֶׁכֵּן שֶׁבָח שֶׁהִשְׁבִּיחוּ יוֹרְשִׁין לְאַחַר מִיתַת אֲבִיהֶן דְּלָא שָׁקֵיל, וּמַנִּי? רַבָּנַן הִיא. אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: אֵין בְּכוֹר נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם בְּמְלוֹהַ. - לְמַאן? אִילֵימָא לְרַבָּנַן? הָשְׁתָּא שְׁבָחָא דְּאִישְׁתְּיָיהּ בְּרִשׁוּתֵיהּ אֲמְרִי רַבָּנַן לָא שָׁקֵיל, מְלוֹהַ מַבְעֲיָא? אֶלָּא לְרַבִּי. - מַבְעֲיָא? אֶלָּא הָא דְּתַנְיָא: יָרְשׁוּ שָׁטַר חוֹב - בְּכוֹר נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם בֵּין בְּמְלוֹהַ בֵּין בְּרִבִּית, מָנִי? לָא רַבִּי וְלָא רַבָּנַן! - לְעוֹלָם לְרַבָּנַן, וְאַצְטְרִיךְ; סְלָקָא דַּעְתָּךְ אָמְרִינָא: מְלוֹהַ, כֵּיוָן דְּנָקֵיט שְׁטָרָא - כְּמַאן דְּגַבְיָא דָּמְיָא, קָא מַשְׁמַע לָן. שָׁלְחָה מִתָּם: בְּכוֹר נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם בְּמְלוֹהַ אֲבָל לֹא בְּרִבִּית. לְמַאן? אִילֵימָא לְרַבָּנַן, הָשְׁתָּא שְׁבָחָא דְּאִישְׁתְּיָיהּ בְּרִשׁוּתֵיהּ אֲמְרִי רַבָּנַן דְּלָא שָׁקֵיל, מְלוֹהַ מַבְעֲיָא? אֶלָּא לְרַבִּי. - וְלִרְבִּי, בְּרִבִּית לָא? וְהָתְנְיָא, רַבִּי אוֹמֵר: בְּכוֹר נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם בֵּין בְּמְלוֹהַ בֵּין בְּרִבִּית! לְעוֹלָם רַבָּנַן הִיא, וּמְלוֹהַ כְּמַאן דְּגַבְיָא דָּמְיָא. אָמַר לֵיהּ רַב אַחָא בַּר רַב לְרַבִּינָא: אֵיקְלַע אֲמֵימָר לְאַתְרֵיהּ, וְדָרֵישׁ: בְּכוֹר נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם בְּמְלוֹהַ אֲבָל לֹא בְּרִבִּית. אָמַר לֵיהּ: נַהֲרְדְּעִי לְטַעֲמֵיהּ, דְּאָמַר רַבָּה: גְּבוֹ קַרְקַע - יֵשׁ לוֹ, גְּבוֹ מָעוֹת - אֵין לוֹ, וְרַב נַחְמָן אָמַר: גְּבוֹ מָעוֹת - יֵשׁ לוֹ, גְּבוֹ קַרְקַע - אֵין לוֹ. אָמַר לֵיהּ אַבַּיֵי לְרַבָּה: לְדִידָךְ קַשְׁיָא, לְרַב נַחְמָן קַשְׁיָא; לְדִידָךְ קַשְׁיָא:

מאי

דרבנן, מר משוי ליה מוחזק, כיון דנקיט שטרא. ומר לא חייש לשטרא, דניירא בעלמא הוא. ריש מפרשים: דהא דשלחו מתם — במלוה של גוי, כדקתני: אבל לא ברבית. והך דרב יהודה אמר שמואל — במלוה של ישראל, ולא פליגי. והבל הוא בידם. דאדרבה, איפכא מסתברא, דבמלוה של ישראל הוי מוחזק טפי ממלוה של גוים, אשר פיהם דבר שוא. **נהרדעי לטעמייהו** — אמימר כרב נחמן סבירא ליה, דתרוייהו הוו מנהרדעא, כדאמר אמימר (לעיל לא, א): אנא מנהרדעא אנא וסבירא לי כר'. דתרוייהו סבירא להו דמעות שאדם חייב לחבירו הוי מוחזק בהן. **גבו קרקע** — בחוב מלוה אביהן — אין לו לבכור פי שנים, דמעות הלוהו ולא קרקע. אבל גבו מעות — יש לו, שהרי מעות הלוהו, ובמעות חשבינן ליה מוחזק אליבא דשלחו מתם. והיינו דאמימר, דדרש: בכור נוטל פי שנים במלוה, דהיינו מעות. ורב נחמן לפרושי אתא האי דשלחו מתם: בכור נוטל פי שנים במלוה. ולי נראה, דהאי דאמרינן "נהרדעי לטעמייהו" לא בא למעט דברי רבה דאמר: גבו קרקע יש לו. דהא אמימר סתמא דרש: בכור נוטל פי שנים במלוה, לא שנא קרקע ולא שנא מעות. אלא למעוטי מדרב יהודה אמר שמואל אתא, דאמר לעיל אליבא דרבנן דאין הבכור נוטל פי שנים במלוה. ואמימר סבירא ליה כדשלחו מתם, וכרב נחמן ורבה דסבירא להו כדשלחו מתם. **גבו קרקע** – מבעל חוב, יש לו לבכור פי שנים. דהאי קרקע אשתעבד לאבוהון בחייו, וכמי שהיה לו במשכון דמי. וחשבינן ליה מוחזק ליטול הבכור פי שנים. **גבו מעות אין לו** — דמלוה להוצאה ניתנה. והני מעות אחריני ניתנו, ובאילו לא החזיק בם אביהן.

מאי

מספקא ליה — הא דאמרינן בעירובין (מו, ב): הלכה כרבי מחבירו, אי אמרינן דוקא מחבירו — כשחולק יחיד עליו, אבל לא מחבירו, דבכל מקום הלכה כחבירו, והכא חבירו פליגי עליה. **ואפילו מחבייריו** — בכל מקום, והוא הדין לדקא. **אסור לעשות כדברי רבי** — אסור לדון כן, דקעבר א"לא תטה משפט", דהא אם עשה — אינו עשוי, כדמפרש לקמיה. קסבר: הלכה כרבי מחבירו ולא מחבייריו. והאי דקאמר "אסור לעשות בן" ולא קאמר "אין הלכה כרבי", היינו משום דאמר לעיל כי האי לישנא "עשה כדברי רבי עשוי" — אמר אידחו נמי "אסור לעשות". **אמר רבא הלכתא כרבי בר'** — אהא לכתבא לא סמכינן, אלא אהלכתא דרב פפא דהוא בתרא, לקמן בשמעתין (קכה, ב). **מתן איתמר** — כך נאמר בבית המדרש: מטין את הדין אחר דברי חכמים לדון בו לכתחלה. ומיהו, אי עבד כרבי — עבד, ולא מהדרינן עובדא. והכי מפרשינן לכל "מטין איתמר" שבגמרא. והכי אמרינן בהדיא במסכת (כתובות) (פאר, ב). **בשאר ספרי דבי רב** — "ספרא דבי רב" היינו תורת כהנים, בריייתא של ספר ויקרא. "שאר ספרי דבי רב" קרי למדרש של ספר במדבר מ"וישלחו מן המחנה" עד סוף הספר "אלה הדברים" כו', ומביאלכא, דהיינו מדרש אלה שמות מ"החדש הזה לכם" עד סוף הספר – בולהו אקרי "שאר ספרי דבי רב". והיינו דאמרינן בעלמא (סנהדרין פו, א): סתם מתניתין רבי מאיר, סתם ספרא רבי יהודה, סתם ספרי רבי שמעון, סתם סדר עולם רבי יוסי, סתם תוספתא רבי נחמיה, וכולן אליבא דרבי עקיבא. **פרט לשבח ששבחו** – ממילא. **שהשביחו** — כגון בנו בתים ונטעו כרמים, או חסרו מזוני או מעות בהוצאת נכסים להשביחן. **אין הבכור נוטל פי שנים במלוה** — אפילו במלוה בשטר. **אליבא דמאן** — כלומר, כמאן סבירא ליה, שהוצרך לומר כן? **שבחא דמטילא** — כגון חפורה והו שובלי, שמותחן קצת באותן הנכסים. **מלוה** — דאינו מוחזק כלל במעות, אלא בשטר, דהוה ניירא בעלמא, מיבעיא? **לעולם אליבא דרבנן** — והך דקתני: ירשו שטר חוב — רבי היא. **במלוה** — של גוי. **אבל לא ברבית** — אף על פי שבחוב בשטר. ומלוה במאן דגביא דמיא להאיל ונקיט שטרא, אבל רבית, אף על גב דנקיט שטר וכבר עבר הזמן משמת אביו – לא, דאין לך ראוי כזה, דבר שלא היה שלו מעולם. אבל מעות מלוה, דקשקיל מעות דלהדו ונמצא השטר מוחזק בידו במקום מעותיו, והרי הוא כמו משכון – ובזה הכל מודים דמלוה שהניח משכון עליה שקיל פי שנים, דבעל חוב קונה משכון. וכן פסק רבינו חננאל. הא דשלחו מתם פליגא אהך דרב יהודה אמר שמואל דלעיל, ותרוייהו אליבא

לטעמייהו

מאי שנא מעות דלא — שקיל בהו בכור פי שנים? ודאי היינו טעמא דידך משום דלאו הני מעות כו'. לאו הא קרקע שכך אבותיו — דאי הוה בעי לוה הוה מסלק ליה בזוזי. ועוד האמר [מר] — רבה, דאמר בעובדא דההיא סבתא דהויא לה בת בן בנה הנשואה לבעל, וראויה היא להיא בת לירושה, ומתה והיא בת אחר כך מתה הסבתא, ואתא בעל וקא תבע ירושת הזקנה כאילו אשתו קיימה. ושלחו מתם, דהיינו בני מערבא, שאין הבעל נוטל, משום דהוו הנהו קרקעות ראוין לאשתו אם תמות הזקנה בחייה, והרי מתה היא בחיי הזקנה, ואין הבעל נוטל בראוי בכמותחזק, ואמר רבה: מסתבר טעמא דבני מערבא דאין הבעל יורש, דהוה ליה ראוי ולא מוחזק לבת, שכל זמן שהזקנה בחייה אין לבת בהן כלום, שהרי אם מכרה הזקנה הנכסים בחיי הבת — מכירתה קיימת. כן אלו נכסי הלוה, אף על פי שראוים הן לגבות המלוה חובו מהן, כיון שלא הגיעו לידי המלוה מחיים — ראוין הן, דהא אי הוה בעי לוה — הוה זבין להון, ומסלק ליה למלוה בזוזי או בקרקע אחרת חוץ מזו. הלכך, הא קרקע הוה ליה ראוי, ואין הבכור נוטל בראוי פי שנים. ועוד — קשיא אחרת לרב נחמן, דחשיב מעות מוחזקות טפי מקרקעות: הא איפכא הוה ליה למימר, משום דקרקע של זה הוי מוחזק טפי למלוה. דהא הוא דאמר משום רבה בר אבוה: יתומים בני מלוה שגבו קרקע מן הלוה בחובת אביהן, בעל חוב של אביהן, שנתחייב לו אביהן מעות — חוזר וגובה אותה מהן. ואם לא היה מוחזק ביד אביהן בחיים — איך יכול בעל חוב לגבותו? והלא אילו קנו היתומים אחר מיתת אביהן קרקע מי יכול לגבותו? והלא משנה שלמה שנינו בבבות (נב, א) שאין האשה נוטלת בתובתה בראוי, ובעל חוב כיוצא בו, ומטלטלי דיתמי לא משתעבדי לבעל חוב. כן כתוב בפירוש רבינו חננאל. לטעמייהו דבני מערבא אמרינן ולן לא סבירא לן — ושיניא הוא דקמשני רבה: אנא ורב נחמן לא סבירא לן דבני מערבא דשלחו מתם כלל, אלא כרב יהודה אמר שמואל, דאמר אליבא דרבנן: אין הבכור נוטל פי שנים במלוה, וכדפסקינן נמי הלכתא לקמן: לא שנא גבו מעות לא שנא גבו קרקע אין הבכור נוטל פי שנים. ואפילו לרב נחמן דאמר: יתומים שגבו קרקע בחוב אביהן, בעל חוב חוזר וגובה אותה מהן — אפילו הכי מודה, דלגבי בכורה לא חשיב קרקע הלוה מוחזק למלוה, ולא שקיל בה בכור פי שנים, כדפסקינן הלכתא לקמן. והכא היינו טעמא דרב נחמן, דדמפרש בפסחים בפרק "כל שעה". דאיתמר: בעל חוב, אביי אמר: למפרע הוא גובה, רבא אמר: מכאן ולהבא הוא גובה, דלא חשיב מוחזק אלא משעת גבייה ואילך. וכדמפרש התם טעמא דרבא: ביון דאילו הוה ליה זוזי הוה מסלק ליה זוזי — אשתכח דהשתא הוה דקא קני. ומותבינן לרבא מהא דאמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה: יתומין שגבו קרקע כו', אי אמרת בשלמא למפרע הוא גובה — אמטו לדחוי חוזר וגובה אותה מהן, דכמאן דגבי ליה מחיים דאבוהון דמי. אלא אי אמרת מכאן ולהבא הוא גובה — לא יהא אלא כזבין יתמי, ואילו קנו יתמי נכסי מי משתעבדי לבעל חוב? ומשני: שאני התם דאמר להו בעל חוב דאבוהון: כי היכי דמשעבד ליה להוא לוה לאבוכון — הכי נמי משעבד לדידי מדרבי נתן כו'. והיינו שינויא דסמכא הוא, דהא רבא דהלכתא כוותיה לגביה דאביי הוה משני להא דרב נחמן הכי. הלכך, אפילו רב נחמן לא חשיב לקרקע של לוה מוחזק למלוה עד שתבא לידו, משום דאי הוה בעי הוה מוזין ליה עד השתא, דמכאן ולהבא הוא גובה. והלכך, מאי דאמר רב נחמן: גבו קרקע אין לו, גבו מעות יש לו — לטעמייהו דבני מערבא דאמרי אליבא דרבנן דנוטל במלוה פי שנים, דחשבינן לה מוחזקת למלוה. ואתא רב נחמן למימר: לדידי, לא שנא גבו קרקע לא שנא גבו מעות — אין לו, דקל וחומר הוא, דדאמרן לעיל: שבחא דמסילא אמרי רבנן לא שקיל, מלוה מיבעי? אלא לדידהו בקרקע מודו לי מיהא דלא שקיל, דדאי אריא לא שבק להו שבחא דאבוהון. כדאמרינן לקמן: שלחו מתם הלכתא כרב ענן בדפרישא רבה טעמייהו, דאי קדים סבתא כו'. דמתהם שמעינן דלא חשבי בני מערבא לקרקע של לוה מוחזק למלוה. והלכך, האי שלחו מתם לדעיל — מיבעי לן לאוקמי במעות ולא בקרקע, דלא תקשי דבני מערבא אבני מערבא, ומשום הכי אמר רב נחמן: גבו קרקע — אין לו, גבו מעות — יש לו. ומיהו, לא סבירא לה, אלא בין קרקע בין מעות אין לו, כדפרישית. וריבה נמי לטעמייהו דבני מערבא קאמר: לדידי לא שנא מעות לא שנא קרקע אין לו, כדרב יהודה אמר שמואל, דהא לא היה אבוהון מוחזק לה בהאי קרקע ולא בהאי מעות. מיהא, בני מערבא, כיון דחשיבי ליה מוחזק במלוה, ויטול בה הבכור פי שנים — איכא למימר דבגבו קרקע הוא דקאמרי דיש לו, דדמי מוחזק טפי ממעות, דהא אשתעבדו ליה כלל, ובגבו מעות מודו לי דאין לו. והאי דשלחו מתם לקמן: הלכתא כרב ענן בר', וכדמפרש רבה: מסתבר טעמייהו דבני מערבא דאמרי בר', התם ודאי בדין הוה דלא יריח בעל, דהוה ליה ראוי לגמרי, ולא אשתעבד לה לבעל ולא לאשתו דני נכסי דקונה כלל, שהרי לא לוותה מן הבת ומן בעלה כלום, ואי קדים סבתא וזבנה — זבינה זביני. אבל נכסי דלוה, כיון דמשתעבדי למלוה, ואי זבין לה זביני, ויכול לטרוף מן הלקוחות — הרי הן במוחזקין בידו, ושקיל בהו בכור פי שנים. אבל גבו מעות — ודאי אין לו.

נכסאי

לטעמייהו דבני מערבא קאמרינן ולא סבירא לן — פירש הקונטרס: דבין רב נחמן ובין רבה סברי תרוייהו אליבא דנפשייהו דבין גבו קרקע ובין גבו מעות אין לו. והא דקאמר רב נחמן דבעל חוב חוזר וגובה אותה מהן — היינו בדתרעה (רבה) משום דרבי נתן. ולפירושו, הא דפסיק לעיל רב נחמן כרבי — היינו הלכה בשבח ולא במלוה. ונקשה: דלרב נחמן עיקר התירוץ דמשני לדידיה חסר מן הספר, דלא משני מידי מההוא דיתומין שגבו בחובת אביהן. ועוד: דבפרק "שור שנגח ארבעה וחמשה" (בבא קמא מג, א) הוה ליה למיפרך: ולוקמה בין לרבה בין לרב נחמן, בין גבו מעות בין גבו קרקע! ומיהו, זה יש לומר: שהיה צריך להאריך, דלא דברו רבה ורב נחמן בהדיא בין גבו קרקע בין גבו מעות אין לו. לחכי מקשה בקונטרס ובפשיטות ממה שדברו בהדיא רבה ורב נחמן. ורבינו חם מפרש: לטעמא דבני מערבא קאמרינן, ולא סבירא לן הכי, אלא לדידיה, בין גבו קרקע בין גבו מעות — אין לו, כדאמר גבי האי סבתא דאפילו גבו קרקע אין לו, כל שכן גבו מעות. וכן מוכיח בפרק "גט פשוט", דלרבה בין גבו קרקע בין גבו מעות אין לו, כיון דשעבדוה לאו דאורייתא, והא דאמר גבו קרקע יש לו — אליבא דבני מערבא דאמרי הבכור נוטל פי שנים במלוה, ומסתבר ליה טפי לאוקמי בקרקע ולא במעות. והא דאמרי בני מערבא גבי סבתא דהוי ראוי, אף על גב דהוי קרקע — היינו משום שהבעל לא היה מוחזק מעולם, ולא היה לו ולאשתו שום חוב מעולם על הסבתא שישתעבד לו הקרקע, ולכך הוי ראוי, אבל גבי מלוה — הוי מוחזק אפילו לא יוכל לסרוף אם מכר, בגון אם שטר חוב הוי שלא באחריות, מכל מקום היכא דלא מכר — הוי מוחזק, כיון שהיה משועבד לו בחובו. והא דקאמר רבה טעמא משום דאי קדמה סבתא וזבנה זבינה זביני — לאו אליבא דבני מערבא, דלדידהו לא תלה בהכי, כדפרישית. אלא טעמא דנפשיה קאמר, דלדידיה אפילו במלוה הוי ראוי, משום דאי זבין הוי זביני. ועוד יש לומר: דלרבה, אפילו אי זבין לה הוי זבינה זביני — הוי ראוי. וגבי האי סבתא דוקא צריך להאי טעמא, משום דסבר רבה: כל האומר "אחריך" — כאומר "מעבשיו" דמי, והוי כאילו הוא מוחזק מעיקרא. אלא משום דאי קדמה חבנא דהוי זבינה זביני — הוא דהוי ראוי. אבל בני מערבא לית להו דראמר "מעבשיו" דמי, מטעם דזבינה זביני לא הוי חשוב ראוי, כדאמר גבי מלוה. אלא סברי דלאו כאומר "מעבשיו" דמי, ולא החזוק בו מעולם. ורב נחמן סבר: בין גבו קרקע בין גבו מעות — יש לו, כמו שהביא אביי מההוא דיתומין שגבו קרקע בחובת אביהן. ולדברי אביי קאמר ליה רבה, ולא לפי מה שתרצו רבא משום דרבי נתן. דלרב נחמן אליבא דנפשיה — דדאי סבר דאפילו גבו קרקע יש לו. והא דקאמר: גבו קרקע אין לו — היינו אליבא דבני מערבא, דאמרי גבי סבתא דקרקע הוי ראוי, ואם תאמר: ומנא ליה לרב נחמן דלבני מערבא גבו קרקע אין לו? דלמא בני מערבא סבירא להו נמי גבו קרקע יש לו כרב נחמן, וגבי סבתא היינו טעמא — דלא נשתעבד לבעל החקרע ולא החזוק בו מעולם! ויש לומר: דסבירא ליה לרב נחמן דמפלגי בני מערבא בין גבו קרקע לגבו מעות: מדלא קאמר: הבכור נוטל פי שנים במלוה בין גבו קרקע בין גבו מעות — מסתברא ליה לרב נחמן דטפי מוחזק במעות מבקרקע. ואם תאמר: בפרק "שור שנגח ארבעה וחמשה" (בבא קמא מג, א), כי פריך: ולוקמה לרבה בגבו מעות ולרב נחמן בגבו קרקע. ומשני: הני מילי לבני מערבא, וכי קאמרי אינהו בגרושה כרבי, דחשיב מלוה מוחזק, לכך אוקמוה בגרושה. והשתא, לפירוש רבינו חם, לרבנן נמי צריך לאוקומי בגרושה לרב נחמן, דאית ליה בין גבו קרקע בין גבו מעות יש לו! ויש לומר: דנקט כרבי משום רבה, דלדידיה דסבר בין גבו קרקע בין גבו מעות אין לו — אין צריך לאוקמי בגרושה אלא לרבי. והוה מצי לרבה לאוקמה בלא גרושה וכרבנן. ובן לפירוש הקונטרס הוה מצי רב חסדא ורב נחמן לאוקומי בלא גרושה וכרבנן, אלא דניחא ליה לישנא אפילו לרבי. ורבי יעקב הורוויץ"ש תירץ: לפירוש הקונטרס לא הוה מצי לאוקמי ברבנן, דרבה ורב נחמן אליבא דריש לקיש דאמר: לא אמר רבי עקיבא דלא יירית לה בעל ולא אלא בבופר, שאינו משתלם אלא לאחר מיתה, אבל שאר נזקין — יירית לה בעל. ואליבא דידיה איצטריכו ליה לשנויי דאי הכי דקתני חבה אשה ויצאו ילדיה לא יירית בעל — בגרושה כר'. ולא מצי לאוקמי ברבנן ובלא גרושה — דאם כן שום נזקין לא יירית בעל, דהא בין גבו קרקע בין לא גבו אין לו. וריש לקיש קאמר דשאר נזקין יירית — והיינו על כרחך ברבי. לירתי

לירתי ולא לירתי ירתי – ואם תאמר: הא דאמר בפירקין לקמן (קלו, ב): "נכסיי לך ואחריך לפלוני ואחרי פלוני", מת ראשון — קנה שני, ואם מת שני בחיי ראשון — יחזרו נכסים ליורשי הראשון. ולרב ענן דהכא דאמר ולא לירתי ירתי, אמאי נקט התם "אחרי אחריך לפלוני"? הא אפילו לא היה שלישי, אלא אמר "נכסיי לך ואחריך לפלוני" ותו לא, מת שני בחיי ראשון — יחזרו ליורשי ראשון! ויש לומר: דאשמועינן דאם מת שני בחיי ראשון — לא יהא לשלישי. **אמר** רב פפא הלכתא דאין הבעל נוטל בראוי — אבל שבח נוטל, בדפרישי הקונטרס. דכיון דאינו יורש, אלא הוא זוכה בנכסים מיד, ורבשותו בא השבח. ולהכי לא חשיב במתניתין בפרק "יש בכור" (בכורות נב, א) גבי הנהו דאין נוטלין בראוי בכמוחזק, משום דבעל יש לו שבח, והוא הדין נמי דלא שקיל בעל במלוג אשתו, אפילו במה שלוחה אשתו מנכסי מלוג, דהא נוק נמי הוי כנכסי מלוג, כדמוכח מתניתין ד"מציאת האשה" (כתובות סה, ב) ואפילו הכי משמע בפרק "שור שנגח ארבעה וחמשה" (בבא קמא מב, ב) דלא ירית בעל. דלרבי דוקא הוצרך לאוקומי בגרושה, דלא חשיב מלוה ראוי בבכור, והוא הדין לגבי בעל. והאי דשביק בעל לאיירי בה, ונקט בכור שאינו נוטל פי שנים במלוה — היינו משום דלגבי בכור אפילו אמוראי בשמעתין, אבל הוא הדין בעל, כדפרישית. וליכא לאקשויי: דאמאי לא עריב ותני להו בהדי הדדי, דאין הבעל ובכור נוטלין בראוי בבמוחזק ונוטלין במלוה. משום דלגבי בכור משנה שלימה היא בבכורות (נא, ב) דאין נוטל בראוי, אבל בעל דאין נוטל בראוי — לא אשכח לה משנה ולא ברייתא, אלא מימרא דאמר רבי אבהו ומטו בה משמיה דרבי יהושע בן קרחה לעיל בפירקין (קיג, א).

ואין הבכור נוטל פי שנים במלוה — וכל שכן בשבח. והא דלא נקט שבח — משום דמשבח לא הוה משמעינן דמלוה הוה ראוי, דהא איכא למאן דאמר דאפילו לרבנן הני מלוה מוחזק, דכמאן דגביא דמיא. ולהכי נקט רב פפא מלוה דאין הבכור נוטל פי שנים, דשמעינן מינה כל שכן שבח, ואף על גב דלגבי בעל ובכור חשבינן מלוה ראוי – לגבי בתובת אשה חשיבא מוחזקת, וגובה אשה כתובתה ממלוה. אף על פי שאינה נוטלת לא מן השבח ולא מן הראוי, כדתנן בבכורות (נב, א) אפילו הכי גביא ממלוה, כדתנן "הכותב" (כתובות פד, א): מי שמת והניח אשה ובעל חוב ויורשין, והיה לו פקדון או מלוה ביד אחרים, רבי טרפון אומר: יטלו לכתשל שבחן, רבי עקיבא אומר: יטלו ליורשין, שכולן צריכין שבועה ואין היורשין צריכין שבועה. אלמא, אפילו לרבי עקיבא אי לא צריכה שבועה — היינו גובה, אבל לפי שצריכה שבועה — גובין היורשין, ותו לא תגבי האשה מהן, דהוו להו מטלטלי דיחמי ולא משתעבדי. ואם גבו קרקע

"נִכְסֵי לְסַבְתָּא וּבְתִרָה לִירָתַאי", הָוְיָא לֵיהּ בְּרָתָא דַּהֲוָה נְסִיבָא, שְׁכִיבָא בְּחַיֵּי בַּעֲלָהּ וּבְחַיֵּי סַבְתָּא, בָּתַר דִּשְׁכִיבָא סַבְתָּא אֲתָא בַּעַל קָא תָּבַע; אֲמַר רַב הוּנָא: "לִירָתַי" - וַאֲפִילּוּ לִירָתַי יְרָתַי, וְרַב עָנָן אָמַר: "לִירָתַי" - וְלָא לִירָתַי יְרָתַי. שְׁלָחוּ מִתָּם: הִלְכְתָא כְּוָותֵיהּ דְּרַב עָנָן, וְלָאו מִטַּעֲמֵיהּ; הִלְכְתָא כְּוָותֵיהּ דְּרַב עָנָן - דְּכַעַל לָא יָרֵית. וְלָאו מִטַּעֲמֵיהּ - דְּאִילּוּ רַב עָנָן סָבַר: אַף עַל גַּב דַּהֲוָה לֵיהּ בְּרָא לְבָרְתֵיהּ לָא יָרֵית; וְלָא הִיא, דְּאִילּוּ הָוָה לֵיהּ בְּרָא לְבָרְתֵיהּ - דַּאֲמַר רַב עָנָן סָבַר: אַף עַל גַּב דַּהֲוָה לֵיהּ בְּרָא, וְאֵין הַבַּעַל נוֹטֵל בְּרָאֵי בִּכְמוּחָזָק. מִכְּלָל דְּרַב הוּנָא סָבַר: בַּעַל נוֹטֵל בְּרָאֵי בִּכְמוּחָזָק?! אֲמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, דָּבָר זֶה נִפְתָּח בְּגְדוֹלִים וְנִסְתַּיֵּם בְּקְטַנִּים: כָּל הָאוֹמֵר "אַחֲרֵיךָ", כְּאוֹמֵר "מַעֲכְשָׁיו" דָּמֵי. אֲמַר רַבָּה: מִסְתַּבְּרָא מַעֲמָא דִּבְנֵי מַעֲרְבָא, דְּאִי קָדֵים סַבְתָּא וְזַבְנָא - זַבְנָה זְבִינֵי. אֲמַר רַב פָּפָּא, הִלְכְתָא: אֵין הַבַּעַל נוֹטֵל בְּרָאֵי בִּכְמוּחָזָק, וְאֵין הַבְּכוֹר נוֹטֵל בְּרָאֵי בִּכְמוּחָזָק, וְאֵין הַבְּכוֹר נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם בְּמִלְוֶה - בֵּין שֶׁגְּבוּ קַרְקַע בֵּין שֶׁגְּבוּ מָעוֹת.

ומלוה

נכסאי לסבתא — לזקנתי אני נותן כל נכסי, אם אביו או אם אמו. **ובתרה לירתאי** — אחר מות זקנתי לא יירשו יורשי שלה, כגון בנה או בתה או אביה או אחיה, אלא יורשי שלי, כגון בני או בתי או אחי — הקרוב קרוב קודם. **הויא ליה** — לההוא גברא חדא ברתא. **שכיבא** — ההיא ברתא. **בחיי בעלה ובחיי סבתא** — ואחר כך שכיבא סבתא. ואתא בעלה וקחבצ. לפי שבשעת צוואת דמת היתה בתו קיימת, ובמי שאמר "נכסיי לסבתא ובתרה לבתי", דהיינו "ירתי", והיה רוצה לירש זכות אשתו. **אמר רב הונא** — האי "ובתרה לירתאי" דקאמר דהוה גברא — לירתאי לירתי ירתאי קאמר. כיון שנתנה ליורשיו, והרי זכתה בהן הבת שהיתה יורשת שלה, בדמפרש טעמא לקמן, דכל האומר "אחריך" — כאומר "מעכשיו" דמי, וכיון דזכתה בהן מחיים — הרי הבעל יורש את אשתו, דהיינו ירתי ירתאי. והכי מפרש לה לקמיה. ומיהו, השתא לא ידענן אבתי טעמא דרב הונא, אלא שרואין אנו שזיכה את הבעל. וטעמא לא ידענן עד דמפרש ליה לקמיה. **ורב ענן אמר לירתאי ולא לירתי ירתאי** — והכי קאמר: ובתרה לירתאי — לאותן יורשין שיהיו לי בעולם בשעת שתמות הזקנה אני נותן את נכסיי. כגון אם היתה בתו קיימת, או אחיו או אביו, דכל אלו אני קורא בהן "ירתאי". אבל לא בן בתו, כדמוכח לקמיה, דהיינו ירתי ירתאי, שמכח בתו הוא בא לירש אותו. ולא לבעלה, דאיהו נמי ירתי ירתאי. דירתאי דוקא קאמר — אותן הבאים מבתי, ולא לירתי ירתאי הבאין מכח כחי. והלכך, היכא דליכא ירתאי אחר מות הזקנה, אלא ירתי ירתאי — נשארו הנכסים ביד יורשי הזקנה. דדומה לאומר "נכסיי לך ואחריך לפלוני", שאם מת אותו שני — יירשו יורשי ראשון, כדתנינן לקמן בפירקין (קלו, ב): ואם מת שני בחיי ראשון — יחזרו נכסים ליורשי ראשון. **דבעל לא יריית** — הכא, דראוי הוא. **אף על גב דהוה ליה ברא לבריתא** — דהוה ליה ירתי ירתאי, קאמר רב ענן דהוה ברא לא ירית. כדקא דייק לישנא, דירתאי משמע, ולא ירתי ירתאי. **ולא היא** — דאילו הוה ליה ברא — ודאי יריתּ, הואיל והוא ראוי לירש את זה הנותן, שהרי הבת וכל יוצאי יריכה, במקום שאין בן — קודמין לכל יורשי האיש, דירתאי קרינא ביה, דהואיל והוא קודם לכל יורשיו, ואף על פי שבא מכח כחו. ומעיקרא כי אמר "לירתאי" — לירתאי שיהא לי במות הזקנה קאמר, ובן בתו יורש אותו, וקודם לאביו ולאחיו ולאחותו. ואף על פי שהן קרוין ירתאי, והבן ההוא קרוי ירתי ירתאי — אפילו הכי קודם, דליורשיו הראוין ליורשו מן התורה רגיל לקרות ירתאי. ושמעת דבעל לא יריתּ — לא משום דהוי ירתי ירתאי, דאילו היה ראוי לירש נחלה זו מן התורה, ירתאי הוה קרינא ביה. אלא משום דאינו ראוי ליורשה, דהוה לאשה לבית אחיה דאי ממון ראוי לאשה ולא מוחזק, שעדיין לא נפל בידה, ובעל אינו נוטל בראוי. אבל אי איכא בן

דחזי למירתה – ודאי יריתּ, דבן יריתּ בראוי. **ומקשינן: מכלל דרב הונא סבר כו'** – מדאוקימנא טעם דבני מערבא דבעל לא יריתּ, היינו משום דחשבי להני נכסי ראוי, אם כן רב הונא דאמר יריתּ בעל – סבירא ליה דבעל נוטל בראוי? **אמר רבי אלעזר** – לפרושי טעמא דרב הונא קאתי. נפתח – התחיל. **בגדולים** – רב הונא. **בקטנים** – רבי אלעזר. ועצמו קרי קטן לגבי רב הונא. **באומר מעכשיו** – וכיון דאמר "ובתרה לירתאי" דהיינו לבת – היינו נמי כמו שאמר: מיד אני נותן את גוף הקרקע לבתי, אלא שזקנתי תאכל פירות בחייה, ואחר כן תקח בתי או הבא מכחה את הנכסים. דחשיב לה רב הונא לגבי בת כמתנת "מהיום ולאחר מיתה", והלכך הויא לה זו הבת מוחזקת בחייה בהני נכסים, וכי קא יריתּ בעל – שפיר קא יריתּ במוחזק. **מסתברא מעמייהו דבני מערבא** – דחשבי להו ראוי לגבי בת, ולא מוחזק, דליכא למימר כאומר "מעכשיו" דמי, דהא אם קדמה הזקנה בחייה ומכרה לאחרים – זבינה זביני, ושתמות הזקנה, אפילו אם תהיה הבת קיימת לא תטול כלום, כדאמרינן בבתובות ולקמן בפרקין (קלו, א): "נכסי לך ואחריך לפלוני" אם קדם הראשון ומכר – מה שמכר מכר, וראין לשני אלא מה ששייר ראשון. ואם לא שייר כלום – לא שקיל מידי. והלכך, בעל לא יריתּ, דאשתו לא היא והוחזקה כלל בהני נכסים בחייה, שהרי היתה הזקנה יכולה למכרן לגמרי, מה שאין כן במתנת "מהיום ולאחר מיתה". ונמצא שאף גוף הקרקע לא הוחזק לבת בחיי הזקנה, וגם בשמתה הזקנה אין הבת בחייה להוריש המוחזק לה לבעל. **אמר רב פפא הלכתא אין הבעל נוטל בראוי בכמוחזק** – בראוי ממש, כגון לירש את אשתו בקבר בנחלה שנפלה לה לאחר מיתה, אתא רב פפא לאשמועינן דלא ירית. דהא כולי עלמא מודו דלא ירית, דדילפינן מקראי בפירקין דלעיל (קיג, א) מדכתיב "בגבעת פנחס בנו". דרב הונא לא פליג אלא ב"אחריך", וכדפרישׁ רבי אלעזר, דכל האומר "אחריך" כאומר "מעכשיו" דמי, אבל בראוי דפליגי ביה רבי ורבנן, כגון חפורה והוי שובלי, שלופפי והוו תמרי – לא אתא לאשמועינן דאין הבעל נוטל, אלא ודאי הבעל נוטל, שהרי כשמתה יורש את כל נכסים שהיתה מוחזקת בהן, וכי גדלי פירי – ברשותיה גדלי. דנהי דפליגי רבנן בבבור – דהתם היינו טעמא דכאמרן לעיל (קכד, א): "לתת לו" – מתנה קרייה רחמנא, אבל גבי בעל ליכא למימר הכי. ועוד: דאפילו בבור כהאי גוונא, דליכא יורש אחר אלא הוא יורש כל נכסי אביו – הכל מודים שיירש הבל, ואפילו שבח הראוי, דהא כי אשבוח – ברשותיה אשבוח. **ואין הבכור נוטל בראוי בכמוחזק** – כרבנן, כגון דהוי שלופפי והוו תמרי, שנשתנה שמן על ידי שבח שנשבחו אחר מיתת אביו. אבל דיקלא ואלים, ארעא ואסקא שירטון, שעדיין שמן הראשון עליהם – הכל מודים דשקיל חלק בכורה. אבל ענבים וצערום – לא שקיל בכור על פי שנים אפילו לרבי, ואף על פי שעדיין לא נשתנה שמן, משום דשבח שהשביחו יתומים הכל מודים דלא שקיל. ומיהו, היכא דמת בכור בחיי אביו – בניו של בכור יורשין חלק בכורתו עם אחי האב, דומיא דבנות צלפחד, וכדפרישית לעיל בפירקין (קכה, ב) בדתניא בתוספתא דבכורות, ובדאמרינן בהלכות גדולות. ובתלמוד ירושלמי ליתה לה ריש לקיש: נאמר "משפט" לענין בפילה, ונאמר "משפט" לענין פשוטה כו', כדפרישית לעיל. **ואין הבכור נוטל פי שנים במלוה** – ואפילו בשטר, בין שגבו קרקע בין שגבו מעות. דלאו האי קרקע ולאו הני מעות שבק להון אבוהון, והוה ליה ראוי. ואי תפיס עלה משכון, אפילו לרב פפא בבור נוטל פי שנים, דקיימא לן (גיטין לז, א): בעל חוב קונה משכון.

כמלוה שעמו — שהכבוד נתחייב לאביו. **פלני** — חלק בכורה יחלקו ביניהן, איזהו מעכב פלגא ונותן לאחיו פלגא, דהוי ליה ממון המוטל בספק וחולקין. דאין ידוע אי חשיב מוחזק לאביו, שהרי הבכור רוצה הוא לשעבד נכסיו לאביו לגמרי, ובעין יפה גמר ומקני נכסיו לאביו, כדי שיהא אביו מוחזק בדך מלוה ויטול בה אותן פי שנים, או דלמא לא שנא משאר מלוה. הלכך פלני. יש לשונות אחרים, ולא נתישבו לפי הלשון הכתוב בספרים. והא דאמרינן: כל האומר "אחריך" באומר "מעכשיו" דמי — לאו מילתא היא, אלא כשלחו מתם, דאמר רבה: מסתבר טעמא דבני מערבא בר'. וכל היכא דאמר "נכסיי לך ואחריך ליורשיי", מת ראשון — קנו יורשי הנותן או יורשי יורשין הקודמין ליורשו. אבל בעל לא, דאין הבעל נוטל בראוי. ואם נתן הנכסים לבת מהזיום ולאחר מיתה, אף על פי שמתה בחיי הזקנה — הבעל יורשה, דהויא לה מוחזקת בנוף הקרקע בחיי הזקנה. **אמר רב הונא אמר רב אסי** — אף על גב דאוקימנא לדרבי הכל דאין הבכור נוטל פי שנים בשבח שהשביחו יתומים לאחר מיתת אביהן, מיהו, אם מיחה ואמר: אל תשביחו חלקי, אלא נחלוק מיד, ואשביח אני שני חלקים שלי, ואטול כל שבחן. והן נתייאשו מלחלוק, והשביחו הנכסים — הרי מיחה בהן, ויטול פי שנים. דהא פסקינן לקמן: יש לו לבכור פי שנים קודם חלוקה, משעה שחפץ לזכות בבכורתו. והרי חפץ ליטול חלקו לאלתר, וזוכה בחלק בכורתו מיד, כל מקום שהוא. הלכך נכסין דידיה אשבח. **אמר רבה מסתברא מילתא דרב אסי** — דיטול הבכור פי שנים בשבח שהשביחו יתומים, בשביל מדאתו בשמיחה — בענבים מחוברים ובצרום היתומים שלא מדעתו. אי נמי, מדעתו ובעל כרחו, שלא רצו לחלוק. או זיתים היו מחוברין בשמיחה בהן, ומסקום והשביחום יתומים בבצירה ובמיסקה — בהאי שבח שקיל בכור פי שנים, שנוטל שני חלקים מן הענבים כמות שהן בצורים, ולא יתן להם שבח בצירה. דענבים היו ואבתי ענבים בינתו, וענבים של בכור הוא דאשבוח. והרי זה דומה לגוזל פרה והוקירה, דמשלם אותה כמות שהיא, הואיל ולא נשתנית. **אבל דרכום** — על מנת לזכות הן בשבח דריכה — לא שקיל בכור פי שנים. כדתנן: הגוזל עצים ועשאן כלים — משלם כשעת הגזילה, דקנייה בשינוי. הכי נמי קנינהו יתמי להני ענבים בשינוי. ורבינו חננאל פירש: בכור שמיחה ואמר "איני מוותר חלק בכורה" — זיו, ואין צריך למחות פעם אחרת. ואמר רבה: הני מילי כשמיחה בענבים ובצרום, זיתים ומסקום — הוא דאין צריך למחות לו פעם אחרת. אבל אם דרכום וחלקו ולא מיחה — ויתר. ולא נהירא לי, חדא: דאפילו לא מיחה לא הפסיד חלק בכורה עד שיטול חלק באחת מן השדות בפשוט, כדלקמן, ואז ויתר חלק בכורה בכל הנכסים. ועוד: הא אבתי לא איירינן לעיל בשום ויתור, דנימא מכיון שמיחה מיחה, ולא יוותר עוד. **ורב יוסף אמר אפילו דרכום** — קא סלקא דעתין השתא דאפילו דרכום שקיל בשבח היין פי שנים. והיינו דקא מתמה גמרא: דרכום, אמאי שקיל פי שנים? הא מעיקרא עבעי והשתא חמרא, וקנייה בשינוי כדפרישית. ומשני: כדאמר רב עוקבא בר' לקמן, הבא נמי נותן לו דמי היזק עבעי. כלומר, האי דאמר רב יוסף אפילו דרכום — לא ליטול שבח היין היתר על הענבים אמר, דודאי לא שקיל אלא דמי ענבים. אלא הבא במאי עסקינן — שפחת היין ונשפך או נתקלקל, שאין שוה כדמי ענבים, ואתא רב יוסף למימר דאפילו דרכום ופחתו — בכור נוטל פי שנים בענבים בצורים כדמים שהיו שוין הענבים. דכיון דמיחה בהן — לא הוו להו לדרוך ענבים שלו, ומשלמים לו דמי ענבים, הכל כשעת הגזילה. ומר חדא ומר אמר חדא, ולא פליגי; רבה אירי דאין נוטל בשבח היין, ורב יוסף אתא למימר דהכי נמי לא שקיל בפחיתת היין מדמי ענבים. **דאמר רב יהודה אמר שמואל בכור ופשוט בו' נוטל פי שנים** — וכגון שמיחה. **אמר רב עוקבא בו'** — והכי קאמר: ואפילו דרכום — נוטל פי שנים בענבים בצורים כמו שהן שוין קודם דריכה. **בכור שנטל חלק** — באחת מן השדות כאחד מאחיו, חלק פשיטות. **ויתר** — כלומר, דרי מחל חלק בכורה, כדמפרש לקמיה אי בהאי שדה אי בכל הנכסים. וטעמא — כדאמרן לעיל: אם אמר "איני נוטל ואיני נותן" — רשאי. דכיון דמתנה קריינא רחמנא, ואיהו לא בעי לה — לא הויא מתנה, ולא יזכה בה עוד. **קסבר אין לו לבכור** — חלק בכורה, לא לתת ולא למכור קודם חלוקה, כדבתיב "לתת לו" — עד דאתיא לידיה דמקבל מתנה. הלכך, האי שדה שבא לידו חלקו ממנה, והיה לו לזכות בו חלק בכורה, דהא שעת חלוקה הוא וקרינן ביה "לתת לו" — הלכך מצי מחיל. אבל בשאר נכסים לא מצי מחיל, דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, דעד שעת חלוקה לא זכי בהו. וכל שכן בחלק פשיטות דלא זכי קודם חלוקה, שלא הוברר חלקו. ומיהו, אם מת קודם חלוקה, לא שנא בכור ולא שנא פשוט — בנו יורש עם האחין, ונוטל חלק אביו כשיבאו לחלוק. דלא גרע היכא דמת האב ואחר כך מת הבן, דבן הבן יורשו, מהיכא דמת הבן בחיי האב. דבן בנו יורשו, כדתניא "ובן אין לו" — עיין עליו. אבל קודם חלוקה — אין יכולין למכור, לא האב ולא הבן. **יש לו לבכור קודם חלוקה** — ואף על גב דחלק פשוט אין לו. דהא כתיב "לתת" — משעת שמת האב הוא ראוי ליתן לו, הלכך בבכור תליא מילתא, דבשעה שירצה יזכה בחלקו, וכדאמרן לעיל: בכור שמיחה מיחה, הלכך יש כח בידו למחול כל שעה שירצה, והזיעו דבר שבא לעולם. ואנן סהדי, דכי היכי דאחיל בהא שדה — אחיל בכולהו. וכיון דיש כח בידו לזכות — יש כח נמי בידו ליתן ולמחול, והוא מחיל. **בנכסי דיירי ורפשוט** — יש מפרשין: בחלק בכורתו ובחלק פשיטותו. ואין זה לשון גמרא. ועל כרחי זקוק אני לפרש שמכר כל הנכסים, שני חלקים שלו וחלק פשוט אחיו. מקמי דניפלוג בהדיה מכר כל השדה שלא ברשות אחיו, ולצורך אחיו, לתת לו מעות של חלקו. **לכיבל תמרי** — מאותו שדה, בשביל חלק אבהתן. **מחונות** = הכום. **אמרי להו** — ללקוחות, קרוביהו דיתמי. **דיזבנתינהו לנכסייהו** — שלא מדעתם ושלא מדעת אבהתן. דהא ודאי חלק פשוט אחיו לא היה יכול למכור. **לא עשה** — הבכור ולא כלום במכירה זה.

ומלוה שעמו - פלני. אמר רב הונא אמר רב אסי: בכור שמיחה - מיחה. אמר רבה: מסתבר טעמא דרב עוקבא בר חמא: ליתן לו דמי היזק ענבי, הבא נמי - נותן לו דמי היזק ענבי. היכא איתמר דרב עוקבא בר חמא? אמר דאמר רב יהודה אמר שמואל: בכור ופשוט שהניח לחן אביהן ענבים ובצרום, זיתים ומסקום - בכור נוטל פי שנים, אפילו דרכום. - דרכום?! מעיקרא עינבי, השתא חמרא! - דרב עוקבא בר חמא: ליתן לו דמי היזק ענבי. אמר מר עוקבא בר חמא: מאי ויתר? רב אפא משמיה דרבא אמר: ויתר באותה שדה, רב אפא משמיה דרבא אמר: ויתר בכל הנכסים פולן; רב אפא משמיה דרבא אמר ויתר באותה שדה, קא סבר: אין לו לבכור קודם חלוקה, ומה דאתא ליהיה אחיל, אידך לא אחיל; ורב אפא משמיה דרבא אמר ויתר בכל הנכסים פולן, קא סבר: יש לו לבכור קודם חלוקה, ומדאחיל בהא אחיל בכולהו. והא דרב אפא - לאו בפירוש איתמר אלא מכללא איתמר; דההוא בכור דאזיל ובין נכסי דידיה ודפשוט, אזול יתמי בני פשוט למיכל תמרי מהנהו לקוחות, מחונות; אמרי להו: לא מיסתייא דזבנתינהו לנכסייהו, אלא מימחא נמי מיחו להו? אתו לקמיה דרבא, אמר להו: לא עשה ולא כלום;

קרקע בחוב אביהן היא חוזרת וגובה מהן בשבועה, כדין בעל חוב, או אם פטרה מן השבועה — גובה ממלוה שהיא ביד אחרים, אפילו לרבי עקיבא ודלא כאבא שאול בן אימא מרים. ואין לומר דההוא ברבי אחיא, אבל לרבנן הוי מלוה ראוי — דהא לא משתמיט התם שום אמורא לאוקומי ברבי, משמע דליכא מאן דפליג, אלא כולי עלמא איתא להו מלוה מוחזקת לגבי כתובה. ובזמן הזה דתקינו גאונים דגביא אשה ובעל חוב ממטלטלי דיתמי כמו ממקרקעי, יתומין שגבו בחובת אביהן בין מקרקעי בין מטלטלי — חוזרת אשה וגובה מהן. כי היכי דבמקרקעי משום דרבי נתן חשיב כאילו גבאן אביהן מחיים — הכי נמי במטלטלי. ורציף עיון. דרב פפא סבר הכא בין גבו קרקע בין גבו מעות אין לו — אם כן סבר שעבודא לאו דאורייתא, דשילהי "גט פשוט" (בבא בתרא קעה, ב) מדמי להו אהדדי. ובפרק קמא דקדושין (יג, ב) סבר רב פפא שעבודא דאורייתא. **ובמלוה** שעמו פלני — לא משום דקיימא לן ממון המוטל בספק חולקין. דהא לא קיימא לן כסומכוס, בדפרישית לעיל (לה, א), אלא תקנת חכמים היא הכא, ובמקום שמפורש בהדיא, דחולקין. **אבל** דרכום לא — לפירוש הקונטרס, דטעמא משום דקנאום בשינוי — קשיא, דהיכי פריך: מעיקרא עבעים והשתא חמרא? הא איכא למאן דאמר ב"הגחל קמא" (בבא קמא צח, א): שינוי במקומו עומד!

לא

לא עשה כלום בפלגא — פירש הקונטרס: בחלק פשיטותו, וכל שכן בחלק פשיטות אחין.

ואין נראה, דחלק פשיטותו — פשיטא דמכר, כדקאמר לעיל: מה חלק פשוט אף על גב דלא אתי לידיה! אלא נראה: דלא עשה ולא כלום בפלגא — היינו בחלק פשיטות אחין, אבל חלק בבורה — מכר, וכל שכן חלק פשיטותו. ומר סבר: לא עשה ולא כלום בבולהו — לא חלק בבורה ולא חלק פשיטות אחין. אך תימה: דלמאן דאמר לא עשה ולא כלום בפלגא, היינו בחלק פשיטות אחין — מאי קא משמע לן רבא? וכי על חלק אחין הוצרכו לישאל?

והלכתא יש לבכור קודם חלוקה — אף על גב דקיימא לן כרבנן, בדפסק רב פפא דאין בכור נוטל פי שנים במלוה, כרבנן דאמרי: חלק בבורה עד דאתי לידיה — מודו רבנן דיש לו לבכור קודם חלוקה, בפירוש הקונטרס, דהוי שפיר ראוי לתת לו, שמשעה שמת האב היה ראוי לתת לו, ומיהו, מכל מקום אין נוטל פי שנים בשבח, דלא מ"לתת לו" ממעטינן לה, אלא מ"ימצא לו" ממעטינן דבעי מצוי ומוחזק, למעוטי ראוי מלוה ושבח. ומ"לתת לו" גלי לן, מדקרייה מתנה דרשינן מ"ימצא לו" מצוי ומוחזק. ואי לא מ"ימצא לו" — לא הוה דרשינן מ"לתת לו" פרט לראוי. וכן משמע הזהיא דספרי דבי רב דמ"ימצא לו" ממעטינן שבח. ולעולם אית להו לרבנן דיש לו לבכור קודם חלוקה. והא דאמרינן: ואם אמר "איני נוטל ואינו נותן" ראשי — לא הוי טעמא משום דיש לו קודם חלוקה, דאפילו אין לו לבכור — יכול לומר "אינו נוטל ואינו נותן". דלא משום שרוצה להסתלק מן הבכורה לגמרי שלא יוכל להחזר ולתבעה קאמר, אלא הכי קאמר להו: אינו נוטל, וכל זמן שלא נטלתי — לא תוכלו לתבעני כלום. **הרי** זו מקודשת ותנאו בטל — מפורש בריש "אף על פי" (כתובות נו, א).

מדרש

לְקַמְיֵהּ דְּרַבָּה בַּר בַּר חָנָה, אֲמַר לַיֵּהּ: מוּחְזָקְנִי בֵּיהּ שֶׁהוּא בְּכוֹר. אֲמַר לַיֵּהּ: מְנָא יָדְעַתְּ? - דְּהָוָה קָרֵי לֵיהּ אֲבוּהּ "בּוּכְרָא סַכְלָא". - דְּילְמָא בּוּכְרָא דְּאִמָּא הוּא, דְּכָל בּוּכְרָא דְּאִמָּא נָמֵי "בּוּכְרָא סַכְלָא" קָרוּ לֵיהּ. הַהוּא דַּאֲתָא לְקַמְיֵהּ דְּרַבִּי חֲנִינָא, אֲמַר לַיֵּהּ: מוּחְזָקְנִי בֵּיהּ שֶׁהוּא בְּכוֹר. אֲמַר לַיֵּהּ: מְנָא יָדְעַתְּ? אֲמַר לַיֵּהּ: דְּכִי הָווּ אָתוּ לְגַבֵּי אֲבוּהּ, אֲמַר לְהוּ: זִילוּ לְגַבֵּי שִׁכְחַת בְּרִי, דְּבוּכְרָא הוּא וּמַסֵּי רוּקָּיהּ. - וְדִילְמָא בּוּכְרָא דְּאִמָּא הוּא! - גְּמִירִי: בּוּכְרָא דְּאַבָּא - מַסֵּי רוּקָּיהּ, בּוּכְרָא דְּאִמָּא - לָא מַסֵּי רוּקָּיהּ. אֲמַר רַבִּי אִמִּי: טוּמְטוּם שֶׁנִּקְרַע וְנִמְצָא זָכָר - אֵינוֹ נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם, דְּאָמַר קְרָא: "וְהָיָה הַבֵּן הַבְּכוֹר לַשֹּׂנְאָה", עַד שֶׁיְּהֵא בֵּן שִׁשָּׁה חֲיָיִה. רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק אָמַר: אַף אֵינוֹ נִידּוֹן בֶּכֶן סוֹרֵר וּמוֹרֶה, דְּאָמַר קְרָא: "כִּי יִהְיֶה לְאִישׁ בֵּן סוֹרֵר וּמוֹרֶה", עַד שֶׁיֵּהֵא בֵּן מְשֻׁעָּת חֲיָיִה.

אמימר

מָר סָבַר: לֹא עָשָׂה כְּלוּם בְּפַלְגָּא, וּמָר סָבַר: בְּכוּלְּהוּ. שָׁלְחוּ מִתָּם: בְּכוֹר שֶׁמֵּת קוֹדֶם חֲלוּקָה - לֹא עָשָׂה כְּלוּם. אַלְמָא, אֵין לוֹ לַבְּכוֹר קוֹדֶם חֲלוּקָה, וְהִלְכְתָא: יֵשׁ לַבְּכוֹר קוֹדֶם חֲלוּקָה. מַר זוּטְרָא מִדְּרִישְׁבָּא פְּלַג בְּצַנָּא דְּפַלְפְּלֵי בַּהֲדֵי אַחַיָּן בְּשָׁוֶה, אָתָא לְקַמְיֵהּ דְּרַב אַשִׁי, אֲמַר לֵיהּ: הוֹאִיל וִיתַרְתָּהּ בְּמִקָּצָת - וִיתַרְתָּהּ בְּכָל הַנְּכָסִים כּוּלָּן. **משנה** הָאוֹמֵר: "אִישׁ פְּלוֹנִי בְּנִי בְּכוֹר לֹא יִטּוֹל פִּי שְׁנַיִם", "אִישׁ פְּלוֹנִי בְּנִי לֹא יִירַשׁ עִם אֶחָיו" - לֹא אָמַר כְּלוּם, שֶׁהַתּוֹרָה עַל מָה שֶׁכָּתוּב בְּתוֹרָה. הַמְחַלֵּק נְכָסָיו עַל פִּיו, רִיבָּה לְאֶחָד וּמִעֵט לְאֶחָד, וְהִשְׁוָה לָהֶן אֶת הַבְּכוֹר - דְּבָרָיו קַיָּמִין, וְאִם אָמַר מְשׁוֹם יְרוּשָּׁה - לֹא אָמַר כְּלוּם. כָּתַב בֵּין בְּתִחִלָּה בֵּין בְּאֶמְצַע בֵּין בַּסּוֹף מְשׁוֹם מַתָּנָה - דְּבָרָיו קַיָּמִין. **גמרא** לֵימָא, מַתְנִיתִין דְּלָא כְּרַבִּי יְהוּדָה, דְּאִי רַבִּי יְהוּדָה, הָאָמַר: בְּדָבָר שֶׁל מָמוֹן תְּנָאוֹ קַיָּם! דְּתַנְיָא: הָאוֹמֵר לְאִשָּׁה "הֲרֵי אַתְּ מְקוּדֶּשֶׁת לִי עַל מְנָת שֶׁאֵין לִיךְ עָלַי שְׁאֵר כְּסוּת וְעוֹנָה" - הֲרֵי זוֹ מְקוּדֶּשֶׁת, וּתְנָאוֹ בָּטֵל, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר; רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בִּדְבָר שֶׁל מָמוֹן תְּנָאוֹ קַיָּם. - אֲפִילּוּ תֵּימָא רַבִּי יְהוּדָה, הָתָם יָדְעָה וְקָא מְחַלְּה, הָכָא לָא קָא מְחַיֵּל. אֲמַר רַב יוֹסֵף: אָמַר "אִישׁ פְּלוֹנִי בְּנִי בְּכוֹר הוּא" - אֵינוֹ נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם, דִּילְמָא בּוּכְרָא דְּאִמָּא קָאָמַר. הָהוּא דַּאֲתָא לְקַמְיֵהּ דְּרַבָּה בַּר בַּר חָנָה, אֲמַר לֵיהּ: מוּחְזָקְנִי בֵּיהּ שֶׁהוּא בְּכוֹר. אֲמַר לֵיהּ: מְנָא יָדְעַתְּ? - דְּהָוָה קָרֵי לֵיהּ אֲבוּהּ "בּוּכְרָא סַכְלָא". - דְּילְמָא בּוּכְרָא דְּאִמָּא הוּא, דְּכָל בּוּכְרָא דְּאִמָּא נָמֵי "בּוּכְרָא סַכְלָא" קָרוּ לֵיהּ. הָהוּא דַּאֲתָא לְקַמְיֵהּ דְּרַבִּי חֲנִינָא, אֲמַר לֵיהּ: מוּחְזָקְנִי בֵּיהּ שֶׁהוּא בְּכוֹר. אֲמַר לֵיהּ: מְנָא יָדְעַתְּ? אֲמַר לֵיהּ: דְּכִי הָווּ אָתוּ לְגַבֵּי אֲבוּהּ, אֲמַר לְהוּ: זִילוּ לְגַבֵּי שִׁכְחַת בְּרִי, דְּבוּכְרָא הוּא וּמַסֵּי רוּקָּיהּ. - וְדִילְמָא בּוּכְרָא דְּאִמָּא הוּא! - גְּמִירִי: בּוּכְרָא דְּאַבָּא - מַסֵּי רוּקָּיהּ, בּוּכְרָא דְּאִמָּא - לָא מַסֵּי רוּקָּיהּ. אֲמַר רַבִּי אִמִּי: טוּמְטוּם שֶׁנִּקְרַע וְנִמְצָא זָכָר - אֵינוֹ נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם, דְּאָמַר קְרָא: "וְהָיָה הַבֵּן הַבְּכוֹר לַשֹּׂנְאָה", עַד שֶׁיְּהֵא בֵּן שִׁשָּׁה חֲיָיִה. רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק אָמַר: אַף אֵינוֹ נִידּוֹן בֶּכֶן סוֹרֵר וּמוֹרֶה, דְּאָמַר קְרָא: "כִּי יִהְיֶה לְאִישׁ בֵּן סוֹרֵר וּמוֹרֶה", עַד שֶׁיְּהֵא בֵּן מְשֻׁעָּת חֲיָיִה.

אמימר

ותנאו בטל — דאין אדם מתנה על מה שכתוב בתורה, והוי קידושי, המעשה מעשה, והתנאי כמאן דליתיה, דכמעשה בלא תנאי דמי. **בדבר של ממון** — שאר וכסות. אבל עונת התשמיש — מצוה היא, ועצערא דגופא הוא. **תנאו קיים** — הקדושין קדושין, ויש לה עליו עונה, אבל לא שאר וכסות. ומתניתין נמי — של דבר ממון הוא. **התם קא מחלה** — שעל מנת כן קבלה קדושין, ובההיא הנאה דמקדש לה מחלה ליה, וכיון דקבלה לקדושין מיניה — נתרצית למחול. אבל הכא מי מחיל? מה הנאה יש לו לבן שימחול? ואף על פי ששתק הבן — אין זו מחילה, דאינו רוצה להכעיס את אביו. ולא גרסינן: מי ידע דמחיל. **האומר אישׁ פלוני** — "הנה הוא בני בבורי" — מהימנינן ליה לאב ליטול פי שנים. דאפילו רבנן דפליגי אדרבי יהודה לקמן בשמעתין, ואמרי: אינו נאמן — הני מילי בדמוחזק לן דלאו בבור הוא. אבל בדלא מוחזק לן הי מיניהו בבור — מודו דנאמן, כדאמרינן לקמן: אלא לרבנן "יכיר" למה לי — בצריך היכרא. **אבל אמר יוצא פלוני בני הנה הוא בבור** — ולא אמר "בבורי" — אז לא יטול פי שנים, דלמא בוכרא דאמא קאמר, והוי בבור לכהן אבל לא לנחלה, דלא הוי ראשית אונו דידיה. ומסופקא לה יהבינן ליה פי שנים, ואפילו אם תפס — מפקינן מיניה, דלא קרינא ביה "יכיר" לאחרים, דאבתי מספקא לן. **מוחזק אני בו** — ועד אחד עמו (כו'). **בוכרא מובלא** — בבור שוטה. **דכל בוכרא דאמא מובלא קרי ליה** — ולא משום שוטות, אלא לפי שאינו בבור גמור. כמו "הדס שוטה", שאינו כשר. **מוחזק אני בזה שהוא בבור** — והיה עד אחד עמו. והאי בבור היה שמו שכחת, בדלקמיה. **דכי הוו אתו** — החושעין בעיניהן. **שבחת ברי** — שם הבבור. ולאו היינו בריה דרבי חנינא דאמרינן ב"לא יחפור" (בבא בתרא כו, א), אמר רבי חנינא: לא שכיב שבחת ברי אלא דקץ ואתינא בלא זמנה. **מפי רוקיה** — לעין. **אמר רבי אמי** — בבור הנולד טומטום, שאין ניכר בו לא זכרות ולא נקבות, ולאחר זמן נקרע ונמצא זכר, שהיה גידו שלו וביציו טמונין בגוף, דאף על גב שנמצא זכר גמור, וכל שכן אנדרוגינוס, שאין ספיקו עתיד להוודע. **והיה** — קרא יתירא הוא. **הויה** — לידה.

אמימר

אמימר אמר אף אינו מטעם חלק כבורה — אותו טומטום שנקרע ונמצא זכר, אם הוא פשוט ואינו בכור, וכל נכסי האב תשעה מנים, והן שלשה בנים, בכור ופשוט וטומטום — חולקים הנכסים תחלה לשלשה חלקים באילו אין כאן כי אם בכור ופשוט, והטומטום כמאן דליתיה. ומגיע לחלק הבכור ששה מנים שהן שני חלקים, לפי שהבכור נוטל פי שנים בפשוט, נמצא חלק בכורה שלשה מנים. חורים וחולקים הששה מנים הנותרים בין שלשתן. נמצא הבכור נוטל חמשה מנים והטומטום והפשוט נוטלין כל אחד שני מנים. אבל אי הוה ממעט — לא היה נוטל הבכור אלא ארבעה וחצי מנים, פי שנים כנגד כל אחד. דנהי דאינו ממעט חלק בכורה — אבל חלק פשוט מידא ממעט מכולן. **מאי טעמא וילדו לו בנים** — והיה הבן הבכור. מי שהוא בן בשעת לידה, חולק הבכור כנגדו חלק בכורה, וממעטו לחלק בכורה מן הבכור. דהכי משמע קרא: כנגד הבנים משעת לידה יטול חלק בכורה, דהיינו חלק גדול, ולא נחשוב טומטום עמהם, שלא יטול הבכור אלא כנגד שנים מהם. דכשהן מרובין — ממעיט חלק בכורה. **אף אין אמו טמאה לידה** — שבעה, אם נקרע ונמצא זכר. וגם לא שבועים אם נמצא נקבה, דכתיב "וילדה זכר וטמאה", והכי נמי כתיב "ואם נקבה תלד וטמאה שבועים". יולדת טמאה היא אף על פי שאינה רואה דם. **אף אינו נימול לשמנה** — לדחות שבת, כדדרשינן (שבת קלב, א): "וביום השמיני", "ביום" — אפילו בשבת. **הפלת טומטום** — וכל זמן שלא נקרע מספקינן ליה בזכר ובנקבה. **אנדרוגינוס** — שיש לו זכרות ונקבות. **תשב ליזכר** — ימי טוהר דזכר, וימי טומאה דנקבה. שתטמא שבועיים משעת לידתה אפילו אם לא תראה דם, ומשבועיים ואילך תשב על דמי טהרה אם תראה דם עד ארבעים ללידתה, דהיינו שלשים ושלשה ימי טוהר דזכר חסר שבעה ימים, שמנתה שבועיים לטומאה מספק. **תיובתא דרב שרביא** — דכלל בכלל לא חשיב לה יולדת, לא לטומאה ולא לטהרה. **לימא תיהוי נמי תיובתא דרב שיזבי** — דאיתו נמי דריש לענין מילה: עד שיהא זכר משעת לידה, והוא הדין לגבי טומאת לידה.

ואילו האי אינא חשיב ליה זכר לענין טומאת לידה, דקתני: תשב ליזכר. **תנא** — דמסכת נדה, ספוקי מספקא ליה אי האי "וילדה זכר" לחבי בעינן — דליהוי זכר משעת לידה בין לגבי טומאה בין לגבי מילה, ואזיל לחומרא ליתן עליו חומרי זכר, דשמא לא דרשינן האי "וילדה זכר" לחבי דבעינן דליהוי זכר, אלא לכדאמרינן במסכת נדה (לא, א): אשה מזרעת תחלה — יולדת זכר. ורב שיזבי נמי לחומרא קאמר, דלא דחייא מילתו שבת, דדלמא דרשינן "וילדה זכר" — שיהא זכר משעת לידה. אבל רב שרביא לקולא דריש, דקא פטר לה מטומאת לידה. הלכך, אי לאו דפשיטא ליה — לא הוה דריש לקולא. הלכך הויא (בריייתא) [צריך להיות: משנה] תיובתיה. **אי הכי** — דמספקא ליה הויכא דנקרע ונמצא זכר, אם אמו טמאה לידה אי לאו, אם כן אמאי יהבינן ימי טוהר דזכר, כדקתני: לזכר ולנקבה — דהיינו ימי טוהר דזכר, וימי טומאה דנקבה? והלא שמא אם יקרע ימצא זכר, ושמא איכא למידרש "וילדה זכר" — לטהר את אמו מדין לידה, ובין ימי טומאה בין ימי טהרה ליה לה, ואמאי יהבינן לה ימי טוהר דזכר? הכי הוה ליה למימני: תשב לזכר ולנקבה ולנדה. והכי פירושו: תשב לנקבה — ימי טומאה דנקבה שבועיים, אפילו בלא ראיית דם, דלמא נקבה היא. ולנדה — לאחר שבועיים מיד אם תראה דם דהוה ליה טמאה נדה, מספיקא דלמא זכר הוה, ואית לן למידרש: עד שיהא זכר משעת לידה, ולית לה ימי טוהר כלל במסכת נדה מקשינן: למה הוזכר זכר? כלומר, בכל מקום דקתני לנקבה ולנדה, למה לי למיתני לזכר בהדייהו? אם ליתן לה ימי טומאה דזכר — דא קתני: תשב לנקבה, דצריך שבועיים. ואם ליתן לה ימי טוהר דזכר — דא קתני: ולנדה, דמשמע דלא צריכה לה ימי טוהר כלל ומשנינן: נפקא מינה שאם תראה יום שלשים וארבעה ללידתה ותחזור ותראה יום ארבעים ואחד — הויא מקולקלת למניינה, שמא לא הוה לה ימי טוהר והיתה תחלת נדה בראיית יום שלשים וארבעה, ובראיית ארבעים ואחד הויא תחלת זיבה, ואם תראה שלשה רצופין — צריכה שבעה נקיים וקרבן. או שמא זכר ילדה, וראיית יום שלשים וארבעה היו ימי טוהר, ותהא בראיית ארבעים ואחד הויא תחלת נדה — הרי היא בספק זבה ונדה עד שתשב שבעה עשר ימים נקיים, כדמפרש במסכת ערכין (ח, א), ואם ישבה לה שבעה עשר נקיים וראתה יום שמונה עשר — הרי היא תחלת נדה. וזו היא דינה: שאם תראה כל שבעה ימים הללו, או אם לא תראה כי אם ראייה ראשונה — טובלת בליל שמיני ומשמשת עם בעלה. ואחר שבעה ימים הללו באין אחד עשר יום של ימי זיבה, שאם תראה בתחלתן או באמצעיתן או בסופן שלשה ימים רצופין — הויא זבה גדולה וצריכה שבעה נקיים וקרבן, ולעולם לא תחזור לקדמותה להיות תחלת נדה עד אחר שבעה נקיים. ואם לא ראתה בכל אחד עשר יום הללו עד שנים עשר — הרי היא תחלת נדה בכל המשפט אשר פירשתי, ולכך נקראו אחד עשר יום שבין נדה לנדה. **קשיא** — אבל תיובתא ממש אינה בשביל שחסר מן (הברייתא) [צריך להיות: המשנה], דמאי למימר: תני לזכר ולנקבה ולנדה. (הגה"ה: לכך הוזכר זכר, שאם תראה יום שלשים וארבע ללידתה אמרינן טומאה היא, ואף על גב דאבתי משכי ימי טוהר דזכר, דמספקינן לה בלא ולד ותשב לנדה. וכי הדר חזיא ליום ארבעים ואחד שהוא שמונה לראייתה, ותרצה להיות שומרת יום כנגד יום — אמרינן ולד היה, וחכר היה, וראייה דיום שלשים וארבע דם טוהר הוה, והשתא הוא דהויא תחלת נדה. והשתא מקלקלינן לה, דלא טבלה עד ארבעים ושמונה, שהוא שמיני לראייה אחרונה. ואי לאו משום ספיקא דזכר — הוי טבלה למחר ביום ארבעים ושנים, ממה נפשך, אי לאו ולד הוא — הרי היא שומרת יום כנגד יום, ואי ולד הוה ונקבה הוה — אבתי הוי לה דם טוהר עד שמונים, וספיקא דזכר מקלקלא לה. וכן לענין נקבה. כלומר, וספיקא דנקבה מקלקלא לה עד שמונים ושמונה, דלא טבלה עד שמונים ושמונה, [אי ראתה ביום שבעים וארבעה], ואי הוה פשיטא לן דלא ולד הוא — הוה טבלה למחר ביום [שמונים ושנים], דראיית שמונים ואחד באחד עשר יום שבין נדה לנדה היא, ומשום דמספקינן דלמא ולד הוה וראיית שבעים וארבעה דם טוהר, אמרינן דהשתא הוא דהויא תחלת נדה. כן פירשה רבינו שלמה בזה צדיק לברכה (נדה ל, ב) עד כאן הגה"ה). **בן** — "והיה הבן" — שיהא בן משעת לידה. **ולא טומטום** — ואף על פי שנקרע אחרי כן ונמצא זכר. **ברייני אמי** — דטומטום שנקרע, אף על פי שנמצא זכר, אינו נוטל פי שנים. **אלא בכור ולא ספק לאפוקי מאי** — אי לאפוקי ספק בכור — פשיטא דלא שקיל חלק בכורה אלא אם כן מייתי ראיה שהוא הבכור **לאפוקי מדרדש רבא** — דמסברא אית ליה, ואתי קרא למעוטיה. **שתי נשים** — של אדם אחד. **במחבא** — ואין ידוע איזה קדם להיות ראשית אונו. **כיתבין הרישאה זה לזה** — ואתי חד מיניהו ותבע חלק בכורה מן האחין] אם בכור אני — תנו לי בשביל עצמי, ואם לאו — תנו לי בשביל אחי, שהרי נתן לי חלקו, ופסקין לעיל: יש לו לבכור קודם חלוקה, ויכול למכור וליתן חלק בכורתו לכל מי שירצה. והך מילתא אתא קרא למעוטי, דאף על גב דמדינא אית ליה — גזירת הכתוב הוא שלא יתנו לו חלק בכורה מן הספק. **אמר ליה רב ספא לרבא** — בשדרש כן. **הוברו** — בשעת לידה, אף על גב דלבסוף נתערבו בו', דהוה ליה בכור ודאי שעה אחת. וקרא לא אתא למעוטי אלא מאי דדמי טפי למעוט, כגון דלא הוכרו כלל, דהוה ליה ספק בשעת לידה. דהכי משמע "והיה הבן הבכור" — שיהא בן משעת לידה ולא טומטום, ושיהא בכור משעת הוייה ולא ספק. ושמעינן מהכא דהכי הלכתא — דאם הוכרו ולבסוף נתערבו מיהא כותבין הרישאה. **היו מוחזקין** — לאו בעדים שמעידין שראו שנולד קודם לאחיו, דאם כן — אין האב נאמן. אלא בקול בעלמא, כעין שאמרנו למעלה, דהוו קרי ליה בוכרא. **על אחד** — מן הבנים, מהו? מי מהימנינן לאב במקום חזקה שמכחשת דבריו, או לא?

מדרדש רבא שתי נשים שילדו במחבא כותבין הרישאה זה לזה — ואם תאמר: הא רב (פפי) משמיה דרבא אמר דאין לו לבכור קודם חלוקה, והיאך יבא ליטול בכורה מכח אידך? ואומר רבינו יצחק: דאין זה בא אלא מכח שליחות, דהלכתא שליח שוויה כך

אֲמֵימָר אָמַר: אַף אֵינוֹ מְמַעֵט חֵלֶק בְּכוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְיִלְדָה לוֹ בָנִים", עַד שֶׁיִּהֵא בֵּן בְּשָׁעַת לֵידָה. רַב שֵׁיזְבִי אָמַר: אַף אֵינוֹ נִימּוֹל לִשְׁמֹנָה, דְּאָמַר קְרָא: "אִשָּׁה כִּי תַזְרִיעַ וְיָלְדָה זָכָר... וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יִמּוֹל", עַד שֶׁיִּהֵא זָכָר מִשָּׁעַת לֵידָה. רַב שְׁבָרְיָא אָמַר: אַף אֵין אִמּוֹ טְמֵאָה לֵידָה, דְּאָמַר קְרָא: "אִשָּׁה כִּי תַזְרִיעַ וְיָלְדָה זָכָר וְטָמְאָה שִׁבְעַת יָמִים", עַד שֶׁיִּהֵא זָכָר מִשָּׁעַת לֵידָה. מֵיתִיבִי: הַמַּפֶּלֶת טוּמְטוֹם וְאַנְדְּרוֹגִינוֹס - תֵּשֵׁב לְזָכָר וְלִנְקֵבָה; תִּיוּבְתֵּיהּ דְּרַב שְׁבָרְיָא! תִּיוּבְתָּא. לֵימָא, תֵּיהֵוֵי תִּיוּבְתָּא דְּרַב שֵׁיזְבִי! - תָּנָא סַפּוּקֵי מְסַפְּקָא לֵיהּ וְלִיחְמְרָא. - אִי הָכִי, תֵּשֵׁב לְזָכָר וְלִנְקֵבָה וּלְנִדָּה מִיבָּעֵי לֵיהּ! קַשְׁיָא. אָמַר רָבָא, תַּנָּיָא כְּוָותֵיהּ דְּרַבִּי אַמֵּי: "בֵּן" - וְלֹא טוּמְטוּם, "בְּכוֹר" - וְלֹא סָפֵק. בְּשִׁלְמָא בֵּן וְלֹא טוּמְטוּם - כְּדְרַבִּי אַמֵּי, אֶלָּא בְּכוֹר וְלֹא סָפֵק לְאַפּוֹקֵי מַאי? לְאַפּוֹקֵי מִדְּרַדֵּשׁ רָבָא: שְׁתֵּי נָשִׁים שֶׁיָּלְדוּ שְׁנֵי זְכָרִים בְּמַחֲבֵא - כּוֹתְבִין הָרִאשָׁה זֶה לָזֶה. אָמַר לֵיהּ רַב פָּפָּא לְרָבָא, וְהָא שָׁלַח רַבִּין: דָּבָר זֶה שָׁאַלְתִּי לְכָל רַבּוֹתַי וְלֹא אָמְרוּ לִי דָּבָר, בְּרֹם כָּךְ אָמְרוּ מְשׁוּם רַבִּי נַאי: הוּכְּרוּ וּלְבַסּוֹף נִתְעָרְבוּ - כּוֹתְבִין הָרִאשָׁה זֶה לָזֶה, לֹא הוּכְּרוּ - אֵין כּוֹתְבִין הָרִאשָׁה זֶה לָזֶה! הֲדַר אוֹקֵי רָבָא אָמוֹרָא עֲלֵיהּ וּדְרַשׁ: דְּבָרִים שֶׁאָמַרְתִּי לָכֶם מִטְּעוּת הֵן בְּיָדִי, בְּרֹם כָּךְ אָמְרוּ מְשׁוּם רַבִּי נַאי: הוּכְּרוּ וּלְבַסּוֹף נִתְעָרְבוּ - כּוֹתְבִין הָרִאשָׁה זֶה לָזֶה, לֹא הוּכְּרוּ - אֵין כּוֹתְבִין הָרִאשָׁה זֶה לָזֶה. שְׁלָחוּ לֵיהּ בְּנֵי אַקְרָא דְּאַנְמָא לִשְׁמוּאֵל, יַלְמְדֵנוּ רַבֵּינוּ: הָיוּ מוּחְזָקִין בָּזֶה שֶׁהוּא בְּכוֹר, וְאָמַר אַבָּיו עַל אַחַד "בְּכוֹר הוּא", מַהוּ? שְׁלַח לְהוּ: כּוֹתְבִין הָרִאשָׁה זֶה

כך נאמן לומר זה בן גרושה כו' — תימה: לפי שנאמן לבכר יהא נאמן גם לפסול ולומר שהוא בן גרושה או בן חלוצה?! ויש לומר: כיון שנאמן לבכר — בכל ענין האמינו החבוה, ואפילו על אחד מבניו הקטנים נאמן לומר שהוא בכור. ואם כן — עושה בניו הגדולים ממזרים, שמאיש אחר הם. והכי נמי נאמן לומר שהוא בן גרושה. ורבינו אליהו מפרש ד"יבר" נמי קאי אבן השנואה, כלומר בן השנואה יבר, דנאמן לומר שהוא בן שנואה — דהיינו שנואה בנישואיה, כדמפרש בפרק שני דיבמות (כב, א) כגון חייבי לאוין, שנשא כהן גרושה. ומיהו, "כשם שנאמן לומר" משמע דממנה שנאמן לבכר ליקיח. אבל בירושלמי בפרק "עשרה יוחסין" משמע בפירוש רבינו אליהו. ופוסק בהלכות גדולות דהא דפסקינן לקמן הלכה כרבי יהודה כדשלח רבי אבא — היינו דוקא כשפוסל על ידי הכרת בבורה, אבל אין הלכה כרבי יהודה שיהא נאמן לומר "זה בן גרושה", ואין נראה לרבינו יצחק, דאמר בפרק "החולץ" (יבמות מז, א): הוהא דאתא לקמיה דרב יהודה, אמר ליה: נתניירתי ביני לבין עצמי. אמר ליה: נאמן אתה לפסול עצמך, ואי אתה נאמן לפסול בניך. ופירך, והתניא: רבי יהודה אומר "יביר"! ומשני, אמר רב נחמן בר יצחק דרבי יהודה קאמר: לדבריך גוי אתה, ואין עדות לגוי. ופסק התם הלכה כרב נחמן בר יצחק. משמע דאי לאו דאין עדות לגוי היה נאמן לפסול. אף על גב דליכא הכרת בבורה. **בנכסים** שנפלו גוסס — הכי נמי הוה מצי לשנויי: בנכסים דלא עבידי דאתו, אלא חדא מתרי טעמי נקט.

הכי

זֶה לֹוֵה. - מַה נַּפְשָׁךְ? אִי בְּרִבָּנָן סְבִירָא לֵיהּ - לֵישְׁלַח לְהוּ בְּרִבָּנָן, אִי בְּרַבִּי יְהוּדָה סְבִירָא לֵיהּ - לֵישְׁלַח לְהוּ בְּרַבִּי יְהוּדָה! - מְסַפְּקָא לֵיהּ אִי בְּרַבִּי יְהוּדָה אִי בְּרַבָּנָן, מַאי הִיא? דְּתָנְיָא: "יבִיר" - יְכִירֵנוּ לַאֲחֵרִים, מִכָּאן אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: נֶאֱמָן אָדָם לוֹמַר "זֶה בְּנִי בְּכוֹר". וּכְשֵׁם שֶׁנֶּאֱמָן אָדָם לוֹמַר "זֶה בְּנִי בְּכוֹר", כָּךְ נֶאֱמָן אָדָם לוֹמַר "זֶה בֶּן גְּרוּשָׁה" וְ"זֶה בֶּן חֲלוּצָה"; וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵינוֹ נֶאֱמָן. אֲמַר לֵיהּ רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק לְרַבָּה: בְּשִׁלְמָא לְרַבִּי יְהוּדָה - הַיְינוּ דִּכְתִיב "יבִיר", אֶלָּא לְרַבָּנָן "יבִיר" לָמָּה לִי? - בְּצָרִיךְ הֵיכָּרָא. - לְמַאי הִלְכְתָא? לְמֵיתְבָא לוֹ פִּי שְׁנַיִם; לֹא יִהְא אֶלָּא אֶחָד, אִילּוּ בָּעֵי לְמֵיתְבָא לֵיהּ בְּמַתָּנָה מִי לָא יְהֵיב לֵיהּ?! - לָא צְרִיכָא, בְּנִכְסִים שֶׁנָּפְלוּ לוֹ לְאַחַר מִכָּאן. - וְלִרְבִּי מֵאִיר דְּאָמַר: אָדָם מַקְנֶה דָּבָר שֶׁלֹּא בָּא לָעוֹלָם, "יבִיר" לָמָּה לִי? - בִּנְכָסִים שֶׁנָּפְלוּ לוֹ כְּשֶׁהוּא גּוֹסֵס. תָּנוּ רַבָּנָן: הָיוּ מוּחְזָקִין בּוֹ שֶׁהוּא בְּכוֹר, וְאָמַר אָבִיו עַל אַחַר שֶׁהוּא בְּכוֹר - נֶאֱמָן; הָיוּ מוּחְזָקִין בּוֹ שֶׁהוּא בְּכוֹר הוּא - אֵינוֹ נֶאֱמָן; רֵישָׁא - רַבִּי יְהוּדָה, וְסֵיפָא - רַבָּנָן. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן:

אָמַר "בְּנִי הוּא", וְחָזַר וְאָמַר "עַבְדִּי הוּא" - אֵינוֹ נֶאֱמָן; "עַבְדִּי הוּא", וְחָזַר וְאָמַר "בְּנִי הוּא" - נֶאֱמָן, דְּמִשַּׁמֵּשׁ לִי כְּעַבְדָּא קָאָמַר. וְחִילּוּפֵיהּ אַבֵּית הַמִּכְסָּה: הָיָה עוֹבֵר עַל בֵּית הַמִּכְסָּה "בְּנִי הוּא" וְאָמַר "עַבְדִּי הוּא" - נֶאֱמָן; אָמַר "עַבְדִּי הוּא", וְחָזַר וְאָמַר "בְּנִי הוּא" - אֵינוֹ נֶאֱמָן. מֵיתִיבִי: הָיָה מְשַׁמְּשׁוֹ בְּבֵן, וּבָא וְאָמַר "בְּנִי הוּא", וְחָזַר וְאָמַר "עַבְדִּי הוּא" - אֵינוֹ נֶאֱמָן; הָיָה מְשַׁמְּשׁוֹ כְּעֶבֶד, וּבָא וְאָמַר "עַבְדִּי הוּא", וְחָזַר וְאָמַר "בְּנִי הוּא" - אֵינוֹ נֶאֱמָן! אֲמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: הָתָם דְּקָרְאוּ לֵיהּ "עַבְדָּא מְצֹרָע מֵאָה". מַאי מְצֹרָע מֵאָה? מְצֹרָע עַבְדָּא מֵאָה זוּזֵי. שְׁלַח לֵיהּ רַבִּי אַבָּא לְרַב יוֹסֵף בַּר חָמָא: הָאוֹמֵר לַחֲבֵירוֹ: "עַבְדִּי נָגַבְתָּ", וְהוּא אוֹמֵר: "לֹא נָגַבְתִּי". - "מַה טִּיבוֹ אֲצִלְךָ?" - "אַתָּה מְכָרְתּוֹ לִי, זֶה לֹוֵה — הַמְחַזֵּק וְאוֹתוֹ שֶׁאָמַר אֲבִיו עָלָיו שֶׁהוּא בְּכוֹר. וְטַעְמָא מִפְּרָשׁ וְאָזֵיל. [מַה נִּפְשָׁךְ] — כְּמַאן סְבִירָא לֵיהּ שְׁמוּאֵל. **אי ברבי יהודה** — לְקַמָּן. **יביר** — קְרָא יְתֵירָא הוּא. **יכירנו לאחרים** — רַבִּי יְהוּדָה קָאֵמַר לָהּ. **נאמן אדם לומר** — וְאַף עַל פִּי שֶׁמְּחַזְּקִין אוֹתָהּ בִּבְכוֹר. **כך נאמן לומר** זֶה בֶּן גְּרוּשָׁה הוּא — לְאַחַר שֶׁגִּרְשָׁהּ הַחֲזָרָתִית, וְיָלְדָה לוֹ זֶה. אוֹ שֶׁנָּשָׂא אִשָּׁה גְּרוּשָׁה. וְסִבְרָא הוּא, מִדְּכָתִיב "יבִיר" — מַה לִּי בְּכוֹר, מַה לִּי לְדָבָר אַחֵר. **כן נְרוּשָׁה** — וְחִלַּל הוּא. בֶּן חֲלוּצָה — חֲלָל מִדְּרַבָּנָן, גְּזִירָה חֲלוּצָה אַטּוּ גְּרוּשָׁה. וְאַף עַל גַּב דִּנְפַקָּא לַן בְּיִבְמוֹת (כד, א) מִדִּכְתִיב "וְאִשָּׁה גְּרוּשָׁה" — הָא אֲמִרִינַן הָתָם דְּקָרָא אַסְמַכְתָּא בְּעָלְמָא. **וחכמים אומרים אינו נאמן** — לֹא בְּבְכוֹר וְלֹא בְּחֲלָל. וְכֵן שְׁמוּחְזָקִין בְּאַחֵר שֶׁהוּא בְּכוֹר. וְקָרָא מוֹקֵי לְבְרִיךְ הֵיכָרָא, כְּגוֹן שֶׁבָּאוּ מֵחֶדֶשׁ בְּכֵאן וְאֵין מוּחְזָקִין בְּאוֹתָהּ מֵהֵן מִי הִבְכִּירוֹ וּמִי הִפְשִׁיטוֹ — הָתָם וּדְאִי אֵב מְהֵימַן. **למאי הלכתא** — אֲדַרְבָּה קְפִידָא, דְּאוֹקִימְנָא בִּבְרִיךְ הֵיכָרָא. דִּבְשִׁלְמָא לְרַבִּי יְהוּדָה — טוֹבָא אִשְׁתְּמִעִינָן קְרָא, דְּמֵהֵימְנִינַן לֵיהּ לְאַב אֲפִילּוּ בְּמָקוֹם חֲזָקָה וְיֵשׁ רְאִיּוֹת לֵיהּ פִּי שְׁנַיִם. דִּסְלָקָא דַּעְתָּךְ אֲמִינָא: נִיזִיל בְּתַר חֲזָקָה, וְנֵיתִיב פִּי שְׁנַיִם לְמוּחְזָק לָנוּ. דְּלֵיכָא לְמֵימַר בְּנִכְסִים שֶׁנָּפְלוּ לוֹ לְאַחַר מִכָּאן דְּמֵהֵימְנִינַן לֵיהּ לְאַב אֲפִילּוּ בְּמָקוֹם חֲזָקָה וְיֵשׁ רְאִיּוֹת לֵיהּ פִּי שְׁנַיִם, כְּגוֹן שֶׁבָּאוּ מֵחֶדֶשׁ בְּכֵאן וְאֵין מוּחְזָקִין בְּאוֹתָהּ מֵהֵן מִי הִבְכִּירוֹ וּמִי הִפְשִׁיטוֹ — הָתָם וּדְאִי אֵב מְהֵימַן. דְּסָלְקָא דַּעְתָּךְ אֲמִינָא: נִיזִיל בְּתַר חֲזָקָה, וְנֵיתִיב פִּי שְׁנַיִם לְמוּחְזָק לָנוּ. דְּלֵיכָא לְמֵימַר בְּנִכְסִים שֶׁנָּפְלוּ לוֹ לְאַחַר מִכָּאן דְּמֵהֵימְנִינַן לֵיהּ לְאַב אֲפִילּוּ בְּמָקוֹם חֲזָקָה וְיֵשׁ רְאִיּוֹת לֵיהּ פִּי שְׁנַיִם, כְּגוֹן שֶׁבָּאוּ מֵחֶדֶשׁ בְּכֵאן וְאֵין מוּחְזָקִין בְּאוֹתָהּ מֵהֵן מִי הִבְכִּירוֹ וּמִי הִפְשִׁיטוֹ — הָתָם וּדְאִי אֵב מְהֵימַן. **למאי הלכתא** — אֲדַרְבָּה קְפִידָא, דְּאוֹקִימְנָא בִּבְרִיךְ הֵיכָרָא. דִּבְשִׁלְמָא לְרַבִּי יְהוּדָה — טוֹבָא אִשְׁתְּמִעִינָן קְרָא, דְּמֵהֵימְנִינַן לֵיהּ לְאַב אֲפִילּוּ בְּמָקוֹם חֲזָקָה וְיֵשׁ רְאִיּוֹת לֵיהּ פִּי שְׁנַיִם; אֲבָל לְרַבָּנָן "יבִיר" לָמָּה לִי? - בְּצָרִיךְ הֵיכָרָא. - לְמַאי הִלְכְתָא? לְמֵיתְבָא לוֹ פִּי שְׁנַיִם; לֹא יִהְא אֶלָּא אֶחָד, אִילּוּ בָּעֵי לְמֵיתְבָא לֵיהּ בְּמַתָּנָה מִי לָא יְהֵיב לֵיהּ?! - לָא צְרִיכָא, בְּנִכְסִים שֶׁנָּפְלוּ לוֹ לְאַחַר מִכָּאן. - וְלִרְבִּי מֵאִיר דְּאָמַר: אָדָם מַקְנֶה דָּבָר שֶׁלֹּא בָּא לָעוֹלָם, "יבִיר" לָמָּה לִי? - בִּנְכָסִים שֶׁנָּפְלוּ לוֹ כְּשֶׁהוּא גּוֹסֵס. תָּנוּ רַבָּנָן: הָיוּ מוּחְזָקִין בּוֹ שֶׁהוּא בְּכוֹר, וְאָמַר אָבִיו עַל אַחַר שֶׁהוּא בְּכוֹר - נֶאֱמָן; הָיוּ מוּחְזָקִין בּוֹ שֶׁהוּא בְּכוֹר הוּא - אֵינוֹ נֶאֱמָן; רֵישָׁא - רַבִּי יְהוּדָה, וְסֵיפָא - רַבָּנָן. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן:

אָמַר "בְּנִי הוּא", וְחָזַר וְאָמַר "עַבְדִּי הוּא" - אֵינוֹ נֶאֱמָן; "עַבְדִּי הוּא", וְחָזַר וְאָמַר "בְּנִי הוּא" - נֶאֱמָן, דְּמִשַּׁמֵּשׁ לִי כְּעַבְדָּא קָאָמַר. וְחִילּוּפֵיהּ אַבֵּית הַמִּכְסָּה: הָיָה עוֹבֵר עַל בֵּית הַמִּכְסָּה "בְּנִי הוּא" וְאָמַר "עַבְדִּי הוּא" - נֶאֱמָן; אָמַר "עַבְדִּי הוּא", וְחָזַר וְאָמַר "בְּנִי הוּא" - אֵינוֹ נֶאֱמָן. מֵיתִיבִי: הָיָה מְשַׁמְּשׁוֹ בְּבֵן, וּבָא וְאָמַר "בְּנִי הוּא", וְחָזַר וְאָמַר "עַבְדִּי הוּא" - אֵינוֹ נֶאֱמָן; הָיָה מְשַׁמְּשׁוֹ כְּעֶבֶד, וּבָא וְאָמַר "עַבְדִּי הוּא", וְחָזַר וְאָמַר "בְּנִי הוּא" - אֵינוֹ נֶאֱמָן! אֲמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: הָתָם דְּקָרְאוּ לֵיהּ "עַבְדָּא מְצֹרָע מֵאָה". מַאי מְצֹרָע מֵאָה? מְצֹרָע עַבְדָּא מֵאָה זוּזֵי. שְׁלַח לֵיהּ רַבִּי אַבָּא לְרַב יוֹסֵף בַּר חָמָא: הָאוֹמֵר לַחֲבֵירוֹ: "עַבְדִּי נָגַבְתָּ", וְהוּא אוֹמֵר: "לֹא נָגַבְתִּי". - "מַה טִּיבוֹ אֲצִלְךָ?" - "אַתָּה מְכָרְתּוֹ לִי,

שאתגייר" כו'. **בנכסים שנפלו לו כשהוא גוסס** — דתנן במסכת שמחות (פרק ראשון הלכה א): הגוסס הרי הוא כחי לכל דבריו, ובר ירושה הוא. ולהנהו נכסים איצטריך "יביר" שיטול בהן הבכור כי שנים, דבהנהו ליכא מגו. דאפילו לרבי מאיר דאמר: אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, דני מילי כגון נכסים שנופלין לו בשעה שיש בו כח ליתנם לאחרים, אבל גוסס אינו יכול לדבר ואין בו כח ליתן. והלכך לא מצי לאקנויינהו מקמי דאתו לידיה, דהא אפילו בשעה שבאו לידו אין יכול להקנותן, וכל שכן שכן מקודם לכן. ובלאחר מיתה לא מצי לשנויי, דאין בבור נוטל בראוי. הכי גרסינן: היו מוחזקין בו שאינו בכור ואמר אביו בכור הוא אינו נאמן — כרבנן, דבמקום חזקה לא מהימנינן ליה לאב. **ואמר אביו על אחר שהוא בכור נאמן** — כרבי יהודה. **רישא רבי יהודה וסיפא רבנן** — בניחותא. **וחזר ואמר עבדי הוא** — בין בתוך כדי דיבור, בין לאחר זמן אמר כן, על אותו שאמר עליו מתחלה "בני". **אינו נאמן** — במאי דאמר השתא "עבדי". וליכא למימר: האי דקרי ליה מתחלה "בני" — משום דאוהבו כבנו, דאין דרך לקרוא לעבדו בנו. והלכך, אחר טענה ראשונה נלך, דהואיל ואת האחרונה אינו פירוש כי אם הבחשה — אין לנו לילך אחר טענה אחרונה. דהוראת פיו האמינה תורה במאי דאמר "בני", כדכתיב "יביר", וכיון שהגיד — שוב אינו חוזר ומגיד. **וחזר ואמר בני נאמן** — במאי דאמר השתא "בני", דאינו סותר דבריו הראשונים אלא מפרש הוא: "עבדי" דקאמרי — בני הוא, והאי דקאמר "עבדי" — לפי שהוא משמשו יותר מדאי, כאילו הוא עבדו. אבל ברישא לא שייך לפרושי הכי, דעבדו הוא דאמר השתא, והאי דקרי ליה מעיקרא "בני" לפי שאוהבו כבנו. דאין דרך האדון ליחס לעבדו ולקרותו בנו בשביל שום חיבה. **אבית המכס** — לשם רגיל לקרוא לעבדו בנו, לבהריהו מן המכס. אבל לבנו לא יקרא לעולם עבדו, שהרי גורם לעצמו הפסד על חנם. **ואמר בני** — אל המוכסים. וחזר ואמר עבדי — כשעבר משם והלאה. **נאמן** — במאי דחזר ואמר "עבדי". דדוקי מעיקרא הוה קרי ליה "בני" בשביל יראת המכס. **וחזר ואמר בני אינו נאמן** — אלא ודאי עבדו הוא, כדאמר מעיקרא. דאילו היה בנו — לא היה אומר למוכסים שהוא עבדו. **הכי גרסינן: מיתיבי היה משמשו כבן וכא ואמר בני וחזר ואמר עבדי אינו נאמן היה משמשו כעבד ואמר עבדי וחזר ואמר בני אינו נאמן** — ומסיפא קפריך ליה לרבי יוחנן, והכי פירושו: היה משמשו כבן, מלביש ומנעיל מכניס ומוציא, אבל עבודת עבד לא. ורבותא נקט, דאף על גב דמשמשו כבן, ואיכא למימר האי דקרי ליה בני משום דמשמש ליה כבן — אפילו הכי, כי חזר ואמר "עבדי" — אינו נאמן במאי דקאמר לבסוף, אלא נלך אחר לשון ראשון, דודאי בני הוא. דאין דרך לקרות לעבדו בנו אפילו היכא דמשמש ליה כבן, שאין האדון מחבבו כל כך לקרותו בנו. **היה משמשו כעבד ואמר עבדי וחזר ואמר בני אינו נאמן** — במאי דקאמר "בני", ואף על גב דאיכא למימר דמעיקרא קראו עבדו משום דמשמשו כעבד, ולא משום דעבדו הוא. וקשיא לרבי יוחנן, דאמר: אמר "עבדי" וחזר ואמר "בני" — נאמן. דדבי יוחנן, אפילו היכא דלא חזינן דמשמשו כעבד קאמר נאמן במאי דאמר לבסוף "בני", וכל שכן היכא דחזינן בהדיא משמשו כעבד. ואילו ברייתא, אפילו היכא דמשמשו כעבד קאמר דאינו נאמן במאי דאמר לבסוף "בני", וכל שכן היכא דלא חזינן דאיהו משמשו, דאינו נאמן. וקשיא לרבי יוחנן דאמר נאמן. **התם** — בברייתא. **דקרי ליה עבדא מצר מאה** — כלומר, עבד גמור הוא לי, שסומכים לי עליו מאה דינר במצר שלו. כלומר, ששוה מאה דינר. והלכך, כי אמר "עבדי מצר מאה" וחזר ואמר "בני" — אינו נאמן, דאילו הוה בנו — לא הוה קרי ליה "עבדא מצר מאה" ואף על גב דמשמש ליה כעבדא, דאין קורין בן אלא לעבד. **עבדא מאה זוזי** — ששוה מאה זוזי. **שלח ליה רבי אבא** — כל הני "שלח ליה רבי אבא לרב יוסף בר חמא" נקט הכא. משום דבחד מיניהו קא פסיק ליכתא כרבי יהודה. ובכולהו ליכתא כדשלח רבי אבא, כדפסקינן בסיפא דשמעתין.

אתה

אתה נתתו לי במתנה — ונאמן הוא בטענה זו. ואף על גב דאמרן ב"חזקת הבתים" (לעיל לו, א): הגדרות אין להן חזקה — הני מילי לאלתר, אבל לאחר שלש שנים — יש להן חזקה. והכא נמי — כגון שהחזיק בו שלש שנים, או בקטן המוטל בעריסה, דיש לו חזקה לאלתר. או בעבד שלא ראה אותו בעדים זה המערער בביתו של זה. **ריצונך השבע** ומול — רבותא היא, דקמשמע ליה האי מחזיק למערער. שהרי פטור לגמרי זה המחזיק מכל שבועות שבעולם, דקיימא לן: אין נשבעין על העבדים, בשבועות (מב, ב), ואינו מחויב בשבועה בכלל. ואם תאמר הא התובע אין שבועה מועלת לגבות מזה, דכל הנשבעין שבתורה נשבעין ולא משלמין, אם לא מרצונו של זה שמטיל עליו שבועה לישבע וליטול. **ונשבע** — זה התובע. **אינו יכול** — זה המחזיק לחזור בו, ולומר: משטה הייתי בך. שהרי פטור הייתי, וגם לא נתחייבת לי שבועה כדי לישבע וליטול, דאין אדם נשבע ונוטל, ולא הקניתי לך בקנין לתת לך העבד אם תשבע עליו. אלא כיון דעל פיו נשבע ובצואתו — צריך לתת לו העבד. דכיון דהטיל עליו שבועה — הא הימניה בשבועה, וכמאן דאודי ליה שהוא עבדו של זה הנשבע דמי. והאי דנקט "עבדי גנבת" — דרובא נקט, דלא מיבעיא שאר מטלטלין, שהנתבע חייב שבועה כדי שלא ישלם, והוא הופכה על שכנגדו — דלא מצי הדר ביה ולמימר "אשבע אני ואפטר". אלא אפילו עבדים, דלא שייכא בהו שבועה כלל — אפילו הכי, כיון דהשבועו לה מצי הדר ביה. **נאמן עלי אבא** — להיות דיין. אבא פסול מן התורה לדונו לא לזכות ולא לחובה, כדנפקא לן בסנהדרין (כז, ב) מ"לא יומתו אבות" וגו'. **שלשה רועי בקר** — שאינן בקיאין בדין. ורועי צאן לא נקט, משום דרשעים נינהו, דסתם רועי בהמה דקה גזלנין נינהו, ופסולין לכל דין שבעולם. אבל אבא ואביך — בשרין מיהא לדיינין של אחרים. **יכול לחזור בו** — דדברים בעלמא בלא קנין הוא דקאמר ליה. **וחכמים אומרים אינו יכול לחזור בו** — והוא הדין לגבי שבועת התובע, שנשבע על העבד ונוטל. דבתרוייהו, אף על גב דלא הוי דינא הכי, כיון דקיבל עליו — אינו יכול לחזור בו. ומשנינ: הא קא משמע לן רבי אבא — דאמר "השבע ואתן לך" דאין יכול לחזור בו. דדהם נמי ב"אתן לך" פליגי, שהנתבע אומר לתובע: נאמן עלי אבא, שאם יחייבוני — אתן לך. ואפילו הכי אמרי רבנן דאינו יכול לחזור, ויתן. דדיניו דומיא דרבי אבא, דלאחר שנשבע זה אין יכול לחזור בו, אלא יתן, דכרבנן דדהם סבירא ליה. וכל שכן היכא דקאמר תובע: נאמן עלי אבא ואביך שאם יפטרוך מחול לך, דכולי עלמא מודו, דאין יכול לחזור בו, שהרי מוחזק ועומד, ומחילה דאיתך — כקנין דמי. ואיכא למאן דאמר התם ב"מחול לך" מחלוקת, אבל ב"אתן לך" — דברי הכל יכול לחזור בו. הלכך אשטרוק רבי אבא לאשמועינן ד"באתן לך" פליגי, והלכה כדברי חכמים, אף על גב דמסתבר טעמא דרבי מאיר. **גויבין מן העבדים** — בעל חוב שמת — גובה מעבדי יתומים, דכמקרקעי דמי. ובהא לחוד הוא דלית הלכתא כרבי אבא. ולקמן מתרצינן לה, ואמרינן הכי קתני: אין גובין, וכן אמר רב נחמן. **ורב נחמן אמר אין גובין** — דתניא דאתקש לקרקעות, כדכתיב (ויקרא כה) "והתנחלתם" — הני מילי לדברים הכתובים בתורה, כגון לקנותן בכסף בשטר ובחזקה, ושלא לישבע עליהן, ושאין בהן אונאה. אבל לענין בעל חוב — כמטלטלי דמי. דאין בעל חוב סומך אלא על קרקעות שאין יכולין לאבד ולא לזוז ממקומן, אבל אעבדים לא סמכא דעתיה, הלכך לא משתעבדי ליה. **שלישי בשר** — להעיד בקרובו שני. כגון בן חנוך שכשר להעיד בימואל בן שמעון, דבנו של חנוך שלישי לראובן, וימואל בן שמעון שני הוא, וראובן ושמעון ראשונים. אבל שני בשני — פסול, כגון בן ראובן לבן שמעון, כדנפקא לן בסנהדרין מ"לא יומתו אבות על בנים" דבנים להדדי נמי מיפסלי. "אבות" — היינו ראובן ושמעון, ו"בנים" — היינו חנוך וימואל. אבל שלישי בשני — לא אשכחן דפסול. ומשום דאיכא למאן דאמר בפרק "זה בורר" בסנהדרין דשלישי בשני פסול, להכי אצטריך למימר הכא דכשר. **רבא אמר אף בראשון** — כגון בנו של חנוך בן ראובן מעיד לשמעון אחי ראובן. והכי להלכתא, מדאמרינן לקמן: מוסיף הוא. ומדפסיק לקמיה: ולית להלכתא כמר בר רב אשי — מכלל דהלכתא מיהא כרבא. **באבא דאבא** — שיעיד הבן לאבי אביו, כגון בן חנוך מעיד לראובן, דהיינו שלישי בראשון. **ולית הלכתא כמר בר רב אשי** — דבני בנים ובני בני בנים עד אלף דורות לא יעידו לאבותיהם, דבן ירך אביו הוא. **היה יודע** — אדם לחבירו בעדות קרקע עד היכן היא שלו, והשיגו את גבולו, והביא את זה ועד אחר עמו להעיד עליו. אף על פי שהיה יודע יפה בעדות זו קודם שלא נסתמא בעיניו, שעיין לא היה סומא, ועכשיו בשעת עדות נעשה סומא, שבהה מאור עיניו — פסול להאי עדות, דמאומד הדעת אינו יכול להעיד "עד כאן תחום פלוני", ולא נחוש לעדותו. ויש לשונות אחרים בהאי "נסתמא" דלא מפרשי לשון עורון עינים, ובוחל הבל. **דמכוין מצרנהא** — שיודע לכוין המצרים, שיש לו סימנין בשאר שדות הסמוכין לארבע רוחותיה. **אבל גלימא** — טלית או בגד — אינו יכול להעיד עליה אחר שנעשה סומא. דאמדה לא סמכינן, שהרבה טליתות מדתן שוות. **נכבא** = חתיכת כסף או זהב. **נעשה התנו** — ונעשה פסול לעדותו בבך, כדאמרינן בסנהדרין בפרק "זה בורר" (כז, ב). **פיתה** — עיניו פקוחות, שרואה יפה. **שפיר** = חכם. **ונתחרש** — מחמת חולי. היינו נמי נשתטה, כדרב דימיא דשוטה. אי נמי, נשתתק מחמת חולי, והתורה אמרה "מפיהם" ולא מפי כתבם. וראשון נראה בעיני עיקר, דאי בנשתתק מיירי — פשיטא, כיון דאינו יכול להעיד בפיו — אין עדותו עדות, ולא הוה ליה למיתניה בהדי הנך שיכולין להעיד אלא שפסולין מחמת דבר אחר, והאי לאו פסול עדות אית ביה, אלא שאין בו כח להעיד. **ומתה בתו** — דהיינו קרוב ונתרחק, וכגון שאין לו בנים הימנה, כדתנן בפרק "זה בורר" (שם). **וחזר ונתפתה** — שחזר מאור עיניו. **כל שתחלתו** — ראיית המעשה. **או סופו** — שעת הגדת עדות. **בפלוגתא** — בלומר, כל שתחלתו בפסלות שעת ראיית העדות, והשתא סופו בכשרות — פסול, דמעיקרא לא היה ראוי לעדות זה, וקרא כתיב (ויקרא ה) "והוא עד או ראה" — דבשעת ראיית המעשה יהא ראוי לעדות זה. **או סופו** — אף על פי שתחלתו בכשרות.

תיובתא

הכי גרסינן: ונשבע אינו יכול לחזור בו — פירוש: אם נשבע כבר — אינו יכול לחזור בו. אבל אם לא נשבע — יכול לחזור בו, כדאמרינן ב"זה בורר" (סנהדרין כד, ב): מחלוקת לאחר גמר דין, אבל לפני גמר דין — דברי הכל היה יכול לחזור בו. והכא, אף על גב דאמר "השבע וטול" — יכול לחזור, כיון שעדיין לא נשבע הוי קודם גמר דין. וכן משמע בריש "המפקיד" (בבא מציעא לד, ב): אמר "הרויני משלם" וחזר ואמר "איני משלם", מהו? מי אמר מיהדר ביה? אלמא, דיכול לחזור בו, דהוי כמו קודם גמר דין. והא דאמר בריש "שבועת הדיינין" (שבועות לט, א): ואם אמר "איני נשבע" — פוטרין אותו מיד, אומר רבינו תם: היינו שמסלקין אותו, כדי שיתחייב מלחזור בו. אבל אם רוצה לחזור ולבא לבית דין ולישבע — הרשות בידו. אבל קצת קשה: מנא ליה הא דקאמר הכא דקסבר הלכה כחכמים? דלמא סבר דלפני גמר דין מחלוקת, אבל אחר גמר דין — דברי הכל אינו יכול לחזור בו. אבל רש"י פירש: אם אמר "איני נשבע" — פוטרין אותו מיד, דשוב אינו יכול לחזור בו. והכא גרס נשבע בלא ו"ו, שישבע בעל כרחו. וההוא דריש "המפקיד" (בבא מציעא לד, ב) דקאמר: מי אמרינן מיהדר קא הדר ביה, אף על גב דאינו יכול לחזור בו, מכל מקום כיון דדעתו לחזור ובעי לאטרחי בי דינא — לא מקרי ליה כפילא. דסהאי גוונא אמר התם. אבל לפירוש זה לא אתי שפיר דפסיק בשמעתין כבל הני דשלח רבי אבא, ואם כן אפילו קודם גמר דין אינו יכול לחזור, אבל נסבא — לא. ורב פפא אמר, אפילו הכי יכול לחזור, דכיון דלא אמר "אשבע" אלא "אתן לך" — מסקינן דלפני גמר דין יכול לחזור בו. אם לא שנאמר הכא: אפילו קודם שבועה חשיב גמר דין כי אמר "רצונך השבע וטול". **מר** בר רב אשי מכשר באבא דאבא — ואם תאמר: הלא אפילו שני בשני אמר בפרק "זה בורר" (סנהדרין כח, א) דפסול, וכל שכן זקנו! ויש לומר: דאבא דאבא כשר טפי, דאיתפלג דרא. **לית** הלכתא כמר בר רב אשי — פירש בקונטרס דאפילו עד סוף כל הדורות פסול. ואין נראה לרבינו יצחק, כיון דאתפלג דרא כל כך.

פיתה ונסתמא פסול — ואף על גב דגבי גט מכשיירן, שאם היה כשהוא כתיבה פיתה יכול לומר "בפני נכתב ובפני נחתם" לאחר שנסתמא — שאני התם, דאקילו רבנן להכשיר אפילו אשה וקרובים.

נשבע

אַתָּה נְתָתוֹ לִי בְּמַתָּנָה, רְצוֹנְךָ הַשָּׁבַע וְטוֹל, וְנִשְׁבַּע - אֵינוֹ יָכוֹל לַחֲזוֹר בּוֹ. - מַאי קָא מַשְׁמַע לָן? תָּנְיָא: אָמַר לוֹ: "נֶאֱמָן עָלַי אַבָּא", "נֶאֱמָן עָלַי אָבִיךָ", "נֶאֱמָנִין עָלַי שְׁלִשָּׁה רוֹעֵי בָקָר" - רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: יָכוֹל לַחֲזוֹר בּוֹ, וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵינוֹ יָכוֹל לַחֲזוֹר בּוֹ! - הָא קָא מַשְׁמַע לָן, דְּ"בְאָתָן לְךָ" מַחֲלוֹקֶת, וְהָלְכָה כִּדְבְרֵי חֲכָמִים. שְׁלָח לֵיהּ רַבִּי אַבָּא לְרַב יוֹסֵף בַּר חָמָא, הֲלָכָה: גּוֹבִין מִן הָעֲבָדִים. וְרַב נַחְמָן אָמַר: אֵין גּוֹבִין. שְׁלָח לֵיהּ רַבִּי אַבָּא לְרַב יוֹסֵף בַּר חָמָא, הֲלָכָה: שְׁלִישֵׁי בְּשֵׁנִי - כָּשֵׁר. רָבָא אָמַר: אַף בְּרִאשׁוֹן, מָר בַּר רַב אַשִׁי אַכַּשֵּׁר בְּאַבָּא דְּאַבָּא. וְלֵית הִלְכְתָא כְּמָר בַּר רַב אַשִׁי. שְׁלַח לֵיהּ רַבִּי אַבָּא לְרַב יוֹסֵף בַּר חָמָא: הָיָה יוֹדֵעַ לוֹ בְּעֵדוּת עַד שֶׁלֹּא נֶעְשָׂה חָתְנוֹ בְּנוֹ וְנֶעְשָׂה סוּמָא - פָּסוּל. וְשִׁמּוּאֵל אָמַר: כָּשֵׁר, אֶפְשָׁר דְּמִכַּוֵּין מִצְּרָנְהָא, אֲבָל גְּלִימָא - לָא. וְרַב שֵׁשֶׁת אָמַר: אֲפִילּוּ גְּלִימָא, אֶפְשָׁר דְּמִכַּוֵּין מִדַּת אֹרֶךְ וּמִדַּת רָחְבָּן, אֲבָל נִכְבָּא - לָא. וְרַב פָּפָּא אָמַר: אֲפִילּוּ נִכְבָּא, אֶפְשָׁר דְּמִכַּוֵּין מִדַּת מִשְׁקָלוֹתָיו. מֵיתִיבִי: הָיָה יוֹדֵעַ לוֹ בְּעֵדוּת עַד שֶׁלֹּא נֶעְשָׂה חָתְנוֹ וְנֶעְשָׂה חָתְנוֹ, פִּיקֵחַ וְנִתְחָרֵשׁ, פִּיתֵּחַ וְנִסְתַּמֵּא, שָׁפוּי וְנִשְׁתַּטָּה - פָּסוּל, אֲבָל הָיָה יוֹדֵעַ לוֹ בְּעֵדוּת עַד שֶׁלֹּא נֶעְשָׂה חָתְנוֹ וְנֶעְשָׂה חָתְנוֹ וְנִתְפַּקֵּחַ, פִּיתֵּחַ וְנִסְתַּמֵּא וְחָזַר וְנִתְחָרֵשׁ וְחָזַר וְנִתְפַּתֵּא, שָׁפוּי וְנִשְׁתַּטָּה וְחָזַר וְנִשְׁתַּפָּה - כָּשֵׁר; זֶה הַכְּלָל: כָּל שֶׁתְּחִלָּתוֹ וְסוֹפוֹ בְּכִשְׁרוּת - כָּשֵׁר, תְּחִלָּתוֹ וְסוֹפוֹ בְּפְסוּלוֹת - פָּסוּל, תְּחִלָּתוֹ בְּכִשְׁרוּת וְסוֹפוֹ בְּפְסוּלוֹת - פָּסוּל.

תיובתא

נשבע ונוטל מחצה מנכסים בני חורין — נראה לרבינו יצחק: דלהכי נאמן בשבועה — משום דחשיבא כמלוה על פה, שהרי עדים מעידין שהשטר פרוע. ואף על גב דלדבריו העדים פסולים, שהרי מכוחשים, ואומר שחזיב מחצה — מכל מקום שטר אינו מתקיים אלא על ידי הודאתו, והא קאמר דפרע מחצה. ולא דמי למודה בשטר שכתבו שאין צריך לקיימו, ואינו נאמן לומר "פרעתי", וגובה מנכסים משועבדים אף על גב דאינו מקויים אלא על פיו. דהתם הוי שטר גמור, דעדים החתומים על השטר כמי שהנקרה עדותן בבית דין, אלא רבנן הוא דאצרכוהו קיום כי טעין בהדיא מזויף. אבל בשקיימו — הוי שטר גמור, ואין נאמן לומר "פרעתי".

ואפילו לרבי עקיבא דאמר משיב אבדה הוי — אומר הרב רבינו יעקב דאורליינ"ש: דלא גרס "רבי עקיבא", אלא "רבי יעקב" גרס. ואין להארוך.

אבל היכא דאיכא עדים אירתוהי מירתה — תימה לרבינו יצחק: אמאי תלי טעמא משום מירתה במה שיש עדים שירא שמא יכחישוהו? הלא רק שלא יסייענוהו אינו יכול לכפור הכל ולהעיז פניו, דאין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו לכפור הכל! ויש לומר: דכיון שהוא סבור שיבאו עדים לסייעו, שהרי מביאן, והגידו לו דעתן, ותו ליכא עוזת אם יכפור הכל. ואי לאו שירא שמא יחזרו בהן ויכחישוהו — היה לו מגו טוב, אבל לפי שירא שיכחישוהו — אין נוח לו לכפור הכל, שלא יראה שקרן יותר מדאי אם יכחישוהו.

הלכתא כבל דמי שמעתתא — ואם תאמר: והא קיימא לן ד"הילך" פטור, כדפסק רבינו חננאל בריש בבא מציעא (ה, א), והכא פסקינן דנשבע וגובה מחצה, והא הך שטרא ביון דקא מודה ביה "הילך" הואו ויש לומר: דלא חשיב שטר "הילך" אלא שטר דגבי ביה ממשעבדי.

אי

תְּיוּבְתָּא דְּכוּלְּהוּ, תְּיוּבְתָּא. שְׁלַח רַבִּי אַבָּא לְרַב יוֹסֵף בַּר חָמָא: הָאוֹמֵר עַל תִּינוֹק בֵּין הַבָּנִים - נֶאֱמָן; וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: אֵינוֹ נֶאֱמָן. מַאי קָאָמַר? אָמַר אַבָּיֵי, הָכִי קָאָמַר: הָאוֹמֵר עַל תִּינוֹק בֵּין הַבָּנִים "יוֹרֵשׁ כָּל נְכָסַי" - נֶאֱמָן, כְּרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה; וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: אֵינוֹ נֶאֱמָן, כְּרַבָּנָן. מֵתִקִּיף לָהּ רָבָא: הַאי נֶאֱמָן וְאֵינוֹ נֶאֱמָן, יֵירֵשׁ וְלֹא יֵירֵשׁ מִבָּעְיָא לֵיהּ! אֶלָּא אָמַר רָבָא, הָכִי קָאָמַר: הָאוֹמֵר עַל תִּינוֹק בֵּין הַבָּנִים "בְּכוֹר הוּא" - נֶאֱמָן, כְּרַבִּי יְהוּדָה; וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: אֵינוֹ נֶאֱמָן, כְּרַבָּנָן. שְׁלַח לֵיהּ רַבִּי אַבָּא לְרַב יוֹסֵף בַּר חָמָא: הָאוֹמֵר "הִטְּהֵל אִשְׁתִּי כְּאֶחָד מִן הַבָּנִים" - נוֹטֶלֶת כְּאֶחָד מִן הַבָּנִים. אָמַר רָבָא: וּבְנָכָסִים שֶׁל עַכְשָׁיו, וּבְכֻלָּם הַבָּאִין לְאַחַר מִכָּאן. שְׁלַח לֵיהּ רַבִּי אַבָּא לְרַב יוֹסֵף בַּר חָמָא: הַמּוֹצִיא שֵׁטַר חוֹב עַל חֲבֵירוֹ, מְלֵוֶּה אוֹמֵר "לֹא נִפְרַעְתִּי כְּלוּם", וְלֹוֶה אוֹמֵר "פָּרַעְתִּי מֻחֱצָה", וְהָעֵדִים מְעִידִין שֶׁפָּרַע כּוּלּוֹ - הֲרֵי זֶה נִשְׁבָּע וְגוֹבֶה מֻחֱצָה מִנְּכָסִים בְּנֵי חוֹרִין, אֲבָל מִמְּשׁוּעְבָּדִין לָא, דְּאָמְרִי: אֲנַן אַעֵדִים סָמְכִינַן, וַאֲפִילּוּ לְרַבִּי עֲקִיבָא דְּאָמַר: מֵשִׁיב אֲבֵדָה מְשִׁיב אֲבֵדָה הֵיכָא - הָנֵי מִילֵּי הֵיכָא דְּלֵית לֵיהּ עֵדִים, אֲבָל הֵיכָא דְּאִיכָּא עֵדִים - אִירְתּוּהֵי אִירְתַּת. מֵתִקִּיף לָהּ מָר זוּטְרָא מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב שֵׁימִי בַּר אַשִׁי: הִלְכְתָא בְּכָל הָנֵי שְׁמַעְתָּתָא בְּדִשְׁלַח לֵיהּ רַבִּי אַבָּא לְרַב יוֹסֵף בַּר חָמָא. אָמַר לֵיהּ רְבִינָא לְרַב אַשִׁי: דְּרַב נַחְמָן מַאי? אָמַר לֵיהּ: "אֵין גּוֹבִין" מַתְנִינַן לָהּ, וְכֵן אָמַר רַב נַחְמָן. - וְאֶלָּא הִלְכְתָא לְאַפּוקֵי מַאי?

אי

תיובתא דכולהו — שמואל ורב ששת ורב פפא. דכולן הכשירו מיהא לעדות קרקע פיתח ונסתמא, והכא קא פסיל כולהו עדיות, מדהדר ותנא: זה הכלל, כל שתחלתו או סופו בפסלות — פסול. דהא מרישא שמעת מינה דאם סופו בפסלות פסול, ולמה לי למהדר ולמתני ב"זה הכלל"? אי לאו לאתויי כל הני?

האומר על תינוק בין הבנים נאמן — לקמיה מפרש מאי אמר על אותו תינוק. **כרבי יוחנן בן ברוקה** — במתניתין: אם אמר על מי שראוי ליורשו — דבריו קיימים. ופסקינן לקמן הלכתא כוותיה. **נאמן** — כרבי יהודה. ואף על גב דמחזוק לן באחר שהוא בכור, אפילו הכי אב נאמן. והכי הלכתא, דהא פסיק הכי לקמן דהלכתא בבולהו כדשלח רבי אבא, ואמרינן דלאפוקי רבי יוחנן אצטריך, למיפסק הלכתא כוותיה דרבי אבא. ושמע מינה אם הוחזק אחד מן הבנים בבכורה בחיי האב, אף שלא אמר האב כי בני בכורי הוא — נוטל פי שנים. שלא נחלקו רבי יהודה וחכמים אלא במחזוק שאחר בכור, ואמר אביו על המוחזק בפשוט שהוא בכור, והתם אמר רבי יהודה: נאמן האב לבטל החזקה. אבל אם לא אמר האב על האחר שהוא בכור — התם אפילו רבי יהודה מודה שהחזקה קיימת. דאי לא תימא הכי — הוה ליה לרבי יהודה למימר הכי: רבי יהודה אומר: כל בכור שלא הבירו אביו ואמר "זהו בכורי" — אינו נוטל פי שנים. אלא מדלא תני הכי — שמע מינה כדאמרינן. **אינו נאמן כרבנן** — הואיל ומוחזק לן באחר שהוא בכור. **האומר תשול אשתי כאחד מן הבנים** — וקבלה, שנתרצית, כדלקמן בפירקין. אי נמי, לבר מכתובתה נתן לה חלק בנכסיו. ובשכיב מרע מיירי, דדבריו בכתובין וכמסורין. אי נמי, בבריא ועל ידי קנין. **ובנכסים של עכשיו** — שאם נתרבו הנכסים בשעת חלוקה — אינה נוטלת כי אם באותן שהיו לו בשעת אמירה, דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם. ואפילו לרבי מאיר דאמר אדם מקנה — הני מילי במפרש, אבל בסתמא — אין אדם מעלה על דעתו דבר הראוי לו לבא להקנותו, אלא לדבר שהוא מוחזק בו. והלכך, דך אשה — ידה על התחתונה, דמסתמא לא נתן לה אלא נכסים שהיו לו באותה שעה. **ובנים הבאין לאחר מכן** — כלומר, לא לפי חשבון הבנים שיש לו עכשיו לבד תחלוק לאחר מותו ותטול חלק גדול, אלא אף לפי חשבון כל השעת חלוקה נתן לה. ונראה בעיני דאפילו אם היה לו בנים מרובים ונתמעטו בחיי האב — דשקלה חלק גדול כחשבון מיעוט הבנים הבאין לחלוק בנכסי האב לאחר מיתתו, דהא תטול כאחד מכל הבנים קאמר, ולשעת חלוקה איכוין. דלפי חלוקת ההיא שעתא תטול, לא שנא נתרבו ולא שנא נתמעטו. דהא נתלת אשתו כאחד מן הבנים קאמר רבי אבא. ולזה אמר פרעתי מחצה — ומחצה אני חייב, דהוה ליה מודה מקצת הטענה וישבע, כדמפרש לקמיה. וכגון דמקמי דאסהידו העדים שפרע לו כולו הודה לו, דלא הוה משיב אבדה. **והעדים מעידין** — אחר דהודה מחצה. **נשבע** — הלזה שפרע, ויפטר מלשלם מחצה. ומחצה ישלם, לפי שכבר הודה, דהודאת בעל דין שוה יותר מהעראת עדים. וגובה המלוה מחצה מנכסים בני חורין שיש לו ללוה, אבל לא ממשעבדי, דיכלי לקוחות למימר: אתון קנויא עבידתו אהדדי, אנן אעדים סמכינן דמסהדי דפרע הכל. פלוגתא דרבי עקיבא ורבי שמעון בן אלעזר בתחלת "שנים אוחזין": שטר שכתוב בו "סלעין" או "דינרים", מלוה אומר: חמש, ולוה אומר: שלש. רבי שמעון בן אלעזר אומר: ההואיל והודה מקצת הטענה — ישבע. רבי עקיבא אומר: אינו אלא כמשיב אבדה, ופטור משבועה. ד"סלעין" לא משמע ליה משנים, דתפסת מרובה לא תפסת, ויד בעל השטר על התחתונה. ועל השלישי שהודה — הוה משיב אבדה, ותנן: המוצא מציאה לא ישבע, מפני תקון העולם. **ואפילו לרבי עקיבא דאמר** — התם: משיב אבדה הוא בסלע השלישי, דאי הוה בעי הוה אמר אינן אלא שנים, ד"סלעין" תרי משמע, והוה מיפטר משבועה כדמפרש התם — משום דקא מסיע ליה שטרא. **תני מילי** — דחשבינן ליה משיב אבדה — היכא דליכא עדים, כי התם, שעדי מלוה לא ידעו אלא מה שכתבו, ד"סלעין" כתבו סתם, ופחות סלעים — שנים. אבל היכא דאזינן לבסוף דאיכא עדים כאחד מהם — איכא למימר דוה הלוה היה יודע שרוצין להעיד כאחד מהן, ואירתת שלא יבאו לסייע למלוה, ולפיכך הודה מחצה. **ודאי משיב אבדה הוי** — ואף על גב דלא אתו עדים אלא בתר הודאתו. והך אתקפתא לא חיישין לה, כדלקמן. **דרב נחמן מאי** — דפליג עליה גבי עבדים, ואמר: אין גובין מן העבדים, וקיימא לן כרב נחמן בדיני, וקשיא הלכתא אהלכתא. **אין גובין מתניתן** — בדרבי אבא. **ואלא הלכתא לאפוקי מאי** — כיון דלא פליג, פשיטא דהכי הלכתא

אי

אי לאפוקי מדרבא — דאמר: אף בראשון — והלא מוסיף הוא על דברי רבי אבא דאמר שלישי בשני כשר, ואתא איהו למימר דאף בראשון, ואיבא למימר דאפילו רבי אבא מודה. והיא גופה איצטריך לרבי אבא, לאשמועינן דשלישי בשני כשר, דאיכא למאן דאמר בסנהדרין פסול, בפרק "זה בורר" (בח, א). ולאו למידק מינה הא שלישי בראשון פסול, דדלמא עובדא הוה בשלישי בשני, ושלח ליה דכשר. **אי מדמר בר רב אשי** — דאבשר באבא דאבא — הא כבר איפסיק דלית הלכתא כוותיה, כדאמרינן לעיל. והך דרשה דמר זוטרא בתר הכי הוא. והכי נמי הויא דמר בר רב אשי תוספת, אלא דעדיפא מינה קא פריך. **לאפוקי מרבי יוחנן** — דאמר: אינו נאמן, ברבנן. **ומאקפקתא דמר בר רב אשי** — דאתא למימר: ודאי משיב אבדה הוא. ולית הלכתא כוותיה. כיון דאכתי בשהותה לא העידו עדים, ולא קמסייעי ליה — איכא למימר דמירתת מיניידוה, שאינו יודע מה בלבם, כרבי אבא. **המחלק נכסיו כו'** — כבר פירשתיה למעלה. **כתב בין בתחילה כו'** — אדם הנותן מתנה לאחר, או שנתן כל נכסיו לאחד מבניו, אם אמר לשון מתנה עם לשון ירושה — דבריו קיימין. דנהי דלא תפיס לשון ירושה, לפי שאין אדם מתנה על מה שכתוב בתורה, וכמו שלא אמר כלום דמי — לשון מתנה מידא תפיס, והרי הוא כמי שאומר לשון מתנה לחוד, דקני. ובגמרא מפרש היכי דמי מתנה באמצע או בתחלה או בסוף. **תנתן שדה פלונית לפלוני ויירשוה** כלומר: ויירש אותה, לישנא דקרא "וירשוה" (ישעיהו לד), יירשנה ותנתן לו. **ודוקא באדם אחד ושדה אחת** — דבההוא שדה שנתן לאותו האיש איכא מתנה בהדי לשון ירושה. **אבל באדם אחד ושתי שדות** — כגון "ירש ראובן שדה פלונית שבמזרח", ותנתן לו לראובן שדה פלונית שבמערב" — ההוא דלשון מתנה קני, אבל ההוא דלשון ירושה — לא קני. דמתנה דהאיך לא מסייע לאידך, אלא זאת הורישׁ לו ותאת נתן לו. ובההיא דירושה הוי מתנה על מה שכתוב בתורה, ולא אמר כלום. וכן בשדה אחת ושני בני אדם, כגון "ראובן וירש חצי שדה זו ותנתן חציה לשמעון" — שמעון קנה, ראובן לא קנה. וכל שכן שתי שדות ושני בני אדם, כגון "ראובן יירש שדה פלונית, ולשמעון תנתן שדה פלונית אחרת". אפילו אדם אחד ושתי שדות — דכי היכי דנתבוין לזה ליתן במתנה — הכי נמי נתבוין לאידך, הואיל ובדבור אחד נתן לשניהם. **אבל שתי שדות ושני בני אדם** — דהוו אנשים מחולקים ושדות מוחלקים — לא מהניא מתנה דהאי גברא ושדה שלו לאידך גברא ולאידך שדה. ובסברות בעלמא פליגי. **כי אתא רבין אמר יירש פלוני כו'** — היינו שתי שדות ושני בני אדם. ומילתא באנפי נפשה היא, ולא איתמר אמתניתין. ומיהו, הכי נמי הוה מפרש למתניתין. **לא קנה** — ההוא דירושה. **אנתחת לן הדא** — אחד מדברייך נוחה לנו, דלא קשיא לן מידי בגווה. **ואתקפת הדא** — אחד מדבריך קשה לנו. **כאן באדם אחד ושתי שדות** — ההיא דלעיל. ההיא סיומא דמלתא דרבי אלעזר דאמרן לעיל: "אבל שתי שדות ושני בני אדם" — לא תלמודא קאמר לה ולא רבי אלעזר, דאם כן – אמאי הוצרך לומר דרבי אלעזר אדרבי אלעזר לא קשיא? הא בהדיא קאמר לעיל דבשתי שדות ושני בני אדם לא קנה. **אמוראי נינהו** — אנא ורב דימי. **ורייש לקיש אמר לעולם לא קנה** — בשתי שדות ושני בני אדם ההוא דלשון ירושה, ואפילו כי אמר לשניהן ביחד "תנתן שדה פלונית לראובן ושדה פלונית לשמעון ויירשום". דכיון דגופין מוחלקין נינהו, וכל אחד הוי מעשה בפני עצמו, ולא שייך זה בזה כלל, הלכך שתי לשונות של מתנה וירושה — כנגד שני מעשים הן, לאחד לשון מתנה ולאחד לשון ירושה, על ראשון ראשון, ועל אחרון אחרון. הלכך לא קנו עד שיאמר ירושה בתחלה וירושה בסוף ומתנה באמצע, דהשתא יליף לשון מתנה מלשון ירושה, דכי היכי דלשון ירושה נאמר לשניהם — גם המתנה שבאמצע נאמרה בעל כרחך לשניהן, דלמאן תרמיידי? והלכך צריך לומר כן: "ראובן ושמעון יירשו שדה פלונית ופלונית שנתתי להם במתנה ויירשום". דעל כרחך "יירשו" קמא עולה על ראובן, ובתרא על שמעון. הלכך לשניהן נמי לשון מתנה קאמר, דאיכא תרתי דימני לשון מתנה, דכתב "שנתתי להם", דמיעריב אלשון ירושה, ואיכא תרי דימני לשון ירושה. אבל אם אמר "פלוני ופלוני יירשו שדה פלונית ופלונית ותנתן להם שדה פלונית ופלונית ויירשום" — הוה אמינא דהאי "ותנתן ויירשום" אשמעון קאי, ולא קנה ראובן, דכיון דשני מעשים הן — יש לחלק להם גם הלשונות. וכן אם אמר "פלוני ופלוני יירשו שדה פלונית ופלונית שנתתי להם במתנה" ולא אמר "ויירשום" לבסוף — אבתי הוה אמינא: לראשון לשון ירושה, ולשני לשון מתנה, דשתי לשונות בנגד שתי מתנות. **בפלוגתא** — דרב המנונא כרב דימי אמר רבי יוחנן, ורב נחמן כרבי אלעזר, ורב ששת כרבין אליבא דרבי יוחנן. **האומר תנו שקל כו'** — כגון שכיב מרע. אי נמי בריא, וכגון שהלך למדינת הים ועצה ליתן להם כשיעור הזה עד שיכלה הממון כולו. שקל — שבתלמוד היינו חצי סלע, שהוא שני דינרין. **נותנין להם סלע** — דלא אמר שקל אלא כדי לזונן בצמצום, שלא יתנו יותר מכדי צרכן. **אל תתנו** — היינו קפידא — אין נותנין להם אלא שקל. בשילהי "מציאת האשה" במסכת כתובות מוקמינן לה כרבי מאיר, דאמר: מצוה לקיים דברי המת. ומיהו, אמרינן התם, אמר רב חסדא אמר מר עוקבא: הלכתא, בין שאמר "תנו" בין שאמר "אל תתנו" — נותנין להן כל צרכן. ומקשינן: והא קיימא לן כרבי מאיר דאמר מצוה לקיים דברי המת ומשנינן: הני מילי — אחרנייתא, אבל בהא מינח ניחא ליה, ומאי דאמר — לזרזויינהו הוא דעבד.

ירושו

אי לאפוקי מדרבא מוסיף הוא — ואפשר דרבי אבא נמי מודה לרבא כדפירש בקונטרס, שלישי בראשון כשר, דלא נמעט הלכתא מילתא דרבא. ואי לאפוקי מדשמואל ורב ששת ודרב פפא — הא איתותבו. אבל רבי אבא בר חמא לא איתותב. ואף על גב דנקט בעדות קרקע, ומשמע — אבל בהלואה כשר אף על גב דנסתמא, ובברייתא משמע דפסיל ליה לכל עדיות — מצינן למימר דהוא הדין בהלואה דפסיל רבי אבא. וקרקע סבירא ליה דמכוין בטוב, כדשמואל, והוי כהלואה, ואפילו הכי פסיל ליה. ורבינו תם פסק בספר הישר דשלישי בראשון פסול. וכן פוסק הלכות גדולות, אלא שהם אינם פוסלים אלא מדרבנן, והוא פוסל מן התורה כדפסיל רב ב"זה בורר". ומפרש הכי: לאפוקי מאי אי לאפוקי מדרבא — מוסיף הוא על דברי רבי אבא, ואי אתא למפסק דדוקא שלישי בשני כשר ולא שלישי בראשון — אם כן הוה ליה למימר: אין הלכה כרבא. ואי לאפוקי ממר בר רב אשי, כלומר הא דלא קאמר "אין הלכה כרבא", אלא: הלכתא כרבי אבא, משום שרוצה לבלול (בהדיא) בהדיה: דאין הלכה כמר בר רב אשי — הא לית הלכתא כו'. ואי משום שמואל ורב ששת ורב פפא — אצטריך ליה למימר דהלכה כרבי אבא, שעתה מצינו בולהו ביחד: הא איתותבו, ולימא "אין הלכה כרבא" בהדיא, אי לאפוקי מדידיה לחוד אתא! אלא לאפוקי מרבי יוחנן. דהשתא לא מצי למימר דאין הלכה כרבא, ואצטריך ליה למימר דהלכה כרבי אבא דממעט למילתיה: ומפיק נמי מדרבא. דדוקא שלישי בשני כשר. וקשה לרבינו יצחק: דאי דייקינן ממילתיה דרבי אבא דוקא שלישי בשני — אם כן נידוק נמי דדוקא עדות קרקע, ובהלואה כשר. ובברייתא פוסל הכל.

ודוקא באדם אחד ושדה אחת — לא גרסינן "אמר רבי יוחנן". אלא הכל ממילתיה דרב דימי, ורבין פליג עליה בסמוך. ואמוראי נינהו אליבא דרבי יוחנן.

והלכתא

אי אִ֣יפּ֣וּקִי מִדְּרָבָ֗ה - מוֹסִ֤יף הוּא֙, אִי֙ דָּמַ֣ר בַּר֙ רַ֣ב אַשֵׁ֔י - לֵ֚ית הִלְכְתָ֔א כְּמָ֖ר בַּר֣ רַ֑ב אַשֵׁ֔י, אִ֣י לְאַפּ֔וּקֵי מִדְּשְׁמוּאֵ֖ל וְרַ֣ב שֵׁשֶׁ֑ת וְרַ֖ב פָּפָּ֥א - הָ֛א אִיתּוֹתְבוּ֥! אֶ֖לָּא, לְאַפּ֔וּקֵי מִדְּרַבִּ֥י יוֹחָנָ֖ן וּמֵאַתַקְפָתְּהָ֣א דְּמָ֔ר בַּר֣ רַ֔ב אַשֵׁ֑י. "הַמְּחַלֵּ֥ק נְכָסָ֛יו עַל־פִּ֖ו, רִיבָּ֣ה לְאֶחָ֑ד וּמִיעֵ֖ט לְאֶחָ֔ד" כו'. הֵ֚יכִי דָּמֵ֔י מַתָּנָ֖ה בַּתְּחִלָּ֑ה, הֵ֚יכִי דָּמֵ֔י בְּאֶמְצַ֖ע, הֵ֚יכִי דָּמֵ֔י בַּסּ֑וֹף? כִּ֣י אָתָ֔א רַ֖ב דִּימִ֣י אָמַ֔ר רַבִּ֥י יוֹחָנָ֖ן: "תִּנָּתֵ֥ן שָׂדֶ֛ה פְּל֥וֹנִית לְפְל֖וֹנִי וְיִירְשֶׁ֑ה" - זוֹ֣ הִ֔יא מַתָּנָ֖ה בַּתְּחִלָּ֑ה, "וְיִירְשֶׁ֑ה וְתִנָּתֵ֥ן לוֹ֖" - זוֹ֣ הִ֔יא מַתָּנָ֖ה בַּסּ֑וֹף, "וְיִירְשֶׁ֑ה וְתִנָּתֵ֥ן לוֹ֖ וְיִירְשֶׁ֑ה" - זוֹ֣ הִ֔יא מַתָּנָ֖ה בָּאֶמְצַ֑ע; וְדַוְקָ֗א בְּאָדָ֤ם אֶחָד֙ וְשָׂדֶ֣ה אַחַ֔ת, אֲבָ֗ל בְּאָדָ֤ם אֶחָד֙ וּשְׁתֵּ֣י שָׂדוֹת֔, שָׂדֶ֣ה אַחַ֔ת וּשְׁנֵ֖י בְּנֵ֣י אָדָ֑ם - לֹא. רַבִּ֣י אֶלְעָ֗זָר אוֹמֵ֤ר: אֲפִילּוּ֙ אָדָ֣ם אֶחָ֔ד וּשְׁתֵּ֖י שָׂדוֹת֑, שָׂדֶ֣ה אַחַ֔ת וּשְׁנֵ֖י בְּנֵ֣י אָדָ֑ם - לֹא. כִּ֣י אָתָ֔א רָבִ֖ין אָמַ֑ר: "תִּנָּתֵ֥ן שָׂדֶ֛ה פְּל֥וֹנִית לְפְל֖וֹנִי וְיִירַ֣שׁ אֶת־שְׂדוֹת֔, כֵּ֣ן בְּשָׁנֵ֔י בְּנֵ֥י אָדָ֖ם אֶחָ֑ד וּשְׁתֵּ֖י שָׂדוֹת֔, כֵּ֣ן בְּשָׁנֵ֔י בְּנֵ֥י אָדָ֖ם וּשְׁתֵּ֣י שָׂדוֹת֔, אֶלָּ֕א דְּרַבִּ֖י יוֹחָנָ֣ן אַדְּרַבִּ֔י יוֹחָנָ֖ן קָשְׁיָ֑א! אֲמוֹרָאֵ֥י נִינְהוּ֙ וְאִלֵּ֣יבָּא דְּרַבִּ֔י יוֹחָנָ֖ן. וְרִ֣ישׁ לָקִ֔ישׁ אָמַ֕ר: לֹא קָנָ֖ה עַד שֶׁיֹּאמַ֑ר "פְּל֥וֹנִי וּפְל֖וֹנִי יִירְשׁ֣וּ שָׂדֶ֔ה פְּל֥וֹנִית וּפְל֖וֹנִית שְׁנַתַּתִּ֥ים לָהֶ֖ם בְּמַתָּנָ֑ה וְיִירָשׁ֖וּם". בְּפְלוּגְתָּ֔א; אָמַ֕ר רַ֖ב הַמְנוּנָ֑א: לֹא שָׁנוּ֙ אֶ֣לָּא אָדָ֣ם אֶחָ֔ד וְשָׂדֶ֣ה אַחַ֔ת, אֲבָ֗ל אָדָ֤ם אֶחָד֙ וּשְׁתֵּ֣י שָׂדוֹת֔, שָׂדֶ֣ה אַחַ֔ת וּשְׁנֵ֖י בְּנֵ֣י אָדָ֑ם - לֹא; וְרַ֣ב נַחְמָ֔ן אָמַ֕ר: אֲפִילּוּ֙ אָדָ֣ם אֶחָ֔ד וּשְׁתֵּ֖י שָׂדוֹת֑, שָׂדֶ֣ה אַחַ֔ת וּשְׁנֵ֖י בְּנֵ֣י אָדָ֑ם, אֲבָ֗ל שְׁתֵּ֤י שָׂדוֹת֙ וּשְׁנֵ֣י בְּנֵ֣י אָדָ֔ם. אָמַ֕ר רַ֖ב שֵׁשֶׁ֑ת: מַנָּ֥א אָמְנָ֖ה לָהּ? דְּתָנְיָ֔א: הָאוֹמֵ֕ר "תְּנ֥וּ שֶׁקֶל־לִבְנֵ֖י בְּשַׁבָּ֑ת", וְרָאוּיִ֣ן לִיתֵּ֔ן סֶ֖לַע - נוֹתְנִ֥ין לָהֶ֖ן סֶ֑לַע; וְאִם֩ אָמַ֨ר "אַל־תִּתְּנ֥וּ לָהֶ֖ן אֶ֣לָּא שֶׁקֶל" - אֵ֥ין נוֹתְנִ֖ין לָהֶ֣ן אֶ֑לָּא שֶׁקֶל; וְאִם֩ אָמַ֨ר "אִם־מֵ֜תוּ

והלכתא דתוך כדי דבור כדבור דמי — פירש רבינו תם: דלכך אמר כדבור דמי כדי שאילת תלמיד לרב, היינו "שלום עליך רבי", לפי שבשאדם עושה סחורה עם חבירו, ויראה רבו או גדול הימנו בחכמה — לא יתן לו שלום, שאם יתן לו שלום — לא יוכל לחזור בו ממקחו, לכך תקנו חכמים שבשיעור זה יכול לחזור. וקשה לרבינו יצחק: בפרק בתרא דנדרים (פז, א) תניא: מי שיש לו חולה בתוך ביתו ונתעלף, במדומה לו שמת, וקרע, ואחר כך מת — לא יצא ידי קריעה. ואמר רבי שמעון בן פזי אמר רבי שמעון בן לוי: לא שנו אלא אחר כדי דבור, אבל תוך כדי דבור — אינו חוזר וקורע. והתם לא שייך האי טעמא! ויש לומר: דלא פלוג רבנן.

חוץ מעבודה זרה וקדושין — פירש רשב"ם: שאם התפיס או הקצה דבר לעבודה זרה, ובתוך כדי דבור חזר בו — אפילו הכי נאסר. ואין נראה לרבינו יצחק, דהתפסה לא שייכא בעבודה זרה, דאמרינן בפרק "כל הצלמים" (עבודה זרה מד, ב): האומר "בית זה לעבודה זרה" — לא אמר כלום, שאין הקדש לעבודה זרה. ואמרינן נמי בפרק "כל האסורין" (תמורה כח, ב) דאין מוקצה לעבודה זרה אלא שבע שנים, שנאמר (שופטים ו) "ואת הפר השני שבע שנים", ועד שימסרנו לעבודה זרה, ויאבילנה ברשיני עבודה זרה. והתם לא שייך תוך כדי דבור. ויש לדחות: דאם ימכרנו לכהנים של עבודה זרה על מנת לפטמו שבע שנים — הוי מוקצה, ואפילו חזר בו תוך כדי דבור לא מהני, ורבינו יצחק פירש: עבודה זרה — שאמר לו "אלי אתה" וחזר תוך כדי דבור, דלא מהני מידי. ויכול להיות שהוא גזירת הכתוב. ובפרק בתרא דנדרים (פז, א) קאמר: והלכתא, תוך כדי דבור — כדבור דמי, לבר מעבודה זרה ומגדף ומקדש ומגרש. פירוש: מגדף — שאם נידף וחזר בו תוך כדי דבור לא מהני מידי. וולמודא קיצר כאן, משום דמגדף הוי בכלל עבודה זרה, ומגרש בכלל מקדש, כי טעם אחד להם.

הלכה

יֵרֵשׁוּ אַחֵרִים תַּחְתֵּיהֶם", בֵּין שֶׁאָמַר "תְּנוּ" בֵּין שֶׁאָמַר "אַל תִּתְּנוּ" - אֵין נוֹתְנִין לָהֶן אֶלָּא שֶׁקֶל; וְהָא הָכָא דְּכִשְׁתֵּי שָׂדוֹת וְכִשְׁנֵי בְּנֵי אָדָם דְּמֵי, וְקָתָנֵי דְּקָנֵי? הוּא מוֹתִיב לָהּ, וְהוּא מְפָרֵק לָהּ: בָּרְאשׁוֹן לְיוֹרְשׁוֹ, וְרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה הִיא. אָמַר רַב אַשִׁי, תָּא שְׁמַע: "נִכְסֵי לְךָ, וְאַחֲרֵיךָ יִירַשׁ פְּלוֹנִי, וְאַחֲרֵי אַחֲרֵיךָ יִירַשׁ פְּלוֹנִי", מַה רִאשׁוֹן - קָנָה שֵׁנִי, מֵת רִאשׁוֹן - קָנָה שֵׁנִי, מֵת שֵׁנִי - קָנָה שְׁלִישִׁי, וְאִם מֵת שֵׁנִי בְּחַיֵּי רִאשׁוֹן - יַחְזְרוּ נְכָסִים לְיוֹרְשֵׁי רִאשׁוֹן; וְהָא הָכָא דְּכִשְׁתֵּי שָׂדוֹת וּשְׁנֵי בְּנֵי אָדָם דְּמֵי, וְקָתָנֵי דְּקָנֶה? וְכִי תֵּימָא: הָכָא נַמִּי בָּרְאשׁוֹן לְיוֹרְשׁוֹ, וְרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה הִיא, אִי הָכִי, מֵת שֵׁנִי קָנָה שְׁלִישִׁי? הָא שָׁלַח רַב אַחָא בְּרֵיהּ דְּרַב עַוְיָא: לְדִבְרֵי רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה, "נִכְסֵי לְךָ וְאַחֲרֵיךָ לְפְלוֹנִי", וְרִאשׁוֹן רָאוּי לְיוֹרְשׁוֹ - אֵין לַשֵּׁנִי בְּמָקוֹם רִאשׁוֹן כְּלוּם, שֶׁאֵין זֶה לְשׁוֹן מַתָּנָה אֶלָּא לְשׁוֹן יְרוּשָׁה, וִירוּשָׁה אֵין לָהּ הֶפְסֵק! תְּיוּבְתָּא דְּכוּלְּהוּ. תְּיוּבְתָּא. לֵימָא נַמִּי תֵּיהֵוֵי תְּיוּבְתֵּיהּ דְּרֵישׁ לָקִישׁ! - וְתִסְבְּרָא? וְהָא אֲמַר רָבָא: הִלְכָתָא כְּוָתֵיהּ דְּרֵישׁ לָקִישׁ בְּהֶנֵי תְּלָת! - לָא קַשְׁיָא: כָּאן בְּתוֹךְ כְּדֵי דִּבּוּר, כָּאן לְאַחַר כְּדֵי דִּבּוּר. וְהִלְכָתָא: כָּל תּוֹךְ כְּדֵי דִּבּוּר כִּדְבּוּר דָּמֵי, לָבֵר מֵעֲבוֹדָה זָרָה וּמְגַדֵּף וּמְקַדֵּשׁ וּמְגָרֵשׁ

יירשו אחרים — פלוני ופלוני, ולא בני בניי, גלי אדעתיה דניחא ליה בצמצום טפי, כי היכי דלישתיזר מהנהו נכסי להנהו אחרים, ודוקא קאמר שקל. **והא הכא** — דקאמר לשון מתנה לבניו כדקתני "תנו שקל לבניי", ולשון ירושה לאחרים כדקתני "יירשו אחרים", וקתני דקנו הנהו אחרים. דמשום הכי קאמר בסיפא אין נותנין להם אלא שקל — כדי לשייר מן הנכסים להנהו אחרים. ואף על גב דכשתי שדות ושני בני אדם דמי, דלבניו נתן שקל בכל שבת כל ימי חייהם והמותר מורישו לאחרים תחתיהן, והיינו כעין שתי שדות ושני בני אדם — שאין זוכין זה בחיי זה כלל, הלכך שתי שדות נינהו, ואפילו הכי קנו אחרים, דמתני' לשון מתנה דהאי ולשון ירושה דהיאך, כרב ששת. **הוא מותיב לה והוא מפרק לה** — דלא תקשי לחבירתה: בראשון ליורשו. דהאי דקנו אחרים בלשון ירושה — לאו משום דמתני' ליה לשון מתנה דאידך, אלא משום דהני אחרים הוו ראוים ליורשו, כגון בניו. והיכי דמי — כגון דלשנים מבניו צוה לתת שקל בשבת, ואם מתו — יירש אחד משאר בניו כל המותר. ואף על גב דאיכא עוד בנים אחרים, ואיכא נמי בנים להני שמתו. וכרבי יוחנן בן ברוקה, דאמר לקמן דאם אמר על בן בין הבנים "יירש כל נכסיי" — דבריו קיימין. והלכך, אין נותנין להם אלא שקל, דניחא ליה דתישתיר קצת לזה שהוא אוהב ומתכוין להורישו הכל. ולמאי דאמרינן לקמן דפליגי רבנן עליה דרבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה, ומוקמינן לפלוגתא דרבי יוחנן בן ברוקה באחר במקום בת, ובת במקום בן, דלרבי יוחנן בן ברוקה יכול להורישׁ כל נכסיו לזה שהוא הראוי ליורשו אחר מיתת בנו — והכא נמי בראוי ליורשו, כגון אחר במקום בן, מיירי. והכי קאמר: דאם מתו בניי יירשו אחיי, הראוים ליורשי תחתיהן. הכי גרסינן: נכסי לך ואחריך יירש פלוני ואחרי אחריך יירש פלוני מת ראשון קנה שני מת שני קנה שלישי ואם מת שני בחיי ראשון יחזרו נכסים ליורשי ראשון — והכי פירושו: "נכסי לך" — היינו לשון מתנה, כלומר: נכסיי נתונים לך, "ואחריך יירש פלוני" — הרי לזה במתנה ולזה בירושה, וכשתי שדות דמי, שאין לשני בחיי ראשון כלום — הרי מתנות מותלקין ומקבלי מתנות מוחלקין, ואפילו הכי קתני: קנה שני. אלמא: לשון מתנה דראשון מהני לשני. **יחזרו נכסים ליורשי ראשון** — דהא מכח השני נתן לשלישי אחריו, וכיון דשני לא זכה — שלישי מנה ליה? **וכי תימא הכי נמי** — דאי אמר ליורשו, כגון בן בין הבנים, ואגב ריהטיה אשמעינן דרבי יוחנן בן ברוקה דשני קני בלשון ירושה, והואיל וראוי ליורשו במקצת. **אי הכי** — דזאי אמר ליורשו ולהכי מהני ליה לזה לשון ירושה, כרבי יוחנן בן ברוקה — אמאי כשמת שני קנה שלישי מכחו? **הא שלח רב אחא ברי'** — דירושה אין לה הפסק, וכיון דזאי אמר ליורשו בתורת ירושה באו לידו — אין כח ביד המת לעקור נחלה מיורשי יורשיו לתתה להאי שלישי, אלא יחזרו נכסים ליורשי שני. דכיון דעשאו להאי שני יורש, כי אמר נמי: בתריה דזה יורש אינו יורש לשלישי — הוה ליה מתנה על מה שכתוב בתורה, דכתיב "ובן אין לו" — עיין עליו, דאשמועינן קרא דכל הקודם בנחלה יוצאי יריכו קודמין. וכל שכן היכא דהוה עצמו יורש את הנחלה, שאין כח בידינו להעבירה מבניו. **לדברי רבי יוחנן בן ברוקה** — דסבירא ליה דאב יכול להוריש בלשון ירושה לאחד מבניו בל נכסיו. **אם אמר לאחד מהם נכסי לך** — כדמפרש לקמיה. וראשון ראוי ליורשו, ולא פירש לא לשון ירושה ולא לשון מתנה — אין לשני במקום ראשון, או יורשי ראשון, כלום. שאין כאן לשון מתנה להאי ראשון, אלא מסתמא ללשון ירושה איכוין הנותן במאי דאמר "נכסיי לך", והואיל וחזי לירש כל הנכסים מן התורה אם ירצה אביו. וכיון דירושה הויא להאי ראשון — אינו יכול להפסיקה, דאין ירושה לחצאין. ולקמן בפרקין פרכינן: הא אפסקה בו'. ודוקא לרבי יוחנן בן ברוקה, כיון דאינו יכול להרבות ירושה לזה יותר מזה בלשון ירושה כלל, ודאי מאי דאמר "נכסי לך" לראשון — לשון מתנה הוא, ויכול להפסיקה, ויקנה שלישי. **תיובתא דרבותיו** — בר מרבין אליבא דרבי יוחנן, ורב ששת. **תיובתיה דריש לקיש** — דאמר: לשון מתנה לזה לא מהני ללשון ירושה לזה. **ואמר רבא** — בפרק "החולץ": הלכתא כר', וו אחת מהן. ואם איתא דהויא ברייתא תיובתיה — לא פסקינן הלכתא הכי. **לא קשיא** — הא דקתני מתנה לזה וירושה לזה דקנו שניהן — לא קשיא לריש לקיש דאמר לא קנה; ברייתא — דקאמר "ואחריך יירש פלוני" תוך כדי דבור הראשון דקאמר "נכסיי לך", הלכך מדני מתנה דראשון גם לשני. והאי דקאמר ריש לקיש לא קנה בשתי שדות ושני בני אדם — האי לשון ירושה היינו לאחר כדי דיבור, ולהכי לא מהני ליה לשון מתנה דהאי אלשון ירושה דאידך. והכי קאמר ריש לקיש: לעולם לא קנה בלאחר כדי דבור עד שיאמר פלוני ופלוני בו'. ולהלך, כיון דקאמר לשון מתנה אחרוייהו, אפילו לאחר כדי דבור — שפיר דמי. ומיהו, רב דימי ורבי אלעזר איתותבו לגמרי, דאמרי: לא קנה אלא בשדה אחת או אדם אחד, אבל שתי שדות ושני בני אדם לא. דלדידהו אפילו תוך כדי דבור אמרי לא קנה. דאם איתא דקנה בשתי שדות ושני בני אדם תוך כדי דבור — לישמעינן דקנה, וכל שכן שדה אחת ואדם אחד לרב דימי, ושתי שדות ואדם אחד או שני בני אדם בשדה אחת לרבי אלעזר, אפילו לאחר כדי דבור. אלא מדלא ידעו למצוא דליהני לשון מתנה ללשון ירושה אלא באדם אחד ובשדה אחת — מכלל דבשתי שדות ובשני בני אדם לעולם לא קנה, בין תוך כדי דבור בין לאחר כדי דבור. **תוך כדי דבור** — היינו כדי שאילת תלמיד לרב, כדאמר בפרק קמא דסמכות מכות (ו, א) אמר ליה רב אחא מדפתי לרבינא: מבדי, תוך כדי דבור היכי דמי — כדי שאילת תלמיד לרב כו'. ושאילת תלמיד לרב — "שלום עליך רבי", כדאמרינן בפרק "מרובה" (בבא קמא עג, ב): כי לית ליה לרבי יוסי — כדי שאילת תלמיד לרב "שלום עליך רבי" כו'. **והלכתא כל תוך כדי דבור כדבור דמי** — כל שני דברים שאדם מוציא מפיו זה אחר זה, בתוך כדי דבור שסיים דבור הראשון התחיל דבור האחרון — לא חשבינן ליה כמלך, אלא הרי הוא כאילו אמר שני דברים ביחד. ואם שניהם יכולים לתפוס, כגון "הרי זו תמורת עולה תמורת שלמים" — תמכר, ויביא בדמי חציה עולה ובדמי חציה שלמים, דזה לשניהן איתכרו אלא שאין יכול להוציא שני דברים כאחד. ואם האחד יש בו כח לתפוס, והאחד אינו כלום — יתפוס האחד, והאחד כמאן דליתיה. כגון ירושה ומתנה לאחד — לשון ירושה בטל, ולשון מתנה קונה. ואם שניהם סותרין זה את זה, כי היכי דאמר בפרק "בית כור" (בבא בתרא קד, ב), כגון "מדה בחבל הן חסר הן יתר", וכגון "איסתרא מאה מעיי", וכגון מעשה דשכירות מרחץ בשנים עשר זהובים לשנה בדינר זהב לחדש — יש מהן שאומר תפוס לשון ראשון, ויש שאומר שתפוס לשון אחרון, ויש שמספקא ליה ואומר יחלוקו, ויש שהולך אחר המוחזק. ושם פירשתי דיניהן. **והיכא דהדר ביה בהדיא תוך כדי דבור, דאמר "חזרתי בי"** — הכל מודים דהויא חזרה. **לבר מעבודה זרה** — שאם התפיס או הקצה דבר לעבודה זרה, ובתוך כדי דבור חזר בו — אפילו הכי נאסרה, משום חומרא דעבודה זרה. וכדאמרינן נמי בעבודה זרה "שקץ תשקצנו", דאף על גב דאתי מדינא לאיתיהרא — אסור.

וקדושין

וקדושין — שאם קידש אשה בפני עדים, וחזר ואמר בתוך כדי דבור: להוו מתנה ולא להוו קדושין — אין שומעין לו, ומקודשת ואינה מקודשת. וחומרא דרבנן היא, משום לעז ממזרות אם תנשא לאחר בלא גט. **משנה האומר איש פלוני יירשני** — אפילו אחיו, במקום שיש להחוה מצוה בת. **או בתי תירשני** — ויש לו בן. **לא אמר כלום** — שעקר את הירושה ממקומה. ודיקינן בגמרא: הא בן בין הבנים, דראוי לירש קצת — קנה גם הכל. ולפום הך דיוקא לא מתוקמא הך סיפא דאליבא דהדוה תנא דלעיל, דקתני גבי ריבה לאחד ומיעט לאחד שאם אמר משום ירושה — לא אמר כלום, דהיינו בן בין הבנים, ואפילו הכי קתני רישא דלא קני. ובגמרא מתרצינן לה. **אם אמר על מי שראוי ליורשו** — השתא משמע לן — בגון שהוא ראוי ליורשו במקצת, בגון בן בין הבנים, והלכך דבריו קיימין אם אמר יירש הכל. ועל מי שאין ראוי ליורשו — כגון אחיו במקום בתו, או בתו במקום בנו. **גמרא מעמא** — דהוי מתנה על מה שכתוב בתורה — דקמשמע לאחר במקום בת, דלא חזי השתא למירת מידי. **אימא סיפא אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימין הינו תנא קמא** — דהכי משמע: על מי שראוי ליורשו עכשיו, דהיינו בן בין הבנים, או בת בין הבנות במקום שאין בן. **וכי תימא** — קפקיג רבי יוחנן עליה דתנא קמא אפילו אאחר במקום בת. דשמעינן לתנא קמא דחשיב לה מתנה על מה שכתוב בתורה אפילו בנו בין הבנים או בת בין הבנות, כדקתני רישא גבי ריבה לאחד ומיעט לאחד, שאם אמר משום ירושה — לא אמר כלום, וכל שכן באחר במקום בת, כדקתני סיפא: האומר "איש פלוני יירשני" כו' וזו ואין צריך לומר זו קתני. אי נמי, להכי תנייה לדך סיפא, לאשמועינן דאפילו באחר במקום בת אתא רבי יוחנן לאיפלוגי עליה דתנא קמא, ולמימר דבריו קיימין. ורישא נמי רבותא קתני, דאפילו בבן בין הבנים אמרי רבנן אין דבריו קיימין. ונמצא רישא מיתניא להשמיענו כח דרבנן, דאפילו בבן בין הבנים אמרי לא אמר כלום, וסיפא מיתניא להשמיענו כח דרבי יוחנן בן ברוקה, דאפילו באחר במקום בת פליג אדרבנן ואמר דבריו קיימין. ולא למידק מינה בדדייקינן לעיל: טעמא דאחר במקום בת כו', דהוה הדין נמי לבן בין הבנים דלא אמר כלום. אלא משום רבי יוחנן בן ברוקה נשנית, דאתא רבי יוחנן בן ברוקה למימר: אם אמר על מי שראוי היום ולמחר ליורשו אחר שתמות בתו — דבריו קיימין, ואף על גב דהשתא מיהא לא חזי ליורשו. ואם אין ראוי ליורשו אחר בתו, כגון דודו, ויש לו אחין דאחין קודמין לאחיי אביו — לא אמר כלום, הואיל ואין ראוי ליורשו עד שתמות בתו ואחיו. **ומשנינן: מדקאמר רבי ישמעאל לא נחלקו מכלל דפליגי חבריה עליו ואמרין נחלקו** — ומתניתין רבנן היא, דמוקמי לפלוגתייהו אפילו באחר במקום בת, ומתניתין כולה כדפרישית. **ואיבעית אימא** — לא פליגי רבנן עליה דרבי ישמעאל, אלא דכולי עלמא מודו דלא פליגי באחר במקום בת, דודאי לא אמר כלום, אלא בבן בין הבנים הוא דפליגי רבנן ורבי יוחנן בן ברוקה. והאי דקאמר: רבי יוחנן בן ברוקה אומר: אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימין — היינו בבן בין הבנים, דראוי השתא ליורשו. ודקאמר: רבי יוחנן בן ברוקה היינו תנא קמא — תריץ: כולה מתניתין דהך בבא בתרייתא — רבי יוחנן בן ברוקה היא, דשמעינן לתנא קמא דאמר גבי ריבה לאחד ומיעט לאחד דאם אמר משום ירושה לא אמר כלום, דהיינו בן בין הבנים, ואתא איהו למימר דיירית. והכי קתני: האומר "איש פלוני יירשני" במקום שיש בת, "בתי תירשני" במקום שיש בן — לא אמר כלום. שרבי יוחנן בן ברוקה אומר: אם אמר על מי שראוי ליורשו, כגון בן בין הבנים ובת בין הבנות — הוא דדבריו קיימין. אבל אמר על מי שאינו ראוי ליורשו, כגון שאמר "איש פלוני יירשני" במקום שיש בת, או "בתי תירשני" במקום שיש בן — לא אמר כלום. **הלכה רבי יוחנן בן ברוקה** — ובדמשמע סתמא דמתניתין, דמשמע דבבן בין הבנים קאמר, כדדייקינן לעיל ובדאוקימנא דכולה רבי יוחנן בן ברוקה היא. ואיכא נמי למידק מדלא קאמר שמואל: הלכה כרבי יוחנן בן ברוקה אפילו אחר במקום בת ובת במקום בן. ונעמא דרבי יוחנן בן ברוקה דמפרשינן לקמן, מ"ביום הנחילו את בניו", משמע נמי דבבן בין הבנים קאמר. ולעיל נמי הכי אמרינן, אמר אביי: הכי קאמר, האומר על תינוק בין הבנים "יירש כל נכסיי" — נאמן, כרבי יוחנן בן ברוקה. מכלל דהוה סבירא להו דלא פליג אלא בבן בין הבנים. הלכך, לא שנא אם אמר "פלוני בני יירש חצי נכסיי" לא שנא אם אמר "יירש כל נכסיי" — דבריו קיימין, ואפילו אם כתב כן, דלא שנא אם אמר לא שנא כותב, כדמוכח לקמן בפירקין (קלג, א): אמר רב הונא שכיב מרע שבחב כל נכסיו לאחר — רואין, אם ראוי ליורשו — נוטלן משום ירושה. ואמאי ליה רב נחמן: גבי גנובי למה לך? אי סבירא לך כרבי יוחנן בן ברוקה — אימא: הלכתא כרבי יוחנן בן ברוקה, דשמעתך כרבי יוחנן בן ברוקה קא אזלא. והא דאמרינן לקמן, אמר שמואל: הכותב כל נכסיו לאשתו לא עשאה אלא אפוטרופא, ואמרינן: הוא הדין נמי לבנו, דאם כתב לו כל נכסיו לא עשאו אלא אפוטרופא — הני מילי כותב לשון מתנה, אי אומר לשון מתנה, דלכבודו איכוין להקנות לו נכסיו. אבל לשון ירושה — קנה הכל, כדין תורה, כדנפקא לן מ"ביום הנחילו את בניו". דבשלמא לשון מתנה — איכא למימר דהקנה לו הני נכסים להיותן בחזקתו כדין אפוטרופא, שגם בשעשאו אפוטרופוס נתקיימה מתנתו, שיש נותן מתנה גמורה ויש שנותן מתנת אפוטרופוס. אבל ירושה — אינה יכולה להיות אלא אם כן קונה הנכסים קנין גמור. דלשון ירושה משמע שקם תחת המוריש לקנות נכסיו לגמרי, ולהיות מוחזק בהן להיות שלו במורישו, אבל אם אינו אלא אפוטרופוס — נמצא שלא הוריש לו כלום. וגם בהלכות גדולות מצאתי סייג לדברי. והני מילי — כשאין בכור, אז יכול להנחיל כל נכסיו לאחד מהן. אבל אם יש בכור — אינו יכול להנחיל חלקו לאחד מהן, כדנפקא לן לקמן מ"לא יוכל לבכר". **ביום הנחילו** — והוה מצי למכתב: ביום שיניחלו בניו. **לכל מי שירצה** — מבניו, הן להרבות לו מאחיו, הן להורישו הכל. ולשניה קמא דמשנינן לעיל, דפליג רבי יוחנן בן ברוקה אפילו באחר במקום בת — איכא למימר נמי דמתכה נפקא ליה, ובניו לאו דוקא, אלא יורשיו, ואפילו הראוי ליורשו יורש קרינא ביה. **מלא יוכל לבכר נפקא** — דהכי משמע: בכורה לא יוכל להעביר מבכור ולהנחיל לאחרים, אבל שאר נכסיו בלא חלק בכורה — יכול להנחיל אחד מבניו.

הלכה כרבי יוחנן בן ברוקה — נראה דדוקא בן בין הבנים ובת בין הבנות, כפירוש רבינו שמואל.

האי מלא יוכל לבבר נפקא — פירוש: מדקאמר רחמנא דחזקת בכורה אין יכול לשנות — מכלל דחזקת פשיטות יכול לשנות, ולמה לי קרא ד"ביום הנחילו את בניו"? הוה מצי למימר: ולטעמיך, לרבנן נמי יקשה: אמאי אינו יכול לשנות חלק פשיטות? הא ביון דכתיב "לא יוכל לבבר" — מכלל דחלק פשיטות יכול.

שיכול — לא גרסינן "הלכא דין הוא".

תלמוד

וְקִדּוּשִׁין. **מִשְׁנָה** הָאוֹמֵר "אִישׁ פְּלוֹנִי יִירָשֵׁנִי" בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ בַּת, "בִּתִּי תִּירָשֵׁנִי" בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ בֵּן - לֹא אָמַר כְּלוּם, שֶׁהִתְנָה עַל מָה שֶׁכָּתוּב בַּתּוֹרָה; רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה אוֹמֵר: אִם אָמַר עַל מִי שֶׁרָאוּי לְיוֹרְשׁוֹ - דְּבָרָיו קַיָּמִין, וְעַל מִי שֶׁאֵין רָאוּי לוֹ לְיוֹרְשׁוֹ - אֵין דְּבָרָיו קַיָּמִין. **גְּמָרָא** מַעֲמָא דְּאָמַר בְּמָקוֹם בַּת וּבַת בְּמָקוֹם בֵּן, הָא בֵּן בֵּין הַבָּנִים וּבַת בֵּין הַבָּנוֹת - דְּבָרָיו קַיָּמִין; אֵימָא סֵיפָא, רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה אוֹמֵר: אִם אָמַר עַל מִי שֶׁרָאוּי לְיוֹרְשׁוֹ - דְּבָרָיו קַיָּמִין; הֵינִיגּ תָּנָא קַמָּא! וְכִי תֵּימָא: רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה אֲפִילּוּ אָחִי בְּמָקוֹם בַּת וּבַת בְּמָקוֹם בֶּן קָאָמַר - וְהָתַנְיָא, רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה אוֹמֵר: לֹא נֶחְלְקוּ אֲבָא וַחֲכָמִים עַל אָחִי בְּמָקוֹם בַּת וּבַת בְּמָקוֹם בֶּן, שֶׁלֹּא אָמַר כְּלוּם. עַל מָה נֶחְלְקוּ? עַל בֵּן בֵּין הַבָּנִים וּבַת בֵּין הַבָּנוֹת, שֶׁאֲבָא אוֹמֵר: יִירַשׁ, וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: לֹא יִירַשׁ! - אֲבָל בְּעֵית אֵימָא: מִדְּקָאָמַר "לֹא נֶחְלְקוּ", מִכְּלָל דְּהָנָא קַמָּא סָבַר נֶחְלְקוּ. אִיבָּעֵית אֵימָא: פּוֹלְיֵיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה הִיא, וְחִפְּוֵרֵי מִחְפְּרָא וְהָכִי קָתָנֵי: הָאוֹמֵר "אִישׁ פְּלוֹנִי יִירָשֵׁנִי" בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ בַּת, "בִּתִּי תִּירָשֵׁנִי" בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ בֵּן - לֹא אָמַר כְּלוּם; הָא בַּת בֵּין הַבָּנוֹת וּבֵן בֵּין הַבָּנִים, אִם אָמַר יִירַשׁ כָּל נְכָסַי - דְּבָרָיו קַיָּמִין, שֶׁרַבִּי יוֹחָנָן אוֹמֵר: אִם אָמַר עַל מִי שֶׁרָאוּי לְיוֹרְשׁוֹ - דְּבָרָיו קַיָּמִין. אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: הֲלָכָה כְּרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה. וְכֵן אָמַר רָבָא: הֲלָכָה כְּרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה. אָמַר רָבָא: מַאי טַעְמָיְיהוּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה? אָמַר קְרָא: "וְהָיָה בְּיוֹם הַנְחִילוֹ אֶת בָּנָיו", הַתּוֹרָה נָתְנָה רְשׁוּת לָאָב לְהַנְחִיל לְכָל מִי שֶׁיִּרְצֶה. אָמַר לֵיהּ אַבַּיֵי: הָא מ"לֹא יוּכַל לְבַכֵּר" נָפְקָא! - הַהוּא מְיַיתֵּי לֵיהּ לְכְדְרַבָּיֵא, אַבָּא חָנָן אָמַר מִשּׁוּם רַבִּי אֶלְעָזָר:

תלמוד לומר לא יוכל לבבר — ואם תאמר: ולרבנן, למה לי "לא יוכל לבבר"? דמהי תיתי שיוכל לשנות חלק בכורה, דאצטרך קרא למעוטי? ולרבי יוחנן בן ברוקה נמי, למה לי "ביום הנחילו"? דעל כרחך ליכא למימר דמקל וחומר ילפינן שלא יוכל לשנות חלק פשיטות — דאם בן לישתוק מ"לא יוכל לבבר", וממילא ידעינן שאין יכול לשנות לא חלק בכורה ולא חלק פשיטות, משום דהוי מתנה על מה שכתוב בתורה. ואם כן על כרחך "לא יבבר" לא אצטריך אלא למעוטי חלק פשיטות! ויש לומר: דאי לאו "לא יבבר" — הוה אמינא דיכול לשנות חלק בכורה, משום דהורע כחו שאינו נוטל בראוי. והשתא אצטריך שפיר "ביום הנחילו" לרבי יוחנן בן ברוקה, דלא נילף חלק פשיטות בקל וחומר מחלק בכורה דאין יכול לשנות.

שהרי חותכה מכאן — אין לפרש בפירוש רבינו שמואל: חותכה מכאן והיא — דהיינו למעלה מצומת הגידין. דהא בפרק "אלו טרפות" (חולין נו.) [צריך להיות: בהמה המקשה, חולין עו, א] אצומת הגידין גופא קאמר: תדע, שהרי חותכה מכאן כו'. אלא יש לפרש: כגון בטחול, דקיימא לן (שם נה, ב) ניקב בסומכיה — טריפה, בקולשיה — כשרה. ושמע

מַה תַּלְמוּד לוֹמַר "לֹא יוּכַל לְבַכֵּר"? לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהָיָה בְּיוֹם הַנְחִילוֹ אֶת בָּנָיו", שֶׁיָּכוֹל, וַהֲלֹא דִּין הוּא: וּמָה פְּשׁוּט שֶׁשִּׁפָּה כֹּחוֹ, שֶׁנּוֹטֵל בָּרְאוּי בְּבִמּוּחֲזָק - הַתּוֹרָה נָתְנָה רְשׁוּת לָאָב לְהַנְחִיל לְכָל מִי שֶׁיִּרְצֶה, בְּכוֹר שֶׁהוּרַע כֹּחוֹ, שֶׁאֵינוֹ נוֹטֵל בָּרְאוּי בְּבִמּוּחֲזָק - לֹא כָּל שֶׁכֵּן? תַּלְמוּד לוֹמַר: "לֹא יוּכַל לְבַכֵּר". וְיֹאמַר: "לֹא יוּכַל לְבַכֵּר", מַה תַּלְמוּד לוֹמַר "וְהָיָה בְּיוֹם הַנְחִילוֹ אֶת בָּנָיו"? שֶׁיָּכוֹל, וַהֲלֹא דִּין הוּא: וּמָה בְּכוֹר שֶׁהוּרַע כֹּחוֹ, שֶׁאֵינוֹ נוֹטֵל בָּרְאוּי בְּבִמּוּחֲזָק - אָמְרָה תּוֹרָה: "לֹא יוּכַל לְבַכֵּר", פְּשׁוּט שֶׁשִּׁפָּה כֹּחוֹ, שֶׁנּוֹטֵל בָּרְאוּי בְּבִמּוּחֲזָק - לֹא כָּל שֶׁכֵּן? תַּלְמוּד לוֹמַר: "וְהָיָה בְּיוֹם הַנְחִילוֹ אֶת בָּנָיו", הַתּוֹרָה נָתְנָה רְשׁוּת לָאָב לְהַנְחִיל לְכָל מִי שֶׁיִּרְצֶה. אָמַר רַבִּי זְרִיקָא אָמַר רַבִּי אַמִּי אָמַר רַבִּי חֲנִינָא אָמַר רַבִּי: הֲלָכָה כְּרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה. אָמַר לֵיהּ רַבִּי אַבָּא: "הוֹרָה" אִיתְּמַר. בְּמַאי קָמִיפַּלְגִי? מָר סָבַר: הֲלָכָה עֲדֵיפָא, וּמַר סָבַר: מַעֲשֶׂה רַב. תָּנוּ רַבָּנָן: אֵין לְמֵדִין הֲלָכָה לְמַעֲשֶׂה - יְלֵךְ וְיַעֲשֶׂה מַעֲשֶׂה, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְדַמֶּה? וַהֲא כָּל הַתּוֹרָה כּוּלָּהּ דְּמוּיִין יְדַמֶּה לְהוּ! אָמַר רַב אַשִׁי, הָכִי קָאָמַר: וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְדַמֶּה בְּטָרְפוֹת; דְּתַנְיָא: אוֹמְרִים בְּטָרְפוֹת זוֹ דוֹמָה לָזוֹ; וְאַל תִּתְמַהּ, שֶׁהֲרֵי חוֹתְכָהּ מִפָּאן וּמֵתָה, חוֹתְכָהּ מִפָּאן וְחָיְתָה. אָמַר לֵיהּ רַבִּי אַסִי לְרַבִּי יוֹחָנָן: כִּי אָמַר לָן מָר "הֲלָכָה כְּרַבִּי", נַעֲבִיד מַעֲשֶׂה? אָמַר: לָא תַּעֲבִידוּ עַד דְּאָמְנָא "הֲלָכָה לְמַעֲשֶׂה". אָמַר לְהוּ רָבָא לְרַב פָּפָּא וּלְרַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ: כִּי אֲתֵי פָּסְקָא דִּדְיָנָא לִידֵי לְקַבְּלֵיכוּ וְחָזְיוּתוּ בֵּיהּ פִּירְכָא - לָא תִּקַּרְעוּהוּ עַד דְּאָתֵיתוּ לְקַמַּאי, אִי אִית לִי טַעֲמָא - אֲמִינָא לְכוּ, וְאִי לָא - הָדַרְנָא בִּי. לְאַחַר מִיתָה - לָא מִיקַּרַע תִּקַּרְעוּהוּ, וּמִגַּמַר גַּמְרִי לָא תִּגְמְרוּ מִינַּיהּ; לֹא מִיקַּרַע תִּקַּרְעִינֵיהּ - דְּאִי חֲוֵאי חָתֵם, דִּלְמָא חֲוָה אָמְנָא לְכוּ טַעֲמָא,

מגמר

לא יוכל לבבר מה תלמוד לומר — והלא כתיב בתריה "הבכור בן השנואה יכיר". לפי שנאמר והיה ביום הנחילו את בניו — דמשמע שיכול לתת לכל אחד מבניו מה שירצה, ויכול אני לדון שאף הבכורה יעביר מן הבכור לתת לכל מי שירצה, עם שאר נחלה: דמה פשוט שיפה כחו בו' שנוטל בראוי, דבחלק פשוט לא כתיב "בכל אשר ימצא לו". ויאמר לא יוכל לבכר — ולא אצטריך "ביום הנחילו". כאביי, דהוה דייקינן: בכורה לא יוכל לבבר, אבל חלק פשוט ינחיל למי שירצה הורה — כרבי יוחנן בן ברוקה, איתמר. במאי קא מיפלגי — נהי דמר שמיע ליה הכי, ומר שמיע ליה הכי, מאי בינייהו: הלכה עדיפא — שפוסק הלכה לעשות כן. אבל כי אמרינן "הורה" — איכא למימר דטעה הוראה, דשמא אותו הדין לא נפסק כרבי יוחנן בן ברוקה, אלא על ידי טענות אחרות זיכה את כל הנכסים לאחד מן הבנים. כגון שאמר האב שתן מתנה עם לשון ירושה, דלדברי הכל דבריו קיימין. וכדאמרינן (בבא בתרא קכו, א) נמי: לאו בפירוש אתמר אלא מכללא אתמר, דההוא בבור דאזיל וובין בנכסי דידיה כו'. דסבר הרואה דמשום האי טעמא נפסק כן, והמעשה משום טעמא אחרינא. אבל כיון דקבע הלכה — אז אין לפשפש בדבר. ומר סבר מעשה רב — כשמורין לעשות מעשה — אז יש לסמוך ולעשותו. אבל כשאומר "הלכה כפלוני" — אין סומכין לעשות כן עד שיאמרו הלכה למעשה, בדלקמן. דאי אמר "הלכה" — איכא למימר דדרך למודו אמר הכי, אבל אם בא מעשה לידו — הוה מדקדק יותר, כדאמרינן בסמוך: אין למדין הלכה מפי למוד. אבל משהורה לעשות — שוב אין לפשפש אחריו. אין למדין הלכה — כלומר, אין למדין לעשות. לא מפי תלמוד — שאם לומד דרב דרך לימודו, ואמר: מסתבר טעמא דפלוני חכם — אין תלמידיו למדין משם הלכה. דשמא אם יבא לידו מעשה ידקדק יותר, ויראה טעם אחר בדבר. ולא מפי מעשה — אם יראה רבו עושה מעשה — אל יקבע הלכה בכך. דשמא טעה

בטעם של פסק דין של אותו המעשה. דהרבה טועין בדבר הלמוד, כדאמרינן "והא דפלוני לאו בפירוש אתמר אלא מכללא אתמר", וטעה בסברא. עד שיאמרו לו הלכה למעשה — דבין ששאל על ידי מעשה, ואינן יודעין בדבר אלא מה שהוא אומר להם — אין לומר: טעם חזו ביה דלא ידע. ובמקום אחר אמרינן: אין למדין הלכה מתוך מעשה. כגון זה שכתב במשנה "והלכה כדבריו". כגון הא דתנן במסכת נדה (ז, א) רבי אליעזר אומר: ארבע נשים דיין שיעתן רב'. והמשפה כמה תשפה ותהא זבה, גבי יולדת בזוב מעת לעת, דברי רבי אליעזר (נדה לו, ב). וזב וזבה שבדקו ומצאו טהורה וכו' (שם סח, ב). ובשלשתן תנן במשנה "הלכה כדבריו", ואפילו הכי קבע שמואל הלכה כמותו בתלמוד, ואשמעינן דאין מורין הלכה מתוך מעשה אי לאו דקבע הלכה כמותו. וביבמות (מט, א) תנן: איזהו ממזר? שמעון התימני אומר: כל שחייבין עליו כרת והלכה כדבריו. ואי לאו דפסיק בתלמוד הלכה כמותו — לא סמכינן אפסק דמתניתין. אבל בהלכות הפסוקות בדברי האמוראין — ודאי סמכינן, דבין שפסקום וכתבום רב אשי ורבינא שהם סוף הוראה — ודאי עלייהו סמכינן. מצינו למדין: היכא דפליג יחיד אצל רבים כי הני — לא סמכינן אפסק הלכה של משנה, אלא אם כן פוסק בתלמוד. אבל אפסק דתלמוד — סמכינן, דבודאי הוו הלכה למעשה. אלא שרבי יוחנן לבדו היה מחמיר לעצמו, ואמר לתלמידיו בדלקמן שלא יעשו דבר עד שיאמר להם הלכה למעשה. והיינו טעמא — דדלמא הדר ביה מההוא פסק הלכה שפסק, ויראה לו טעם אחר בעיניו. ומיהו, לאחר פטירתו יש להם לעשות מה שפסק להם, דהא כל ימי חייו לא הדר ביה. וכל שכן שיש לנו לסמוך על הלכות הכתובות בתלמוד כמו שסידרן רב אשי, דהא קיימא לן בבבא מציעא (פו, א): רב אשי ורבינא סוף הוראה, ולמי נשאל עוד בשעת מעשה, אם לא נסמוך על ההלכות הפסוקות בתלמוד כמו שסדרן רב אשי, דקתני: עד שיאמר לו הלכה למעשה? הא אין אדם רשאי לחדש דבר מעתה אלא ודאי כמו שפסקו האחרונים כך נעשה. והכי אמרינן (בתחלת פאה) [צריך לומר: בפרק שני דפאה]: ירושלמי: רבי יוחנן בשם שמואל אמר: אין למדין לא מן ההלכות ולא מן ההגדות ולא מן התוספתות, אלא מן התלמוד. כלומר, מדברי האמוראין. ולא מפי מעשה הכתוב במשנה וברייתא, כגון דפליגי רבים עליה, עד שיאמרו הלכה למעשה, כלומר: כן הלכה, לך ועשה כן. אי נמי, שיאמרו לו הלכה כדי לעשות מעשה, כגון שבא ושאל לחכמים: מעשה בא לידי, היאך הלכה כדי לעשות כך? ואמרו לו: הלכה כפלוני. אף על פי שאמרו סתם — זהו הלכה למעשה. ילך ויעשה מעשה — כל ימיו יעשה עוד כן, ולא יהא צריך עוד לשאול לכל מעשה ומעשה שבא לידו. ובלבד שאל ידמה — לדון דבר מתוך דבר. הא כל התורה כולה וכו' — כדאמרינן בעירובין (כא, ב) גבי שלמה: ואסברא בדרמי. בטרפות — ללמד זו מזו. כגון טרפות הכבד מן הריאה, כדאמרינן: והילופא בכבדא. שאין חיות האיברים שוה. אין אומרים בטרפות זו דומה לזו, שהרי חותכה מכאן — בצומת הגידין ומתה, דמיטרפה בכך. חותכה מכאן — למעלה מצומת הגידין, וחיתה. שהתך הבשר עד העצם כשרה, כדאמרינן ב"בהמה המקשה" (חולין עו, א), ומקל וחומר היה לנו לומר שהיא טריפה. אי אמר מר הלכה הכי — בשעה שאנו למדין לפניו, מי שבדינן עובדא על פי אותה הוראה? עד דאמינא לבו הלכה למעשה — שאומר לכם הלכה בשעה שתשאלו לי על ידי מעשה. דבשעת מעשה אדם יראה לידון ומכוין לבו יותר. כדאמרן לעיל: אין למדין הלכה מפי תלמוד, עד שיאמרו לו הלכה למעשה. ספקא דיינא — שפסקתיו ומסרתיו לאדם להיות לראיה בידו — אל תקרעוהו לבטל דבריי. דאי הוה וכו' — ושמא גם אתם תמצאו תירוץ לקושייתכם. ואל

[דף ב' ע"ב]

הָיְתָה לְמַטָּה מֵעֲשָׂרָה וְתוֹלֶה בָּהּ עִטּוּרִין שֶׁהֵן רְאוּיִין לְסַבֵּךְ בָּהֶן – מְמַעֲטִין בָּהּ לִפְסוּל. וְאִם לָאו – מְמַעֲטִין בָּהּ לִכְשֵׁר. הָיְתָה לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרִים אַמָּה וְתוֹלֶה בָּהּ עִטּוּרִין שֶׁהֵן רְאוּיִין לְסַבֵּךְ בָּהּ – מְמַעֲטִין בָּהּ לִכְשֵׁר, וְאִם לָאו – מְמַעֲטִין בָּהּ לִפְסוּל. אָמַר רַבִּי שַׁמַּי: כְּשֵׁם שֶׁאָמְרוּ לְמַעְלָן כָּךְ אָמְרוּ לְמַטָּן. קַשׁ וְתֶבֶן אֵין מְמַעֲטִין בָּהּ, עָפָר וּצְרוֹרוֹת – מְמַעֲטִין. אָמַר רַבִּי יוֹסֵה בֵּי רַבִּי בוֹן: עָלוּ בוֹ עֲשָׂבִים – אֵין מְמַעֲטִין בָּהּ. מִנַּיִן לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה שֶׁהִיא רְשׁוּת אַחֶרֶת? רַבִּי אַבָּהוּ בְּשֵׁם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ: "וְנוֹעַדְתִּי לְךָ שָׁם וְדִבַּרְתִּי אִתְּךָ מֵעַל הַכַּפֹּרֶת". וּכְתִיב: "אֲשֶׁר רְאִיתֶם כִּי מִן הַשָּׁמַיִם דִּבַּרְתִּי עִמָּכֶם". מַה דִּבּוּר שֶׁנֶּאֱמַר לְהַלָּן – רְשׁוּת אַחֶרֶת, אַף דִּבּוּר שֶׁנֶּאֱמַר כָּאן – רְשׁוּת אַחֶרֶת. וְאָרוֹן לֹא תִשְׁעָה? רַבִּי זְעִירָה בָּעֵי: מִנַּיִן לַכַּפֹּרֶת שֶׁהִיא טְפָחַיִם? תַּנָּא רַבִּי חֲנִינָה בֶּן שְׁמוּאֵל: כָּל הַכֵּלִים שֶׁהָיוּ בַּמִּקְדָּשׁ נִתְּנָה הַתּוֹרָה מִדַּת אוֹרְכָּן וְרָחְבָּן וְשִׁעוּר קוֹמָתָן, חוּץ מִן הַכַּפֹּרֶת שֶׁנִּתְּנָה הַתּוֹרָה מִדַּת אָרְכָּהּ וְרָחְבָּהּ, וְלֹא נִתְּנָה שִׁעוּר קוֹמָתָהּ. וְנִלְמְדִינָהּ מִכְּלִי קָטָן שֶׁבַּמִּקְדָּשׁ – "וְעָשִׂיתָ לוֹ מִסְגֶּרֶת טֹפַח סָבִיב" – מַה כָּאן טֹפַח אַף כָּאן טֹפַח. אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא "וְעָשִׂיתָ זֵר זָהָב לְמִסְגֶּרְתּוֹ סָבִיב" – מַה כָּאן כָּל שֶׁהוּא אַף כָּאן כָּל שֶׁהוּא? מַאי כְּדוֹן: רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב אָמַר: "פְּנֵי", אֵין 'פְּנֵי' פְּחוּתִים מִטֹּפַח. רַבִּי יוֹסֵה בָּעֵי: אִילּוּ מִגְדָּל שֶׁהוּא עוֹמֵד בְּתוֹךְ הַבַּיִת גְּבוֹהַּ כַּמָּה שֶׁמָּא אֵינוֹ מַתָּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ מִתּוֹכוֹ לַבַּיִת וּמִן בַּיִת לְתוֹכוֹ? אֶלָּא בִּשְׁעַת שֶׁהָיָה מְרַבֵּעַ לָהֶן אֶת הָרְוָחוֹת אֲנַן קַיָּמִין. נִיחָא כְּמַאן דְּאָמַר בְּאַמּוֹת שִׁשָּׁה. בְּרַם כְּמַאן דְּאָמַר בְּאַמּוֹת חֲמִשָּׁה. וְאָרוֹן לֹא שִׁבְעָה טְפָחִים וּמֶחֱצָה הוּא? רַב יַעֲקֹב בַּר אַחָא אָמַר: דְּבֵית רַבִּי יַנַּאי וְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹצָדָק. חַד יָלִיף לָהּ מִן הָאָרוֹן. וְחוֹרָנָה יָלִיף לָהּ מִן הָעַגָלוֹת. וְלֹא יָדְעִינַן מַאן דְּיָלִיף לָהּ מִן הָאָרוֹן מַאן דְּיָלִיף לָהּ מִן הָעַגָלוֹת. מִסְתַּבְּרָא דְּבֵית רַבִּי יַנַּאי יָלְפִי לָהּ מִן הָאָרוֹן, דְּבֵית רַבִּי יַנַּאי אָמְרֵי: אָרוֹן תִּשְׁעָה וְכַפֹּרֶת טֹפַח. וְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹצָדָק יָלִיף לָהּ מִן הָעַגָלוֹת. רַבִּי זְעִירָה בָּעֵי: מִנַּיִן לַעֲגָלוֹת שֶׁהֵן גְּבוֹהוֹת עֲשָׂרָה? אָמַר רַבִּי יוֹסֵה: וַאֲפִלּוּ תֵּימַר גְּבוֹהוֹת עֲשָׂרָה. לֹא כֵן תָּנֵי בְּשֵׁם רַבִּי נְחֶמְיָה: "צָב"

[דף ג' ע"א]

כְּמִין קְמַרְסָטָה הָיוּ. אִילּוּ חוֹר בִּרְשׁוּת הָרַבִּים גְּבוֹהַּ עֲשָׂרָה וְרָחָב אַרְבַּע, שֶׁמָּא אֵינוֹ אָסוּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ מִתּוֹכוֹ לִרְשׁוּת הָרַבִּים וּמֵרְשׁוּת הָרַבִּים לְתוֹכוֹ? אֶלָּא בְּשָׁעָה שֶׁהָיוּ מוֹשִׁיטִין אֶת הַקְּרָשִׁים מִזֶּה לְזֶה תִּרְוִיטוֹת הָיוּ. תָּנֵי, רַבִּי אוֹמֵר: אַרְבַּע אַמּוֹת אַף עַל פִּי שֶׁאֵין שָׁם אַרְבַּע דְּפָנוֹת. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: אַרְבַּע דְּפָנוֹת אַף עַל פִּי שֶׁאֵין שָׁם אַרְבַּע אַמּוֹת. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אַרְבַּע אַמּוֹת וְאַרְבַּע דְּפָנוֹת. וְכֵן הָיָה רַבִּי יְהוּדָה מְחַיֵּב בִּמְזוּזָה. אַף עַל פִּי שֶׁאֵין שָׁם אַרְבַּע אַמּוֹת וְאַרְבַּע דְּפָנוֹת. מִסְתַּבְּרָא דְּרַבִּי יְהוּדָה יוֹתֵר לְאִילֵּין רַבָּנָן. וְאִילֵּין רַבָּנָן לֹא יוֹדוּן לְרַבִּי יְהוּדָה, שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ שָׁם אַרְבַּע אַמּוֹת וְאַרְבַּע דְּפָנוֹת

שֶׁהִיא פְּטוּרָה מִן הַמְּזוּזָה וְאֵינָהּ טוֹבֶלֶת בַּמַּעֲשְׂרוֹת. רַבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר: אַרְבַּע וְרַבָּנָן אָמְרֵי: שָׁלֹשׁ. מַה טַעֲמוֹן דְּרַבָּנָן? "סַבּוֹת", "סַבּוֹת", "סַבּוֹת" – חֲרֵי שָׁלֹשׁ, אֶחָד לְמַעְלָן וּשְׁתַּיִם לְמַטָּן וְהַשְּׁלִישִׁית מִדִּבְרֵיהֶן. מַה טַעֲמָא דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן? "סַבּוֹת", "סַבּוֹת", "סַבּוֹת" מָלֵא – חֲרֵי אַרְבַּע, אַחַת לְמַעְלָן וְשָׁלֹשׁ לְמַטָּן וְהָרְבִיעִית מִדִּבְרֵיהֶן. רַבִּי חִיָּיה בַּר אַדָּא אָמַר: תְּרֵין אָמוֹרִין, חַד אָמַר טעמון דְּרַבָּנָן וְהוֹרָנָה אָמַר טַעֲמָא דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן. מַה טַעֲמוֹן דְּרַבָּנָן? "וְסֻכָּה תִּהְיֶה לְצֵל יוֹמָם מֵחֹרֶב" – חֲרֵי אַחַת לְמַעְלָן, "סַבּוֹת", "סַבּוֹת", "סַבּוֹת" – חֲרֵי שָׁלֹשׁ. מַאי טַעֲמָא דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן? "וְסֻכָּה תִּהְיֶה לְצֵל יוֹמָם מֵחֹרֶב" – חֲרֵי אַחַת לְמַעְלָן, "סַבּוֹת", "סַבּוֹת", "סַבּוֹת" מָלֵא – חֲרֵי אַרְבַּע. רַבָּנָן דְּקֵיסָרִין שָׁמְעִין טַעֲמָא דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן וְטַעֲמוֹן דְּרַבָּנָן מִן הָדֵין קְרָיָא: "וְסֻכָּה תִּהְיֶה לְצֵל יוֹמָם מֵחֹרֶב" – חֲרֵי אַחַת. "וּלְמַחְסֶה וּלְמִסְתּוֹר" – חֲרֵי שְׁתַּיִם. "מִזֶּרֶם וּמִמָּטָר". רַבָּנָן עָבְדִין 'מִזֶּרֶם וּמִמָּטָר' אַחַת. רַבִּי שִׁמְעוֹן עָבַד 'מִזֶּרֶם וּמִמָּטָר' שְׁתַּיִם. וְתָנֵי כֵּן, שְׁתַּיִם כְּהִלְכָתָן וְהַשְּׁלִישִׁית אֲפִילּוּ טֶפַח. רַבִּי חִיָּיה בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: שְׁתַּיִם שֶׁל אַרְבָּעָה אַרְבָּעָה טְפָחִים, וְהַשְּׁלִישִׁית אֲפִילּוּ טֶפַח – כָּשֵׁר. רַב הוֹשַׁעְיָה בָּעֵי: אוֹתָן שֶׁל טֶפַח שֶׁנִּתְּנָן בְּאֶמְצַע מַהוּ? חָזַר וְאָמַר: אוֹתָן שֶׁל אַרְבָּעָה טְפָחִים שֶׁנִּתְּנָן בְּאֶמְצַע, מַה הֵן? רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אַחָא: כְּהָדֵין עוֹבָדָא אָתָא קוֹמֵי רַבִּי יָסָא וַאֲכְשַׁר. וְתָנֵי כֵּן, חָצֵר שֶׁהָעֲמוּדִין מַקִּיפִין אוֹתָהּ חֲרֵי הָעֲמוּדִין כִּדְפָנוֹת. וְהָא מַתְנִיתָא פְּלִיגָא! עֲשׂוּיוֹת כְּהִלְכָתָן – כְּשֵׁרוֹת, שֶׁלֹּא כְּהִלְכָתָן – פְּסוּלוֹת. סָבְרִין מֵימַר בְּאֶמְצַע. אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק: אֵלּוּ שֶׁלֹּא כְּנֶגֶד אֵלּוּ. רַב אָמַר:

[דף ג' ע"ב]

אוֹתָהּ שֶׁל טֶפַח צְרִיכָה שֶׁתְּהֵא מְשׂוּכָּה מִן הַכֹּתֶל טֶפַח. שְׁמוּאֵל אָמַר: אֲפִילּוּ כְּנוּסָה כַּמָּה רוֹאִין אוֹתָהּ כְּאִלּוּ הִיא יוֹצֵא. רַבִּי בָּא חִינָּנָא בַּר שָׁלֶמְיָה, רַב יִרְמְיָה בְּשֵׁם רַב: אֲפִילּוּ כְּנוּסָה כַּמָּה – רוֹאִין אוֹתָהּ כְּאִלּוּ הִיא יוֹצֵא. רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אַחָא אָמַר: רַבִּי יוֹחָנָן וְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ חַד כְּהָדֵין וְחַד כְּהָדֵין. כַּהֲנָא וְאַסָּא עָלוּן וַהֲווֹן קוֹמֵי רַב בַּהֲדָא דִּשְׁמוּאֵל. רַבִּי יוּדָה בַּר פָּזִי בְּשֵׁם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: וְהוּא שֶׁתְּהֵא נְתוּנָה בְּתוֹךְ שִׁלְשָׁה טְפָחִים כִּלְחַיִים. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ בְּשֵׁם רַבִּי יוֹסֵי בֶּן חֲנִינָא: נָעַץ אַרְבָּעָה קָנִים בְּאַרְבַּע זָוִיוֹת שֶׁל בֵּרֶם, וְקָשַׁר גֶּמִי מִלְמַעְלָן – מַצִּיל מִשֵּׁם פֵּאָה. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כְּמְחִיצַת שַׁבָּת בֵּן מְחִיצַת כִּלְאַיִם. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מַעֲשֶׂה שֶׁהָלַךְ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קָרְחָה אֵצֶל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי לִנְגִינַד, וְהֶרְאָהוּ שָׂדֶה אַחַת וּ'בִיתַרְתָּה' הָיְתָה נִקְרֵאת, וְהָיוּ שָׁם פְּרָצוֹת יוֹתֵר מֵעֲשָׂרָה, וְהָיָה נוֹטֵל אָעִים וְסוֹתֵם, וְדוֹקְרָנִים וְסוֹתֵם, עַד שֶׁמִּעֲטָן פָּחוֹת מֵעֲשָׂרָה. אָמַר: בָּזֶה בֵּן מְחִיצַת שַׁבָּת. אָמַר רַבִּי חִיָּיה: מַתְנִיתָא אָמְרָה בֵּן – מַקִּיפִין שְׁלֹשָׁה חֲבָלִים זֶה לְמַעְלָה מִזֶּה. אִם אוֹמֵר אַתְּ שֶׁהַפֵּאָה מַצָּלֶת יוֹתֵר מֵעֲשָׂר – דַּיּוֹ חֶבֶל אֶחָד. רַבִּי יוֹנָה אָמַר, רַבִּי הוֹשַׁעְיָה בָּעֵי: הָדָא פֵּאָה מַה אַתְּ אָמַרְתְּ? מִלְמַעְלָן? מִן הַצַּד? אֵין תֵּימַר מִלְמַעְלָן – כָּל שֶׁכֵּן מִן הַצַּד. אֵין תֵּימַר מִן הַצַּד הָא מִלְמַעְלָן לֹא, אֵין תֵּימַר מִלְמַעְלָן יָאוּת אָמַר רַבִּי

חַגַּיי. אֵין תֵּימַר מִן הַצַּד לֹא אָמַר רַבִּי חַגַּיי כְּלוּם. רַבָּנָן דְּחֵיפָא בְּשֵׁם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ: לְגַבֵּי אַפְלוּ עַד מֵאָה אַמָּה. אָמַר רַבִּי יוּדָן: הֲדָא דְאַתְּ אָמַר לְעָנְיָן כִּלְאַיִם, אֲבָל לְעָנְיַן פֵּאָה – לֹא תְהֵא פֵּאָה גְּבוֹהָה מִן הַקּוֹרָה. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: הֵיא כִּלְאַיִם הִיא שַׁבָּת. עַל דַּעְתֵּיהּ דְּרַבִּי יוֹסָה, מַה בֵּין פֵּאָה מַה בֵּין קוֹרָה? קוֹרָה מַצֶּלֶת מֵרוּחַ אַחַת, פֵּאָה אֵינָהּ מַצֶּלֶת עַד שֶׁתְּהֵא מְגוֹפֶפֶת מֵאַרְבַּע רוּחוֹתֶיהָ. וְאִתְיָא כְּהִיא דְּאָמַר רַבִּי זְעֵירָא בְּשֵׁם רַב הַמְנוּנָא: פֵּאָה אֵינָהּ מַצֶּלֶת עַד שֶׁתְּהֵא מְגוֹפֶפֶת מֵאַרְבַּע רוּחוֹתֶיהָ. אָמַר רַבִּי בָּא בַּר מָמָל: טוֹטָפוֹת שֶׁבַּכְּרָכִים – אָסוּר לְטַלְטֵל תַּחְתֵּיהֶן, מִפְּנֵי שֶׁהֵן סוֹף תִּקְרָה, וְאֵין סוֹף תִּקְרָה מַצִּיל מִשֵּׁם פֵּאָה. אָמַר רַבִּי פִּנְחָס: אָתָא עוֹבָדָא קוֹמֵי רַבִּי יִרְמְיָה בְּאַרְבַּע עַמּוּדִים וַעֲלֵיהֶם אַרְבָּעָה פִּיסְטַלְיוֹת, וְהִתִּיר לְטַלְטֵל תַּחְתֵּיהֶן מִשּׁוּם פֵּאָה. רַבִּי בּוֹן וְרַבִּי בּוֹן בָּעוֹן קוֹמֵי רַבִּי זְעֵירָא: פֵּאָה, מַהוּ שֶׁתַּצִּיל בְּסֻכָּה. אָמַר לוֹן: פֵּאָה מַצֶּלֶת בְּסֻכָּה. סוֹף סְכָךְ, מַהוּ שֶׁיַּצִּיל בְּסֻכָּה? אָמַר לוֹן: אֵין סוֹף סְכָךְ מַצִּיל בְּסֻכָּה. מַה בֵּין זֶה לָזֶה? זֶה נַעֲשָׂה לְכָךְ, וְזֶה אֵינוֹ נַעֲשָׂה לְכָךְ. אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ: כָּל אִילֵּין מִילַּייָא – לְעָנְיַן מַשָּׂא וּמַתָּן, הָא לְהוֹרוֹת – אָסוּר לְהוֹרוֹת.

[דף ד' ע"א]

מָה אִם סוּכָּה קַלָּה אַתְּ אָמַר אָסוּר, שַׁבָּת הַחֲמוּרָה לֹא כָּל שֶׁכֵּן? רַבִּי בּוֹן בַּר חִייָה בְּעָא קוֹמֵי רַבִּי זְעֵירָה: מַאן תַּנָּא פֵּאָה מַצֶּלֶת לֹא רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי? אָמַר לֵיהּ: אַדְהֵי תַּנָּא. נִמְצֵאתָ אוֹמֵר לְעָנְיַן כִּלְאַיִם כָּל הַפָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה טְפָחִים, מִשְּׁלֹשָׁה וְעַד אַרְבָּעָה, אִם הָעוֹמֵד רַבָּה עַל הַפְּרוּץ – מֻתָּר. וְאִם הַפְּרוּץ רַבֶּה עַל הָעוֹמֵד – אָסוּר. מֵאַרְבָּעָה וְעַד עֶשֶׂר, אִם הָעוֹמֵד רַבֶּה עַל הַפְּרוּץ – מֻתָּר, וְאִם הַפְּרוּץ רַבֶּה עַל הָעוֹמֵד, כְּנֶגֶד הָעוֹמֵד – מֻתָּר, כְּנֶגֶד הַפְּרוּץ – אָסוּר. יוֹתֵר מֵעֶשֶׂר, אַף עַל פִּי שֶׁהָעוֹמֵד רַבֶּה עַל הַפְּרוּץ – אָסוּר. לְעָנְיַן שַׁבָּת, כָּל הַפָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה כְּסָתוּם. מִשְּׁלֹשָׁה וְעַד אַרְבָּעָה, מֵאַרְבָּעָה וְעַד עֶשֶׂר, אִם הָעוֹמֵד רַבֶּה עַל הַפְּרוּץ – מֻתָּר. וְאִם הַפְּרוּץ רַבֶּה עַל הָעוֹמֵד – אָסוּר. יוֹתֵר מֵעֶשֶׂר, אַף עַל פִּי שֶׁהָעוֹמֵד רַבֶּה עַל הַפְּרוּץ – אָסוּר. רַבִּי חֲנַנְיָה רַבִּי יוּדָה בַּר פָּזִי בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: לֵית כָּאן מִשְּׁלֹשָׁה וְעַד אַרְבָּעָה – יֵשׁ כָּאן פִּרְצָה שְׁלֹשָׁה אֵין כָּאן מְקוֹם אַרְבָּעָה. מֵתִיב רַבִּי מָנָא: וְהָתַנִינָן, מַקִּיפִין בַּקָּנִים! וְקָנֶה יֵשׁ לוֹ מָקוֹם! אָמַר לֵיהּ: לֹא תְתִיבִינִי פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה, שֶׁכָּל הַפָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה כְּסָתוּם הוּא. רַבִּי יוֹסֵי בֵּי רַבִּי בּוֹן בְּשֵׁם רַב: מִכָּל מָקוֹם, מִכַּיָּון שֶׁהָעוֹמֵד רַבֶּה עַל הַפְּרוּץ – מֻתָּר. רָאשֵׁי פְּסָל הַיּוֹצְאִין מִן הַסֻּכָּה – נִדּוֹנִין כְּסֻכָּה. רַבִּי חוֹנָה בְּשֵׁם רַבָּנָן דְּתַמָּן: וּבִלְבַד עַל פְּנֵי כֻלָּהּ. רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אַחָא, רַבִּי יָסָא רַבִּי יוֹחָנָן בְּשֵׁם רַבִּי הוֹשַׁעְיָה: וַאֲפִלּוּ כְּנֶגֶד הַדֹּפֶן. רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אַחָא, רַבִּי חִייָא, רַבִּי יוֹחָנָן בְּשֵׁם רַבִּי הוֹשַׁעְיָה: וַאֲפִלּוּ שֶׁלֹּא כְּנֶגֶד הַדֹּפֶן. עַל דַּעְתֵּיהּ דְּרַבִּי יָסָא נִיחָא, עַל דַּעְתֵּיהּ דְּרַבִּי חִייָא בַּר בָּא, מַה הֵיקֵלְתָּה בָּהּ חֲמָתָה מְרֻבָּה מִצְלָתָהּ. וְשֶׁחַמָּתָהּ מְרֻבָּה מִצְלָתָהּ פְּסוּלָה. הָא מֻחֱצָה לְמֻחֱצָה כְּשֵׁרָה. סֻכָּה מְדֻבְלֶלֶת שֶׁצִּלָּתָהּ מְרֻבָּה מֵחַמָּתָהּ כְּשֵׁרָה. הָכָא אַתְּ אָמַר 'כְּשֵׁרָה',

וְהָכָא אַתְּ אָמַר ׳פְּסוּלָה׳? רַבָּנָן דְּקֵיסָרִין רַב יִצְחָק בַּר נַחְמָן בְּשֵׁם רַבִּי הוֹשַׁעְיָה: שַׁנְיָא הִיא בָּאִילֵּן שֶׁדְּרְכּוֹ לִפְסֹעַ.

[דף ד' ע"ב]

הֲלָכָה ב', מַתְנִיתִין – סָפָה הַיִשָּׁנָה, בֵּית שַׁמַּאי פּוֹסְלִין וּבֵית הִלֵּל מַכְשִׁירִין. אֵיזוֹ הִיא הַיִשָּׁנָה? כָּל שֶׁעָשָׂאָהּ קֹדֶם לָרֶגֶל שְׁלֹשִׁים יוֹם, אֲבָל אִם עָשָׂאָהּ לְשֵׁם הֶחָג, אֲפִלּוּ מִתְּחִלַּת הַשָּׁנָה כְּשֵׁרָה.

גְּמָרָא – תָּנֵי, צָרִיךְ לְחַדֵּשׁ בָּהּ דָּבָר. חַבְרַיָּא אָמְרוּ: טָפַח, רַבִּי יוֹסָה אוֹמֵר כָּל שֶׁהוּא. מַאן דְּאָמַר ׳כָּל שֶׁהִיא׳, וּבִלְבַד עַל פְּנֵי כֻלָּהּ. אַף בְּמַצָּה בֵּן. מַצָּה הַיִשָּׁנָה, תִּפְלוּגְתָּא דְּבֵית שַׁמַּאי וּדְבֵית הִלֵּל. אָמַר רַבִּי יוֹסָה: דִּבְרֵי הַכֹּל הִיא. מִכַּיוָן שֶׁלֹּא עָשָׂאָהּ לְשֵׁם פֶּסַח – דָּבָר בָּרִיא שֶׁלֹּא דִּקְדֵּק בָּהּ. סֻכַּת הָרוֹעִים סֻכַּת הַיּוֹצְרִים – כְּשֵׁרָה. סֻכַּת חַכּוּתִים, עֲשׂוּיָה כְּהִלְכָתָהּ – כְּשֵׁרָה, שֶׁלֹּא כְּהִלְכָתָהּ – פְּסוּלָה. הָעוֹשֶׂה סֻכָּה לְעַצְמוֹ, מַהוּ אוֹמֵר? בָּרוּךְ אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לַעֲשׂוֹת סֻכָּה. לְאַחֵר? לַעֲשׂוֹת סֻכָּה לִשְׁמוֹ. נִכְנַס לֵישֵׁב בָּהּ, אוֹמֵר: בָּרוּךְ אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לֵישֵׁב בַּסֻּכָּה. מִשֶּׁהוּא מְבָרֵךְ עָלֶיהָ בְּלֵילֵי יוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן – אֵינוֹ צָרִיךְ לְבָרֵךְ עָלֶיהָ עוֹד מֵעַתָּה. חַנִּין בַּר בָּא בְּשֵׁם רַב: וּזְמַן, מִכַּיוָן שֶׁחֲשֵׁכָה, מַהוּ שֶׁיְּהֵא צָרִיךְ לְהַזְכִּיר זְמַן? רַב הוֹשַׁעְיָה אָמַר: צָרִיךְ לְהַזְכִּיר זְמַן. רַבִּי אֵילָא אָמַר: צָרִיךְ לְהַזְכִּיר זְמַן. רַבִּי זְבִידָה אָמַר: צָרִיךְ לְהַזְכִּיר זְמַן. רַבִּי חִייָא בַּר אַבָּא עָבִיד לֵהּ שְׁמוּעָה. רַבִּי זְעִירָה, רַבִּי יִצְחָק בַּר נַחְמָן בְּשֵׁם רַבִּי הוֹשַׁעְיָה, רַבִּי יוּדָה בַּר פָּזִי בְּשֵׁם רַבִּי חַמָּה אֲבוֹי דְּרַבִּי אוֹשַׁעְיָה: מִכַּיוָן שֶׁחֲשֵׁכָה – צָרִיךְ לְהַזְכִּיר זְמַן.

הֲלָכָה ג', מַתְנִיתִין – הָעוֹשֶׂה סֻכָּתוֹ תַּחַת הָאִילָן – כְּאִלּוּ עָשָׂאָהּ בְּתוֹךְ הַבַּיִת. סֻכָּה עַל גַּבֵּי סֻכָּה – הָעֶלְיוֹנָה כְּשֵׁרָה וְהַתַּחְתּוֹנָה פְּסוּלָה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִם אֵין דִּיּוּרִין בָּעֶלְיוֹנָה – הַתַּחְתּוֹנָה כְּשֵׁרָה.

[דף ה' ע"א]

גְּמָרָא – שְׁנֵי סְכָכִין זֶה עַל גַּבֵּי זֶה, הָעֶלְיוֹן חֲמָתוֹ מְרֻבָּה מִצִּלָּתוֹ. הַתַּחְתּוֹן אֵין חֲמָתוֹ מְרֻבָּה מִצִּלָּתוֹ, עַל יְדֵי זֶה וְעַל יְדֵי זֶה צִלָּתָן מְרֻבָּה מֵחַמָּתָן. כַּמָּה יְהֵא בֵּינֵיהֶן וְיִצְטָרְפוּ? תְּרֵין אָמוֹרִין, חַד אָמַר: עֲשָׂרָה. וְחוֹרָנָה אָמַר: אַרְבָּעָה. מֵתִיב מַאן דְּאָמַר עֲשָׂרָה לְמָאן דְּאָמַר אַרְבָּעָה: מִשּׁוּם אֹהֶל מָצִינוּ אוֹהֶל שֶׁהוּא טָפַח. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר אִם אֵין דִּיּוּרִין בָּעֶלְיוֹנָה הַתַּחְתּוֹנָה כְּשֵׁרָה – מַה דִּיּוּרִין מַמָּשׁ, אוֹ אֲפִלּוּ רְאוּיָה לְדִיּוּרִין? מִן מַה דְּתָנָא חַד סָב קוֹמֵי רַבִּי זְעִירָא: וַאֲפִלּוּ הַתַּחְתּוֹנָה כְּשֵׁרָה, לֵית בַּר נַשׁ אָמַר: ׳אֲפִלּוּ׳ אֶלָּא דְּהוּא מוֹדֶה עַל קַדְמֵייְתָא, הֲדָא אָמְרָה דִּיּוּרִין מַמָּשׁ.

הֲלָכָה ד׳, מַתְנִיתִין – פֵּרֵם עָלֶיהָ סָדִין מִפְּנֵי הַחַמָּה אוֹ תַּחְתֶּיהָ מִפְּנֵי הַגֶּשֶׁר, אוֹ שֶׁפֵּרֵם עַל גַּבֵּי הַקְּנוֹף – פְּסוּלָה. אֲבָל פּוֹרֵם הוּא עַל נִקְלִיטֵי הַמִּטָּה.

גְּמָרָא – תָּנֵי, תּוֹלָה בָּהּ קִיטְטִיּוֹת – כְּשֵׁרָה. אָמַר רַבִּי חֲנַנְיָה: הֲדָא דְאַתְּ אָמַר: מִן הַצַּד, הָא מִלְּמַעְלָן – פְּסוּלָה. אוֹ תַּחְתֶּיהָ מִפְּנֵי הַגֶּשֶׁר – אָמַר רַבִּי יוֹסָה: לֹא אָמְרוּ אֶלָּא מִפְּנֵי הַגֶּשֶׁר,

[דף ה׳ ע״ב]

הָא שֶׁלֹּא מִפְּנֵי הַגֶּשֶׁר – כְּשֵׁרָה. אֲבָל פּוֹרֵשׂ הוּא עַל נִיקְלִיטֵי הַמִּטָּה – רַבִּי בִּיבִי בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: שֶׁפֵּן הוּא עוֹשֶׂה חָלָל בַּאֲצִילֵי יָדָיו.

הֲלָכָה ה׳, מַתְנִיתִין – הִדְלָה עָלֶיהָ אֶת הַגֶּפֶן אֶת הַדְּלַעַת וְאֶת הַקִּסּוֹם וְסִכֵּךְ עַל גַּבָּן – פְּסוּלָה, אִם הָיָה הַסִּכּוּךְ הַרְבֵּה מֵהֶן אוֹ שֶׁקְּצָצָן – כְּשֵׁרָה. וְזֶה הַכְּלָל: דָּבָר שֶׁהוּא מְקַבֵּל טֻמְאָה, אִם אֵין גִּדּוּלָיו מִן הָאָרֶץ – אֵין מְסַכְּכִין בּוֹ. וְכָל דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מְקַבֵּל טֻמְאָה וְגִדּוּלוֹ מִן הָאָרֶץ – מְסַכְּכִין בּוֹ.

גְּמָרָא – רַבִּי בָּא בְּשֵׁם רַב: וְהוּא שֶׁיְּדָלָה אוֹתָן לְכָךְ. רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אַחָא בְּשֵׁם רַבִּי זְעִירָא: צָרִיךְ לְנַעְנֵעַ. אָמַר רַבִּי יוֹסָה: תַּרְתֵּיהוֹן לְקוּלָה, הִדְלָה אוֹתָן לְכָךְ אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִעְנַע, נִעְנַע אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִדְלָה אוֹתָן לְכָךְ. רַבִּי בָּא חִינְנָא בַּר שֶׁלֶמְיָה, רַב יִרְמְיָה בְּשֵׁם רַב: סְכָכָהּ בִּשְׁלַבְיוֹת – פְּסוּלָה. בִּזְכָרִים – כְּשֵׁרָה. בִּנְקֵבוֹת – פְּסוּלָה. סְכָכָהּ בַּאֲנָיצֵי פִּשְׁתָּן – פְּסוּלָה. בְּהוּצְנֵי פִּשְׁתָּן – כְּשֵׁרָה. סְכָכָהּ בַּחֲבָלִים, אִית תַּנַּיי תָּנֵי: כְּשֵׁרָה. וְאִית תַּנַּיי תָּנֵי: פְּסוּלָה. מַאן דְּמַר כְּשֵׁרָה – בַּחֲבָלִים שֶׁל סִיב, וּמַאן דְּאָמַר פְּסוּלָה – בַּחֲבָלִים שֶׁל פִּשְׁתָּן. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כְּתִיב "בְּאָסְפְּךָ מִגָּרְנְךָ וּמִיִּקְבֶךָ" – מִפְּסֹלֶת שֶׁבַּגֹּרֶן וְשֶׁבַּיֶּקֶב אַתְּ עוֹשֶׂה לְךָ סֻכָּה. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ אָמַר: "וְאַד יַעֲלֶה מִן הָאָרֶץ". אָמַר רַבִּי תַּנְחוּמָה: דֵּין כְּדַעְתֵּיהּ וְדֵין כְּדַעְתֵּיהּ. רַבִּי יוֹחָנָן דּוּ אָמַר עֲנָנִים מִלְּמַעְלָה הֲווּ – דּוּ יָלִיף לָהּ "מֵאָסְפְּךָ". רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ אָמַר עֲנָנִים מִלְּמַטָּן הֲווּ – דּוּ יָלִיף לָהּ מֵעֲנָנִים. אָמַר רַבִּי אָבִין: דֵּין כְּדַעְתֵּיהּ וְדֵין כְּדַעְתֵּיהּ. רַבִּי יוֹחָנָן דּוּ מְדַמֵּי לָהּ כְּמִשְׁלַּהַ לַחֲבֵרוֹ חָבִית וְקַנְקַנָּהּ. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ דּוּ מְדַמֵּי לָהּ כֹּהֵן דְּאָמַר לְחַבְרֵיהּ:

[דף ו׳ ע״א]

שְׁלַח קוּפְתָךְ וְסָב לְךְ חִטִּין.

הֲלָכָה ו׳, מַתְנִיתִין – חֲבִילֵי קַשׁ וַחֲבִילֵי עֵצִים וַחֲבִילֵי זְרָדִים – אֵין מְסַכְּכִין בָּהֶן. אִם הִתִּירָן – כְּשֵׁרוֹת, וְכֵן כְּשֵׁרוֹת לַדְּפָנוֹת.

גְּמָרָא – רַבִּי חִיָּיה בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: מִפְּנֵי שֶׁהִיא נִרְאֵית בְּאוֹצָר. רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אַבָּיי, רַב שֵׁשֶׁת בְּשֵׁם רַבִּי חִיָּיה רַבָּה: אֵין חֲבִילָה פְּחוּתָה מִכ״ה. חִינָּנָא בַּר שָׁלֶמְיָה בְּשֵׁם רַב: קָצַר לְסָכָּךְ – אֵין לָהֶן יָדוֹת. קָצַר לְסָכָּךְ וְחִשֵּׁב עֲלֵיהֶן לְמַאֲכָל – בָּא בְּמַחְשָׁבָה. קָצַר לְמַאֲכָל וְחִשֵּׁב עֲלֵיהֶן לְסָכָּךְ, אֲחֵרִים אוֹמְרִים: עַד שֶׁיְּהֵא הַקַּשׁ רַבָּה עַל הָאֹכֶל וְעַל הַיָּד. רַב כַּהֲנָא דַּאֲחֵרִים. מַה אֲנָן קַיָּמִין, קָצַר לְסָכָּךְ וְהוּכְשְׁרוּ וְאָמַר לְכְשֶׁיַּעֲשׂוּ מִצְוָתָן אֲחָזִירֵם לַגֹּרֶן, צְרִיכִין הֶכְשֵׁר פַּעַם שְׁנִיָּה אוֹ כְּבָר הֶכְשֵׁרָן בְּיָדָם? רַבִּי יֵיסָא בְּשֵׁם רַבִּי חֲמָא בַּר חֲנִינָה: ״וְסַכּוֹתָ עַל הָאָרֹן אֶת הַסַּפֹּרֶת״. מִיכַּן שֶׁהַדּוֹפֶן קָרוּי סָכָּךְ, מִיכַּן שֶׁעוֹשִׁין דְּפָנוֹת בְּדָבָר שֶׁהוּא מְקַבֵּל טֻמְאָה.

הֲלָכָה ז׳, מַתְנִיתִין – מְסַכְּכִין בִּנְסָרִין דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי מֵאִיר אוֹסֵר נָתַן עָלֶיהָ נָסָר שֶׁהוּא רָחָב אַרְבָּעָה טְפָחִים כְּשֵׁרָה וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִישֵּׁן תַּחְתָּיו.

[דף ו׳ ע״ב]

גְּמָרָא – רַבִּי יִרְמְיָה בְּשֵׁם רַב: כְּשֶׁיֵּשׁ בָּהֶן רֹחַב אַרְבַּע נָחְלְקוּ. רַבִּי יֵיסָא בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: בְּמִשּׁוּפִין בְּכֵלִים נָחְלְקוּ. וְהָא רַבִּי יִרְמְיָה בְּשֵׁם רַב בְּשֶׁיֵּשׁ בָּהֶן רֹחַב אַרְבַּע נָחְלְקוּ הָא אִם בְּמִשּׁוּפִין לַכֵּלִים דִּבְרֵי הַכֹּל מֻתָּר, מִן מַה דְּאָמַר רַבִּי יִרְמְיָה: סִכְּכָהּ בִּשְׁלַבְיוֹת פְּסוּלָה. אָמְרִין בְּרַבִּי מֵאִיר הוֹרֵי. הָדָא אָמְרָה – הִיא הָדָא הִיא הָדָא. הָא רַבִּי יוֹסֵה, הָא רַבִּי יוֹסֵי בְּשֵׁם רַבִּי יְהוּדָה: בְּמִשּׁוּפִין לַכֵּלִים נָחְלְקוּ, הָא בְּשֶׁיֵּשׁ בָּהֶם רֹחַב אַרְבָּעָה – דִּבְרֵי הַכֹּל אָסוּר. מִן מַה דְּהוֹרֵי רַבִּי יוֹסָא בְּסִדְרָא רַבָּא: ׳מַלְּתֵרָה מְסַכְּכִין בָּהּ׳, וְאָמְרִין בְּרַבִּי יוּדָה הוֹרֵי. הָדָא אָמְרָה – הִיא הָדָא הִיא הָדָא. שְׁמוּאֵל אָמַר: הָדָא דְּאַתְּ אָמַר לְאֹרֶךְ, אֲבָל לְרֹחַב – כָּשֵׁר. רַבִּי יוֹחָנָן וְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ, תְּרֵיהוֹן אָמְרִין: בֵּין לְאֹרֶךְ בֵּין לְרֹחַב כָּשֵׁר. רַבִּי זְרִיקָן בְּשֵׁם רַב הַמְנוּנָא: כְּדִבְרֵי מִי שֶׁהוּא פּוֹסֵל כָּאן פּוֹסֵל כָּאן. רָבִין וְרַבִּי בּוֹן בָּעוֹן קוֹמֵי רַבִּי זְעִירָה: מַה רַבִּי יוֹחָנָן וְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ תְּרֵיהוֹן אָמְרִין. אָמַר לוֹן: מִשֵּׁם שֶׁאֵין סְכָּךְ פָּסוּל פּוֹסֵל אֶלָּא בְּאַרְבַּע אַמּוֹת. מַתְנִיתִין פְּלִיגָא עַל רַב הַמְנוּנָא, סָבָה שֶׁאֵינָהּ מַחֲזֶקֶת אֶלָּא רֹאשׁוֹ וְרֹבּוֹ וְשַׁלְחָנוֹ. וְהֵבִיא נָסָר וְיִצְרַף מִמֶּנּוּ שְׁלֹשָׁה טְפָחִים. אֵין תֵּימַר לְרֹחַב – לֵית יָכוֹל, דְּאָמַר רַבִּי זְרִיקָן בְּשֵׁם רַב הַמְנוּנָא: כְּדִבְרֵי מִי שֶׁהוּא פּוֹסֵל כָּאן פּוֹסֵל כָּאן. אֶלָּא בֵּן אָנַן קַיָּמִין לְאֹרֶךְ. וְאִפְשָׁר שֶׁלֹּא יִישֵּׁן תַּחְתָּיו.

הֲלָכָה ח׳, מַתְנִיתִין – תִּקְרָה שֶׁאֵין עָלֶיהָ מַעֲזִיבָה, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר מִשּׁוּם בֵּית הִלֵּל: אוֹ מְפַקְפֵּק אוֹ נוֹטֵל אַחַת מִבֵּינְתַיִם. וּבֵית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: מְפַקְפֵּק וְנוֹטֵל מִבֵּינְתַיִם. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: נוֹטֵל אַחַת מִבֵּינְתַיִם וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְפַקְפֵּק.

[דף ז' ע"א]

גְּמָרָא – וְאִם פְּקָקָהּ – אֵינוֹ צָרִיךְ לִטּוֹל אַחַת מִבֵּינְתַיִם.

הֲלָכָה ט', מַתְנִיתִין – הַמְקָרֶה סֻכָּתוֹ בִּשְׁפּוּדִים אוֹ בַּאֲרוּכוֹת הַמִּטָּה, אִם יֵשׁ רֶוַח בֵּינֵיהֶן כְּמוֹתָן – כְּשֵׁרָה. הַחוֹטֵט בְּגָדִישׁ לַעֲשׂוֹת לוֹ סֻכָּה – אֵינוֹ סֻכָּה.

גְּמָרָא – תָּנֵי, יוֹתֵר מִכְּמוֹתָן. חֲבֵרַיָּא אָמְרִין: שֶׁאֵין טָפַח נִכְנָס לְתוֹךְ טָפַח. הֲתִיב רַבִּי בָּא בַּר מָמָל: הֲרֵי כְּלִי זְכוּכִית, הֲרֵי טָפַח נִכְנָס לְתוֹךְ טָפַח. אָמַר רַבִּי יוֹסָה: תַּמָּן נִכְנָס וְיוֹצֵא, בְּרֹם הָכָא נִכְנָס וְאֵינוֹ יוֹצֵא. רַבִּי אַבָּהוּ בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: מִפְּנֵי שֶׁהִיא נִרְאֵית כְּאוֹצָר. תָּנֵי רַבִּי חִיָּיה: "תַּעֲשֶׂה לְךָ" – לֹא מִן הָעֲשׂוּי לְךָ. מַה נָפַק מִבֵּינֵיהוֹן? יָשַׁב בָּהּ. עַל דַּעְתֵּיהּ דְּרַבִּי חִיָּיה – פְּסוּלָה, עַל דַּעְתֵּיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן – כְּשֵׁרָה.

הֲלָכָה י', מַתְנִיתִין – הַמִּשְׁלְשֶׁל דְּפָנוֹת מִלְמַעְלָן לְמַטָּן, אִם גָּבוֹהַּ מִן הָאָרֶץ שְׁלֹשָׁה טְפָחִים – פְּסוּלָה. מִלְמַטָּן לְמַעְלָן, אִם גָּבוֹהַּ מִן הָאָרֶץ עֲשָׂרָה טְפָחִים – כְּשֵׁרָה. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: כְּשֵׁם שֶׁמִּלְמַטָּן לְמַעְלָן עֲשָׂרָה טְפָחִים, כָּךְ מִלְמַעְלָן לְמַטָּן עֲשָׂרָה טְפָחִים. הִרְחִיק אֶת הַסִּכּוּךְ מִן הַדְּפָנוֹת שְׁלֹשָׁה טְפָחִים – פְּסוּלָה.

[דף ז' ע"ב]

גְּמָרָא – אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: לֹא אָמַר רַבִּי יוֹסָה אֶלָּא לְעִנְיַן סֻכָּה, אֲבָל לְעִנְיַן שַׁבָּת אַף רַבִּי יוֹסֵי מוֹדֶה. מִלְּתֵיהּ דְּרַבִּי חֲנִינָא אָמַר: אַף לְעִנְיַן שַׁבָּת. דְּאָמַר רַבִּי חֲנִינָא: שִׁלְטוֹן בָּא לְצִפּוֹרִין וְתָלוּ בוֹ קִיטְיוֹת , וְהִתִּיר רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בֵּי רַבִּי יוֹסֵי לְטַלְטֵל תַּחְתֵּיהֶן בְּשִׁיטַת אָבִיו. רַבִּי יוֹסֵי בֵּי רַבִּי בוֹן בְּשֵׁם רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק: אַתְיָא דְּרַבִּי יוֹסֵי בֶּן חֲנִינָה כְּרַבִּי חֲנִינָה, וּתְרֵיהוֹן פְּלִיגוֹן עַל שִׁיטָתֵיהּ דְּרַבִּי יְהוּדָה. דְּאָמַר רַבִּי יוֹסֵי בֶּן חֲנִינָה: רַבִּי יוּדָה וְרַבִּי יוֹסָה וְרַבִּי חֲנַנְיָה בֶּן עֲקַבְיָא, שְׁלָשְׁתָּן אָמְרוּ דָּבָר אֶחָד. רַבִּי יוּדָה דִּגְשָׁרִים הַמְפַלָּשִׁין. רַבִּי יוֹסֵי הָהֵן דְּהָכָא. רַבִּי חֲנַנְיָה בֶּן עֲקַבְיָה, דְּתָנֵי, שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים הִתִּיר רַבִּי חֲנַנְיָה: הִתִּיר עֵצָה שֶׁבַּיָּם, וְהִתִּיר כְּצוֹצְרָה, וְהִתִּיר הֲבָאַת לֻלָבִין.

הֲלָכָה יא, מַתְנִיתִין – בַּיִת שֶׁנִּפְחֲתַת וְסִכֵּךְ עַל גַּבָּיו, אִם יֵשׁ בֵּין הַכֹּתֶל לַסִּכּוּךְ אַרְבַּע אַמּוֹת – פְּסוּלָה. וְכֵן בְּחָצֵר שֶׁהִיא מַקֶּפֶת אַכְסַדְרָא. סֻכָּה גְּדוֹלָה שֶׁהִקִּיפוּהָ דָּבָר שֶׁאֵין מְסַכְּכִין בּוֹ, אִם יֵשׁ תַּחְתָּיו אַרְבַּע אַמּוֹת – פְּסוּלָה.

גְּמָרָא – תָּנֵי רַבִּי חִיָּיה: אֲוִיר פָּסוּל פּוֹסֵל בִּשְׁלֹשָׁה טְפָחִים, כְּכָךְ פָּסוּל אֵינוֹ פּוֹסֵל אֶלָּא בְּאַרְבַּע אַמּוֹת. אָמַר רַבִּי יוֹסָה: אַף אֲנַן תְּנִינַן תַּרְתֵּיהוֹן, אֲוִיר פָּסוּל פּוֹסֵל בִּשְׁלֹשָׁה טְפָחִים, דְּתָנֵינַן: הִרְחִיק אֶת הַסְּפוּדָּה מִן הַדְּפָנוֹת שְׁלֹשָׁה טְפָחִים – פְּסוּלָה. כְּכָךְ פָּסוּל אֵינוֹ פּוֹסֵל אֶלָּא בְּאַרְבַּע אַמּוֹת, דְּתָנֵינַן: בַּיִת שֶׁנִּפְחֲתַת וְסִכֵּךְ עַל גַּבָּיו, אִם יֵשׁ בֵּין כֹּתֶל לְסִכּוּךְ אַרְבַּע אַמּוֹת – פְּסוּלָה, הָא פָּחוֹת מִיכָּן– כְּשֵׁרָה. מַהוּ לִישַּׁן תַּחְתָּיו? הֵיתִיב רַבִּי יִצְחָק בֶּן אֶלְיָשִׁיב: הָרֵי טִיט הַנָּרוֹק מַשְׁלִים בְּמִקְוֶה וְאֵין מַטְבִּילִין בּוֹ. וְהָכָא מַשְׁלִים בְּסַפָּה וְאָסוּר לִישַּׁן תַּחְתָּיו. חִזְקִיָּה אָמַר: מִפְּנֵי שֶׁהִיא נִרְאֵית כְּדַפָּן עֲקוּמָה. תָּנֵי רַבִּי הוֹשַׁעְיָה: מִפְּנֵי שֶׁהִיא נִרְאֵית כְּדַפָּן עֲקוּמָה. רַבִּי בָּא רַבִּי חִיָּה בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: מִפְּנֵי שֶׁהִיא נִרְאֵית כְּדַפָּן עֲקוּמָה. רַבִּי זְעֵירָה רַבִּי יֶסָא בְּשֵׁם כַּהֲנָא: מִפְּנֵי שֶׁהִיא נִרְאֵית כְּדַפָּן עֲקוּמָה. אָמַר רַבִּי יוֹנָה לְרַבִּי יוֹסֵי: וְלָמָּה לִי נַן אָמְרִין מִשּׁוּם שֶׁאֵין סְכָךְ פָּסוּל פּוֹסֵל אֶלָּא בְּאַרְבַּע אַמּוֹת?

[דף ח' ע"א]

הֲלָכָה יב מַתְנִיתִין – הָעוֹשֶׂה סֻכָּתוֹ כְּמִין צְרִיף אוֹ שֶׁסָּמְכָהּ לַכֹּתֶל רַבִּי אֱלִיעֶזֶר פּוֹסֵל מִפְּנֵי שֶׁאֵין לָהּ גַּג וַחֲכָמִים מַכְשִׁירִין מַחְצֶלֶת קָנִים מַחְצֶלֶת גְּדוֹלָה עֲשָׂאָהּ לִשְׁכִיבָה מִקַּבֶּלֶת טֻמְאָה וְאֵין מְסַפְּכִין בָּהּ וְלִסְיכוּךְ מְסַפְּכִין בָּהּ וְאֵינָהּ מְקַבֶּלֶת טֻמְאָה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר אַחַת גְּדוֹלָה וְאַחַת קְטַנָּה עֲשָׂאָהּ לִשְׁכִיבָה מְקַבֶּלֶת טֻמְאָה וְאֵין מְסַפְּכִין בָּהּ וּלְסִכּוּךְ מְסַפְּכִין בָּהּ וְאֵינָהּ מְקַבֶּלֶת טֻמְאָה.

גְּמָרָא – מִדָּה רַבִּי לְיֵעֶזֶר לַחֲכָמִים שֶׁאִם הָיְתָה נְתוּנָה עַל אַרְבָּעָה אֲבָנִים אוֹ שֶׁהָיְתָה גְּבוֹהָה מִן הָאָרֶץ פּוֹתֵחַ טֶפַח שֶׁהִיא כְּשֵׁרָה. תָּנֵי הָעוֹשֶׂה סֻכָּתוֹ כְּבֵית יַעַר הַלְּבָנוֹן – כְּשֵׁרָה. לְמִי נִצְרְכָה לְרַבִּי לְיֵעֶזֶר. אַבָּא בַּר בַּר חָנָא בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: בְּמַחְצְלוֹת אוּשָׁא שָׁנוּ. אָמַר רַבִּי לְיֵעֶזֶר: סְתָם מַחְצְלוֹת אוּשָׁא טְמֵאוֹת עַד שֶׁיֵּעָשֵׂם אֹהָלִים. סְתָם מַחְצְלוֹת טִיבֶּרְיָא טְהוֹרוֹת עַד שֶׁיֵּעָשֵׂם לִשְׁכִיבָה. רַבִּי יִצְחָק בַּר חִקּוּלָה רַבִּי שִׁמְעוֹן בְּרַבִּי הוֹרִין כְּאִילֵּין עַל פָּתַח הַחֲנֻיּוֹת שֶׁהֵן טְהוֹרוֹת. הוֹרֵי רַבִּי אִימִּי: אַרוֹנָה טְמֵאָה מַהוּ לְסַפֵּךְ בָּהּ? מַחְלֹקֶת רַבִּי לְיֵעֶזֶר וַחֲכָמִים. רַבִּי יִצְחָק בֶּן רַבִּי לְעָזָר הוֹרֵי מִדַּחַק לְהַתִּיר רָאשֵׁי מַעֲדָנִים וּלְסַפֵּךְ בָּהֶן. תְּנִינַן וְכֵן הַמַּתִּיר רָאשֵׁי מַעֲדָנִים טְהוֹרָה וְאַתְּ אָמַר הָכֵין:

פֶּרֶק שֵׁנִי

הֲלָכָה א', מַתְנִיתִין – הַיּוֹשֵׁן תַּחַת הַמִּטָּה לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ אָמַר רַבִּי יְהוּדָה נוֹהֲגִין הָיִינוּ יְשֵׁנִים תַּחַת הַמִּטּוֹת בִּפְנֵי הַזְּקֵנִים וְלֹא אָמְרוּ לָנוּ דָּבָר. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן: מַעֲשֶׂה בְּטָבִי עַבְדּוֹ שֶׁל רַבָּן גַּמְלִיאֵל שֶׁהָיָה יָשֵׁן תַּחַת הַמִּטָּה אָמַר רַבָּן גַּמְלִיאֵל לִזְקֵנִים רְאִיתֶם טָבִי עַבְדִּי שֶׁהוּא תַּלְמִיד חָכָם יוֹדֵעַ שֶׁעֲבָדִים פְּטוּרִין מִן הַסֻּכָּה וְיָשַׁן לוֹ תַּחַת הַמִּטָּה. וּלְפִי דַּרְכֵּנוּ לָמַדְנוּ שֶׁהַיּוֹשֵׁן תַּחַת הַמִּטָּה לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ.

גְּמָרָא – תַּמָּן תְּנִינַן אֲבָל פּוֹרֵס הוּא עַל גַּבֵּי נַקְלִיטֵי הַמִּטָּה.

[דף ח' ע"ב]

וְכָא הוּא אוֹמֵר הָכֵין. אָמַר רַבִּי לֵיעֶזֶר: תַּמָּן הוּא וְטַלִּיתוֹ תַּחַת הַסֻּכָּה בְּרַם הָכָא הוּא טַלִּיתוֹ תַּחַת הַמִּטָּה. מְחַלְּפָא שִׁיטָתֵיהּ דְּרַבִּי יוּדָה תַּמָּן הוּא אָמַר הַמַּעֲשֶׂה קֹדֶם לַתַּלְמוּד. וְכָא הוּא אוֹמֵר הָכֵין. סָבַר רַבִּי יוּדָה הַיָּשֵׁן תַּחַת הַמִּטָּה כְּיָשֵׁן תַּחַת הַסֻּכָּה. כָּל שֶׁכֵּן מְחַלְּפָא שִׁיטָתֵיהּ דְּרַבִּי יוּדָה דְּתָנֵינַן תַּמָּן רַבִּי יוּדָא אוֹמֵר אִם אֵין דִּיּוּרִין בָּעֲלִיּוֹנָה הַתַּחְתּוֹנָה כְּשֵׁרָה הָא אִם יֵשׁ דִּיּוּרִין בָּעֲלִיּוֹנָה הַתַּחְתּוֹנָה פְּסוּלָה. אָמַר רַבִּי יוֹסָה תַּמָּן יֵשׁ שָׁם חָלָל אַחֵר בְּרַם הָכָא אֵין כָּאן חָלָל אַחֵר. מְחַלְּפָא שִׁיטָתֵיהּ דְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל. דְּתָנֵי טָבִי עַבְדּוֹ שֶׁל רַבָּן גַּמְלִיאֵל הָיָה נוֹתֵן תְּפִלִּין וְלֹא מִחוּ בְיָדוֹ חֲכָמִים וְכָא מִחוּ בְיָדוֹ. שֶׁלֹּא לְדַחֹק אֶת הַחֲכָמִים. אִם שֶׁלֹּא לְדַחֹק אֶת הַחֲכָמִים יֵשֵׁב לוֹ חוּץ לַסֻּכָּה, רוֹצֶה הָיָה טָבִי עַבְדּוֹ שֶׁל רַבָּן גַּמְלִיאֵל לִשְׁמֹעַ דִּבְרֵי חֲכָמִים:

הֲלָכָה ב', מַתְנִיתִין – הַסּוֹמֵךְ סֻכָּתוֹ לְכַרְעֵי הַמִּטָּה כְּשֵׁרָה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִם אֵינָהּ יְכוֹלָה לַעֲמֹד בִּפְנֵי עַצְמָהּ פְּסוּלָה.

[דף ט' ע"א]

גְּמָרָא – אָמַר רַבִּי אֵימִי: מִשֵּׁם שֶׁאֵין מְמְעֵי הַמִּטָּה לַסֻּכָּךְ עֲשָׂרָה טְפָחִים. אָמַר רַבִּי בָּא: מִשֵּׁם שֶׁאֵין מַעֲמִידִין עַל גַּבֵּי דָּבָר טָמֵא. וְהָא תָּנֵי מַעֲשֶׂה בְּאַנְשֵׁי יְרוּשָׁלַיִם שֶׁהָיוּ מְשַׁלְשְׁלִין מִטּוֹתֵיהֶן לִפְנֵי חַלּוֹנוֹתֵיהֶן וְהָיוּ מְסַכְּכִין עַל גַּבֵּיהֶן. אֵין תֵּימַר מִשֵּׁם שֶׁאֵין מַעֲמִידִין עַל גַּבֵּי דָּבָר טָמֵא – הֲרֵי מַעֲמִידִין עַל גַּבֵּי דָּבָר טָמֵא! הָוֵי לֵית מַעֲמָא אֶלָּא מִשֵּׁם שֶׁאֵין מְמְעֵי הַמִּטָּה לַסֻּכָּךְ עֲשָׂרָה טְפָחִים.

הֲלָכָה ג', מַתְנִיתִין – סֻכָּה הַמְּדֻבְלֶלֶת שֶׁצִּלָּתָהּ מְרֻבָּה מֵחַמָּתָהּ – כְּשֵׁרָה. הַמְּעֻבָּה כְּמִין בַּיִת, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין הַכּוֹכָבִים נִרְאִין מִתּוֹכָהּ – כְּשֵׁרָה.

גְּמָרָא – רַב וּשְׁמוּאֵל, חַד אָמַר: מְדוּלֶּלֶת. וְחוֹרָנָה אָמַר: מְדֻבְלֶלֶת. מַאן דְּאָמַר מְדוּלֶּלֶת – בְּשֶׁצִּלָּתָהּ מְרֻבָּה. וּמַאן דְּאָמַר מְדֻבְלֶלֶת – בְּשֶׁאֵין צִלָּתָהּ מְרֻבָּה. הֲדָא אָמְרָה: צְרִיכִין הַכּוֹכָבִים שֶׁיְּהוּ נִרְאִין מִתּוֹכָהּ. רַבִּי לֵוִי בְּשֵׁם רַבִּי חָמָא בַּר חֲנִינָה: בְּכוֹכְבֵי חַמָּה שָׁנוּ.

הֲלָכָה ד', מַתְנִיתִין – הָעוֹשֶׂה סֻכָּתוֹ בְּרֹאשׁ הָעֲנָלָה אוֹ בְּרֹאשׁ הַסְּפִינָה – כְּשֵׁרָה וְעוֹלִין לָהּ בְּיוֹם טוֹב. בְּרֹאשׁ הָאֵילָן אוֹ עַל גַּבֵּי הַגָּמָל – כְּשֵׁרָה וְאֵין עוֹלִין לָהּ בְּיוֹם טוֹב. שְׁתַּיִם בִּידֵי אָדָם וְאַחַת בָּאֵילָן, אוֹ

שְׁתַּיִם בְּאִילָן וְאַחַת בִּידֵי אָדָם – כְּשֵׁרָה וְאֵין עוֹלִין לָהּ בְּיוֹם טוֹב. שָׁלֹשׁ בִּידֵי אָדָם וְאֶחָד בָּאִילָן – כְּשֵׁרָה וְעוֹלִין לָהּ בְּיוֹם טוֹב. זֶה הַכְּלָל: כָּל שֶׁיִּנָּטֵל הָאִילָן וְהִיא יְכוֹלָת לַעֲמֹד בִּפְנֵי עַצְמָהּ כְּשֵׁרָה וְעוֹלִין לָהּ בְּיוֹם טוֹב.

[דף ט' ע"ב]

גְּמָרָא – מַה אֲנַן קַיְימִין? אִם בִּנְתוּנָה בָּאָרֶץ – דִּבְרֵי הַכֹּל מֻתָּר! אִם בְּמַפֶּרֶשֶׁת – מַחֲלֹקֶת רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה וְרַבִּי עֲקִיבָה! אֶלָּא בֵּן אֲנַן קַיְימִין בִּנְתוּנָה בָּאֹכְמִין. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן בָּרְסָנָא בְּשֵׁם רַבִּי אַחָא: רַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי יוֹסָה וְרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה שְׁלָשְׁתָּן אָמְרוּ דָּבָר אֶחָד. רַבִּי מֵאִיר דְּלִחָיִים, דְּתָנֵינָן, מְטַמֵּא מִשֵּׁם גּוֹלֵל, רַבִּי מֵאִיר מְטַהֵר. וְרַבִּי יוֹסָה דְּאַהֲילוֹת, דְּרַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: הַבַּיִת שֶׁבַּפְּפִינָה אֵינוֹ מֵבִיא אֶת הַטֻּמְאָה. רַבִּי לְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה, דְּתָנֵי, מַעֲשֶׂה בְּרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה וְרַבִּי עֲקִיבָה שֶׁהָיוּ בְּאִין בִּסְפִינָה, וְעָשָׂה לוֹ רַבִּי עֲקִיבָה סֻכָּה בְּרֹאשׁ הַסְּפִינָה וּבָאת הָרוּחַ וְהִפְרִיחַתְּהוּ. אָמַר לוֹ רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה: עֲקִיבָה! אַיֵּה סֻכָּתְךָ? נְתָנוֹ בָּאִילָן, לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה טְפָחִים – אֵינוֹ עָרוּב. לְמַטָּה מֵעֲשָׂרָה טְפָחִים – עָרוּב עָרוּב. וְאָסוּר לְטַלְטְלוֹ. לָמָּה מִשְׁלְשָׁה מָתָר. וְקַשְׁיָא, אִם עָרוּב עָרוּב – יְהֵא מָתָר לְטַלְטְלוֹ! וְאִם אָסוּר לְטַלְטְלוֹ – לֹא יְהֵא עָרוּב! רָאוּי הוּא לַעֲבוֹר עַל הַשְּׁבוּת וְלוֹכַל. מֵעַתָּה, אֲפִלּוּ לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה. רַב יְהוּדָה בְּשֵׁם שְׁמוּאֵל: תִּפְתֵּר שֶׁהָיְתָה כִּכָּרָתוֹ אַרְבָּעָה. אָמַר רַבִּי מָנָא: וְהִיא שֶׁתְּהֵא רְשׁוּת הָרַבִּים מַקַּפְתּוֹ מִכָּל צַד, כְּאוֹמֵר שְׁבִיתָתִי תַּחְתָּיו. תָּנֵי, נְתָנוֹ בַּפַּלְכָּלָה וְתָלוּיוֹ בָּאִילָן, לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה טְפָחִים – אֵינוֹ עָרוּב, לְמַטָּה מֵעֲשָׂרָה טְפָחִים – עָרוּב עָרוּב וְאָסַר לְטַלְטְלוֹ. לָמָּה מִשְׁלְשָׁה מָתָר. וְקַשְׁיָא, אִם עָרוּב עָרוּב יְהֵא מָתָר לְטַלְטְלוֹ, וְאִם אָסוּר לְטַלְטְלוֹ לֹא יְהֵא עָרוּב עָרוּב. רַבִּי אַחָא בְּשֵׁם רַבִּי חִינְנָא: רָאוּי הוּא לְהָפְכָהּ וּלְבַטֵּל רְשׁוּת הַיָּחִיד שֶׁבָּהּ. אָמַר רַבִּי יוֹסָה: הֲדָא אָמְרָה סַפְסָל שֶׁהוּא נָתָן בִּרְשׁוּת הָרַבִּים גָּבוֹהַּ עֲשָׂרָה וְרָחָב אַרְבָּעָה, מִכֵּיוָן שֶׁהוּא רָאוּי לְהוֹפְכוֹ וּלְבַטֵּל רְשׁוּת הָרַבִּים שָׁבוֹ. הֲדָא אָמְרָה, שֶׁעֲרוּבוֹ עָרוּב וּמֻתָּר לְטַלְטְלוֹ. תַּמָּן תְּנִינַן, שְׁתַּיִם בִּידֵי אָדָם וְאַחַת בָּאִילָן אוֹ שְׁתַּיִם בָּאִילָן וְאַחַת בִּידֵי אָדָם – כְּשֵׁרָה וְאֵין עוֹלִין לָהּ בְּיוֹם טוֹב. הָכָא אַתְּ אָמַר – כְּשֵׁרָה וְאֵין עוֹלִין לָהּ בְּיוֹם טוֹב. וְהָכָא אַתְּ אָמַר: עֲרוּבוֹ עָרוּב וּמֻתָּר לְטַלְטְלוֹ. אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה: כָּאן מִלְמַעְלָן כָּאן מִלְמַטָּן. הֲדָא יָלְפָה מִן הַהִיא וְהַהִיא יָלְפָה מִן הֲדָא. הֲדָא יָלְפָה מִן הַהִיא, שֶׁאִם הָיָה נָתוּן בְּצִדּוֹ שֶׁל אִילָן – שֶׁעֲרוּבוֹ עָרוּב וּמֻתָּר לְטַלְטְלוֹ. וְהַהִיא יָלְפָה מִן הֲדָא,

[דף י' ע"א]

שֶׁאִם הָיוּ שְׁתֵּי יְתֵדוֹת יוֹצְאוֹת וְסֻכָּה עַל גַּבֵּיהֶן – שֶׁהִיא כְּשֵׁרָה וְעוֹלִין לָהּ בְּיוֹם טוֹב. אָמַר רַבִּי יוֹסָה בֵּין הָכָא בֵּין תַּמָּן מִן הַצַּד הִיא.

תּוֹסֶפְתָּא

מַסֶּכֶת מִקְוָאוֹת פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

א. גִּסְטְרָא שֶׁהִיא מְשֻׁקַּעַת בְּקַרְקַע, בּוֹר וְגַת, וְיָרְדוּ גְּשָׁמִים וְנִתְמַלְאוּ - הֲרֵי אֵלּוּ פְּסוּלִים, מִפְּנֵי שֶׁהֵן גְּרוּרִין עַל גַּבֵּי כֵלִי. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מַכְשִׁיר, שֶׁאֵין הַמַּיִם שְׁאוּבִין פּוֹסְלִין הַמִּקְוֶה עַד שֶׁיִּפָּלוּ לְתוֹכוֹ:

ב. הָיָה בְּרֹאשׁוֹ שְׁלֹשֶׁת לוּגִין מַיִם וְיָרַד וְטָבַל בַּמִּקְוֶה וְהִשְׁלִימָה לְאַרְבָּעִים סְאָה - כָּשֵׁר. סְחָטָן לְתוֹכוֹ - פָּסוּל. הִטְבִּיל בּוֹ אֶת הַסָּגוֹס וְזָבוּ הֵימֶנּוּ שְׁלֹשָׁה לוּגִין מַיִם בַּמִּקְוֶה - כָּשֵׁר. עָקְרוֹ מִתּוֹכוֹ - פָּסוּל. וְרַבִּי שִׁמְעוֹן מַכְשִׁיר, עַד שֶׁיִּתְכַּוֵּן לִתְלֹשׁ. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ יִשְׁבֹּר. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: אַף יַתָּה, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְעָרֶה. וְכֵן הָיָה רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: זְלֹף בְּיָדַי וּבְרַגְלַי שְׁלֹשֶׁת לוּגִין לַמִּקְוֶה - פָּסוּל. הוֹלִיכָן עִם הַקַּרְקַע - כָּשֵׁר:

ג. לְגִיוֹן הָעוֹבֵר מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, וְכֵן בְּהֵמָה הָעוֹבֶרֶת מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, זִלְפוּ בִּידֵיהֶם וּבְרַגְלֵיהֶם שְׁלֹשָׁה לוּגִין לַמִּקְוֶה - כָּשֵׁר. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא אֲפִלּוּ עָשׂוּ מִקְוֶה בַּתְּחִלָּה - כָּשֵׁר. וְאֵיזֶה טִיט הַנִּמְדָּד עִם הַמַּיִם? רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה אוֹמֵר: הַנִּמְדָּד בְּלוּג. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: הַיּוֹצֵא בְּמַשְׁפֵּךְ. וְאֵלּוּ הֵן קֶנֶה הַמִּדָּה - זֶה הַסָּלוּל. הַטִּיט שֶׁבַּצְּדָדִין - עוֹלֶה לְמִדַּת אַרְבָּעִים סְאָה, וְאֵין מַטְבִּילִין בָּהֶן. שָׁלֹשׁ גַּמָּמִיּוֹת שֶׁבַּנַּחַל, הָעֶלְיוֹנָה וְהַתַּחְתּוֹנָה שֶׁל עֶשְׂרִים עֶשְׂרִים סְאָה, וְהָאֶמְצָעִית שֶׁל אַרְבָּעִים סְאָה, וְסִילּוֹן שֶׁל מַיִם בְּתוֹכָן וְיוֹצֵא מֵהֶן, שֶׁל מֵימֵי רַגְלַיִם נִכְנָסֶת לְתוֹכָן וְיוֹצֵא מֵהֶן. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: רַבִּי מֵאִיר הָיָה אוֹמֵר: מַטְבִּילִין בָּעֶלְיוֹנָה. וַאֲנִי אוֹמֵר: בַּתַּחְתּוֹנָה. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: בֵּין זוֹ וּבֵין זוֹ אֵין מַטְבִּילִין אֶלָּא בְּאֶמְצָעִית, שֶׁיֵּשׁ בָּהּ אַרְבָּעִים סְאָה:

ד. שְׁתֵּי בְּרֵכוֹת שֶׁל עֶשְׂרִים עֶשְׂרִים סְאָה, זוֹ עַל גַּב זוֹ, וּבְרֵכָה שֶׁל שְׁלֹשֶׁת לָגִין בְּצַד הָעֶלְיוֹנָה, וְנִפְתְּקוּ שְׁנֵיהֶן וּבָאוּ לַתַּחְתּוֹנָה - כְּשֵׁרִין, שֶׁאֲנִי אוֹמֵר: ״שְׁלֹמוּ אַרְבָּעִים סְאָה

הַשָּׁלֵם

עַד שֶׁלֹּא יָרְדוּ שְׁלֹשֶׁת לוּגִין״. שְׁנֵי מִקְוָאוֹת שֶׁל עֶשְׂרִים עֶשְׂרִים סְאָה, זֶה בְּצַד זֶה, וְנִפְלוּ שְׁלֹשֶׁת לוּגִין בְּתוֹךְ אֶחָד מֵהֶן וְנִפְסְקוּ וּבָאוּ לַחֲבֵרוֹ - כָּשֵׁר. וְרַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אִם נִטְלָה מְחִיצָה - פָּסוּל, אֲבָל רוֹאֶה אֲנִי אֶת דִּבְרֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, בְּמִקְוֶה שֶׁאֵין בּוֹ אַרְבָּעִים סְאָה וְנִפְלוּ שְׁלֹשָׁה לוּגִין וְחִלְקוּ לִשְׁנַיִם, שֶׁזֶּה כָּשֵׁר לְהַקְווֹת עָלָיו, וְזֶה כָּשֵׁר לְהַקְווֹת עָלָיו:

ה. שְׁנֵי מִקְוָאוֹת שֶׁל עֶשְׂרִים עֶשְׂרִים סְאָה, אֶחָד שָׁאוּב וְאֶחָד כָּשֵׁר, יָרְדוּ שְׁנַיִם וְהִשִּׁיקוּם וְטָבְלוּ בָּהֶן, אֲפִלּוּ אֲדָמִים וְהִלְבִּינוּם אוֹ לְבָנִים וְהֶאֱדִימוּם - הַטּוֹבְלִין כְּמוֹ שֶׁהָיוּ, וְהַמִּקְוָאוֹת כְּמוֹ שֶׁהָיוּ. שְׁלֹשָׁה לוּגִין שֶׁנִּפְלוּ בַּמִּקְוֶה, וּבַעַל קֶרִי הַחוֹלֶה שֶׁנִּפְלוּ עָלָיו תִּשְׁעַת קַבִּין מַיִם, וְטָהוֹר שֶׁנִּפְלוּ עַל רֹאשׁוֹ וְעַל רֻבּוֹ שְׁלֹשָׁה לוּגִין מַיִם שְׁאוּבִין, אַבָּא יוֹסֵי בֶּן חוֹנִי אוֹמֵר: מִכְּלִי אֶחָד מִשְּׁנַיִם וּמִשְּׁלֹשָׁה - מִצְטָרְפִין, וּמֵאַרְבָּעָה אֵין מִצְטָרְפִין. בָּא לוֹ בְּמַיִם שְׁאוּבִין חוּץ מֵרֹאשׁוֹ אֶצְבְּעוֹתָיו - רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מְטַהֵר, וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֲפִלּוּ לֹא בָּא אֶלָּא רֹאשׁוֹ וְרֻבּוֹ - טָמֵא. בָּא רֹאשׁוֹ אֲבָל לֹא רֻבּוֹ, רֻבּוֹ אֲבָל לֹא רֹאשׁוֹ, אוֹ שֶׁבָּא רֹאשׁוֹ וְרֻבּוֹ מִלְמַעְלָה אוֹ מִן הַצַּד - טְהוֹרִין, עַד שֶׁיָּבֹא רֹאשׁוֹ וְרֻבּוֹ כְּדַרְכּוֹ. מִקְצָתָן שְׁאוּבִין וּמִקְצָתָן אֵינָן שְׁאוּבִין, אוֹ שֶׁנָּפַל לְתוֹכוֹ יַיִן וּדְבָשׁ וְחָלָב - טָהוֹר עַד שֶׁיְּהוּ כֻלָּן שְׁאוּבִין, וַאֲפִלּוּ הוּא טָהוֹר וְהֵן טְהוֹרִין - נִטְמְאוּ וְטִמְּאוּהוּ. הֲרֵי זֶה אוֹמֵר: ״טְמֵאַנִי וְטִמְּאָתִינִי״:

ו. טָהוֹר שֶׁנָּפְלוּ עַל רֹאשׁוֹ וְעַל רֻבּוֹ שְׁלֹשָׁה לוּגִין מַיִם שְׁאוּבִין - טָמֵא. נָפְלוּ עַל רֹאשׁוֹ אֲבָל לֹא עַל רֻבּוֹ, עַל רֻבּוֹ אֲבָל לֹא עַל רֹאשׁוֹ, אוֹ שֶׁנָּפְלוּ עַל רֹאשׁוֹ וְעַל רֻבּוֹ מִלְמַטָּה אוֹ מִן הַצַּד - טָהוֹר, עַד שֶׁיִּפְלוּ עַל רֹאשׁוֹ וְעַל רֻבּוֹ כְּדַרְכּוֹ. מִקְצָתָן שְׁאוּבִין וּמִקְצָתָן אֵינָן שְׁאוּבִין, אוֹ שֶׁנָּפַל לְתוֹכָן יַיִן, דְּבַשׁ, וְחָלָב, טָהוֹר עַד שֶׁיְּהוּ כֻלָּן שְׁאוּבִין, וַאֲפִלּוּ הוּא טָהוֹר וְהֵן טְהוֹרִין - נִטְמְאוּ וְטִמְּאוּהוּ. הֲרֵי זֶה אוֹמֵר: ״טְמֵאַנִי וְטִמְּאָתִינִי״. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר: בַּטְּהוֹרִין - טָהוֹר,

תּוֹסֶפְתָּא

מִקֶּל וָחֹמֶר, וּמַה אִם בְּמָקוֹם שֶׁעָשָׂה שְׂאָר מַשְׁקִים כַּמַּיִם לְפָסֵל אֶת הַגְּוִיָּה כְּשׁוֹתָה רְבִיעִית - לֹא עָשָׂה אֶת הַטְּהוֹרִין כְּטֻמְאִים. מָקוֹם שֶׁלֹּא עָשָׂה שְׂאָר מַשְׁקִין כַּמַּיִם לְפָסֵל אֶת הַגְּוִיָּה בִּשְׁלֹשֶׁת לוֹגִין - אֵינוֹ דִּין שֶׁלֹּא עָשָׂה אֶת הַטְּהוֹרִין כַּטְּמֵאִין? הֵשִׁיב אַבָּא יוֹסֵף הַחָרְנִי: מְקֻוֶּה יוֹכִיחַ, שֶׁלֹּא עָשָׂה בּוֹ שְׂאָר מַשְׁקִין כַּמַּיִם, וְעָשָׂה בּוֹ אֶת הַטְּהוֹרִין כַּטְּמֵאִין. הֵשִׁיב רַבִּי עַל דִּבְרֵי אַבָּא יוֹסֵף הַחָרְנִי: לֹא! אִם אָמַרְתָּ בְּמִקְוֶה - שֶׁעָשָׂה בּוֹ אֶת הַצְּרוּפִין, תֹּאמַר בְּגוּף - שֶׁלֹּא עָשָׂה בּוֹ אֶת הַצְּרוּפִין?

מַסֶּכֶת מִקְוָאוֹת פֶּרֶק רְבִיעִי

א. טְבָלָא שֶׁנִּתְּנָה תַּחַת הַצִּנּוֹר לְהָדִיחַ, וְכֵן כֵּלִים שֶׁנִּתְּנָן תַּחַת הַצִּנּוֹר לְהָדִיחַ - רִאשׁוֹנִים רִאשׁוֹנִים הֻכְשְׁרוּ לְקַבֵּל טֻמְאָה. שְׁלֻמּוּ אַרְבָּעִים סְאָה - הֲרֵי אֵלּוּ טְהוֹרִין. צִנּוֹר שֶׁחָקְקוּ וְאַחַר כָּךְ קְבָעוּ - פּוֹסֵל אֶת הַמְּקֻוֶה. קְבָעוּ וּלְבַסּוֹף חֲקָקוּ - אֵין פּוֹסֵל אֶת הַמְּקֻוֶה:

ב. מַיִם הַנּוֹזְלִין מֵאֲלֵיהֶן, וּמִן הַיָּם וּמִן הַנָּהָר, וְהָעוֹלִין בְּאַנְטִילְיָא - פּוֹסְלִין אֶת הַמְּקֻוֶה. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: הָעוֹלִין מֵאֲלֵיהֶן - אֵינָן פּוֹסְלִין אֶת הַמְּקֻוֶה לְפִי שֶׁאֵינָן נִתְלָשִׁין. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר: גַּג שֶׁיֵּשׁ בְּרֹאשׁוֹ אֶחָד וְעֶשְׂרִים סְאָה שֶׁל מֵימֵי גְּשָׁמִים - מְמַלֵּא בַּכְּתֵף וְנוֹתֵן לְתוֹכָהּ תֵּשַׁע עֶשְׂרֵה סְאָה וּפוֹתְקָן, וּמְעָרְבִין בֶּחָצֵר:

ג. הָיוּ אַרְבָּעִים סְאָה וְנִפְתְּחָה, וּבָאוּ לְתוֹךְ הַבַּיִת - כְּשֵׁרִין וְאֵין מַטְבִּילִין בָּהֶם, שֶׁאֵין מַטְבִּילִין בָּאֲוִיר. הָיָה רֹאשׁוֹ אֶחָד מַגִּיעַ לָאָרֶץ - מַטְבִּילִין בּוֹ, שֶׁאֵין מַטְבִּילִין בָּאֲוִיר. גַּל הַנִּתְלָשׁ מִן הַיָּם וּמִן הַנָּהָר - אֵין מַטְבִּילִין בּוֹ, שֶׁאֵין מַטְבִּילִין בָּאֲוִיר. וְאִם הָיוּ שְׁנֵי רֹאשׁוֹן נוֹגְעִים בָּאָרֶץ - מַטְבִּילִין בָּהֶן, וְאֵין מַטְבִּילִין בַּכִּיפִין:

ד. קָסְטְלִין הַמְקֻלָּח מַיִם לִכְרַכִּין, אִם הָיָה נָקוּב כְּשִׁפּוֹפֶרֶת הַנּוֹד - אֵין פּוֹסֵל אֶת

הַשָּׁלֵם

הַמְּקֻוֶה. וְאִם לָאו - פּוֹסֵל אֶת הַמְּקֻוֶה. וְאִם הָיָה מְקֻבָּל כָּל שֶׁהוּא מִן הַנֶּקֶב וּלְמַטָּה - פּוֹסֵל אֶת הַמְּקֻוֶה. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? מִן הַצַּד, אֲבָל מִלְּמַטָּה, אֲפִלּוּ נָקוּב כְּמַחַט - אֵינוֹ פּוֹסֵל אֶת הַמְּקֻוֶה. הָלְכָה זוֹ עָלוּ עָלֶיהָ בְּנֵי אַסְיָא שֶׁלֹּשׁ רְגָלִים בְּיַבְנֶה, וּלְרֶגֶל הַשְּׁלִישִׁי, הִכְשִׁירוּהוּ לָהֶם. אָמַר רַבִּי אֶלְיֶעֶזֶר בְּרַבִּי יוֹסֵי: הֲלָכָה זוֹ הוֹרִיתִי בְּרוֹמִי לְטָהֳרָה, וּכְשֶׁבָּאתִי אֵצֶל חֲבֵרַי, אָמְרוּ לִי: יָפָה הוֹרֵיתָ. פָּקַק בְּטִיט וּבְבִנְיָן - אֵינוֹ פּוֹסֵל אֶת הַמְּקֻוֶה. בְּסִיד וּבְגִפְסִים - פּוֹסֵל אֶת הַמְּקֻוֶה. עַל גַּבֵּי הָאָרֶץ וְעַל גַּבֵּי סִיד וְגִפְסִים, אוֹ שֶׁמָּרַח בְּטִיט מִן הַצְּדָדִין - אֵינוֹ פּוֹסֵל אֶת הַמְּקֻוֶה:

ה. מַעְיָן הַיּוֹצֵא לְתַלְמֵי, וּמִן הַתַּלְמֵי לִבְרֵכָה, רִאשׁוֹנִים רִאשׁוֹנִים - הֲרֵי אֵלּוּ פְּסוּלִין, מִפְּנֵי שֶׁהֵן נִשְׁאָבִין. כֵּיצַד עוֹשֶׂה? נוֹקְבִין לַמַּעְיָן שְׁתּוּלִיךְ עַל שְׁפָתוֹ כָּל שֶׁהוּא, וְנִמְצָא מַיִם מוּעָטִין מְטַהֲרִין אֶת הַמְּרֻבִּין, מַזְחִילִין עַל גַּבֵּי מֵת; דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. מַיִם צָפוּי עַל גַּבֵּי כָּל שֶׁהוּא - מַטְבִּילִין בָּהֶן עַל רוּם כִּקְלִפַּת הַשּׁוּם, וְעַל רֹחַב כְּשִׁפּוֹפֶרֶת הַנּוֹד:

ו. מַעְיָן שֶׁמְּשׁוּךְ כְּנֶדֶל, וְרִבָּה עָלָיו מַיִם שְׁאוּבִין וְהִרְחִיבָן - מְטַהֵר בְּאַשְׁבָּרֵן וְאֵין מְטַהֵר בְּזוֹחֲלִין, אֶלָּא עַד מָקוֹם שֶׁיְּהֵא יָכוֹל לְהַלֵּךְ מִתְּחִלָּתוֹ. וְאֵיזֶהוּ חֲרִדְלִית? מֵי גְּשָׁמִים הַבָּאִין בְּמִדְרוֹן, רוֹאִין אוֹתָן, אִם יֵשׁ מִתְּחִלָּתָן וְעַד סוֹפָן צְרוּף אַרְבָּעִים סְאָה - מַטְבִּילִין בָּהֶן, וְאִם לָאו - אֵין מַטְבִּילִים בָּהֶן; דִּבְרֵי בֵּית שַׁמַּאי. בֵּית הִלֵּל אוֹמְרִים: אֵין מַטְבִּילִין בָּהֶן עַד שֶׁיִּהְיֶה לְפָנָיו עֹגֶל אַרְבָּעִים סְאָה. וּמַעֲשֶׂה בְּכוֹבְסִים שֶׁהָיוּ בִּירוּשָׁלַיִם, שֶׁהָיוּ גּוֹדְרִים אוֹתָם בְּכֵלִים וְטוֹבְלִין בָּהֶן. וְהַכֹּל מוֹדִים, שֶׁכֵּלִים שֶׁגְּדָרָן בָּהֶן לֹא הֻטְבְּלוּ:

מַסֶּכֶת מִקְוָאוֹת פֶּרֶק חֲמִישִׁי

א. גְּמָמִיּוֹת עַל פִּי הַמְּקֻוֶה, וְכֵן מָקוֹם פַּרְסוֹת רַגְלֵי בְּהֵמָה עַל פִּי הַמְּקֻוֶה, אִם הָיוּ מְעָרְבִין כְּשִׁפּוֹפֶרֶת הַנּוֹד - מַטְבִּילִין בָּהֶם. וְאִם לָאו - אֵין מַטְבִּילִין בָּהֶם. וְרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: הֲרֵי

תּוֹסֶפְתָּא

הֵן כְּעוּקַת הַמְּעָרָה. הַחוֹרִין שֶׁבַּמְּקוֹם - מַטְבִּילִין בָּהֶן, וּבִלְבַד שֶׁיִּהְיוּ מְעֹרָבִין כְּשִׁפּוֹפֶרֶת הַנּוֹד. עֵרֻבָּה שֶׁהִיא מְלֵאָה כֵּלִים וְהִשִּׁיקָה לַמְּקוֹם - צְרִיכָה כְּשִׁפּוֹפֶרֶת הַנּוֹד וּמַעְיָן כָּל שֶׁהוּא. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר מִשּׁוּם בֵּית הִלֵּל: בִּכְלִי גָּדוֹל - אַרְבָּעָה טְפָחִים, וּבְקָטָן - בְּרֶבֶן. קוּמְקוּם שֶׁהוּא מָלֵא כֵּלִים וְהִטְבִּילָן בַּמְּקוֹם, אַף עַל פִּי שֶׁפִּיו צַר כָּל שֶׁהוּא - כֵּלִים שֶׁבְּתוֹכוֹ טְהוֹרִין. הִשָּׁהוּ עַל צִדּוֹ - עַד שֶׁיְּהֵא בְּפִיו כְּשִׁפּוֹפֶרֶת הַנּוֹד:

ב. מַעְיָן הַיּוֹצֵא מִן הַתַּנּוּר, וְהִטְבִּיל בּוֹ צָנוֹן וּדְלַעַת, אִם הָיוּ הַמַּיִם צָפִין עַל גַּבָּן בְּמִלּוֹאָן - הֲרֵי אֵלּוּ טְהוֹרִין. שְׁתֵּי אֶצְבָּעוֹת שֶׁאָמְרוּ - בְּבֵינוֹנִיּוֹת שֶׁל כָּל אָדָם, וְלֹא מֵאַרְבַּע בְּטֶפַח:

ג. כַּזַּיִת מִן הַנְּבֵלָה וְכַעֲדָשָׁה מִן הַשֶּׁרֶץ, סָפֵק יֵשׁ בָּהֶן כַּשְּׁעוּר, סָפֵק אֵין בָּהֶן כַּשְּׁעוּר - סָפֵק טָמֵא, שֶׁכָּל דָּבָר שֶׁעִקָּרוֹ מִן הַתּוֹרָה וְשִׁעוּרוֹ מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים - סָפֵקוֹ טָמֵא:

ד. מְטַהֲרִין אֶת הַמְּקוָאוֹת, הַתַּחְתּוֹן מִן הָעֶלְיוֹן, וְהָרָחוֹק מִן הַקָּרוֹב. כֵּיצַד? מֵבִיא סִילוֹן שֶׁל עֵץ אוֹ שֶׁל עֶצֶם אוֹ שֶׁל כְּלֵי זְכוּכִית, וּמַנִּיחַ יָדָיו בַּתַּחְתּוֹן עַד שֶׁתִּתְמַלֵּא מַיִם, וּמוֹשְׁכָן וּמַשִּׁיקָן אֲפִלּוּ בְּשַׂעֲרָה - וְדַיּוֹ. וְאִם נִכְפַּף הַסִּילוֹן כָּל שֶׁהוּא - פָּסוּל. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּזְמַן שֶׁהָיוּ זֶה עַל גַּבֵּי זֶה, אֲבָל אִם הָיוּ זֶה כְּנֶגֶד זֶה - מֵבִיא סִילוֹן שֶׁל רְכוּבָה מִכָּאן, וְסִילוֹן שֶׁל רְכוּבָה מִכָּאן, וְסִילוֹן אֶחָד בְּאֶמְצַע, וּמַשִּׁיק וְיוֹרֵד וְטוֹבֵל. כֹּתֶל שֶׁבֵּין שְׁנֵי מִקְוָאוֹת שֶׁנִּסְדַּק לָעֵרֶב - מִצְטָרְפִין. וְלַשָּׁתִי - אֵין מִצְטָרְפִין. רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: חִלּוּף הַדְּבָרִים. נִפְרְצוּ זֶה לְתוֹךְ זֶה, רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: טֶפַח בְּרוֹחַב הַפִּרְצָה:

ה. הַמֵּת בַּמֶּרְחָץ, הַקָּמִין - טָמֵא. הַמֵּת בַּקָּמִין, הַמֶּרְחָץ - טָמֵא. הַנּוֹגֵעַ בָּאָבָק - טָמֵא, וְטָהוֹר בַּעֲלֵיתוֹ. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: הַנּוֹגֵעַ בָּאָבָק - טָהוֹר, שֶׁלֹּא נַעֲשָׂה אֶלָּא לְשַׁמֵּשׁ עִם הַקַּרְקַע:

הַשָּׁלֵם

ו. הַמְטַהֶרֶת שֶׁבַּמֶּרְחָץ הַתַּחְתּוֹנָה מְלֵאָה שְׁאוּבִין, וְעֶלְיוֹנָה מְלֵאָה - כְּשֵׁרִין. אִם יֵשׁ כְּנֶגֶד הַנֶּקֶב שְׁלֹשֶׁת לוּגִין - פָּסוּל. וְכַמָּה יְהֵא בַּנֶּקֶב וְיִהְא בּוֹ שְׁלֹשֶׁת לוּגִין? אֶחָד מִשְּׁלֹשׁ מֵאוֹת וְעֶשְׂרִים שֶׁל בְּרֵכָה; דִּבְרֵי רַבִּי יוֹסֵי. רַבִּי אֶלִיעֶזֶר אוֹמֵר: אֲפִלּוּ תַּחְתּוֹנָה מְלֵאָה כְשֵׁרִין וְעֶלְיוֹנָה מְלֵאָה שְׁאוּבִין, וְיֵשׁ בְּצַד הַנֶּקֶב שְׁלֹשֶׁת לוּגִין - כְּשֵׁרִין, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יַפִּיל לְתוֹךְ הַבּוֹרֶכָה, אֶלָּא כְּנֶגֶד הַנֶּקֶב, וְעוֹלִין לְמִדַּת אַרְבָּעִים סְאָה. עִגּוּלֵי שֶׁלֶג הַמִּשְׁקָעִין בַּמְּקוָה - הֲרֵי אֵלּוּ מַעֲלִין. וְרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֵינָן מַעֲלִין. וּמוֹדֶה רַבִּי יְהוּדָה שֶׁהוּא מֵבִיא טִיט הַנָּרוֹק בָּעֲרֻבָּה, וּמַשִּׁיק, וְיוֹרֵד וְטוֹבֵל:

ז. מֵי כְבָשִׁים וּמֵי שִׁלְקוֹת וּמֵי זֵיתִים שֶׁנָּפְלוּ לְתוֹךְ אַרְבָּעִים סְאָה - מְטַבִּילִין בָּהֶן, וּבִלְבַד שֶׁאֵין בָּהֶן שֶׁמֶן. הַתָּמֵד מְשֻׁהֶחְמִיץ - אֵין מַטְבִּילִין בּוֹ:

ח. מִקְוֶה שֶׁאֵין בּוֹ אַרְבָּעִים סְאָה, וְנָפַל לְתוֹכוֹ יַיִן וְנִשְׁתַּנּוּ מַרְאָיו - אֵינוֹ נִפְסָל בִּשְׁלֹשֶׁת לוּגִין. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא אֲפִלּוּ חָזְרוּ מַרְאָיו לְכְמוֹת שֶׁהָיוּ - כָּשֵׁר. הָיוּ בּוֹ אַרְבָּעִים סְאָה וְנָפַל לְתוֹכוֹ יַיִן וְנִשְׁתַּנּוּ מַרְאֵה חֶצְיוֹ, הַטּוֹבֵל בֵּין בְּמָקוֹם הַמַּיִם בֵּין בְּמָקוֹם הַיַּיִן - כְּאִלּוּ לֹא טָבַל. נָפְלוּ לוֹ שְׁלֹשָׁה לוּגִין מַיִם, בֵּין בְּמָקוֹם הַיַּיִן, בֵּין בְּמָקוֹם הַמַּיִם - כְּאִלּוּ לֹא נָפַל. הָיָה שָׁאוּב וְהֵשִׁיקוּ, הִשִּׁיק בְּמָקוֹם הַיַּיִן, זֶה וָזֶה - לֹא טָהוֹר. הִשִּׁיק בְּמָקוֹם הַמַּיִם, מָקוֹם הַמַּיִם - טָהוֹר, מָקוֹם הַיַּיִן - לֹא טָהוֹר:

ט. חָבִית שֶׁנִּשְׁבְּרָה בַּיָּם הַגָּדוֹל, וּמַרְאֶה אוֹתוֹ מָקוֹם כְּמַרְאֶה אוֹתוֹ הַיַּיִן, הַטּוֹבֵל בְּאוֹתוֹ מָקוֹם - כְּאִלּוּ לֹא טָבַל. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא אֲפִלּוּ נָפַל לְשָׁם כְּכַר תְּרוּמָה - טָמֵא. מִקְוֶה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אַרְבָּעִים סְאָה מְכֻוָּנוֹת, וְיָרְדוּ שְׁנַיִם וְטָבְלוּ, זֶה אַחַר זֶה, הָרִאשׁוֹן - טָהוֹר, וְהַשֵּׁנִי - טָמֵא. כֵּיצַד הוּא עוֹשֶׂה? עוֹדֵהוּ הָרִאשׁוֹן בַּמַּיִם, אֶחָד מְמַלֵּא בַּכְּתֵף וְנוֹתֵן לְתוֹכוֹ, וְטָהוֹר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: עוֹדֵהוּ

תּוֹסֶפְתָּא

רַגְלוֹ שֶׁל רִאשׁוֹן בַּמַּיִם, אַחֵר יוֹרֵד וְטוֹבֵל - וְטָהוֹר:

י. הִטְבִּיל בּוֹ יוֹרֶה גְּדוֹלָה - הֲרֵי זוֹ טְמֵאָה, מִפְּנֵי שֶׁהַמַּיִם מְקַלְחִין. כֵּיצַד הוּא עוֹשֶׂה? מוֹרִידָהּ דֶּרֶךְ פִּיהָ וּמַטְבִּילָהּ, וּמַעֲלֶה אוֹתָהּ דֶּרֶךְ שׁוּלֶיהָ. הַקּוֹפֵץ לְתוֹךְ הַמִּקְוֶה - הֲרֵי זֶה מְגֻנֶּה. הַטּוֹבֵל פַּעֲמַיִם בְּמִקְוֶה - הֲרֵי זֶה מְגֻנֶּה. הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ: כְּבוֹשׁ יָדְךָ עָלַי בְּמִקְוֶה - הֲרֵי זֶה יְהוּדָּה אוֹמֵר: כְּבוֹשׁ יָדְךָ עָלָיו עַד שֶׁתֵּצֵא נַפְשׁוֹ:

מַסֶּכֶת מִקְוָאוֹת פֶּרֶק שִׁשִּׁי

א. אֶרֶץ הַכּוּתִים - טְהוֹרָה. מִקְווֹתֶיהָ, וּמְדוֹרֶיהָ, וּשְׁבִילֶיהָ - טְהוֹרוֹת. אֶרֶץ הָעַמִּים, מִקְווֹתֶיהָ, וּמְדוֹרֶיהָ, וּשְׁבִילֶיהָ - טְמֵאִין. מִקְוָאוֹת הָעַמִּים שֶׁבְּחוּצָה לָאָרֶץ - כְּשָׁרִים לְבַעֲלֵי קְרָיִין, וּפְסוּלִין לְכָל הַטְּמֵאִין. וְשֶׁבְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, שֶׁחוּץ מִן הַפֶּתַח - טְהוֹרִין לְכָל הַטְּמֵאִין, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר לְבַעֲלֵי קְרָיִין. וְשֶׁלִּפְנִים מִן הַפֶּתַח - פְּסוּלִין לְבַעֲלֵי קְרָיִין, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר לְכָל הַטְּמֵאִין; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: כְּשֵׁרִין לְבַעֲלֵי קְרָיִין, מִפְּנֵי שֶׁבַּעַל קֶרִי טוֹבֵל בְּאַרְבָּעִים סְאָה בְּכָל מָקוֹם. וְשֶׁחוּץ לַפֶּתַח - כְּשֵׁרִין אַף לַנִּדּוֹת. אָמַר רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: הֲלָכָה אֵין לִי, אֶלָּא מַעֲשֶׂה בְּמַעֲרָה שֶׁהָיְתָה בְּגִנְתּוֹ שֶׁל מוֹסָק אֶחָד בְּרוֹמוֹ, שֶׁהָיוּ כֹּהֲנִים כּוֹבְשִׁין אֶת הַגְּדֵר וְיוֹרְדִין וְטוֹבְלִין לְתוֹכָהּ. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: מַעֲשֶׂה בְּמִקְוֶה שֶׁבֵּין אוּשָׁא לְשִׁפְרָעָם, וְהָיָה רַבִּי דּוֹסָא מוֹשִׁיב בּוֹ שְׁנֵי תַּלְמִידֵי חֲכָמִים כְּדֵי שֶׁיִּקָּווּ בּוֹ הַמַּיִם אַרְבָּעִים סְאָה. שׁוּב מַעֲשֶׂה בְּבֵית עֲנָת שֶׁקִּווּ יוֹתֵר מֵאַלְפַּיִם כּוֹר, וּבָאוּ וְשָׁאֲלוּ אֶת רַבִּי חֲנַנְיָא בֶּן תְּרַדְיוֹן, וּפָסַל, שֶׁאֲנִי אוֹמֵר: נִכְנְסוּ עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וְזָלְפוּהּ בַּלַּיְלָה, וְחָזְרוּ וּמִלְּאוּ אוֹתוֹ בַּקִּילוֹן. וּמַעֲשֶׂה בְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל וְאוּנְקְלוֹס הַגֵּר שֶׁהָיוּ בְּאַשְׁקְלוֹן, וְטָבַל רַבָּן גַּמְלִיאֵל בַּמֶּרְחָץ, וְאוּנְקְלוֹס בַּיָּם. אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קוּפְסָאי: עִמָּהֶן הָיִיתִי, וְלֹא טָבַל רַבָּן גַּמְלִיאֵל אֶלָּא בַּיָּם:

הַשָּׁלֵם

ב. מֶרְחָץ שֶׁבַּלָּנֶיהָ עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, בִּזְמַן שֶׁמְּטַהֶרֶת שָׁלָהּ פְּתוּחָה לִרְשׁוּת הַיָּחִיד - טְמֵאָה. לִרְשׁוּת הָרַבִּים - טְהוֹרָה. מֶרְחָץ שֶׁבַּלָּנֶיהָ עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וְיִשְׂרָאֵל נִכְנָס שַׁחֲרִית וּמִשִּׁיקָה, אַף עַל פִּי שֶׁזֶּה נִכְנָס וְזֶה יוֹצֵא, זֶה יוֹצֵא וְזֶה נִכְנָס - טְהוֹרָה. נֶעֱלָה אוֹ שֶׁנִּתְיַחֲדָה בִּרְשׁוּתוֹ - טְמֵאָה. נִמְצְאַתְּ אוֹמֵר: בַּיָּמִים - טְהוֹרָה, וּבַלֵּילוֹת - טְמֵאָה:

ג. הַמְהַרְהֵר בַּלַּיְלָה, וְעָמַד וּמָצָא בְּשָׂרוֹ חַם - טָמֵא. חַם וְלֹא הִרְהֵר, הִרְהֵר וְלֹא חַם - טָהוֹר. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: בַּזָּקֵן וּבַחוֹלֶה - טָהוֹר. בַּיֶּלֶד וּבַבְּרִיא - טָמֵא:

ד. הַפּוֹלֶטֶת שִׁכְבַת זֶרַע בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי - טְהוֹרָה; דִּבְרֵי רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר: פְּעָמִים שֶׁהֵן אַרְבַּע עוֹנוֹת, פְּעָמִים שֶׁהֵן חָמֵשׁ, פְּעָמִים שֶׁהֵן שֵׁשׁ. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: לְעוֹלָם חָמֵשׁ. וְאִם יָצְאת מִקְצָת עוֹנָה רִאשׁוֹנָה - מַשְׁלִימִין לָהּ מִקְצָת עוֹנָה שִׁשִּׁית. נִמְצֵאתָ אַתָּה אוֹמֵר: שִׁכְבַת זֶרַע שֶׁל יִשְׂרָאֵל - בְּכָל מָקוֹם טְמֵאָה אֲפִלּוּ בְּמַעֲי נְכְרִית. וְשֶׁל נָכְרִים - בְּכָל מָקוֹם טְהוֹרָה, אֲפִלּוּ בְּמַעֲי יִשְׂרְאֵלִית, חוּץ מִמֵּימֵי רַגְלַיִם שֶׁבָּהּ. כָּל אֵלּוּ שֶׁאָמְרוּ טְמֵאִים - טְהוֹרִין לְחֻלִּין וּטְמֵאִין לִתְרוּמָה, חוּץ מֵהַפּוֹלֶטֶת שִׁכְבַת זֶרַע שֶׁהִיא טְמֵאָה אַף לְחֻלִּין. רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: הַפּוֹלֶטֶת שִׁכְבַת זֶרַע - טְהוֹרָה לְחֻלִּין. וְשֶׁאָמְרוּ חוֹצְצִין, וְשֶׁאָמְרוּ אֵין חוֹצְצִין - לֹא מְטַמְּאָה וְלֹא מְטַמְּאִין, חוּץ מִקְּרוֹם שֶׁעַל גַּבֵּי הַמַּכָּה, וְאֶגּוּד שֶׁעַל גַּבֵּי הַמַּכָּה וְהַקַּשְׁקְשִׁים שֶׁעַל גַּבֵּי הַשֶּׁבֶר. וְהַשִּׁירַיִם, וְהַנְּזָמִים, וּקְטַבְלָאוֹת, וְהַטַּבָּעוֹת, אוֹצִין - חוֹצְצִין, רָפִין - אֵין חוֹצְצִין. רַבִּי שִׁמְעוֹן שִׁזּוּרִי אוֹמֵר: בֵּית הַסְּתָרִים, שֶׁבִּנְשׁוּאוֹת - חוֹצֵץ, וּבִפְנוּיָה - אֵינוֹ חוֹצֵצֶת:

ה. סַם יָבֵשׁ שֶׁעַל גַּבֵּי מַכָּה, וְהַכְּחוֹל שֶׁעַל גַּבֵּי עַיִן - הֲרֵי אֵלּוּ אֵינָן חוֹצְצִין. וְהַדָּם, וְהַדֶּבֶשׁ, וְהַדְּיוֹ, וְהֶחָלָב, וּשְׁרַף הַתְּאֵנָה, וּשְׁרַף הַשִּׁקְמָה, וּשְׁרַף הֶחָרוּב, יְבֵשִׁין - חוֹצְצִין, לַחִין - אֵינָן חוֹצְצִין. וּשְׁאָר כָּל

תּוֹסֶפְתָּא

הַשָּׂרְפִין, בֵּין לַחִין בֵּין יְבֵשִׁין - אֵין חוֹצְצִין, מִפְּנֵי שֶׁהֵן שֶׁטַח לְחִלּוּחֵי פֵּרוֹת. סַם יָבֵשׁ חוּץ לַמַּכָּה, וְהַכְּחוֹל שֶׁחוּץ לָעַיִן - הֲרֵי אֵלּוּ חוֹצְצִין. צוֹאָה שֶׁתַּחַת הַצִּפָּרֶן שֶׁלֹּא כְּנֶגֶד הַבָּשָׂר, וְהַטִּיט, וְהַבָּצֵק שֶׁתַּחַת הַצִּפָּרֶן אֲפִלּוּ כְּנֶגֶד הַבָּשָׂר - הֲרֵי אֵלּוּ חוֹצְצִין. כְּשׁוּת שֶׁל גְּדוֹל שֶׁאֵינוֹ מַקְפִּיד עֲלֵיהֶן, וְהָאֵבֶר וְהַבָּשָׂר הַמְדֻלְדָּלִין בָּאָדָם - הֲרֵי אֵלּוּ אֵינָן חוֹצְצִין. רַבִּי יוֹנָתָן בֶּן יוֹסֵף אוֹמֵר: צִפָּרֶן שֶׁפֵּרְשָׁה רֻבָּהּ - הֲרֵי זֶה אֵינָהּ חוֹצֶצֶת. כָּל הַחוֹצְצִין בַּכֹּהֲנִים - חוֹצְצִין בַּנָּזִיר, וּבַגֵּר בַּטְּבִילָה. וּבַחֲלִין - אֵין חוֹצְצִין:

מַסֶּכֶת מִקְוָאוֹת פֶּרֶק שְׁבִיעִי

א. טַבַּעַת שֶׁנְּתוּנָה בִּלְבֵנָה שֶׁל טִיט טוֹפַחַ, וְהִטְבִּילָהּ - טְהוֹרָה. וְאִם הָיָה טִיט יָרֵק וַחֲבֵרָיו - כְּאִלּוּ לֹא טָבְלָה. לָגִין שֶׁהוּא מָלֵא מַיִם טְמֵאִים שְׁאוּבִין וְנָתוּן עַל פִּיו טִיט טוֹפֵחַ, אִם הָיָה הַטִּיט שׁוֹקֵעַ בְּמַיִם, וְהִטְבִּילָן - טָהוֹר. וְאִם הָיָה הַטִּיט יָרֵק וַחֲבֵרָיו - כְּאִלּוּ לֹא טָבַל. וְרַבִּי יוֹסֵי מְטַמֵּא בְּשֶׁל מַרְקָא, מִפְּנֵי שֶׁשָּׁפִין בּוֹ סִדְקֵי כֵּלִים. אֵלּוּ הֵן יְתֵדוֹת הַדְּרָכִים? אֵלּוּ שֶׁמְּהַלְכִין עֲלֵיהֶם בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים וְהֵן מִתְמַעֲכִין. עַל הַבְּגָדִים, מִצַּד אֶחָד - אֵינוֹ חוֹצֵץ, מִשְּׁנֵי צְדָדִין - חוֹצֵץ; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: אַף מִצַּד אֶחָד - חוֹצֵץ. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: שֶׁל בַּנָּאִין מִצַּד אֶחָד שֶׁל בּוֹר, גְּדוֹלָה - מִצַּד אֶחָד, וּקְטַנָּה - עַד שֶׁיְּהֵא מִשְּׁנֵי צְדָדִין:

ב. הַזֶּפֶת שֶׁבַּכּוֹס וְשֶׁבַּצְּלוֹחִית, מִתּוֹכָן - חוֹצְצוֹת, וּמֵאֲחוֹרֵיהֶן - אֵינָהּ חוֹצֶצֶת. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? מִבֵּית הָאֹמֶן, אֲבָל מִבֵּית בַּעַל הַבַּיִת, בֵּין מִתּוֹכָן בֵּין מֵאֲחוֹרֵיהֶן - הֲרֵי זֶה חוֹצֶצֶת. בַּתַּמְחוּי וּבַקְּעָרָה, בֵּין מִתּוֹכָן בֵּין מֵאֲחוֹרֵיהֶן, בֵּין מִבֵּית הָאֹמֶן בֵּין מִבֵּית בַּעַל הַבַּיִת - הֲרֵי אֵלּוּ חוֹצְצִין. הַמּוֹר וְהַקּוּמוּס, בֵּין בְּכוֹס בֵּין בִּצְלוֹחִית בֵּין בַּקְּעָרָה וּבֵין בַּתַּמְחוּי, בֵּין מִתּוֹכָן בֵּין מֵאֲחוֹרֵיהֶן, בֵּין מִבֵּית הָאֹמֶן בֵּין מִבֵּית בַּעַל הַבַּיִת - הֲרֵי אֵלּוּ חוֹצְצִין. עַל הַסַּנְדָּל מִתּוֹכוֹ, לְמַעְלָה - חוֹצֵץ, וּלְמַטָּה - אֵינוֹ חוֹצֵץ. וְעַל הַסַּפָּסָל, מִלְּמַעְלָה וּמִן הַצְּדָדִין - חוֹצֵץ, וּמִלְּמַטָּה - אֵינוֹ חוֹצֵץ. לִכְלוּךְ הַצּוֹאָה שֶׁבַּכַּר וְשֶׁבַּכִּסֵּא וְשֶׁבַּקַּתֶּדְרָאוֹת הַמְּכֻבָּסִים, בֵּין מִתּוֹכָן בֵּין מֵאֲחוֹרֵיהֶן, בֵּין מִלְּמַטָּן וּבֵין מִן הַצְּדָדִין - הֲרֵי אֵלּוּ חוֹצְצִין. עַל מִטַּת שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת, רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: עַל הַגְּשִׁישׁ הַחִיצוֹן - חוֹצֵץ, עַל הַפְּנִימִי - אֵינוֹ חוֹצֵץ. עַל הַמִּטְפַּחַת שֶׁל מְפַסְּלֵי אִילָנוֹת - אֵין חוֹצְצִין. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: אַף עַל חֲלוּקָן. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: אַף עַל שְׁמָנִים כַּיּוֹצֵא בָּהֶן. לַחְלוּחִית שֶׁל שְׁמָרִים שֶׁבַּכּוֹס שֶׁבַּצְּלוֹחִיּוֹת, וְהַמּוּךְ שֶׁבַּשִּׁיר וְשֶׁבַּזּוּג, וְהַטִּיט וְהַבָּצֵק שֶׁעַל יַד הַקְּרוּדִּם וְשֶׁעַל יַד הַמַּגְרָפָה - הֲרֵי אֵלּוּ אֵינָן חוֹצְצִין. הִגְלִידוּ - הֲרֵי אֵלּוּ חוֹצְצִין:

ג. כָּל יְדוֹת הַכֵּלִים שֶׁהִכְנִיסָן כְּדַרְכָּן - הֲרֵי אֵלּוּ אֵין חוֹצְצִין. נָתַן זֶפֶת וְשַׁעֲוָה, בֵּין בְּמָקוֹם הַנָּקֵב, בֵּין בְּמָקוֹם הַנִּצּוֹק - הֲרֵי אֵלּוּ אֵינָן חוֹצְצִין. הִכְנִיסָן שֶׁלֹּא כְּדַרְכָּן - הֲרֵי אֵלּוּ חוֹצְצִין. נָתַן הַזֶּפֶת וְהַשַּׁעֲוָה, בֵּין בְּמָקוֹם הַנָּקֵב, בֵּין בְּמָקוֹם הַנִּצּוֹק - הֲרֵי אֵלּוּ חוֹצְצִין. כָּל יְדוֹת הַכֵּלִים שֶׁנִּשְׁתַּבְּרוּ, כְּגוֹן יַד הַמַּגָּל וְיַד הַסַּכִּין, אִם מְשַׁמְּשִׁין מֵעַיִן מִלְּאַכְתָּן רִאשׁוֹנָה - אֵין חוֹצְצִין, וְאִם לָאו - חוֹצְצִין.

ד. מַגָּל שֶׁנִּשְׁבְּרָה יָדָהּ, מִן הַשָּׂפָה וְלִפְנִים - אֵינָהּ חוֹצֶצֶת, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּבֵית הַסְּתָרִים. מִן הַשָּׂפָה וְלַחוּץ, אִם מְשַׁמֶּשֶׁת מֵעַיִן מִלְּאַכְתָּהּ רִאשׁוֹנָה - אֵינָהּ חוֹצֶצֶת. וְאִם לָאו - חוֹצֶצֶת. סַרְגָּהּ בְּגַמִּי אוֹ בִּמְשִׁיחָה - הֲרֵי זוֹ חוֹצֶצֶת. שִׁרְפָּהּ בְּשָׁרָף - הֲרֵי זוֹ אֵינָהּ חוֹצֶצֶת:

ה. כְּלִי שֶׁצָּרָה מִכָּאן וּמִכָּאן וְרָחָב מִן הָאֶמְצַע, כְּגוֹן עֲרֵבָה וַחֲצִי עֲרֵבָה - אֵין לָהֶן טָהֳרָה עוֹלָמִית עַד שֶׁיַּטָּה עַל צִדָּן. צְלוֹחִית שֶׁאוֹגְנָהּ מָעוּךְ לְתוֹכָהּ וְכִתְפוֹתֶיהָ גְּבוֹהִים, וְכֵן לָגִין שֶׁאוֹגְנוֹ מָעוּךְ לְתוֹכוֹ וּכְתֵפוֹתָיו גְּבוֹהִין - אֵין לָהֶן טָהֳרָה עוֹלָמִית עַד שֶׁיַּטּוּ. צְלוֹחִית שֶׁשִּׁפְתָהּ שׁוֹקַעַת לַאֲחוֹרֶיהָ -

הַשָּׁלֵם

תּוֹסֶפְתָּא

מוֹרִידָהּ דֶּרֶךְ פִּיהָ וְהוֹפְכָהּ וּמַטְבִּילָהּ וּמַעֲלָהּ אוֹתָהּ דֶּרֶךְ שׁוּלָיָהּ; דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא. רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי אוֹמֵר: מַטְבִּיל כְּדַרְכּוֹ וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ, מִפְּנֵי שֶׁהִיא כְּבֵית הַסְּתָרִים. צְלוּחִית שֶׁאוֹגְנָהּ חוֹזֶרֶת לְתוֹכָהּ, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי: מַטְבִּיל כְּדַרְכּוֹ וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּבֵית הַסְּתָרִים:

מַסֶּכֶת מִקְוָאוֹת פֶּרֶק שְׁמִינִי

א. כָּפָה יָדָיו וְרַגְלָיו וְיָשַׁב לוֹ בְּאַמַּת הַמַּיִם, אִם נִכְנְסוּ הַמַּיִם דֶּרֶךְ כֻּלּוֹ - טָהוֹר, וְאִם לָאו - טָמֵא. הָיוּ רַגְלָיו מְלֵאִים אָבָק, וְיָרַד וְטָבַל בְּמִקְוֶה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אַרְבָּעִים סְאָה - טָמֵא. שִׁפְשֵׁף אוֹ שֶׁטָּבַל בְּחַמִּין - טָהוֹר. קוּמְקוּם שֶׁהוּא מָלֵא פֶּחָמִין וְהִטְבִּילוֹ - טָמֵא. שִׁפְשְׁפוֹ אוֹ שֶׁהִטְבִּילוֹ בְּחַמִּין - טָהוֹר. הַסַּלִּין שֶׁל גַּת אוֹ שֶׁל בַּד, אוֹצִין - צָרִיךְ לְחַטֵּט, וְרָפִים - צָרִיךְ לְנַעֵר. קִשָּׁרֵי פוּנְדָּא וּפְסִיקְיָא, וְקִשָּׁרֵי מִנְעָל וְסַנְדָּל, וְקִשָּׁרֵי מַפְתֵּחַ חָלוּק שֶׁל אִשָּׁה - הֲרֵי אֵלּוּ חוֹצְצִין. קִשָּׁרֵי פוּנְדָּא וּפְסִיקְיָא וְקִשָּׁרֵי רְצוּעוֹת מִנְעָל וְסַנְדָּל, וְהַקֶּשֶׁר שֶׁבְּאַפְרַקְסִין שֶׁבְּכָתֵף, וְסָדִין שֶׁקָּשְׁרוּ אֶת נִימָיו - הֲרֵי אֵלּוּ חוֹצְצִין. נִתְקַשְׁרוּ מֵאֲלֵיהֶן - אֵינָן חוֹצְצִין. קִשָּׁרֵי עָנִי שֶׁמַּקְפִּיד עֲלֵיהֶן וְשֶׁל בַּעַל הַבַּיִת - הֲרֵי אֵלּוּ חוֹצְצִין. שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת שֶׁאֵין מַקְפִּיד עֲלֵיהֶן אוֹ שֶׁל עָנִי - הֲרֵי אֵלּוּ אֵינָן חוֹצְצִין. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: צָרִיךְ לְהַטְבִּיל אֶת כֻּלָּן מִפְּנֵי חֻמְתָּן. וְכֵן הָיָה רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי טַרְפוֹן: בַּשַּׁלְשֶׁלֶת צָרִיךְ לְהַטְבִּיל אֶת כָּל הַסַּבַּעַת. כְּלִי שֶׁהוּא מָלֵא יַיִן וְהִטְבִּילוֹ, אִם בָּטֵל מַרְאִיו - טָהוֹר, וְאִם לָאו - טָמֵא. מָלֵא יַיִן וְחָלָב, אִם רִבָּה עָלָיו מַיִם - טָהוֹר, וְאִם לָאו - טָמֵא. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: רוֹאִין אוֹתוֹ כְּאִלּוּ הוּא יַיִן אָדֹם בְּמַיִם, אִם בָּטֵל מַרְאִיו - טָהוֹר. וְאִם לָאו - טָמֵא. מָלֵא מֵי חַטָּאת עַד שֶׁרִבָּה עָלָיו הַמַּיִם, אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: שָׁמַעְתִּי שֶׁאֲפִלּוּ כְּלִי מַחֲזִיק כּוֹר וְאֵין בּוֹ אֶלָּא רְבִיעִית - כְּאִלּוּ לֹא טָבַל:

ב. כָּל הָאוֹכָלִים מִצְטָרְפִין לִפְסֹל אֶת הַגּוּיָה בִּכְחֻצֵי פְּרָס בְּתוֹךְ כְּדֵי אֲכִילַת פְּרָס. אָכַל, וְחָזַר וְאָכַל, וְחָזַר וְאָכַל, אִם יֵשׁ מִתְּחִלַּת אֲכִילָה רִאשׁוֹנָה וְעַד סוֹף אֲכִילָה אַחֲרוֹנָה כְּדֵי אֲכִילַת פְּרָס - מִצְטָרְפִין, וְאִם לָאו - אֵין מִצְטָרְפִין, לֹא הֶחְזִירוּ לֶאֱכֹל פָּחוֹת מִכַּשְּׁעוּר לִהְיוֹת יוֹרֵד וְטוֹבֵל, אֶלָּא אוֹכֵל כַּשְּׁעוּר וְיוֹרֵד וְטוֹבֵל. אָכַל פָּחוֹת מִכַּשְּׁעוּר וְיָרַד וְטָבַל בְּאֶמְצַע - טָמֵא. הִתִּירוּ לְמַעֲבֶרֶת לֶאֱכֹל פָּחוֹת מִכַּשְּׁעוּר מִפְּנֵי סַכָּנַת נְפָשׁוֹת. וְכַמָּה הִיא פְּרָס? שְׁתֵּי בֵיצִים חָסֵר קְמָעָא; דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: שְׁתֵּי בֵיצִים שׁוֹחָקוֹת. שֹׁעֶר רַבִּי שְׁתֵּי בֵיצִים וְעוֹד:

ג. כָּל הַמַּשְׁקִין מִצְטָרְפִין לִפְסֹל אֶת הַגּוּיָה בְּשׁוֹתָה רְבִיעִית מִתּוֹךְ כְּדֵי אֲכִילַת פְּרָס. שָׁתָה, וְחָזַר וְשָׁתָה, וְחָזַר וְשָׁתָה, אִם יֵשׁ מִתְּחִלַּת שְׁתִיָּה רִאשׁוֹנָה עַד סוֹף שְׁתִיָּה אַחֲרוֹנָה כְּדֵי אֲכִילַת פְּרָס - מִצְטָרְפִין, יוֹתֵר מִכָּאן - אֵין מִצְטָרְפִין. לֹא הֶחְזִירוּ לִשְׁתּוֹת פָּחוֹת מִכַּשְּׁעוּר לִהְיוֹת יוֹרֵד וְטוֹבֵל, אֶלָּא שׁוֹתֶה כַּשְּׁעוּר וְיוֹרֵד וְטוֹבֵל. שָׁתָה פָּחוֹת מִכַּשְּׁעוּר וְיָרַד וְטָבַל בְּאֶמְצַע - טָמֵא. הִתִּירוּ לְמַגֵּע טָמֵא מֵת שֶׁתְּהֵא מְנַקֶּה אֶת בְּנָהּ, וּבְנָהּ טָהוֹר:

ד. בָּלַע כַּזַּיִת מִן הַמֵּת וְנִכְנַס לַבַּיִת - הַבַּיִת טָהוֹר. שֶׁכָּל הַבְּלוּעִין בֵּין בָּאָדָם בֵּין בַּבְּהֵמָה בֵּין בַּחַיָּה בֵּין בָּעוֹפוֹת - טְהוֹרִין. הֶקִיאָן - הַבַּיִת טָמֵא. נִסְרַח אוֹ שֶׁיָּצָא מִלְּמַטָּה - טְהוֹרִין. שָׁתָה מַיִם טְמֵאִים וְהֶקִיאָן - טְמֵאִין, מִפְּנֵי שֶׁנִּטְמְאוּ בּוֹ בִּיצִיאָתָן. טָבַל אוֹ שֶׁנִּסְרְחוּ אוֹ שֶׁיָּצָא מִלְּמַטָּה - טְהוֹרִין. שָׁתָה שְׂאָר הַמַּשְׁקִין, אַף עַל פִּי שֶׁטָּבַל וְהֶקִיאָן - טְמֵאִין, לְפִי שֶׁאֵינָן טְהוֹרִין בְּגוּפָן. נִסְרְחוּ אוֹ שֶׁיָּצְאוּ מִלְּמַטָּה - טְהוֹרִין. פָּרָה שֶׁשָּׁתָת מַיִם טְמֵאִין וְהִקִיאַתָן - טְמֵאִין, מִפְּנֵי שֶׁאֵין טְהוֹרִין בְּגוּפָן. נִסְרְחוּ אוֹ שֶׁיָּצְאוּ מִלְּמַטָּן - טְהוֹרִין. נִכְנַס לוֹ חֵץ בִּירֵכוֹ, רַבִּי אוֹמֵר: אֵינוֹ חוֹצֵץ. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: הֲרֵי זֶה חוֹצֵץ. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁל מַתֶּכֶת, אֲבָל בְּשֶׁל עֵץ - אֵינוֹ חוֹצֵץ. וְאִם קָרַם עָלָיו הָעוֹר לְמַעְלָה, הַכֹּל מוֹדִים שֶׁאֵינוֹ חוֹצֵץ, שֶׁכָּל הַבְּלוּעִין בֵּין בָּאָדָם וּבֵין

הַשָּׁלֵם

תּוֹסֶפְתָּא

בְּבְהֵמָה וּבֵין בְּחַיָּה וּבֵין בְּעוֹפוֹת - טְהוֹרִין. נִכְנְסוּ צְרוֹרוֹת וְקִסְמִים בְּסִדְקֵי רַגְלָיו מִלְּמַטָּה, רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: אֵינוֹ חוֹצֵץ, מִפְּנֵי שֶׁהִיא כְּבֵית הַסְּתָרִים:

ה. אִסְפְּלָנִית מְלוּגְמָא וּרְטִיָּה שֶׁעַל בֵּית הַסְּתָרִים, רַבִּי אוֹמֵר: חוֹצֵץ. וַרַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֵינוֹ חוֹצֵץ. הָעוֹשֶׂה קִילְקֵי בְּרֹאשׁוֹ, רַבִּי אוֹמֵר: חוֹצֵץ. רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֵינוֹ חוֹצֵץ. הָיְתָה בּוֹ שְׂעָרָה אַחַת חוֹץ לַמַּכָּה, וְרֹאשׁוֹ מָדְבָּק לַמַּכָּה, אוֹ שֶׁהָיוּ שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת וְרֹאשָׁן מָדְבָּק בְּטִיט אוֹ בְּצוֹאָה - הֲרֵי אֵלּוּ חוֹצְצוֹת. הָיוּ לוֹ שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת בְּרִיסֵי עֵינָיו וּמִלְמַטָּה, וְנִקְבוּ, וְהוֹצִיאָן בְּרִיסֵי עֵינָיו מִלְמַעְלָה, זֶה הָיָה מַעֲשֶׂה, וְנִמְנוּ עָלָיו חֲמִשָּׁה זְקֵנִים בְּלוּד וְטִמְּאוּהוּ:

ו. פָּרָה שֶׁשָּׁתָת מֵי חַטָּאת וּשְׁחָטָהּ בְּתוֹךְ מֵעַת לְעֵת, זֶה הָיָה מַעֲשֶׂה, וְהָיָה רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי מְטַהֵר וְרַבִּי עֲקִיבָא מְטַמֵּא, סִיַּע רַבִּי טַרְפוֹן אֶת רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי. סִיַּע רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן נַנָּס אֶת רַבִּי עֲקִיבָא, סִלֵּק רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן נַנָּס אֶת רַבִּי טַרְפוֹן, סִלֵּק רַבִּי עֲקִיבָא אֶת רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי, אַחַר זְמַן מָצָא לוֹ תְּשׁוּבָה אָמַר לוֹ: מַה אֲנִי לַחֲזוֹר? אָמַר לוֹ: לֹא לְכָל אָדָם אֶלָּא לְךָ, שֶׁאַתָּה הוּא יוֹסֵי הַגְּלִילִי. אָמַר לוֹ: הֲרֵי הוּא אוֹמֵר (בְּמִדְבַּר יט, ט): "וְהָיְתָה לַעֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁמֶרֶת לְמֵי נִדָּה חַטָּאת הִיא", כְּשֶׁהֵם שְׁמוּרִים לְמֵי נִדָּה וְלֹא כְּשֶׁשָּׁתָן פָּרָה זוֹ, הָיָה מַעֲשֶׂה וְנִמְנוּ עָלֶיהָ שְׁנַיִם וּשְׁלֹשִׁים זְקֵנִים בְּלֹד וְטִהֲרוּהוּ, בְּאוֹתָהּ שָׁעָה קָרָא רַבִּי טַרְפוֹן הַמִּקְרָא הַזֶּה (יְחֶזְקֵאל ח, ד-ז): **"רָאִיתִי אֶת הָאֵיל מְנַגֵּחַ יָמָּה וְצָפוֹנָה וָנֶגְבָּה וְכָל חַיּוֹת לֹא יַעַמְדוּ לְפָנָיו וְאֵין מַצִּיל מִיָּדוֹ וְעָשָׂה כִרְצֹנוֹ וְהִגְדִּיל"** - זֶה רַבִּי עֲקִיבָא. **"וָאֲנִי הָיִיתִי מֵבִין וְהִנֵּה צָפִיר הָעִזִּים בָּא מִן הַמַּעֲרָב עַל פְּנֵי כָל הָאָרֶץ וְאֵין נוֹגֵעַ בָּאָרֶץ וְהַצָּפִיר קֶרֶן חָזוּת בֵּין עֵינָיו"** - זֶה רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי וּתְשׁוּבָתוֹ. **"וַיָּבֹא עַד הָאַיִל בַּעַל הַקְּרָנַיִם אֲשֶׁר רָאִיתִי עֹמֵד לִפְנֵי הָאֻבָל וַיָּרָץ אֵלָיו בַּחֲמַת כֹּחוֹ"**. וּרְאִיתִיו מַגִּיעַ אֵצֶל הָאַיִל

הַשָּׁלֵם

וַיִּתְמַרְמַר אֵלָיו וַיַּךְ אֶת הָאַיִל וַיְשַׁבֵּר אֶת שְׁתֵּי קַרְנָיו" - זֶה תְּשׁוּבַת רַבִּי עֲקִיבָא וְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן נַנָּס. **וְלֹא הָיָה כֹּחַ בָּאַיִל לַעֲמֹד לְפָנָיו וַיַּשְׁלִיכֵהוּ אַרְצָה וַיִּרְמְסֵהוּ** - זֶה רַבִּי עֲקִיבָא. **וְלֹא הָיָה מַצִּיל לָאַיִל מִיָּדוֹ** - אֵלּוּ שְׁנַיִם וּשְׁלֹשִׁים זְקֵנִים שֶׁטִּהֲרוּהוּ:

מַסֶּכֶת נִדָּה פֶּרֶק רִאשׁוֹן

א. כֵּיצַד מֵעֵת לְעֵת מְמַעֲטַת עַל יַד מִפְקִידָהּ לְפִקְדָּה? בְּדִקָּה עַצְמָהּ בְּאֶחָד בְּשַׁבָּת וּמָצְאַת טְהוֹרָה, וְיָשְׁבָה לָהּ יוֹם שֵׁנִי וְיוֹם שְׁלִישִׁי וְלֹא בְּדִקָּה, וּבְרִבְיעִי בְּדִקָּה וּמָצְאַת טְמֵאָה - הֲרֵי זוֹ אֵינָהּ מְטַמְּאָה מִפְּקִידָהּ לְפִקְדָּה אֶלָּא מֵעֵת לְעֵת. וְכֵיצַד מִפְּקִידָהּ לְפִקְדָּה מְמַעֶטֶת עַל יַד מֵעֵת לְעֵת? בְּדִקָּה עַצְמָהּ בְּשִׁבְעָה רִאשׁוֹנָה וּמָצְאָה טְהוֹרָה, וְיָשְׁבָה לָהּ שְׁנֵיָּה וּשְׁלִישִׁית וְלֹא בְּדִקָּה, וּבְרִבִיעִית בְּדִקָּה וּמָצְאָה טְמֵאָה, אֵין אוֹמְרִים: 'תְּטַמֵּא מֵעֵת לְעֵת', אֶלָּא מִפְּקִידָהּ לְפִקְדָּה. וְזוֹ הִיא שֶׁאָמְרוּ: 'מִפְּקִידָהּ לְפִקְדָּה מְמַעֶטֶת עַל יַד מֵעֵת לְעֵת':

ב. טוּמְטוּם וְאַנְדְּרוֹגִינוֹס שֶׁרָאוּ - דַּיָּן שַׁעְתָּן. גִּיּוֹרֶת שֶׁרָאֲתָה - דַּיָּהּ שָׁעָתָהּ; דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: הֲרֵי הִיא כְּכָל הַנָּשִׁים, וּמְטַמְּאָה מֵעֵת לְעֵת וּמִפְּקִידָהּ לְפִקְדָּה. הָרוֹאָה מֵאָנֵס - דַּיָּהּ שָׁעָתָהּ. וְאֵיזֶהוּ מֵאָנֵס? פְּהָקָה וְרָאֲתָה, קָפְצָה וְרָאֲתָה, הִכְתָּה בַּעְלָהּ וְרָאֲתָה, נָשְׂאָה מַשָּׂא כָּבֵד וְרָאֲתָה - זֶה הוּא אָנֵס. וְכֵיצַד דַּיָּהּ שָׁעָתָהּ? יָשְׁבָה עַל גַּבֵּי מִטָּה, עַל כִּסֵּא, וְעַל סַפְסָל, וְנִתְעַסְּקָה בְּטָהֳרוֹת, וְשִׁמְּשָׁה אֶת בֵּיתָהּ, וּפִרְשָׁה וְרָאֲתָה - הֵיא טְמֵאָה וְהֵן טְהוֹרוֹת:

ג. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: אַרְבַּע נָשִׁים דַּיָּן שַׁעְתָּן, בְּתוּלָה, מְעֻבֶּרֶת, מֵנִיקָה, וּזְקֵנָה. אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: אֲנִי לֹא שָׁמַעְתִּי אֶלָּא בְּתוּלָה. אָמַר לוֹ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: אֵין אוֹמְרִים לְמִי שֶׁלֹּא רָאָה אֶת הַחֹדֶשׁ - יָבֹא וְיָעִיד, אֶלָּא לְמִי שֶׁרָאָה. אַתָּה לֹא שָׁמַעְתָּ, וַאֲנִי שָׁמַעְתִּי. אַתָּה שָׁמַעְתָּ אַחַת, וַאֲנִי שָׁמַעְתִּי אַרְבַּע. כָּל יָמָיו שֶׁל רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, הָיוּ הָעָם

תּוֹסֶפְתָּא

נוֹהֲגִין כְּדִבְרֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ. אַחַר שֶׁמֵּת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, הֶחֱזִיר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אֶת הַדָּבָר לְיוֹשְׁנָהּ כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר. וַהֲלָכָה כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר:

ד. וְאֵיזוֹ הִיא בְּתוּלָה? כָּל שֶׁלֹּא רָאֲתָה דָּם מֵימֶיהָ. וְאַף עַל פִּי שֶׁנִּשֵּׂאת וְהָיוּ לָהּ בָּנִים, אֲנִי קוֹרֵא אוֹתָהּ 'בְּתוּלָה' עַד שֶׁתִּרְאֶה רְאִיָּה רִאשׁוֹנָה. הֲוֵי, לֹא אָמְרוּ בְּתוּלָה לִבְתוּלָה אֶלָּא לְדָמִים:

אֵיזוֹ הִיא מְעֻבֶּרֶת? מְשֻׁיְּדַעַ עֻבָּרָהּ. וְכַמָּה הִיא הַכָּרַת הָעֻבָּר? סוּמְכוֹס מְשׁוּם רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים, שֶׁנֶּאֱמַר (בְּרֵאשִׁית לח, כד): "וַיְהִי כְּמִשְׁלֹשׁ חֳדָשִׁים". הָיְתָה בְּחֶזְקַת מְעֻבֶּרֶת וְרָאֲתָה, וְאַחַר כָּךְ הִפִּילָה דָּבָר שֶׁאֵינוֹ וָלָד - דַּיָּהּ שְׁעָתָהּ. וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין רְאָיָה לַדָּבָר, זֶכֶר לַדָּבָר (יְשַׁעְיָה כו, יח): "הָרִינוּ חַלְנוּ כְּמוֹ יָלַדְנוּ רוּחַ":

ה. תִּינוֹקֶת שֶׁלֹּא הִגִּיעַ זְמַנָּהּ לִרְאוֹת וְרָאֲתָה, רְאִיָּה רִאשׁוֹנָה - דַּיָּהּ שְׁעָתָהּ. שְׁנִיָּה - דַּיָּהּ שְׁעָתָהּ. שְׁלִישִׁית - הֲרֵי הִיא כְּכָל הַנָּשִׁים וּמְטַמְּאָה מֵעֵת לְעֵת וּמִפְקִידָה לְפִקְדָּה. הִפְסִיקָה שָׁלֹשׁ עוֹנוֹת וְרָאֲתָה - דַּיָּהּ שְׁעָתָהּ. וְעוֹד הִפְסִיקָה שָׁלֹשׁ עוֹנוֹת וְרָאֲתָה - דַּיָּהּ שְׁעָתָהּ. וְעוֹד הִפְסִיקָה שָׁלֹשׁ עוֹנוֹת וְרָאֲתָה - הֲרֵי הִיא כְּכָל הַנָּשִׁים וּמְטַמְּאָה מֵעֵת לְעֵת וּמִפְקִידָה לְפִקְדָּה. וּכְשֶׁהִגִּיעַ זְמַנָּהּ לִרְאוֹת וְרָאֲתָה, פַּעַם רִאשׁוֹנָה - דַּיָּהּ שְׁעָתָהּ. שְׁנִיָּה - מְטַמְּאָה מֵעֵת לְעֵת וּמִפְקִידָה לְפִקְדָּה. הִפְסִיקָה שָׁלֹשׁ עוֹנוֹת וְרָאֲתָה - דַּיָּהּ שְׁעָתָהּ. וְאֵימָתַי הִגִּיעַ זְמַנָּהּ לִרְאוֹת? מִשֶּׁתָּבִיא שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת. אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: מַעֲשֶׂה בְּרִיבָה אַחַת בְּהֵיתָלוֹ, שֶׁהִפְסִיקָה שָׁלֹשׁ עוֹנוֹת, וּבָא הַמַּעֲשֶׂה לִפְנֵי חֲכָמִים, וְאָמְרוּ: דַּיָּהּ שְׁעָתָהּ. אָמְרוּ לוֹ: הוֹרַאת שָׁעָה הָיְתָה:

ו. רַבִּי יוֹסֵי וְרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמְרִים: מְעֻבֶּרֶת וּמְנִיקָה - אֵין דַּיָּהּ שְׁעָתָהּ, עַד שֶׁעָבְרוּ עָלֶיהָ שָׁלֹשׁ עוֹנוֹת, וִימֵי עִבּוּרָהּ מְצַטְרְפִין לְתוֹךְ יְמֵי מִנְקָתָהּ. זְקֵנָה שֶׁהִפְסִיקָה שָׁלֹשׁ עוֹנוֹת וְרָאֲתָה - דַּיָּהּ שְׁעָתָהּ. הִפְסִיקָה שָׁלֹשׁ עוֹנוֹת וְרָאֲתָה - הֲרֵי הִיא כְּכָל הַנָּשִׁים, וּמְטַמְּאָה מֵעֵת לְעֵת וּמִפְקִידָה לְפִקְדָּה. לֹא שֶׁכְּוָנָה (שֶׁעַת וֶסְתָּהּ), אֶלָּא שֶׁפֵּחֲתָה אוֹ שֶׁהוֹתִירָה:

ז. אַרְבַּע נָשִׁים שֶׁאָמְרוּ 'דַּיָּן שַׁעְתָּן' (כִּיצַד?) - רָאֲתָה כְּתֵם וְאַחַר כָּךְ רָאֲתָה דָּם - דַּיָּהּ שְׁעָתָהּ. הִפְסִיקָה שָׁלֹשׁ עוֹנוֹת בֵּין רְאִיָּה לִרְאִיָּה וְלֹא רָאֲתָה, וְאַחַר כָּךְ רָאֲתָה - דַּיָּהּ שְׁעָתָהּ. הִפְסִיקָה דַּם טֹהַר וְלֹא רָאֲתָה, וְאַחַר כָּךְ רָאֲתָה - דַּיָּהּ שְׁעָתָהּ:

הַשָּׁלֵם

דברי הימים ב פרק כט

א יְחִזְקִיָּהוּ מָלַךְ בֶּן־עֶשְׂרִים וְחָמֵשׁ שָׁנָה וְעֶשְׂרִים
וְתֵשַׁע שָׁנָה מָלַךְ בִּירוּשָׁלִָם וְשֵׁם אִמּוֹ אֲבִיָּה בַּת־
זְכַרְיָהוּ: **ב** וַיַּעַשׂ הַיָּשָׁר בְּעֵינֵי יְהוָה כְּכֹל אֲשֶׁר־
עָשָׂה דָּוִיד אָבִיו: **ג** הוּא בַּשָּׁנָה הָרִאשׁוֹנָה לְמָלְכוֹ
בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן פָּתַח אֶת־דַּלְתוֹת בֵּית־יְהוָה
וַיְחַזְּקֵם: **ד** וַיָּבֵא אֶת־הַכֹּהֲנִים וְאֶת־הַלְוִיִּם
וַיַּאַסְפֵם לִרְחוֹב הַמִּזְרָח: **ה** וַיֹּאמֶר לָהֶם שְׁמָעוּנִי
הַלְוִיִּם עַתָּה הִתְקַדְּשׁוּ וְקַדְּשׁוּ אֶת־בֵּית יְהוָה
אֱלֹהֵי אֲבֹתֵיכֶם וְהוֹצִיאוּ אֶת־הַנִּדָּה מִן־
הַקֹּדֶשׁ: **ו** כִּי־מָעֲלוּ אֲבֹתֵינוּ וְעָשׂוּ הָרַע בְּעֵינֵי
יְהוָה־אֱלֹהֵינוּ וַיַּעַזְבֻהוּ וַיָּסֻבּוּ פְנֵיהֶם מִמִּשְׁכַּן יְהוָה
וַיִּתְּנוּ־עֹרֶף: **ז** גַּם סָגְרוּ דַּלְתוֹת הָאוּלָם וַיְכַבּוּ אֶת־
הַנֵּרוֹת וּקְטֹרֶת לֹא הִקְטִירוּ וְעֹלָה לֹא־הֶעֱלוּ
בַּקֹּדֶשׁ לֵאלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: **ח** וַיְהִי קֶצֶף יְהוָה עַל־
יְהוּדָה וִירוּשָׁלִָם וַיִּתְּנֵם לזועה לְזַעֲוָה לְשַׁמָּה
וְלִשְׁרֵקָה כַּאֲשֶׁר אַתֶּם רֹאִים בְּעֵינֵיכֶם: **ט** וְהִנֵּה
נָפְלוּ אֲבוֹתֵינוּ בֶּחָרֶב וּבָנֵינוּ וּבְנוֹתֵינוּ וְנָשֵׁינוּ
בַּשְּׁבִי עַל־זֹאת: **י** עַתָּה עִם־לְבָבִי לִכְרוֹת בְּרִית
לַיהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וְיָשֹׁב מִמֶּנּוּ חֲרוֹן
אַפּוֹ: **יא** בָּנַי עַתָּה אַל־תִּשָּׁלוּ כִּי־בָכֶם בָּחַר יְהוָה
לַעֲמֹד לְפָנָיו לְשָׁרְתוֹ וְלִהְיוֹת לוֹ מְשָׁרְתִים
וּמַקְטִרִים: {פ}
יב וַיָּקֻמוּ הַלְוִיִּם מַחַת בֶּן־עֲמָשַׂי וְיוֹאֵל בֶּן־עֲזַרְיָהוּ
מִן־בְּנֵי הַקְּהָתִי וּמִן־בְּנֵי מְרָרִי קִישׁ בֶּן־עַבְדִּי
וַעֲזַרְיָהוּ בֶּן־יְהַלְלְאֵל {ס} וּמִן־הַגֵּרְשֻׁנִּי יוֹאָח בֶּן־
זִמָּה וְעֵדֶן בֶּן־יוֹאָח: **יג** וּמִן־בְּנֵי אֱלִיצָפָן שִׁמְרִי
וְיעוּאֵל וּמִן־בְּנֵי אָסָף זְכַרְיָהוּ וּמַתַּנְיָהוּ:
{ס} **יד** וּמִן־בְּנֵי הֵימָן יְחוּאֵל וְשִׁמְעִי {ס}
וּמִן־בְּנֵי יְדוּתוּן שְׁמַעְיָה וְעֻזִּיאֵל: **טו** וַיַּאַסְפוּ אֶת־
אֲחֵיהֶם וַיִּתְקַדָּשׁוּ וַיָּבֹאוּ כְּמִצְוַת־הַמֶּלֶךְ בִּדְבְרֵי
יְהוָה לְטַהֵר בֵּית יְהוָה: **טז** וַיָּבֹאוּ הַכֹּהֲנִים
לִפְנִימָה בֵּית־יְהוָה לְטַהֵר וַיּוֹצִיאוּ אֶת כָּל־
הַטֻּמְאָה אֲשֶׁר מָצְאוּ בְּהֵיכַל יְהוָה לַחֲצַר בֵּית
יְהוָה וַיְקַבְּלוּ הַלְוִיִּם לְהוֹצִיא לְנַחַל־קִדְרוֹן
חוּצָה: **יז** וַיָּחֵלּוּ בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן לְקַדֵּשׁ
וּבְיוֹם שְׁמוֹנָה לַחֹדֶשׁ בָּאוּ לְאוּלָם יְהוָה וַיְקַדְּשׁוּ
אֶת־בֵּית־יְהוָה לְיָמִים שְׁמוֹנָה וּבְיוֹם שִׁשָּׁה עָשָׂר
לַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן כִּלּוּ: {ס} **יח** וַיָּבֹאוּ פְנִימָה אֶל־
חִזְקִיָּהוּ הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמְרוּ טִהַרְנוּ אֶת־כָּל־בֵּית יְהוָה
אֶת־מִזְבַּח הָעוֹלָה וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְאֶת־שֻׁלְחַן
הַמַּעֲרֶכֶת וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו: **יט** וְאֶת כָּל־הַכֵּלִים
אֲשֶׁר הִזְנִיחַ הַמֶּלֶךְ אָחָז בְּמַלְכוּתוֹ בְּמַעֲלוֹ הֵכַנּוּ
וְהִקְדָּשְׁנוּ וְהִנָּם לִפְנֵי מִזְבַּח יְהוָה: {ס} **כ** וַיַּשְׁכֵּם
יְחִזְקִיָּהוּ הַמֶּלֶךְ וַיֶּאֱסֹף אֶת שָׂרֵי הָעִיר וַיַּעַל בֵּית
יְהוָה: **כא** וַיָּבִיאוּ פָרִים־שִׁבְעָה וְאֵילִים שִׁבְעָה
וּכְבָשִׂים שִׁבְעָה וּצְפִירֵי עִזִּים שִׁבְעָה לְחַטָּאת עַל־
הַמַּמְלָכָה וְעַל־הַמִּקְדָּשׁ וְעַל־יְהוּדָה וַיֹּאמֶר לִבְנֵי
אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים לְהַעֲלוֹת עַל־מִזְבַּח
יְהוָה: **כב** וַיִּשְׁחֲטוּ הַבָּקָר וַיְקַבְּלוּ הַכֹּהֲנִים אֶת־
הַדָּם וַיִּזְרְקוּ הַמִּזְבֵּחָה וַיִּשְׁחֲטוּ הָאֵלִים וַיִּזְרְקוּ
הַדָּם הַמִּזְבֵּחָה וַיִּשְׁחֲטוּ הַכְּבָשִׂים וַיִּזְרְקוּ הַדָּם
הַמִּזְבֵּחָה: **כג** וַיַּגִּישׁוּ אֶת־שְׂעִירֵי הַחַטָּאת לִפְנֵי
הַמֶּלֶךְ וְהַקָּהָל וַיִּסְמְכוּ יְדֵיהֶם
עֲלֵיהֶם: **כד** וַיִּשְׁחָטוּם הַכֹּהֲנִים וַיְחַטְּאוּ אֶת־דָּמָם
הַמִּזְבֵּחָה לְכַפֵּר עַל־כָּל־יִשְׂרָאֵל כִּי לְכָל־יִשְׂרָאֵל
אָמַר הַמֶּלֶךְ הָעוֹלָה וְהַחַטָּאת: **כה** וַיַּעֲמֵד אֶת־
הַלְוִיִּם בֵּית יְהוָה בִּמְצִלְתַּיִם בִּנְבָלִים וּבְכִנֹּרוֹת
בְּמִצְוַת דָּוִיד וְגָד חוֹזֵה־הַמֶּלֶךְ וְנָתָן הַנָּבִיא כִּי בְיַד־

יְהוָה הַמְצָוֶה בְּיַד־נְבִיאָיו: **כו** וַיַּעַמְדוּ הַלְוִיִּם בִּכְלֵי דָוִיד וְהַכֹּהֲנִים בַּחֲצֹצְרוֹת: {פ}
כז וַיֹּאמֶר חִזְקִיָּהוּ לְהַעֲלוֹת הָעֹלָה לְהַמִּזְבֵּחַ וּבְעֵת הֵחֵל הָעוֹלָה הֵחֵל שִׁיר־יְהוָה וְהַחֲצֹצְרוֹת וְעַל־יְדֵי כְּלֵי דָוִיד מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל: **כח** וְכָל־הַקָּהָל מְשִׁתַּחֲוִים וְהַשִּׁיר מְשׁוֹרֵר וְהַחֲצֹצְרוֹת מחצצרים מַחְצְרִים הַכֹּל עַד לִכְלוֹת הָעֹלָה: **כט** וּכְכַלּוֹת לְהַעֲלוֹת הֵרִעוּ הַמֶּלֶךְ וְכָל־הַנִּמְצְאִים אִתּוֹ וַיִּשְׁתַּחֲווּ: **ל** וַיֹּאמֶר יְחִזְקִיָּהוּ הַמֶּלֶךְ וְהַשָּׂרִים לַלְוִיִּם לְהַלֵּל לַיהוָה בְּדִבְרֵי דָוִיד וְאָסָף הַחוֹזֶה וַיְהַלְלוּ עַד־לְשִׂמְחָה וַיִּקְדוּ וַיִּשְׁתַּחֲווּ: {פ}
לא וַיַּעַן יְחִזְקִיָּהוּ וַיֹּאמֶר עַתָּה מִלֵּאתֶם יֶדְכֶם לַיהוָה גְּשׁוּ וְהָבִיאוּ זְבָחִים וְתוֹדוֹת לְבֵית יְהוָה וַיָּבִיאוּ הַקָּהָל זְבָחִים וְתוֹדוֹת וְכָל־נְדִיב לֵב עֹלוֹת: **לב** וַיְהִי מִסְפַּר הָעֹלָה אֲשֶׁר הֵבִיאוּ הַקָּהָל בָּקָר שִׁבְעִים אֵילִים מֵאָה כְּבָשִׂים מָאתָיִם לְעֹלָה לַיהוָה כָּל־אֵלֶּה: **לג** וְהַקְּדָשִׁים בָּקָר שֵׁשׁ מֵאוֹת וְצֹאן שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים: **לד** רַק הַכֹּהֲנִים הָיוּ לִמְעָט וְלֹא יָכְלוּ לְהַפְשִׁיט אֶת־כָּל־הָעֹלוֹת וַיְחַזְּקוּם אֲחֵיהֶם הַלְוִיִּם עַד־כְּלוֹת הַמְּלָאכָה וְעַד יִתְקַדְּשׁוּ הַכֹּהֲנִים כִּי הַלְוִיִּם יִשְׁרֵי לֵבָב לְהִתְקַדֵּשׁ מֵהַכֹּהֲנִים: **לה** וְגַם־עֹלָה לָרֹב בְּחֶלְבֵי הַשְּׁלָמִים וּבַנְּסָכִים לָעֹלָה וַתִּכּוֹן עֲבוֹדַת בֵּית־יְהוָה: **לו** וַיִּשְׂמַח יְחִזְקִיָּהוּ וְכָל־הָעָם עַל הַהֵכִין הָאֱלֹהִים לָעָם כִּי בְּפִתְאֹם הָיָה הַדָּבָר: {פ}

דברי הימים ב פרק ל

א וַיִּשְׁלַח יְחִזְקִיָּהוּ עַל־כָּל־יִשְׂרָאֵל וִיהוּדָה וְגַם־אִגְּרוֹת כָּתַב עַל־אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה לָבוֹא לְבֵית־יְהוָה בִּירוּשָׁלַ͏ִם לַעֲשׂוֹת פֶּסַח לַיהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: **ב** וַיִּוָּעַץ הַמֶּלֶךְ וְשָׂרָיו וְכָל־הַקָּהָל בִּירוּשָׁלַ͏ִם לַעֲשׂוֹת הַפֶּסַח בַּחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי: **ג** כִּי לֹא יָכְלוּ לַעֲשֹׂתוֹ בָּעֵת הַהִיא כִּי הַכֹּהֲנִים לֹא־הִתְקַדְּשׁוּ לְמַדַּי וְהָעָם לֹא־נֶאֶסְפוּ לִירוּשָׁלָ͏ִם: **ד** וַיִּישַׁר הַדָּבָר בְּעֵינֵי הַמֶּלֶךְ וּבְעֵינֵי כָּל־הַקָּהָל: **ה** וַיַּעֲמִידוּ דָבָר לְהַעֲבִיר קוֹל בְּכָל־יִשְׂרָאֵל מִבְּאֵר־שֶׁבַע וְעַד־דָּן לָבוֹא לַעֲשׂוֹת פֶּסַח לַיהוָה אֱלֹהֵי־יִשְׂרָאֵל בִּירוּשָׁלַ͏ִם כִּי לֹא לָרֹב עָשׂוּ כַּכָּתוּב: **ו** וַיֵּלְכוּ הָרָצִים בָּאִגְּרוֹת מִיַּד הַמֶּלֶךְ וְשָׂרָיו בְּכָל־יִשְׂרָאֵל וִיהוּדָה וּכְמִצְוַת הַמֶּלֶךְ לֵאמֹר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שׁוּבוּ אֶל־יְהוָה אֱלֹהֵי אַבְרָהָם יִצְחָק וְיִשְׂרָאֵל וְיָשֹׁב אֶל־הַפְּלֵיטָה הַנִּשְׁאֶרֶת לָכֶם מִכַּף מַלְכֵי אַשּׁוּר: **ז** וְאַל־תִּהְיוּ כַּאֲבוֹתֵיכֶם וְכַאֲחֵיכֶם אֲשֶׁר מָעֲלוּ בַּיהוָה אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיהֶם וַיִּתְּנֵם לְשַׁמָּה כַּאֲשֶׁר אַתֶּם רֹאִים: **ח** עַתָּה אַל־תַּקְשׁוּ עָרְפְּכֶם כַּאֲבוֹתֵיכֶם תְּנוּ־יָד לַיהוָה וּבֹאוּ לְמִקְדָּשׁוֹ אֲשֶׁר הִקְדִּישׁ לְעוֹלָם וְעִבְדוּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְיָשֹׁב מִכֶּם חֲרוֹן אַפּוֹ: **ט** כִּי בְשׁוּבְכֶם עַל־יְהוָה אֲחֵיכֶם וּבְנֵיכֶם לְרַחֲמִים לִפְנֵי שׁוֹבֵיהֶם וְלָשׁוּב לָאָרֶץ הַזֹּאת כִּי־חַנּוּן וְרַחוּם יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְלֹא־יָסִיר פָּנִים מִכֶּם אִם־תָּשׁוּבוּ אֵלָיו: {ס} **י** וַיִּהְיוּ הָרָצִים עֹבְרִים מֵעִיר | לָעִיר בְּאֶרֶץ־אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה וְעַד־זְבֻלוּן וַיִּהְיוּ מַשְׁחִיקִים עֲלֵיהֶם וּמַלְעִגִים בָּם: **יא** אַךְ־אֲנָשִׁים מֵאָשֵׁר וּמְנַשֶּׁה וּמִזְּבֻלוּן נִכְנְעוּ וַיָּבֹאוּ לִירוּשָׁלָ͏ִם: **יב** גַּם בִּיהוּדָה הָיְתָה יַד הָאֱלֹהִים לָתֵת לָהֶם לֵב אֶחָד לַעֲשׂוֹת מִצְוַת הַמֶּלֶךְ וְהַשָּׂרִים בִּדְבַר יְהוָה: **יג** וַיֵּאָסְפוּ יְרוּשָׁלַ͏ִם עַם־רָב לַעֲשׂוֹת אֶת־חַג הַמַּצּוֹת בַּחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי קָהָל לָרֹב מְאֹד: **יד** וַיָּקֻמוּ וַיָּסִירוּ אֶת־הַמִּזְבְּחוֹת

אֲשֶׁר בִּירוּשָׁלִַם וְאֵת כָּל־הַמְקַטְּרוֹת הסירו
וַיַּשְׁלִיכוּ לְנַחַל קִדְרוֹן׃ **טו** וַיִּשְׂחֲטוּ הַפְּסַח
בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר לַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי וְהַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם
נִכְלְמוּ וַיִּתְקַדְּשׁוּ וַיָּבִיאוּ עֹלוֹת בֵּית
יְהוָה׃ **טז** וַיַּעַמְדוּ עַל־עָמְדָם כְּמִשְׁפָּטָם כְּתוֹרַת
מֹשֶׁה אִישׁ־הָאֱלֹהִים הַכֹּהֲנִים זֹרְקִים אֶת־הַדָּם
מִיַּד הַלְוִיִּם׃ **יז** כִּי־רַבַּת בַּקָּהָל אֲשֶׁר לֹא־
הִתְקַדָּשׁוּ וְהַלְוִיִּם עַל־שְׁחִיטַת הַפְּסָחִים לְכֹל לֹא
טָהוֹר לְהַקְדִּישׁ לַיהוָה׃ **יח** כִּי מַרְבִּית הָעָם רַבַּת
מֵאֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה יִשָּׂשכָר וּזְבֻלוּן לֹא הִטֶּהָרוּ כִּי־
אָכְלוּ אֶת־הַפֶּסַח בְּלֹא כַכָּתוּב כִּי הִתְפַּלֵּל
יְחִזְקִיָּהוּ עֲלֵיהֶם לֵאמֹר יְהוָה הַטּוֹב יְכַפֵּר
בְּעַד׃ **יט** כָּל־לְבָבוֹ הֵכִין לִדְרוֹשׁ הָאֱלֹהִים | יְהוָה
אֱלֹהֵי אֲבוֹתָיו וְלֹא כְּטָהֳרַת הַקֹּדֶשׁ׃ {ס} **כ** וַיִּשְׁמַע
יְהוָה אֶל־יְחִזְקִיָּהוּ וַיִּרְפָּא אֶת־הָעָם׃
{ס} **כא** וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל הַנִּמְצְאִים בִּירוּשָׁלִַם
אֶת־חַג הַמַּצּוֹת שִׁבְעַת יָמִים בְּשִׂמְחָה גְּדוֹלָה
וּמְהַלְלִים לַיהוָה יוֹם | בְּיוֹם הַלְוִיִּם וְהַכֹּהֲנִים
בִּכְלֵי־עֹז לַיהוָה׃ {ס} **כב** וַיְדַבֵּר יְחִזְקִיָּהוּ עַל־לֵב
כָּל־הַלְוִיִּם הַמַּשְׂכִּילִים שֵׂכֶל־טוֹב לַיהוָה וַיֹּאכְלוּ
אֶת־הַמּוֹעֵד שִׁבְעַת הַיָּמִים מְזַבְּחִים זִבְחֵי שְׁלָמִים
וּמִתְוַדִּים לַיהוָה אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיהֶם׃ {ס} **כג** וַיִּוָּעֲצוּ
כָּל־הַקָּהָל לַעֲשׂוֹת שִׁבְעַת יָמִים אֲחֵרִים וַיַּעֲשׂוּ
שִׁבְעַת־יָמִים שִׂמְחָה׃ **כד** כִּי חִזְקִיָּהוּ מֶלֶךְ־יְהוּדָה
הֵרִים לַקָּהָל אֶלֶף פָּרִים וְשִׁבְעַת אֲלָפִים צֹאן {ס}
וְהַשָּׂרִים הֵרִימוּ לַקָּהָל פָּרִים אֶלֶף וְצֹאן עֶשֶׂרֶת
אֲלָפִים וַיִּתְקַדְּשׁוּ כֹהֲנִים לָרֹב׃ **כה** וַיִּשְׂמְחוּ | כָּל־
קְהַל יְהוּדָה וְהַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם וְכָל־הַקָּהָל הַבָּאִים
מִיִּשְׂרָאֵל וְהַגֵּרִים הַבָּאִים מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל
וְהַיּוֹשְׁבִים בִּיהוּדָה׃ **כו** וַתְּהִי שִׂמְחָה־גְדוֹלָה
בִּירוּשָׁלִַם כִּי מִימֵי שְׁלֹמֹה בֶּן־דָּוִיד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל
לֹא כָזֹאת בִּירוּשָׁלִַם׃ {ס} **כז** וַיָּקֻמוּ הַכֹּהֲנִים
הַלְוִיִּם וַיְבָרְכוּ אֶת־הָעָם וַיִּשָּׁמַע בְּקוֹלָם וַתָּבוֹא
תְפִלָּתָם לִמְעוֹן קָדְשׁוֹ לַשָּׁמָיִם׃ {פ}

דברי הימים ב פרק לא

א וּכְכַלּוֹת כָּל־זֹאת יָצְאוּ כָל־יִשְׂרָאֵל הַנִּמְצְאִים
לְעָרֵי יְהוּדָה וַיְשַׁבְּרוּ הַמַּצֵּבוֹת וַיְגַדְּעוּ הָאֲשֵׁרִים
וַיְנַתְּצוּ אֶת־הַבָּמוֹת וְאֶת־הַמִּזְבְּחוֹת מִכָּל־יְהוּדָה
וּבִנְיָמִן וּבְאֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה עַד־לְכַלֵּה וַיָּשׁוּבוּ כָּל־
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ לַאֲחֻזָּתוֹ לְעָרֵיהֶם׃ {פ}
ב וַיַּעֲמֵד יְחִזְקִיָּהוּ אֶת־מַחְלְקוֹת הַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם
עַל־מַחְלְקוֹתָם אִישׁ | כְּפִי עֲבֻדָּתוֹ לַכֹּהֲנִים וְלַלְוִיִּם
לְעֹלָה וְלִשְׁלָמִים לְשָׁרֵת וּלְהֹדוֹת וּלְהַלֵּל בְּשַׁעֲרֵי
מַחֲנוֹת יְהוָה׃ {ס} **ג** וּמְנָת הַמֶּלֶךְ מִן־רְכוּשׁוֹ
לָעֹלוֹת לְעֹלוֹת הַבֹּקֶר וְהָעֶרֶב וְהָעֹלוֹת לַשַּׁבָּתוֹת
וְלֶחֳדָשִׁים וְלַמּוֹעֲדִים כַּכָּתוּב בְּתוֹרַת
יְהוָה׃ **ד** וַיֹּאמֶר לָעָם לְיוֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלִַם לָתֵת מְנָת
הַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם לְמַעַן יֶחֶזְקוּ בְּתוֹרַת
יְהוָה׃ **ה** וּכְפִרֵץ הַדָּבָר הִרְבּוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל רֵאשִׁית
דָּגָן תִּירוֹשׁ וְיִצְהָר וּדְבַשׁ וְכֹל תְּבוּאַת שָׂדֶה
וּמַעְשַׂר הַכֹּל לָרֹב הֵבִיאוּ׃ **ו** וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל וִיהוּדָה
הַיּוֹשְׁבִים בְּעָרֵי יְהוּדָה גַּם־הֵם מַעְשַׂר בָּקָר וָצֹאן
וּמַעְשַׂר קָדָשִׁים הַמְקֻדָּשִׁים לַיהוָה אֱלֹהֵיהֶם
הֵבִיאוּ וַיִּתְּנוּ עֲרֵמוֹת עֲרֵמוֹת׃ {ס} **ז** בַּחֹדֶשׁ
הַשְּׁלִשִׁי הֵחֵלּוּ הָעֲרֵמוֹת לְיִסּוֹד וּבַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי
כִּלּוּ׃ {ס} **ח** וַיָּבֹאוּ יְחִזְקִיָּהוּ וְהַשָּׂרִים וַיִּרְאוּ אֶת־
הָעֲרֵמוֹת וַיְבָרְכוּ אֶת־יְהוָה וְאֶת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל׃ {פ}
ט וַיִּדְרֹשׁ יְחִזְקִיָּהוּ עַל־הַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם עַל־
הָעֲרֵמוֹת׃ **י** וַיֹּאמֶר אֵלָיו עֲזַרְיָהוּ הַכֹּהֵן הָרֹאשׁ

לְבֵית צָדוֹק וַיֹּאמֶר מֶהָחֵל הַתְּרוּמָה לָבִיא בֵית־
יְהוָה אָכוֹל וְשָׂבוֹעַ וְהוֹתֵר עַד־לָרֹוב כִּי יְהוָה בֵּרַךְ
אֶת־עַמּוֹ וְהַנּוֹתָר אֶת־הֶהָמוֹן הַזֶּה: {ס} **יא** וַיֹּאמֶר
יְחִזְקִיָּהוּ לְהָכִין לְשָׁכוֹת בְּבֵית יְהוָה
וַיָּכִינוּ: **יב** וַיָּבִיאוּ אֶת־הַתְּרוּמָה וְהַמַּעֲשֵׂר
וְהַקֳּדָשִׁים בֶּאֱמוּנָה וַעֲלֵיהֶם נָגִיד
כונניהו כֶּנַנְיָהוּ הַלֵּוִי וְשִׁמְעִי אָחִיהוּ
מִשְׁנֶה: **יג** וִיחִיאֵל וַעֲזַזְיָהוּ וְנַחַת וַעֲשָׂהאֵל
וִירִימוֹת וְיוֹזָבָד וֶאֱלִיאֵל וְיִסְמַכְיָהוּ וּמַחַת וּבְנָיָהוּ
פְּקִידִים מִיַּד כונניהו כֶּנַנְיָהוּ וְשִׁמְעִי אָחִיו
בְּמִפְקַד יְחִזְקִיָּהוּ הַמֶּלֶךְ וַעֲזַרְיָהוּ נְגִיד בֵּית־
הָאֱלֹהִים: **יד** וְקוֹרֵא בֶן־יִמְנָה הַלֵּוִי הַשּׁוֹעֵר
לַמִּזְרָחָה עַל נִדְבוֹת הָאֱלֹהִים לָתֵת תְּרוּמַת יְהוָה
וְקָדְשֵׁי הַקֳּדָשִׁים: **טו** וְעַל־יָדוֹ עֵדֶן וּמִנְיָמִן וְיֵשׁוּעַ
וּשְׁמַעְיָהוּ אֲמַרְיָהוּ וּשְׁכַנְיָהוּ בְּעָרֵי הַכֹּהֲנִים
בֶּאֱמוּנָה לָתֵת לַאֲחֵיהֶם בְּמַחְלְקוֹת כַּגָּדוֹל
כַּקָּטֶן: **טז** מִלְבַּד הִתְיַחְשָׂם לִזְכָרִים מִבֶּן שָׁלוֹשׁ
שָׁנִים וּלְמַעְלָה לְכָל־הַבָּא לְבֵית־יְהוָה לִדְבַר־יוֹם
בְּיוֹמוֹ לַעֲבוֹדָתָם בְּמִשְׁמְרוֹתָם
כְּמַחְלְקוֹתֵיהֶם: **יז** וְאֶת הִתְיַחֵשׂ הַכֹּהֲנִים לְבֵית
אֲבוֹתֵיהֶם וְהַלְוִיִּם מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּלְמָעְלָה
בְּמִשְׁמְרוֹתֵיהֶם בְּמַחְלְקוֹתֵיהֶם: **יח** וּלְהִתְיַחֵשׂ
בְּכָל־טַפָּם נְשֵׁיהֶם וּבְנֵיהֶם וּבְנוֹתֵיהֶם לְכָל־קָהָל
כִּי בֶאֱמוּנָתָם יִתְקַדְּשׁוּ־קֹדֶשׁ: **יט** וְלִבְנֵי אַהֲרֹן
הַכֹּהֲנִים בִּשְׂדֵי מִגְרַשׁ עָרֵיהֶם בְּכָל־עִיר וָעִיר
אֲנָשִׁים אֲשֶׁר נִקְּבוּ בְּשֵׁמוֹת לָתֵת מָנוֹת לְכָל־זָכָר
בַּכֹּהֲנִים וּלְכָל־הִתְיַחֵשׂ בַּלְוִיִּם: **כ** וַיַּעַשׂ כָּזֹאת
יְחִזְקִיָּהוּ בְּכָל־יְהוּדָה וַיַּעַשׂ הַטּוֹב וְהַיָּשָׁר וְהָאֱמֶת
לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהָיו: **כא** וּבְכָל־מַעֲשֶׂה אֲשֶׁר־הֵחֵל |
בַּעֲבוֹדַת בֵּית־הָאֱלֹהִים וּבַתּוֹרָה וּבַמִּצְוָה לִדְרֹשׁ
לֵאלֹהָיו בְּכָל־לְבָבוֹ עָשָׂה וְהִצְלִיחַ: {פ}

דברי הימים ב פרק לב

א אַחֲרֵי הַדְּבָרִים וְהָאֱמֶת הָאֵלֶּה בָּא סַנְחֵרִיב
מֶלֶךְ־אַשּׁוּר וַיָּבֹא בִיהוּדָה וַיִּחַן עַל־הֶעָרִים
הַבְּצֻרוֹת וַיֹּאמֶר לְבְקָעָם אֵלָיו: **ב** וַיַּרְא יְחִזְקִיָּהוּ
כִּי־בָא סַנְחֵרִיב וּפָנָיו לַמִּלְחָמָה עַל־
יְרוּשָׁלִָם: **ג** וַיִּוָּעַץ עִם־שָׂרָיו וְגִבֹּרָיו לְסָתוֹם אֶת־
מֵימֵי הָעֲיָנוֹת אֲשֶׁר מִחוּץ לָעִיר
וַיַּעְזְרוּהוּ: **ד** וַיֵּאָסְפוּ עַם־רָב וַיִּסְתְּמוּ אֶת־כָּל־
הַמַּעְיָנוֹת וְאֶת־הַנַּחַל הַשּׁוֹטֵף בְּתוֹךְ־הָאָרֶץ לֵאמֹר
לָמָּה יָבוֹאוּ מַלְכֵי אַשּׁוּר וּמָצְאוּ מַיִם
רַבִּים: **ה** וַיִּתְחַזַּק וַיִּבֶן אֶת־כָּל־הַחוֹמָה הַפְּרוּצָה
וַיַּעַל עַל־הַמִּגְדָּלוֹת וְלַחוּצָה הַחוֹמָה אַחֶרֶת וַיְחַזֵּק
אֶת־הַמִּלּוֹא עִיר דָּוִיד וַיַּעַשׂ שֶׁלַח לָרֹב
וּמָגִנִּים: **ו** וַיִּתֵּן שָׂרֵי מִלְחָמוֹת עַל־הָעָם וַיִּקְבְּצֵם
אֵלָיו אֶל־רְחוֹב שַׁעַר הָעִיר וַיְדַבֵּר עַל־לִבָּם
לֵאמֹר: **ז** חִזְקוּ וְאִמְצוּ אַל־תִּירְאוּ וְאַל־תֵּחַתּוּ
מִפְּנֵי מֶלֶךְ אַשּׁוּר וּמִלִּפְנֵי כָּל־הֶהָמוֹן אֲשֶׁר־עִמּוֹ
כִּי־עִמָּנוּ רַב מֵעִמּוֹ: **ח** עִמּוֹ זְרוֹעַ בָּשָׂר וְעִמָּנוּ יְהוָה
אֱלֹהֵינוּ לְעָזְרֵנוּ וּלְהִלָּחֶם מִלְחֲמֹתֵנוּ וַיִּסָּמְכוּ הָעָם
עַל־דִּבְרֵי יְחִזְקִיָּהוּ מֶלֶךְ־יְהוּדָה: {פ}
ט אַחַר זֶה שָׁלַח סַנְחֵרִיב מֶלֶךְ־אַשּׁוּר עֲבָדָיו
יְרוּשָׁלַיְמָה וְהוּא עַל־לָכִישׁ וְכָל־מֶמְשַׁלְתּוֹ עִמּוֹ
עַל־יְחִזְקִיָּהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה וְעַל־כָּל־יְהוּדָה אֲשֶׁר
בִּירוּשָׁלִַם לֵאמֹר: **י** כֹּה אָמַר סַנְחֵרִיב מֶלֶךְ אַשּׁוּר
עַל־מָה אַתֶּם בְּטֻחִים וְיֹשְׁבִים בְּמָצוֹר
בִּירוּשָׁלִָם: **יא** הֲלֹא יְחִזְקִיָּהוּ מַסִּית אֶתְכֶם לָתֵת
אֶתְכֶם לָמוּת בָּרָעָב וּבַצָּמָא לֵאמֹר יְהוָה אֱלֹהֵינוּ

יַצִּילֻנוּ מִכַּף מֶלֶךְ אַשּׁוּר׃ **יב** הֲלֹא־הוּא יְחִזְקִיָּהוּ
הֵסִיר אֶת־בָּמֹתָיו וְאֶת־מִזְבְּחֹתָיו וַיֹּאמֶר לִיהוּדָה
וְלִירוּשָׁלַ͏ִם לֵאמֹר לִפְנֵי מִזְבֵּחַ אֶחָד תִּשְׁתַּחֲוּוּ
וְעָלָיו תַּקְטִירוּ׃ **יג** הֲלֹא תֵדְעוּ מֶה עָשִׂיתִי אֲנִי
וַאֲבוֹתַי לְכָל עַמֵּי הָאֲרָצוֹת הֲיָכוֹל יָכְלוּ אֱלֹהֵי גּוֹיֵי
הָאֲרָצוֹת לְהַצִּיל אֶת־אַרְצָם מִיָּדִי׃ **יד** מִי בְּכָל־
אֱלֹהֵי הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה אֲשֶׁר הֶחֱרִימוּ אֲבוֹתַי אֲשֶׁר
יָכוֹל לְהַצִּיל אֶת־עַמּוֹ מִיָּדִי כִּי יוּכַל אֱלֹהֵיכֶם
לְהַצִּיל אֶתְכֶם מִיָּדִי׃ **טו** וְעַתָּה אַל־יַשִּׁיא אֶתְכֶם
חִזְקִיָּהוּ וְאַל־יַסֵּית אֶתְכֶם כָּזֹאת וְאַל־תַּאֲמִינוּ לוֹ
כִּי־לֹא יוּכַל כָּל־אֱלֹוֹהַּ כָּל־גּוֹי וּמַמְלָכָה לְהַצִּיל
עַמּוֹ מִיָּדִי וּמִיַּד אֲבוֹתָי אַף כִּי אֱלֹהֵיכֶם לֹא־יַצִּילוּ
אֶתְכֶם מִיָּדִי׃ **טז** וְעוֹד דִּבְּרוּ עַבָדָיו עַל־יְהוָה
הָאֱלֹהִים וְעַל יְחִזְקִיָּהוּ עַבְדּוֹ׃ **יז** וּסְפָרִים כָּתַב
לְחָרֵף לַיהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וְלֵאמֹר עָלָיו לֵאמֹר
כֵּאלֹהֵי גּוֹיֵי הָאֲרָצוֹת אֲשֶׁר לֹא־הִצִּילוּ עַמָּם מִיָּדִי
כֵּן לֹא־יַצִּיל אֱלֹהֵי יְחִזְקִיָּהוּ עַמּוֹ מִיָּדִי׃ **יח** וַיִּקְרְאוּ
בְקוֹל־גָּדוֹל יְהוּדִית עַל־עַם יְרוּשָׁלַ͏ִם אֲשֶׁר עַל־
הַחוֹמָה לְיִרְאָם וּלְבַהֲלָם לְמַעַן יִלְכְּדוּ אֶת־
הָעִיר׃ **יט** וַיְדַבְּרוּ אֶל־אֱלֹהֵי יְרוּשָׁלַ͏ִם כְּעַל אֱלֹהֵי
עַמֵּי הָאָרֶץ מַעֲשֵׂה יְדֵי הָאָדָם׃ {ס} **כ** וַיִּתְפַּלֵּל
יְחִזְקִיָּהוּ הַמֶּלֶךְ וְיֶשַׁעְיָהוּ בֶן־אָמוֹץ הַנָּבִיא עַל־
זֹאת וַיִּזְעֲקוּ הַשָּׁמָיִם׃ {ס} **כא** וַיִּשְׁלַח יְהוָה מַלְאָךְ
וַיַּכְחֵד כָּל־גִּבּוֹר חַיִל וְנָגִיד וְשָׂר בְּמַחֲנֵה מֶלֶךְ
אַשּׁוּר וַיָּשָׁב בְּבֹשֶׁת פָּנִים לְאַרְצוֹ וַיָּבֹא בֵּית אֱלֹהָיו
וּמיציאו וּמִיצִיאֵי מֵעָיו שָׁם הִפִּילֻהוּ
בֶּחָרֶב׃ **כב** וַיּוֹשַׁע יְהוָה אֶת־יְחִזְקִיָּהוּ וְאֶת | יֹשְׁבֵי
יְרוּשָׁלַ͏ִם מִיַּד סַנְחֵרִיב מֶלֶךְ־אַשּׁוּר וּמִיַּד־כֹּל
וַיְנַהֲלֵם מִסָּבִיב׃ **כג** וְרַבִּים מְבִיאִים מִנְחָה לַיהוָה
לִירוּשָׁלַ͏ִם וּמִגְדָּנוֹת לִיחִזְקִיָּהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה וַיִּנַּשָּׂא
לְעֵינֵי כָל־הַגּוֹיִם מֵאַחֲרֵי־כֵן׃ {פ}
כד בַּיָּמִים הָהֵם חָלָה יְחִזְקִיָּהוּ עַד־לָמוּת וַיִּתְפַּלֵּל
אֶל־יְהוָה וַיֹּאמֶר לוֹ וּמוֹפֵת נָתַן לוֹ׃ **כה** וְלֹא־כִגְמֵל
עָלָיו הֵשִׁיב יְחִזְקִיָּהוּ כִּי גָבַהּ לִבּוֹ וַיְהִי עָלָיו קֶצֶף
וְעַל־יְהוּדָה וִירוּשָׁלָ͏ִם׃ **כו** וַיִּכָּנַע יְחִזְקִיָּהוּ בְּגֹבַהּ
לִבּוֹ הוּא וְיוֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלָ͏ִם וְלֹא־בָא עֲלֵיהֶם קֶצֶף
יְהוָה בִּימֵי יְחִזְקִיָּהוּ׃ **כז** וַיְהִי לִיחִזְקִיָּהוּ עֹשֶׁר
וְכָבוֹד הַרְבֵּה מְאֹד וְאֹצָרוֹת עָשָׂה־לּוֹ לְכֶסֶף וּלְזָהָב
וּלְאֶבֶן יְקָרָה וְלִבְשָׂמִים וּלְמָגִנִּים וּלְכֹל כְּלֵי
חֶמְדָּה׃ **כח** וּמִסְכְּנוֹת לִתְבוּאַת דָּגָן וְתִירוֹשׁ
וְיִצְהָר וְאֻרוֹת לְכָל־בְּהֵמָה וּבְהֵמָה וַעֲדָרִים
לָאֲוֻרוֹת׃ **כט** וְעָרִים עָשָׂה לּוֹ וּמִקְנֵה־צֹאן וּבָקָר
לָרֹב כִּי נָתַן־לוֹ אֱלֹהִים רְכוּשׁ רַב מְאֹד׃ **ל** וְהוּא
יְחִזְקִיָּהוּ סָתַם אֶת־מוֹצָא מֵימֵי גִיחוֹן הָעֶלְיוֹן
וַיְיַשְּׁרֵם לְמַטָּה־מַעֲרָבָה לְעִיר דָּוִיד וַיַּצְלַח
יְחִזְקִיָּהוּ בְּכָל־מַעֲשֵׂהוּ׃ **לא** וְכֵן בִּמְלִיצֵי | שָׂרֵי
בָבֶל הַמְשַׁלְּחִים עָלָיו לִדְרֹשׁ הַמּוֹפֵת אֲשֶׁר הָיָה
בָּאָרֶץ עֲזָבוֹ הָאֱלֹהִים לְנַסּוֹתוֹ לָדַעַת כָּל־
בִּלְבָבוֹ׃ **לב** וְיֶתֶר דִּבְרֵי יְחִזְקִיָּהוּ וַחֲסָדָיו הִנָּם
כְּתוּבִים בְּחָזוֹן יְשַׁעְיָהוּ בֶן־אָמוֹץ הַנָּבִיא עַל־סֵפֶר
מַלְכֵי־יְהוּדָה וְיִשְׂרָאֵל׃ **לג** וַיִּשְׁכַּב יְחִזְקִיָּהוּ עִם־
אֲבֹתָיו וַיִּקְבְּרֻהוּ בְּמַעֲלֵה קִבְרֵי בְנֵי־דָוִיד וְכָבוֹד
עָשׂוּ־לוֹ בְמוֹתוֹ כָּל־יְהוּדָה וְיוֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלָ͏ִם וַיִּמְלֹךְ
מְנַשֶּׁה בְנוֹ תַּחְתָּיו׃ {פ}

דברי הימים ב פרק לג

א בֶּן־שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה שָׁנָה מְנַשֶּׁה בְמָלְכוֹ וַחֲמִשִּׁים
וְחָמֵשׁ שָׁנָה מָלַךְ בִּירוּשָׁלָ͏ִם׃ **ב** וַיַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי
יְהוָה כְּתוֹעֲבוֹת הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הוֹרִישׁ יְהוָה מִפְּנֵי
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ **ג** וַיָּשָׁב וַיִּבֶן אֶת־הַבָּמוֹת אֲשֶׁר נִתַּץ

יְחִזְקִיָּהוּ אָבִיו וַיָּקֶם מִזְבְּחוֹת לַבְּעָלִים וַיַּעַשׂ
אֲשֵׁרוֹת וַיִּשְׁתַּחוּ לְכָל־צְבָא הַשָּׁמַיִם וַיַּעֲבֹד
אֹתָם: **ד** וּבָנָה מִזְבְּחוֹת בְּבֵית יְהוָה אֲשֶׁר אָמַר
יְהוָה בִּירוּשָׁלִַם יִהְיֶה־שְׁמִי לְעוֹלָם: **ה** וַיִּבֶן
מִזְבְּחוֹת לְכָל־צְבָא הַשָּׁמַיִם בִּשְׁתֵּי חַצְרוֹת בֵּית־
יְהוָה: **ו** וְהוּא הֶעֱבִיר אֶת־בָּנָיו בָּאֵשׁ בְּגֵי בֶן־הִנֹּם
וְעוֹנֵן וְנִחֵשׁ וְכִשֵּׁף וְעָשָׂה אוֹב וְיִדְּעוֹנִי הִרְבָּה
לַעֲשׂוֹת הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה לְהַכְעִיסוֹ: **ז** וַיָּשֶׂם אֶת־
פֶּסֶל הַסֵּמֶל אֲשֶׁר עָשָׂה בְּבֵית הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר
אָמַר אֱלֹהִים אֶל־דָּוִיד וְאֶל־שְׁלֹמֹה בְּנוֹ בַּבַּיִת הַזֶּה
וּבִירוּשָׁלִַם אֲשֶׁר בָּחַרְתִּי מִכֹּל שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל
אָשִׂים אֶת־שְׁמִי לְעוֹלָם: **ח** וְלֹא אֹסִיף לְהָסִיר
אֶת־רֶגֶל יִשְׂרָאֵל מֵעַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר הֶעֱמַדְתִּי
לַאֲבוֹתֵיכֶם רַק | אִם־יִשְׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל־
אֲשֶׁר צִוִּיתִים לְכָל־הַתּוֹרָה וְהַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים
בְּיַד־מֹשֶׁה: **ט** וַיַּתַּע מְנַשֶּׁה אֶת־יְהוּדָה וְיֹשְׁבֵי
יְרוּשָׁלִַם לַעֲשׂוֹת רָע מִן־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הִשְׁמִיד יְהוָה
מִפְּנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: {פ}
י וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מְנַשֶּׁה וְאֶל־עַמּוֹ וְלֹא
הִקְשִׁיבוּ: **יא** וַיָּבֵא יְהוָה עֲלֵיהֶם אֶת־שָׂרֵי הַצָּבָא
אֲשֶׁר לְמֶלֶךְ אַשּׁוּר וַיִּלְכְּדוּ אֶת־מְנַשֶּׁה בַּחֹחִים
וַיַּאַסְרֻהוּ בַּנְחֻשְׁתַּיִם וַיּוֹלִיכֻהוּ בָּבֶלָה: **יב** וּכְהָצַר
לוֹ חִלָּה אֶת־פְּנֵי יְהוָה אֱלֹהָיו וַיִּכָּנַע מְאֹד מִלִּפְנֵי
אֱלֹהֵי אֲבֹתָיו: **יג** וַיִּתְפַּלֵּל אֵלָיו וַיֵּעָתֶר לוֹ וַיִּשְׁמַע
תְּחִנָּתוֹ וַיְשִׁיבֵהוּ יְרוּשָׁלִַם לְמַלְכוּתוֹ וַיֵּדַע מְנַשֶּׁה
כִּי יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים: **יד** וְאַחֲרֵי־כֵן בָּנָה חוֹמָה
חִיצוֹנָה | לְעִיר־דָּוִיד מַעֲרָבָה לְגִיחוֹן בַּנַּחַל וְלָבוֹא
בְּשַׁעַר הַדָּגִים וְסָבַב לָעֹפֶל וַיַּגְבִּיהֶהָ מְאֹד וַיָּשֶׂם
שָׂרֵי־חַיִל בְּכָל־הֶעָרִים הַבְּצֵרוֹת
בִּיהוּדָה: **טו** וַיָּסַר אֶת־אֱלֹהֵי הַנֵּכָר וְאֶת־הַפֶּסֶל
מִבֵּית יְהוָה וְכָל־הַמִּזְבְּחוֹת אֲשֶׁר בָּנָה בְּהַר בֵּית־
יְהוָה וּבִירוּשָׁלִַם וַיַּשְׁלֵךְ חוּצָה
לָעִיר: **טז** ויכן וַיִּבֶן אֶת־מִזְבַּח יְהוָה וַיִּזְבַּח עָלָיו
זִבְחֵי שְׁלָמִים וְתוֹדָה וַיֹּאמֶר לִיהוּדָה לַעֲבֹד אֶת־
יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: **יז** אֲבָל עוֹד הָעָם זֹבְחִים
בַּבָּמוֹת רַק לַיהוָה אֱלֹהֵיהֶם: **יח** וְיֶתֶר דִּבְרֵי
מְנַשֶּׁה וּתְפִלָּתוֹ אֶל־אֱלֹהָיו וְדִבְרֵי הַחוֹזִים
הַמְדַבְּרִים אֵלָיו בְּשֵׁם יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הִנָּם
עַל־דִּבְרֵי מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל: **יט** וּתְפִלָּתוֹ וְהֵעָתֵר־לוֹ
וְכָל־חַטָּאתוֹ וּמַעְלוֹ וְהַמְּקֹמוֹת אֲשֶׁר בָּנָה בָהֶם
בָּמוֹת וְהֶעֱמִיד הָאֲשֵׁרִים וְהַפְּסִלִים לִפְנֵי הִכָּנְעוֹ
הִנָּם כְּתוּבִים עַל דִּבְרֵי חוֹזָי: **כ** וַיִּשְׁכַּב מְנַשֶּׁה עִם־
אֲבֹתָיו וַיְקַבְּרֵהוּ בֵּיתוֹ וַיִּמְלֹךְ אָמוֹן בְּנוֹ תַּחְתָּיו:
{פ}
כא בֶּן־עֶשְׂרִים וּשְׁתַּיִם שָׁנָה אָמוֹן בְּמָלְכוֹ וּשְׁתַּיִם
שָׁנִים מָלַךְ בִּירוּשָׁלִָם: **כב** וַיַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה
כַּאֲשֶׁר עָשָׂה מְנַשֶּׁה אָבִיו וּלְכָל־הַפְּסִלִים אֲשֶׁר
עָשָׂה מְנַשֶּׁה אָבִיו זִבַּח אָמוֹן וַיַּעַבְדֵם: **כג** וְלֹא
נִכְנַע מִלִּפְנֵי יְהוָה כְּהִכָּנַע מְנַשֶּׁה אָבִיו כִּי הוּא
אָמוֹן הִרְבָּה אַשְׁמָה: **כד** וַיִּקְשְׁרוּ עָלָיו עֲבָדָיו
וַיְמִיתֻהוּ בְּבֵיתוֹ: **כה** וַיַּכּוּ עַם־הָאָרֶץ אֶת כָּל־
הַקֹּשְׁרִים עַל־הַמֶּלֶךְ אָמוֹן וַיַּמְלִיכוּ עַם־הָאָרֶץ
אֶת־יֹאשִׁיָּהוּ בְנוֹ תַּחְתָּיו: {פ}

דברי הימים ב פרק לד

א בֶּן־שְׁמוֹנֶה שָׁנִים יֹאשִׁיָּהוּ בְמָלְכוֹ וּשְׁלֹשִׁים
וְאַחַת שָׁנָה מָלַךְ בִּירוּשָׁלִָם: **ב** וַיַּעַשׂ הַיָּשָׁר בְּעֵינֵי
יְהוָה וַיֵּלֶךְ בְּדַרְכֵי דָּוִיד אָבִיו וְלֹא־סָר יָמִין
וּשְׂמֹאול: **ג** וּבִשְׁמוֹנֶה שָׁנִים לְמָלְכוֹ וְהוּא עוֹדֶנּוּ
נַעַר הֵחֵל לִדְרוֹשׁ לֵאלֹהֵי דָּוִיד אָבִיו וּבִשְׁתֵּים

עֶשְׂרֵה שָׁנָה הֵחֵל לְטַהֵר אֶת־יְהוּדָה וִירוּשָׁלִַם מִן־
הַבָּמוֹת וְהָאֲשֵׁרִים וְהַפְּסִלִים וְהַמַּסֵּכוֹת: ד וַיְנַתְּצוּ
לְפָנָיו אֶת מִזְבְּחוֹת הַבְּעָלִים וְהַחַמָּנִים אֲשֶׁר־
לְמַעְלָה מֵעֲלֵיהֶם גִּדֵּעַ וְהָאֲשֵׁרִים וְהַפְּסִלִים
וְהַמַּסֵּכוֹת שִׁבֵּר וְהֵדַק וַיִּזְרֹק עַל־פְּנֵי הַקִּבְרִים
הַזֹּבְחִים לָהֶם: ה וְעַצְמוֹת כְּהֲנִים שָׂרַף עַל־
מזבחותם מִזְבְּחוֹתָם וַיְטַהֵר אֶת־יְהוּדָה וְאֶת־
יְרוּשָׁלִָם: ו וּבְעָרֵי מְנַשֶּׁה וְאֶפְרַיִם וְשִׁמְעוֹן וְעַד־
נַפְתָּלִי בחר בתיהם בְּחַרְבֹתֵיהֶם סָבִיב: ז וַיְנַתֵּץ
אֶת־הַמִּזְבְּחוֹת וְאֶת־הָאֲשֵׁרִים וְהַפְּסִלִים כִּתֵּת
לְהֵדַק וְכָל־הַחַמָּנִים גִּדֵּעַ בְּכָל־אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וַיָּשָׁב
לִירוּשָׁלִָם: {פ}

ח וּבִשְׁנַת שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה לְמָלְכוֹ לְטַהֵר הָאָרֶץ
וְהַבַּיִת שָׁלַח אֶת־שָׁפָן בֶּן־אֲצַלְיָהוּ וְאֶת־מַעֲשֵׂיָהוּ
שַׂר־הָעִיר וְאֵת יוֹאָח בֶּן־יוֹאָחָז הַמַּזְכִּיר לְחַזֵּק
אֶת־בֵּית יְהוָה אֱלֹהָיו: ט וַיָּבֹאוּ אֶל־חִלְקִיָּהוּ |
הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל וַיִּתְּנוּ אֶת־הַכֶּסֶף הַמּוּבָא בֵית־
אֱלֹהִים אֲשֶׁר אָסְפוּ־הַלְוִיִּם שֹׁמְרֵי הַסַּף מִיַּד
מְנַשֶּׁה וְאֶפְרַיִם וּמִכֹּל שְׁאֵרִית יִשְׂרָאֵל וּמִכָּל־
יְהוּדָה וּבִנְיָמִן וישבי וַיְשֻׁבוּ יְרוּשָׁלִָם: י וַיִּתְּנוּ עַל־
יַד עֹשֵׂה הַמְּלָאכָה הַמְפֻקָּדִים בְּבֵית יְהוָה וַיִּתְּנוּ
אֹתוֹ עוֹשֵׂי הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר עֹשִׂים בְּבֵית יְהוָה
לִבְדּוֹק וּלְחַזֵּק הַבָּיִת: יא וַיִּתְּנוּ לֶחָרָשִׁים וְלַבֹּנִים
לִקְנוֹת אַבְנֵי מַחְצֵב וְעֵצִים לַמְחַבְּרוֹת וּלְקָרוֹת
אֶת־הַבָּתִּים אֲשֶׁר הִשְׁחִיתוּ מַלְכֵי יְהוּדָה:
{ס} יב וְהָאֲנָשִׁים עֹשִׂים בֶּאֱמוּנָה בַּמְּלָאכָה
וַעֲלֵיהֶם | מְפֻקָּדִים יַחַת וְעֹבַדְיָהוּ הַלְוִיִּם מִן־בְּנֵי
מְרָרִי וּזְכַרְיָה וּמְשֻׁלָּם מִן־בְּנֵי הַקְהָתִים לְנַצֵּחַ
וְהַלְוִיִּם כָּל־מֵבִין בִּכְלֵי־שִׁיר: יג וְעַל הַסַּבָּלִים
וּמְנַצְּחִים לְכֹל עֹשֵׂה מְלָאכָה לַעֲבוֹדָה וַעֲבוֹדָה
וּמֵהַלְוִיִּם סוֹפְרִים וְשֹׁטְרִים
וְשׁוֹעֲרִים: יד וּבְהוֹצִיאָם אֶת־הַכֶּסֶף הַמּוּבָא בֵּית
יְהוָה מָצָא חִלְקִיָּהוּ הַכֹּהֵן אֶת־סֵפֶר תּוֹרַת־יְהוָה
בְּיַד־מֹשֶׁה: טו וַיַּעַן חִלְקִיָּהוּ וַיֹּאמֶר אֶל־שָׁפָן
הַסּוֹפֵר סֵפֶר הַתּוֹרָה מָצָאתִי בְּבֵית יְהוָה וַיִּתֵּן
חִלְקִיָּהוּ אֶת־הַסֵּפֶר אֶל־שָׁפָן: טז וַיָּבֵא שָׁפָן אֶת־
הַסֵּפֶר אֶל־הַמֶּלֶךְ וַיָּשֶׁב עוֹד אֶת־הַמֶּלֶךְ דָּבָר
לֵאמֹר כֹּל אֲשֶׁר־נִתַּן בְּיַד־עֲבָדֶיךָ הֵם
עֹשִׂים: יז וַיַּתִּיכוּ אֶת־הַכֶּסֶף הַנִּמְצָא בְּבֵית־יְהוָה
וַיִּתְּנוּהוּ עַל־יַד הַמְּפֻקָּדִים וְעַל־יַד עוֹשֵׂי
הַמְּלָאכָה: יח וַיַּגֶּד שָׁפָן הַסּוֹפֵר לַמֶּלֶךְ לֵאמֹר
סֵפֶר נָתַן לִי חִלְקִיָּהוּ הַכֹּהֵן וַיִּקְרָא־בוֹ שָׁפָן לִפְנֵי
הַמֶּלֶךְ: יט וַיְהִי כִּשְׁמֹעַ הַמֶּלֶךְ אֶת דִּבְרֵי הַתּוֹרָה
וַיִּקְרַע אֶת־בְּגָדָיו: כ וַיְצַו הַמֶּלֶךְ אֶת־חִלְקִיָּהוּ
וְאֶת־אֲחִיקָם בֶּן־שָׁפָן וְאֶת־עַבְדּוֹן בֶּן־מִיכָה וְאֶת |
שָׁפָן הַסּוֹפֵר וְאֶת עַשָׂיָה עֶבֶד־הַמֶּלֶךְ
לֵאמֹר: כא לְכוּ דִרְשׁוּ אֶת־יְהוָה בַּעֲדִי וּבְעַד
הַנִּשְׁאָר בְּיִשְׂרָאֵל וּבִיהוּדָה עַל־דִּבְרֵי הַסֵּפֶר אֲשֶׁר
נִמְצָא כִּי־גְדוֹלָה חֲמַת־יְהוָה אֲשֶׁר נִתְּכָה בָּנוּ עַל
אֲשֶׁר לֹא־שָׁמְרוּ אֲבוֹתֵינוּ אֶת־דְּבַר יְהוָה לַעֲשׂוֹת
כְּכָל־הַכָּתוּב עַל־הַסֵּפֶר הַזֶּה: כב וַיֵּלֶךְ חִלְקִיָּהוּ
וַאֲשֶׁר הַמֶּלֶךְ אֶל־חֻלְדָּה הַנְּבִיאָה אֵשֶׁת | שַׁלֻּם
בֶּן־תּוקהת בֶּן־חַסְרָה שׁוֹמֵר הַבְּגָדִים
וְהִיא יוֹשֶׁבֶת בִּירוּשָׁלִַם בַּמִּשְׁנֶה וַיְדַבְּרוּ אֵלֶיהָ
כָּזֹאת: כג וַתֹּאמֶר לָהֶם כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי
יִשְׂרָאֵל אִמְרוּ לָאִישׁ אֲשֶׁר־שָׁלַח אֶתְכֶם אֵלָי:
{ס} כד כֹּה אָמַר יְהוָה הִנְנִי מֵבִיא רָעָה עַל־
הַמָּקוֹם הַזֶּה וְעַל־יוֹשְׁבָיו אֵת כָּל־הָאָלוֹת
הַכְּתוּבוֹת עַל־הַסֵּפֶר אֲשֶׁר קָרְאוּ לִפְנֵי מֶלֶךְ
יְהוּדָה: כה תַּחַת | אֲשֶׁר עֲזָבוּנִי

ויקטירו וַיְקַטְּרוּ לֵאלֹהֵים אֲחֵרִים לְמַעַן הַכְעִיסֵנִי
בְּכֹל מַעֲשֵׂי יְדֵיהֶם וְתִתָּךְ חֲמָתִי בַּמָּקוֹם הַזֶּה וְלֹא
תִכְבֶּה: **כו** וְאֶל־מֶלֶךְ יְהוּדָה הַשֹּׁלֵחַ אֶתְכֶם
לִדְרוֹשׁ בַּיהוָה כֹּה תֹאמְרוּ אֵלָיו {ס} כֹּה־אָמַר
יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הַדְּבָרִים אֲשֶׁר שָׁמָעְתָּ: **כז** יַעַן
רַךְ־לְבָבְךָ וַתִּכָּנַע | מִלִּפְנֵי אֱלֹהִים בְּשָׁמְעֲךָ אֶת־
דְּבָרָיו עַל־הַמָּקוֹם הַזֶּה וְעַל־יֹשְׁבָיו וַתִּכָּנַע לְפָנַי
וַתִּקְרַע אֶת־בְּגָדֶיךָ וַתֵּבְךְּ לְפָנָי וְגַם־אֲנִי שָׁמַעְתִּי
נְאֻם־יְהוָה: **כח** הִנְנִי אֹסִפְךָ אֶל־אֲבֹתֶיךָ וְנֶאֱסַפְתָּ
אֶל־קִבְרוֹתֶיךָ בְּשָׁלוֹם וְלֹא־תִרְאֶינָה עֵינֶיךָ בְּכֹל
הָרָעָה אֲשֶׁר אֲנִי מֵבִיא עַל־הַמָּקוֹם הַזֶּה וְעַל־
יֹשְׁבָיו וַיָּשִׁיבוּ אֶת־הַמֶּלֶךְ דָּבָר: {ס} **כט** וַיִּשְׁלַח
הַמֶּלֶךְ וַיֶּאֱסֹף אֶת־כָּל־זִקְנֵי יְהוּדָה
וִירוּשָׁלִָם: **ל** וַיַּעַל הַמֶּלֶךְ בֵּית־יְהוָה וְכָל־אִישׁ
יְהוּדָה וְיֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלִַם וְהַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם וְכָל־הָעָם
מִגָּדוֹל וְעַד־קָטֹן וַיִּקְרָא בְאָזְנֵיהֶם אֶת־כָּל־דִּבְרֵי
סֵפֶר הַבְּרִית הַנִּמְצָא בֵּית יְהוָה: **לא** וַיַּעֲמֹד הַמֶּלֶךְ
עַל־עָמְדּוֹ וַיִּכְרֹת אֶת־הַבְּרִית לִפְנֵי יְהוָה לָלֶכֶת
אַחֲרֵי יְהוָה וְלִשְׁמֹר אֶת־מִצְוֹתָיו וְעֵדוֹתָיו וְחֻקָּיו
בְּכָל־לְבָבוֹ וּבְכָל־נַפְשׁוֹ לַעֲשׂוֹת אֶת־דִּבְרֵי הַבְּרִית
הַכְּתוּבִים עַל־הַסֵּפֶר הַזֶּה: **לב** וַיַּעֲמֵד אֶת כָּל־
הַנִּמְצָא בִירוּשָׁלִַם וּבִנְיָמִן וַיַּעֲשׂוּ יוֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלִַם
כִּבְרִית אֱלֹהִים אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיהֶם: **לג** וַיָּסַר יֹאשִׁיָּהוּ
אֶת־כָּל־הַתֹּעֵבוֹת מִכָּל־הָאֲרָצוֹת אֲשֶׁר לִבְנֵי
יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲבֵד אֵת כָּל־הַנִּמְצָא בְיִשְׂרָאֵל לַעֲבוֹד
אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם כָּל־יָמָיו לֹא סָרוּ מֵאַחֲרֵי יְהוָה
אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיהֶם: {ס}

דברי הימים ב פרק לה

א וַיַּעַשׂ יֹאשִׁיָּהוּ בִירוּשָׁלִַם פֶּסַח לַיהוָה וַיִּשְׁחֲטוּ
הַפֶּסַח בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר לַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן: **ב** וַיַּעֲמֵד
הַכֹּהֲנִים עַל־מִשְׁמְרוֹתָם וַיְחַזְּקֵם לַעֲבוֹדַת בֵּית
יְהוָה: {ס} **ג** וַיֹּאמֶר לַלְוִיִּם
המבונים הַמְבִינִים לְכָל־יִשְׂרָאֵל הַקְּדוֹשִׁים
לַיהוָה תְּנוּ אֶת־אֲרוֹן־הַקֹּדֶשׁ בַּבַּיִת אֲשֶׁר בָּנָה
שְׁלֹמֹה בֶּן־דָּוִיד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל אֵין־לָכֶם מַשָּׂא
בַּכָּתֵף עַתָּה עִבְדוּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְאֶת עַמּוֹ
יִשְׂרָאֵל: **ד** והכונו וְהָכִינוּ לְבֵית־אֲבוֹתֵיכֶם
כְּמַחְלְקוֹתֵיכֶם בִּכְתָב דָּוִיד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל וּבְמִכְתַּב
שְׁלֹמֹה בְנוֹ: **ה** וְעִמְדוּ בַקֹּדֶשׁ לִפְלוּגוֹת בֵּית
הָאָבוֹת לַאֲחֵיכֶם בְּנֵי הָעָם וַחֲלֻקַּת בֵּית־אָב
לַלְוִיִּם: **ו** וְשַׁחֲטוּ הַפֶּסַח וְהִתְקַדְּשׁוּ וְהָכִינוּ
לַאֲחֵיכֶם לַעֲשׂוֹת כִּדְבַר־יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה: {פ}
ז וַיָּרֶם יֹאשִׁיָּהוּ לִבְנֵי הָעָם צֹאן כְּבָשִׂים וּבְנֵי־עִזִּים
הַכֹּל לַפְּסָחִים לְכָל־הַנִּמְצָא לְמִסְפַּר שְׁלֹשִׁים אֶלֶף
וּבָקָר שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים אֵלֶּה מֵרְכוּשׁ הַמֶּלֶךְ:
{ס} **ח** וְשָׂרָיו לִנְדָבָה לָעָם לַכֹּהֲנִים וְלַלְוִיִּם הֵרִימוּ
חִלְקִיָּהוּ וּזְכַרְיָהוּ וְיִחִיאֵל נְגִידֵי בֵּית הָאֱלֹהִים
לַכֹּהֲנִים נָתְנוּ לַפְּסָחִים אַלְפַּיִם וְשֵׁשׁ מֵאוֹת וּבָקָר
שְׁלֹשׁ מֵאוֹת: **ט** וכונניהו וְכָנַנְיָהוּ וּשְׁמַעְיָהוּ
וּנְתַנְאֵל אֲחָיו וַחֲשַׁבְיָהוּ וְיעיאל וְיוֹזָבָד שָׂרֵי הַלְוִיִּם
הֵרִימוּ לַלְוִיִּם לַפְּסָחִים חֲמֵשֶׁת אֲלָפִים וּבָקָר
חֲמֵשׁ מֵאוֹת: **י** וַתִּכּוֹן הָעֲבוֹדָה וַיַּעַמְדוּ הַכֹּהֲנִים
עַל־עָמְדָם וְהַלְוִיִּם עַל־מַחְלְקוֹתָם כְּמִצְוַת
הַמֶּלֶךְ: **יא** וַיִּשְׁחֲטוּ הַפֶּסַח וַיִּזְרְקוּ הַכֹּהֲנִים מִיָּדָם
וְהַלְוִיִּם מַפְשִׁיטִים: **יב** וַיָּסִירוּ הָעֹלָה לְתִתָּם
לְמִפְלַגּוֹת לִבְנֵי־אָבוֹת לִבְנֵי הָעָם לְהַקְרִיב לַיהוָה

כַּכָּתוּב בְּסֵפֶר מֹשֶׁה וְכֵן לַבָּקָר: **יג** וַיִּבַּשְּׁלוּ הַפֶּסַח
בָּאֵשׁ כַּמִּשְׁפָּט וְהַקָּדָשִׁים בִּשְּׁלוּ בַּסִּירוֹת וּבַדְּוָדִים
וּבַצֶּלָחוֹת וַיָּרִיצוּ לְכָל־בְּנֵי הָעָם: **יד** וְאַחַר הֵכִינוּ
לָהֶם וְלַכֹּהֲנִים כִּי הַכֹּהֲנִים בְּנֵי אַהֲרֹן בְּהַעֲלוֹת
הָעוֹלָה וְהַחֲלָבִים עַד־לָיְלָה וְהַלְוִיִּם הֵכִינוּ לָהֶם
וְלַכֹּהֲנִים בְּנֵי אַהֲרֹן: **טו** וְהַמְשֹׁרְרִים בְּנֵי־אָסָף עַל־
מַעֲמָדָם כְּמִצְוַת דָּוִיד וְאָסָף וְהֵימָן וִידֻתוּן חוֹזֵה
הַמֶּלֶךְ וְהַשֹּׁעֲרִים לְשַׁעַר וָשָׁעַר אֵין לָהֶם לָסוּר
מֵעַל עֲבֹדָתָם כִּי־אֲחֵיהֶם הַלְוִיִּם הֵכִינוּ
לָהֶם: **טז** וַתִּכּוֹן כָּל־עֲבוֹדַת יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא
לַעֲשׂוֹת הַפֶּסַח וְהַעֲלוֹת עֹלוֹת עַל מִזְבַּח יְהוָה
כְּמִצְוַת הַמֶּלֶךְ יֹאשִׁיָּהוּ: **יז** וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל
הַנִּמְצְאִים אֶת־הַפֶּסַח בָּעֵת הַהִיא וְאֶת־חַג
הַמַּצּוֹת שִׁבְעַת יָמִים: **יח** וְלֹא־נַעֲשָׂה פֶּסַח כָּמֹהוּ
בְּיִשְׂרָאֵל מִימֵי שְׁמוּאֵל הַנָּבִיא וְכָל־מַלְכֵי
יִשְׂרָאֵל | לֹא־עָשׂוּ כַּפֶּסַח אֲשֶׁר־עָשָׂה יֹאשִׁיָּהוּ
וְהַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם וְכָל־יְהוּדָה וְיִשְׂרָאֵל הַנִּמְצָא
וְיוֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלִָם: {ס} **יט** בִּשְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה שָׁנָה
לְמַלְכוּת יֹאשִׁיָּהוּ נֶעֱשָׂה הַפֶּסַח הַזֶּה: **כ** אַחֲרֵי
כָּל־זֹאת אֲשֶׁר הֵכִין יֹאשִׁיָּהוּ אֶת־הַבַּיִת עָלָה נְכוֹ
מֶלֶךְ־מִצְרַיִם לְהִלָּחֶם בְּכַרְכְּמִישׁ עַל־פְּרָת וַיֵּצֵא
לִקְרָאתוֹ יֹאשִׁיָּהוּ: **כא** וַיִּשְׁלַח אֵלָיו מַלְאָכִים |
לֵאמֹר | מַה־לִּי וָלָךְ מֶלֶךְ יְהוּדָה לֹא־עָלֶיךָ אַתָּה
הַיּוֹם כִּי אֶל־בֵּית מִלְחַמְתִּי וֵאלֹהִים אָמַר לְבַהֲלֵנִי
חֲדַל־לְךָ מֵאֱלֹהִים אֲשֶׁר־עִמִּי וְאַל־
יַשְׁחִיתֶךָּ: **כב** וְלֹא־הֵסֵב יֹאשִׁיָּהוּ פָּנָיו מִמֶּנּוּ כִּי
לְהִלָּחֶם־בּוֹ הִתְחַפֵּשׂ וְלֹא שָׁמַע אֶל־דִּבְרֵי נְכוֹ מִפִּי
אֱלֹהִים וַיָּבֹא לְהִלָּחֶם בְּבִקְעַת מְגִדּוֹ: **כג** וַיֹּרוּ
הַיֹּרִים לַמֶּלֶךְ יֹאשִׁיָּהוּ וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לַעֲבָדָיו
הַעֲבִירוּנִי כִּי הָחֳלֵיתִי מְאֹד: **כד** וַיַּעֲבִירֻהוּ עֲבָדָיו
מִן־הַמֶּרְכָּבָה וַיַּרְכִּיבֻהוּ עַל רֶכֶב הַמִּשְׁנֶה אֲשֶׁר־
לוֹ וַיּוֹלִיכֻהוּ יְרוּשָׁלִַם וַיָּמָת וַיִּקָּבֵר בְּקִבְרוֹת אֲבֹתָיו
וְכָל־יְהוּדָה וִירוּשָׁלִַם מִתְאַבְּלִים עַל־יֹאשִׁיָּהוּ: {ס}
כה וַיְקוֹנֵן יִרְמְיָהוּ עַל־יֹאשִׁיָּהוּ וַיֹּאמְרוּ כָּל־
הַשָּׁרִים | וְהַשָּׁרוֹת בְּקִינוֹתֵיהֶם עַל־יֹאשִׁיָּהוּ עַד־
הַיּוֹם וַיִּתְּנוּם לְחֹק עַל־יִשְׂרָאֵל וְהִנָּם כְּתוּבִים עַל־
הַקִּינוֹת: **כו** וְיֶתֶר דִּבְרֵי יֹאשִׁיָּהוּ וַחֲסָדָיו כַּכָּתוּב
בְּתוֹרַת יְהוָה: **כז** וּדְבָרָיו הָרִאשֹׁנִים וְהָאַחֲרֹנִים
הִנָּם כְּתוּבִים עַל־סֵפֶר מַלְכֵי־יִשְׂרָאֵל וִיהוּדָה:{פ}

לוח מוהרא"ש

לפי אופק יבנאל עיר ברסלב - עיר השמחה

פרשת נח

יום **ראשון**	**כח** 27	**לימוד יומי:** **בבלי:** בבא בתרא קכ"ד **ירושלמי:** סוכה ג' **תוספתא:** מקואות ג **נ"ך:** דברי הימים ב כט **משניות:** ראש השנה ג **זהר:** חלק א עמ' רצה-רצו	**תחילת שעון חורף** **עלות השחר** (72 דק') ... 4:38 | **חצות היום** ..... 11:22 **נץ החמה** ..... 5:52 | **שקיעה** ..... 4:51 **סו"ז קר"ש - מג"א** ... 7:51 | **צה"כ לשיטת ר"ת** .. 6:04 **סו"ז קר"ש - גר"א** 8:37
יום **שני**	**כט** 28	**לימוד יומי:** **בבלי:** בבא בתרא קכ"ה **ירושלמי:** סוכה ד' **תוספתא:** מקואות ד **נ"ך:** דברי הימים ב ל **משניות:** ראש השנה ד **זהר:** חלק א עמ' רצז-רחצ	**עלות השחר** (72 דק') ... 4:39 | **חצות היום** ..... 11:22 **נץ החמה** ..... 5:52 | **שקיעה** ..... 4:50 **סו"ז קר"ש - מג"א** ... 7:51 | **צה"כ לשיטת ר"ת** .. 6:03 **סו"ז קר"ש - גר"א** 8:37
יום **שלישי**	**ל** 29	**לימוד יומי:** **בבלי:** בבא בתרא קכ"ו **ירושלמי:** סוכה ה' **תוספתא:** מקואות ה **נ"ך:** דברי הימים ב לא **משניות:** תענית א **זהר:** חלק א עמ' רצט-ש	**עלות השחר** (72 דק') ... 4:40 | **חצות היום** ..... 11:22 **נץ החמה** ..... 5:53 | **שקיעה** ..... 4:49 **סו"ז קר"ש - מג"א** ... 7:52 | **צה"כ לשיטת ר"ת** .. 6:02 **סו"ז קר"ש - גר"א** 8:37
יום **רביעי**	**א** 30	**לימוד יומי:** **בבלי:** בבא בתרא קכ"ז **ירושלמי:** סוכה ו' **תוספתא:** מקואות ו **נ"ך:** דברי הימים ב לב **משניות:** תענית ב **זהר:** חלק א עמ' שא-שב	**עלות השחר** (72 דק') ... 4:40 | **חצות היום** ..... 11:22 **נץ החמה** ..... 5:54 | **שקיעה** ..... 4:48 **סו"ז קר"ש - מג"א** ... 7:52 | **צה"כ לשיטת ר"ת** .. 6:01 **סו"ז קר"ש - גר"א** 8:38
יום **חמישי**	**ב** 31	**לימוד יומי:** **בבלי:** בבא בתרא קכ"ח **ירושלמי:** סוכה ז' **תוספתא:** מקואות ז **נ"ך:** דברי הימים ב לג **משניות:** תענית ג **זהר:** חלק א עמ' שג-שד	**ערב ראש חודש** **עלות השחר** (72 דק') ... 4:41 | **חצות היום** ..... 11:22 **נץ החמה** ..... 5:55 | **שקיעה** ..... 4:47 **סו"ז קר"ש - מג"א** ... 7:52 | **צה"כ לשיטת ר"ת** .. 6:00 **סו"ז קר"ש - גר"א** 8:38
יום **שישי**	**ג** 1	**לימוד יומי:** **בבלי:** בבא בתרא קכ"ט **ירושלמי:** סוכה ח' **תוספתא:** מקואות ח **נ"ך:** דברי הימים ב לד **משניות:** תענית ד **זהר:** חלק א עמ' שה-שו	**א' דראש חודש** **עלות השחר** (72 דק') ... 4:42 | **חצות היום** ..... 11:22 **נץ החמה** ..... 5:56 | **שקיעה** ..... 4:46 **סו"ז קר"ש - מג"א** ... 7:53 | **צה"כ לשיטת ר"ת** .. 5:59 **סו"ז קר"ש - גר"א** .... 8:39 **הדלקת נרות** (40 דק'): **4:06** (20 דק'): **4:26**
שב"ק	**א** 2	**לימוד יומי:** **בבלי:** בבא בתרא ק"ל **ירושלמי:** סוכה ט' **תוספתא:** נדה א **נ"ך:** דברי הימים ב לה **משניות:** מגילה א **זהר:** חלק א עמ' שז-שח	**שבת קודש פרשת נח, שבת ראש חודש** **עלות השחר** (72 דק') ... 4:43 | **חצות היום** ..... 11:22 **נץ החמה** ..... 5:57 | **שקיעה** ..... 4:45 **סו"ז קר"ש - מג"א** ... 7:53 | **צה"כ לשיטת ר"ת** .. 5:58 **סו"ז קר"ש - גר"א** .... 8:39 **מוצש"ק לשיטת ר"ת: 5:58**

מַבּוּל שׁוֹטֵף וְסוֹעֵר בַּחוּץ, אֵין לָאָדָם שׁוּם יְשׁוּב הַדַּעַת וְשִׂמְחַת הַחַיִּים, מַהִי הָעֵצָה ? תִּכָּנֵס לְתוֹךְ הַ'תֵּיבָה' הַקְּדוֹשָׁה - תּוֹרָה, תְּפִלָּה, דִּבּוּרִים טוֹבִים !

(משיחותיו של מו"ר הרה"צ שליט"א)